

iacob negruzzi

608

iacob negruzzi
amintiri din „Junimea“

„BIBLIOTECA PENTRU TOȚI“ VĂ OFERĂ
ÎN SĂPTĂMÎNILE VIITOARE:

H. Ibsen	Peer Gynt * Stilpii societății,
teatru.
J.F. Cooper	Ultimul mohican, roman.
Tudor Vianu	Scriitori români, 3 vol. («Cul-
tură generală»).
Marin Preda	Moromeții, roman, vol. I și II
(în 3 vol., B.P.T.).
Aurel Baranga	Opinia publică, cinci comedii.
Anton Holban	Bunica se pregătește să moară,
nuvele.
R. Graves	Comitele Belizarie, roman is-
toric, 2 vol.
***	Padișahul și vizirul (Basmе
persane).
Al. Allais	Să fim sobri!, schițe umo-
ristice.
I. Vinea	Lunaticii, roman, 2 vol.

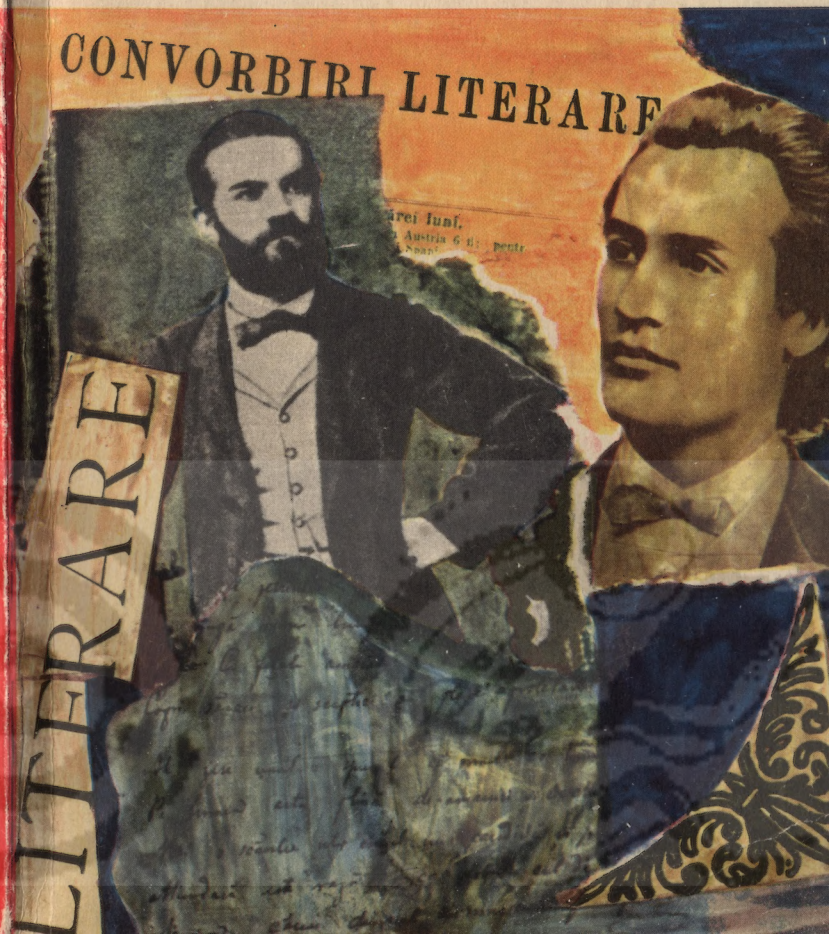
Citiți volumele «Bibliotecii pentru
toți» — cea mai populară colecție ro-
mânească de literatură.

Vol. I-II, lei 10

editura minerva

iacob negruzzi

Ilustrația copertei *Anton Perussi*

iacob negruzzi
amintiri din „junimea”

SCRIERI ALESE

★ ★

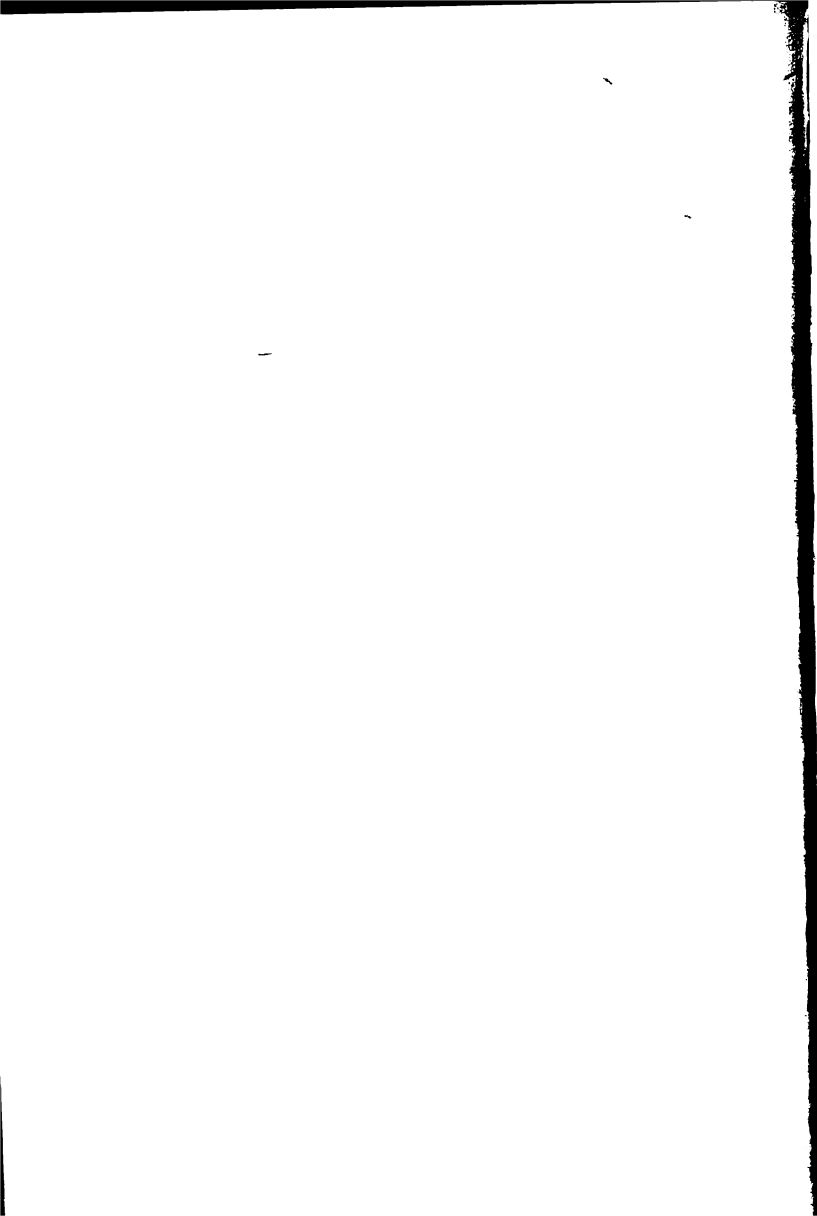
EDIȚIE ÎNGRIJITĂ DE
CORNELIU SIMIONESCU

Rețineri
1971

1970

EDITURA MINERVA

BUCUREȘTI

AMINTIRI DIN „JUNIMEA“

ÎNFIINȚAREA SOCIETĂȚII LITERARE

La banchetul anual prin care se serba aniversarea înființării societății „Junimea“, secretarul perpetuu — acela eram eu — avea obiceiul să țină un discurs glumeț, care începea totdeauna cu următoarele cuvinte : „Originea «Junimii» se pierde în noaptea timpurilor“... Tot așa aș putea începe, fără glumă, și astăzi, când mi-a venit în gând să scriu oarecare amintiri despre această societate, care a ocupat un sfert de secol din viața mea, și cu care se leagă multe și plăcute aduceri aminte ale tinereții mele. Se poate în adevăr zice că originea „Junimii“ se pierde în noaptea timpurilor, de vreme ce ar fi foarte greu a-i fixa cu exactitate epoca înființării.

Mulți membri ai „Junimii“ cred că societatea lor datează din toamna anului 1863, însă aceasta nu poate fi, de vreme ce eu, unul din cei cinci fondatori, m-am întors din străinătate în Iași, după săvârșirea studiilor, în seara de 25 octombrie 1863, iar T. Maiorescu, altul dintre fondatori, plecase cu o zi înainte din Iași la Berlin, și amîndoi ne-am încrucișat în drum la Botoșani, unde petrecurăm noaptea în același han, fără să ne facem cunoștința și fără măcar să ne întrevădem.

Îmi păru foarte rău de absența lui Maiorescu din Iași, căci mi se vorbise mult despre dînsul în timpurile din urmă ale șederii mele în Berlin, unde eu studiam dreptul și el filosofia. Apoi tatăl meu îmi scrisese că Maiorescu, venit în Iași ca director al Liceului Național, se deosebește foarte mult prin conferințele sale publice, și că mai ales acele care aveau de obiect estetica, el le asculta cu un viu interes.

Tatăl meu insista în scrisorile sale asupra deosebirii dintre Maiorescu și mulți din ceilalți profesori tineri, care își dădeau aerul de învățați, pe cînd din realitate erau numai niște oameni medii ca învățătură dar foarte ambițioși și destul de interesați. Toate aceste, și cele ce mai auzii despre Maiorescu la Iași, între altele și de la o rudă a mea, bătrînul Neculai Bibiri, care-i lăuda știința și talentul, îmi produsese multă părere de rău, de a nu-i fi făcut încă cunoștința și de a fi silit să aștept pentru aceasta cîteva săptămîni.

În cele întii zile după întoarcerea mea în țară, tatăl meu mă conduse pe la toate rudele și pe la toți prietenii săi, precum și pe la alți bărbați influenți a căror prietenie sau bunăvoință putea să-mi fie de folos. În ziua de sf. Mihail și Gavril, 8 noiembrie 1863, merserăm să felicităm mai multe persoane cu acest nume și, între altele, făcurăm o vizită și căpitanului Mihail Cerkez, care pe departe se înrudea cu noi. Acest tinăr ofițer cu care m-am împrietenit mai tîrziu așa de mult, ale cărui succese militare în războiul din 1877 mi-au făcut așa mare mulțumire, și al cărui nenorocit sfîrșit m-a mîhnit foarte adînc, îmi făcu o prea bună impresiune și din întîiul moment a început prietenia noastră. Abia ne oprisem vreun sfert de ceas la

Cerkez, cînd veni în vizită la dînsul un personaj ce-mi produse efectul cel mai curios. Mic de stat, cu umerii cam ridicați, cu ochii mari și vii, vorbind despre lucrurile care mie îmi păreau cele mai importante cu ușurință și nepăsare, luînd pe toată lumea în zeflema, stînd strîmb pe scaun, părăsind convorbirea în mijlocul vizitei, și deschizînd cărți din bibliotecă, pentru a rîde de Cerkez, care le cetea, luînd peste picior toate obiceiurile sociale, acest om — Vasile Pogor — trebuia, fără îndoială, să pară foarte ciudat unui tînăr ca mine, abia venit din Germania, unde mă deprinsesem cu un respect, poate exagerat, pentru formele și convențiile sociale. Eu rămăsei uimit și pot zice că impresiunea întii a lui Pogor mi-a fost puțin simpatică, de nu chiar displăcută.

— Curios om e acesta, zisei cătră tatăl meu, la plecare, mi s-a părut și obraznic și cam într-o doagă.

— Nu te uita la apucăturile aceste ale sale, e un tînăr inteligent, s-a deosebit ca judecător, printr-un mare sentiment de dreptate, ceea ce la noi este rar, are și avere, păcat însă că e cam leneș — nu-i prea place să lucreze și în aceasta se deosebește de tatăl său, cu care am fost prieten.

Auzind lăudîndu-se astfel calitățile lui Pogor, abia am lăsat să treacă o săptămînă și m-am dus să-l văd acasă la el. Voiam să-i propun ca împreună să facem un șir de prelegeri publice cum le inaugurase Maiorescu la începutul aceleiași an. Eram doritor să mă fac cunoscut, să dau semne de viață, să fac ca lumea să vorbească de mine. Fie că dorința de a se deosebi este naturală tinereții, fie că eram pe atunci plin de asemenea aspirații, și m-am schimbat foarte mult mai tîrziu în această privință, nici îmi puteam închipui că un

tinăr inteligent și cu învățătură să nu împărtășească simțirile acelea. Care fu însă dezamăgirea mea, cînd Pogor îmi răspunse nu cu entuziasm, precum mă așteptam eu, dar cu cea mai desăvîșită nepăsare :

— A început asemenea cursuri Maiorescu, să așteptăm întoarcerea sa din străinătate.

— De ce să pierdem vreme, întîmpinai eu, cam necăjit ; cînd va reveni Maiorescu, el va putea urma cursurile începute ; pînă atunci să facem noi ; sunt și alte chestiuni interesante de tratat, nu este numai filosofia...

— Să vie Maiorescu, răspunse încă o dată Pogor scurt, rece, și schimbă vorba.

După această dușă, nu m-am mai gîndit la prelegeri populare. De altminteri, balurile și petrecerile de tot feliul mă luaseră pe dinainte așa de mult, încît nu mai aveam timp să cuget la ocupațiuni de natură mai serioasă.

Cam tot pe atunci am reînnoit și cunoștința cu Carp. Ultima dată îl văzusem cu vreo cinci-șase ani înainte la o întrunire a studenților români din Berlin.

• Prințul Jérôme Napoléon venise în vizită la regele Prusiei, și tinerii români care studiau în Berlin, aducîndu-și aminte de binele ce vărul său, împăratul Napoleon III, făcuse patriei lor, se adunase în casa unuia din studenți, convocați de răposații I. Strat și Grig. Lahovari, acum prezident la Casație, ca să delege o deputație către prințul Napoleon, pentru a-i manifesta sentimentele de grațitudine ale românilor. Foarte curios efect îmi făcu mie împrejurarea că se improvizase o tribună în mijlocul odăiei, ca și cînd nici n-ar putea fi o întrunire de români fără discursuri la tribună. Au vorbit succesiv Strat, Lahovari și alți cîțiva. În

această adunare, compusă poate din vreo treizeci de persoane, țin minte că se găseau Carp, Muți Balș, Tache Giani și Nicolaus Racovița. După discursurile înflăcărâte și umflate ale oratorilor, Carp zise de la locul său câteva vorbe foarte reci, care puse ceva apă în vinul entuziaștilor. Cumpătarea și lipsa de sentimentalism cu care Carp privi situația îmi plăcu foarte mult. Atunci în cercul studenților, ca și acum în adunările și sfaturile politice, el își spuse întreg gândul său limpede și fără șovăire și prin aceasta se deosebi de camarazii săi de studiu precum se deosebește astăzi de cei mai mulți oameni politici ai noștri.

De aceea cînd se aleseră cu vot secret două persoane care trebuiau să înmîneze principelui Napoleon adresa noastră de mulțumire și mai toți votară pentru Strat și Lahovari, eu singur îmi dădui votul pentru Carp și Balș, acei doi ce-mi erau mai simpatici.

Îmi aduc aminte că auzindu-și pe neașteptate numele ieșind din urnă, Carp întrebă tare de mai multe ori cine și-a bătut joc de dînsul. Iar eu, care mă știam vinovat, am tăcut pitic, ferindu-mă a mă da pe față.

Reîntîlnindu-ne în Iași în toamna anului 1863 în saloanele doamnei Didița Mavrocordat, Carp și eu ne-am împrietenit în curînd, și în tot cursul vieții nu am avut nici o neînțelegere, afară decît în discuțiuni teoretice, în special în chestiunea evreilor.

Curînd după aceea, pe la sfîrșitul anului 1863 sau pe la începutul anului 1864 se întoarse și Maiorescu din Berlin și eu m-am grăbit să mă duc să-l văd. Acum încă, după aproape 26 ani, acea întîlnire mi-a rămas foarte vie în memorie. Maiorescu ocupa un apartament într-o casă, astăzi dărîmată, de la intrarea bisericii Trei Ierarhi.

L-am găsit în cabinetul său de lucru, înaintea unei mese lungi, plină de cărți și manuscripte, foarte ocupat cu afaceri de administrație ale școlilor din Iași, căci făcea parte din comitetul de inspecție școlară.

Vizita mea nu păru a-i fi plăcută, poate fiindcă-l turbura în ocupațiile sale. Maiorescu îmi vorbea cum se vorbește cu un tinăr fără importanță; la întrebările mele despre cele ce se petrec în Berlin, unde era pe atunci o mare agitație din cauza conflictului dintre guvernul lui Bismarck și parlamentul progresist, Maiorescu răspunse foarte scurt, cu indiferență, și schimbă vorba. Efectul pe care mi-l făcu, era foarte departe de ceea ce mă așteptam; eu îmi scurtai vizita și ieșii nemulțumit cu încredințarea că lăudatul profesor este un pedant și cu sentimentul că acest om nu-mi va fi niciodată prieten, și nici chiar simpatic. Dar lucrurile se schimbă foarte repede. Peste câteva zile Maiorescu întorcându-mi vizita, se întinse cu mine în lungi convorbiri, apoi ne puserăm să jucăm șah, pe urmă reîncepurăm a discuta, așa încît el uită alte vizite ce vrea să facă și petrecurăm împreună mai multe ceasuri. Din acel minut am început să-i fiu prieten, cele întii sentimente ale mele pentru dînsul schimbîndu-se cu totul.

Astfel efectul, ce-mi făcură la început și Maiorescu și Pogor, — acei cu care mai tîrziu m-am împrietenit atît de mult — a fost fără îndoială rău, oricît s-ar zice că întia impresiune este cea hotărîtoare.

După mai multe întîlniri cu Carp, Pogor și Maiorescu, primii o dată un mic răvășel de la acest din urmă prin care mă invită să vin seara la dînsul, unde Carp avea să facă o lectură. El trebuia să ne cetească traducerea tragediei *Macbeth* în

versuri. Față erau cinci tineri, Maiorescu, Carp, N. Burghеле, acum secretar al Consiliului de miniștri, eu și Teodor Rosetti pe care mi se pare că în acea seară l-am văzut pentru întâia dată.

Deși Pogor, pe care toți îl așteptau, fusese împiedicat de a veni, lectura se urmă, și lucru ciudat! traducerea a fost găsită bună și plăcu la toți. Se făcură câteva observații, mai mult de detalii, și eu m-am întors acasă foarte mulțumit de acea serată literară. Mai târziu, de câte ori am recitat acea traducere, m-am mirat de lipsa de critică ce a domnit atunci în întrunirea noastră. Cum de nu ne-a lovit limba prozaică a traducătorului, în care reproduce pasagiile cele mai poetice ale lui Shakespeare; cum de am trecut cu ușurință asupra greșelilor ritmice care nu se mai numără, în sfârșit cum de am fost atât de indulgenți pentru toate neajunsurile lucrării! Poate că ceea ce mai ales a contribuit ca traducerea să câștige aprobarea noastră, a fost limba curat românească în care e scrisă și în special lipsa neologismelor cu care mai toți autorii de pe atunci desfigurau limba noastră; poate asemenea că spiritul critic s-a dezvoltat mai târziu și treptat în societatea noastră literară. Oricum ar fi, în acea seară, se poate zice că a fost întâia ședință a „Junimii“, fără ca cei prezenți să se fi gândit încă la înființarea unei societăți literare.

Mai pe urmă ne-am mai întrunit a doua oară pentru a vorbi despre prelegeri populare. Cu un an înainte Maiorescu începuse cursurile sale, în ultima duminică din carnaval sau în cea întâi din postul mare, nu țin minte bine, în sala Băncii Moldovci, pe care directorul acestei instituții i-o pusese la dispoziție. Acum însă se hotărî ca conferințele să se facă în unul din saloanele Univer-

sității și ca, în afară de Maiorescu, să mai ia parte și alții dintre noi, și anume : Pogor, Carp și Rossetti. Iar eu, fie că nu mi s-a propus, neavîndu-se încă destulă încredere în mine, fie că însumi, după cunoștința mea intimă ce făcusem cu acei tineri, nu m-am bizuit să mă înfățișez publicului, fără a vedea mai întii cum se primesc prelegerile, am rămas de acea dată simplu ascultător.

Prelegerile au început în 9 februarie, și au urmat pînă în luna lui mai. Pogor a făcut două conferințe *Despre înfriurirea revoluției franceze asupra ideilor moderne*, Carp de asemenea două : *Asupra tragediei antice și moderne* și *Despre trei cezari* (Cezar, Carol cel Mare și Napoleon) iar Maiorescu singur a ținut zece. Negreșit, Pogor a vorbit bine și cu mare succes. Carp de asemenea a vorbit foarte bine, dar cursurile lui Maiorescu au fost admirabile. Era pentru mine ceva neașteptat. Vorba lui Maiorescu, limpede și ușoară, limba sa română atît de frumoasă, de care nu-mi dam seamă unde a găsit-o, claritatea expunerii, care contrasta așa de mult cu cursurile celor mai mulți profesori ce ascultasem în Germania, materia cea interesantă a prelegerilor, cunoștințele variate și bogate ale oratorului, într-un cuvînt strălucita lui elocvență, îmi făcură efectul cel mai adînc. De la cea întii prelegere introductivă, intitulată : *Ce scop au cursurile populare ?* am fost cuprins de o admirație care a mers tot crescînd, la prelegerile *Despre religiunea în popor*, *Despre sunete și colori* și a culminat în cea de pe urmă *Despre minte și inimă*. Eu, care în intervalul acesta mă făcusem profesor și coleg al lui Maiorescu la Universitate, devenii cel mai înfocat entuziast al său, eram sub farmecul elocvenței sale, așa încît chiar cîțiva ani mai tirziu, prieteni de ai mei, între care Nicu

Gane, își băteau joc de mine, din această cauză, zicându-mi că eu nu recunosc decît doi oameni mari în lume, pe Shakespeare și pe Maiorescu.

Cursurile din anul 1864 au dat loc și la un incident destul de neplăcut. Precum am zis, Th. Rosetti trebuia să vorbească și el, despre *Societatea modernă*. El veni în duminica hotărîtă la Universitate, unde se adunase lume peste măsură de multă pînă care se găsea și domnișoara Profira Beldiman, cu care era tocmai să se logodească și cu care s-a și însurat puțin timp după aceea. Bine pregătît, precum mi s-a zis, Rosetti era tocmai să înceapă, cînd în momentul suirii sale la tribună, sau mai bine, după ce se dădu în dosul mesci care reprezenta tribuna și rosti cuvintele obicinuite, și devenite în urmă tradiționale : „Onorat auditoriu“, el pierdu deodată cu desăvîrșire prezența sa de spirit. Tot întorcînd împrejurul unui deget o hîrtiuță pe care avea scrise cîteva note, și tot zicînd : „Societatea modernă, societatea modernă...“ nici o idee nu-i mai veni în minte, ca și cum toate i-ar fi fost smulse din cap deodată. Două sau trei minute nesfîrșit de lungi au trecut așa.

Pentru public, situația era foarte penibilă, iar pentru noi, prietenii lui Rosetti, era grozavă, o adevărată suferință. Cel mai indiferent din toți părea a fi Rosetti însuși care cu două vorbe de scuză se dădu jos de la tribună, și se depărtă liniștit. Publicul se împrăștie nemulțumit, comențînd foarte defavorabil această întimplare neplăcută a cumnatului domnitorului, iar noi ne strînsăm răpede acasă la Pogor.

Cîne ar fi putînd crede atunci că același Rosetti va deveni mulți ani mai tîrziu în situațiuni neasemănat mai grele, fiind președinte al Consiliului

de miniștri, un orator așa de interesant și de sigur pe sine !

Se făcuse obicei ca duminica după sfârșirea prelegerii, Maiorescu, Rosetti, Carp, eu și Pogor să ne adunăm la acest din urmă pentru a discuta asupra obiectului prelegerii ce se ținuse. Erau o mare plăcere pentru noi orele acestea petrecute în discuții filosofice și literare. Pogor, Carp și Rosetti, cari nu puteau sta altfel decît tologiți pe canapele, Maiorescu pe scaun, iar eu totdeauna impresionat, plimbîndu-mă agitat prin odaie, petreceam astfel făcînd teorii de tot soiul, amestecate pe ici, pe colo cu glume și impunsături ce ne aruncam unii altora. În duminica în care Th. Rosetti făcu marele său fiasco, eu sosii trist și cu inima strînsă, dar care fu mirarea mea cînd găsii pe Theodor așa de liniștit, parcă nimic nu s-ar fi întîmplat, și pe Pogor rîzînd mai mult decît oricînd și zicînd că în momentele de zăpăceală ale lui Rosetti, el nu simțea alta nimic decît o dorință grozavă să-i trîntească cîțiva pumni în spate.

Fericită natură aceea a lui Pogor cu nepăsarea sa deplină pentru ceea ce se numește : viața reală ! Ocupîndu-se de tot ce se petrece în domeniul închipuirii și cetînd cu interes toate operele însemnate ce s-au scris din cea mai depărtată antichitate pînă la romanele cele mai nouă, el luneca ușor peste întîmplările contemporane ca și cum acestea nu l-ar privi.

Un exemplu caracteristic despre această nepăsare, citeodată naivă, este următorul fapt : Eram odată împreună, candidați la deputăție și eu alergam și îmi dam multă osteneală să izbutim, pe cînd Pogor nici se mișca din casă și lăsa pe adversarii noștri să lucreze și să ne ponegrească în

toată voia. Pasionat, precum eram, eu îl mustrai supărat în comitetul electoral de această culpabilă nepăsare, iar el îmi răspunse foarte liniștit : „Cum vrei să lucrez cînd nu știu unde și cum se poate căpăta o listă de alegători ?“ El uitase cu totul că, fiind atunci primar, lucrase însuși în consiliul comunal la formarea listelor electorale, și că acele liste ce i se păreau așa de greu de găsit se aflau cu teancurile în cancelaria primăriei sale !

În una din acele după-amieze de care am vorbit mai sus s-a hotărît înființarea în regulă a unei societăți literare, care de fapt și exista. Mai multe dumineci de-a rîndul am discutat numele ce trebuia să-i dăm. Tot felul de propuneri și serioase și glumețe se făcură și se respinseră de-a rîndul. Un moment numele care dobîndi aprobarea celor mai mulți fu *Ulpia* sau poate chiar *Ulpia Traiană*. Însă în duminica următoare toți cinci venirăm cu gîndul ascuns de a propune adoptarea altei numiri, căci după reflecțiile făcute acasă, numele *Ulpia* ni se păru din cale afară pretențios. Ce aveam noi a face cu împăratul Traian ? Și-apoi atît se abuza atunci de latinisme în literatură, în limbă, în nume proprii, și chiar în teorii de drept public, încît o reacțiune se produse pe nesimțite, fără chiar să ne dăm seama, în fiecare din noi. De aceea, cînd Maiorescu, mi se pare, propuse revenirea asupra hotărîrii noastre, și schimbarea numelui *Ulpia*, toți am împărtășit la moment părerea aceasta. După multă discuție, Theodor Rosetti ne zise de pe patul unde era culcat :

— Măi băieți, vreți să vă dau eu un nume fără pretenție, care să vă placă la toți, fiindcă nu zice mare lucru ?

— Vorbește !

— Hai s-o botezăm „Junimea“, zise Theodor Rosetti.

— Foarte bine găsit ! strigarăm cu toții. Atunci Pogor, ridicîndu-se de pe canapeaua pe care se aruncase, începu să cînte ca un preot pe nas, și întrebă de trei ori :

— S-a lepădat copilul de Satana pedantis-
mului ?

De trei ori răspunserăm cu toții rîzînd :

— S-a lepădat.

— În numele Domnului, boteze-se dar „Junimea“ ! exclamă Pogor, și „Junimea“ a rămas pînă în ziua de azi.

PROCESUL LUI MAIORESCU

Viind vacanțele de vară, ne-am împrăștiat în toate părțile. Eu am întovărășit familia mea la țară; Carp, Rosetti și Pogor plecară asemenea din Iași, iar Maiorescu închirie pe timpul verii via lui Balș de sub Copou, în care era o casă mare și comodă de locuit.

Una din chestiunile asupra căreia în timpul din urmă preschimbasem cîteva idei în întrunirile de duminică, era ortografia limbei noastre cu litere latine, căci băgasem de seamă că fiecare din noi scria românește în mod cu totul deosebit. Aceasta nu era de mirare în mijlocul haosului ce domnea atunci în scrierea limbei române. În Transilvania, Cipariu introdusese o sistemă așa-zisă etimologică din cele mai complicate și capricioase; în Bucovina, Pumnul inventase sistemă așa-numită fonetică, după care mai nu se scria o literă fără a i se pune un semn deosebit deasupra ori dedesubt. În România, preschimbîndu-se deodată, prin o deciziune luată de ministeriul Ioan Ghika, alfabetul cirilic cu cel latin fără a se fixa vreo regulă în mod oficial, fiecare scria cum îl ajungea capul, așa încît mai mult se ghicea decît se cetea ceea ce

era scris de mină. Noi, voind să stabilim o regulă comună măcar pentru întrebuințarea noastră, am hotărît să ne gîndim la aceasta în timpul vacanțelor și eu fusesem însărcinat în special să înfățișez la toamna viitoare un proiect complet pentru scrierea limbii noastre cu litere latine. Am primit cu mulțămire însărcinarea aceasta, crezînd că este o treabă ușoară, însă cînd am început a cugeta la o sistemă generală, mă și încredințai cu cită greutate era împreunată stabilirea unei ortografii nouă. Cu toate acestea mi-am făcut datoria. Timp de o lună, la țară, am prelucrat un întreg proiect, însă fără vreo sistemă hotărîtă, ci mai mult după fantasmă și capriciu, amestecînd fonetismul cū etimologismul, în mod cu totul arbitrar.

Nu mai știu ce însărcinări vor fi luat ceilalți pentru timpul verii, dar desigur că toți aveam de lucru, și jertfeam poate cîteva ore pe zi la aceste ocupații nevinovate. Nu tot așa făceau însă și adversarii noștri, căci fără a ne da seamă, de pe atunci ni se ivise dușmani mari.

Venirea lui Maiorescu în Iași produsese oarecare emoțiune în corpul profesoral care în acele vremi era condus de cîteva învățători transilvăneni, ce găsisse un adăpost în Moldova în contra prigonirilor politice ale maghiarilor. Acești profesori, în frunte cu Simeon Bărnuf, deprinși să vadă în clasa aristocratică, compusă din unguri, un neam străin și dușmănos românilor, pe de altă parte entuziasmați de latinitatea cu care făcuse cunoștință în școalele din Blaș — cîteva chiar la Roma —, transportase aceste sentimente în școală la noi, unde se potriveau foarte puțin, și creșteau tineretul în direcțiunea cugetărilor lor. Negreșit

că la noi, nefiind boieri unguri, ei trebuiau să găsească alt neam străin și inventase pe fanarioți, deși rămășițele acelor familii, de mult contopite cu românii, erau poate mai numeroase în clasa burgheză decît în cea aristocratică; iar despre așa-numite asupriri ale clasei de mijloc nu mai putea fi vorba din partea unei aristocrații, ruinată ca avere, de mult decăzută moralicește și a cărei generație tînără era mai toată crescută în țările din Apus, în ideile liberale moderne.

Maiorescu, străin cu totul de asemenea prevenții și sentimente a acelor profesori, nu făcea în relațiile sale nici o deosebire între fecior de boier și fecior de popă ori de negustor, lucru ce multor transilvăneni din Iași le părea a fi un fel de apostasie. Erau însă și alte motive de dușmănie contra lui Maiorescu; mai întii modul său liber de a critica pe acei dintre profesori care nu-și făceau datoria, ori erau ignoranți — ceea ce lovea în amorul-propriu al multora —, apoi mai cu seamă prelegerile sale populare cari îi făcuse foarte răpede, atît în publicul cel mare, cît și pîntre tinerime reputația de profesor învățat și bărbat elocvent.

Cei mai ambițioși dintre profesorii din Iași, simțindu-se întunecați de acest nou-venit, evitau relațiile private cu dînsul, cîrteau contra lui și contra prelegerilor sale în ascuns, și, roși de invidie, așteptau cu nerăbdare ocaziunea de a-și răzbuna prin loviri personale de superioritatea pe care în fundul inimei erau siliți să-i recunoască.

Maiorescu nu-și dădea încă seamă de această dușmănie. Din contra, el căuta să înfrățească membrii corpului profesoral prin întîlniri colegiale. Luînd de pretext numirea lui N. Culian, cu care fusese prieten în timpul studiilor din Paris, și nu-

mîrea mea ca profesor de Universitate, el dădu în onoarea noastră un prînz, prezidat de tatăl meu, la care invitase pe cei mai însemnați profesori din Iași. Însă Bărnuz, N. Ionescu, Suciu, Popp, Cobălcescu, nu numai nu veniră, dar nici măcar nu avură politetea să se scuzeze. Curînd după aceasta, chiar înainte de vacanțele mari, începură și acte fătîșe de dușmănie.

Petru Suciu, profesor de drept roman, avînd necaz pe unul dintre studenți, nu voia cu nici un chip să completeze comisiunea de examinare a acestuia, încît bietul tînăr era vecinic amînat pentru alt termen fără ca să fie examinat. În fața acestei prigoniri evidente, și în lipsa oricărui regulament care să stabilească normele examenelor, Maiorescu, deși profesor la facultatea de litere, intră ca al treilea examinator în comisiune, și luă parte la examenul studentului. Din cauza acestui fapt al lui Maiorescu, N. Ionescu, care de la început și instinctiv recunoscuse în Maiorescu un adversar primejdios, convocă consiliul universitar, și propuse în contra lui un vot de blam. A fost atunci o ședință furtunoasă, care s-a prelungit pînă dincolo de miezul nopții, fără a se lua vreo hotărîre. A doua zi întregul consiliu s-a adunat din nou la șase dimineata și după o discuțiune violentă, de vreo cinci ceasuri, s-a pus la vot propunerea lui Ionescu, care trecu cu majoritatea de un vot, din cauza abținerii lui Maiorescu. Atunci s-a făcut linia de demarcație între dușmanii și prietenii acestuia. Însă pe cînd dușmanii săi au rămas statornici, unii chiar pînă la moarte, afară de singurul Cobălcescu, care mai tîrziu s-a căit de urmarea sa, din prieteni l-au părăsit mai tîrziu Mărzescu, camarad de școală din Paris, și Urechia, admirator al său, și amîndoi colegi ai lui

în comitetul de inspecție școlară. (Notez în treacăt că V. A. Urechia iscălea pe atunci : Vasile Alexandrescu fără alt adaos.) În urma votului de blam, Maiorescu își dădu demisiunea din rectorat, dar ministerul nu i-o primi și totul rămase în starea de mai-nainte, cel puțin în aparență, însă pe dedesubt urma a se conspira cu multă persistență și multă viclenie contra lui Maiorescu. În mijlocul verei, pe când toată lumea era dusă din Iași, și Maiorescu se bucura de o viață liniștită la vie, *Tribuna română*, un mic jurnal personal al lui N. Ionescu, tipări un articol foarte perfid contra lui Maiorescu, în care se insinua, fără a i se rosti numele, că ar fi comis mai multe necuviințe la Școala Centrală de fete. Acest articol căzu ca o bombă, și Maiorescu, surprins și emoționat, sta nehotărît dacă trebuia să provoace la duel pe Nicolae Ionescu, ori să dea plîngere la tribunal, conform legii presei pe atunci în vigoare. În lipsa oricărui prieten al său, cu care s-ar fi putut sfătui el luă hotărîrea cea mai cuminte, aceea de a tăcea deocamdată, și de a aștepta evenimentele.

Vara trecu și o dată cu toamna, ne întoarserăm cu toții în Iași, unde găsirăm lumea foarte emoționată de legea rurală, care se decretase în virtutea Statutului din 2 mai a lui Cuza.

Kogălniceanul, executorul loviturii de stat, era nu numai puternicul ministru de interne, dar totodată și șeful Departamentului cultelor și instrucțiunii publice, unde numise secretar general pe V. A. Urechia, pe atunci încă prietenul nostru și unul din acei ce luptase împreună cu noi contra votului de blam de care am vorbit.

Societatea „Junimea“ începu iarăși a se întruni fără Th. Rosetti, care fusese numit prefect la Vaslui, dar sporită cu mai mulți membri noi. Aceștia

erau la început, Gheorghe Racoviță, judecător la tribunal, vechi camarad al lui Maiorescu din Paris, N. Culian de care am mai vorbit mai sus, N. Mandrea, fost coleg de studii și prieten al meu din Berlin, care fusese numit profesor la Universitatea din Iași, în urma unui concurs ținut la București, N. Burghilea, asemenea vechi student al Universității din Berlin care asistase în iarna precedentă la cetirea traducerii lui *Macbeth*. Avurăm împreună cu acești noi colegi, câteva întruniri pe la sfârșitul toamnei, însă rare și neregulate, căci împrejurările deveneau grave, lovirile în contra lui Maiorescu reîncepuse cu persistență și nu ne găseam în atmosfera potrivită liniștitelor noastre petreceri literare.

În *Tribuna română* a lui N. Ionescu, apăru un al doilea articol, de astă dată mai violent, și cu acuzații mai precise contra lui Maiorescu. Acesta era direct denunțat de a fi autorul unui mare scandal în Școala Centrală de fete. Noi toți, amici ai lui Maiorescu, ne-am revoltat de această îndușmănire; lumea profesorală se împărți în două tabere, din care o parte — cea mai mică — susținea pe Maiorescu cu pasiune, iar cei mai mulți se dădură cu adversarii săi. Publicul asemenea era îngrijit de cele ce se scriau despre cea dintâi școală de fete din Moldova.

Autorii conspirației urmăreau un scop îndoit, întâi acel de a desconsidera cu totul pe Maiorescu, a-l face imposibil ca profesor în Iași și astfel a scăpa de un coleg atât de supărăcios, al doilea, acel de a înlătura pe directoarea Școalei Centrale de fete, d-na Gros, o bătrână franceză, numită acolo de prințul Moruzi, fost ministru de Instrucție publică, în casa căruia fusese multă vreme gu-

vernantă la copii, și a o înlocui prin înfiia soție a lui Grigore Cobălcescu.

La Școala Centrală, pe lângă directoare, mai erau încă două străine ca guvernante, surorile Rickert, din care cea mai mare locuia la mama ei, moașa Rickert, iar cea mai mică ședea în chiar localul școlii. Aceasta din urmă, urită și cam gheboasă, însă cu o inimă ușor inflamabilă, vedea adesea pe Maiorescu care da în Școala Centrală lecțiuni de limba română, și se înamorasese, se vede, de dînsul.

Maiorescu a considerat totdeauna printre cele mai mari mulțumiri ale sale, aceea de a sta la vorbă cu femeile și a pune la cale cu dînsese, chestiuni de filosofie și de sentiment, cu condițiune ca acele femei să fie inteligente. Negreșit că printre cele inteligente el prefera pe cele frumoase sau măcar frumusele. În lipsă însă el se mulțumea și cu altele mai puțin frumoase, oricare ar fi fost ele, căci toată viața sa a fost un mare și pasionat curtizan.

Se vede că înainte de intrare în clasă, sau la ieșire, lui Maiorescu îi plăcea să stea astfel de vorbă, chiar și cu domnișoara Rickert. În urma mai multor conversații, tînăra guvernantă își închipui că Maiorescu are o tragere de inimă specială pentru dînsa, și precum fac și altele multe, ea avea păcatul să-și noteze într-un jurnal impresiunile ei zilnice, nenumind pe Maiorescu, ci însemnîndu-l totdeauna cu pronumele „El“. — „El“ a venit astăzi, a stat cu mine de vorbă, mi-a spus cutare cuvînt, i-am răspuns așa; am vorbit împreună atîtea momente... Pentru ce oare mi-a spus cutare chestiune?... ce sens să fi avut cutare frază? Azi am ieșit din școală cu directorea și l-am zărit într-o trăsură... Ieri mi s-a părut mai

rece cu mine... Am avut peste noapte cutare vis... etc., etc. Tot jurnalul era compus din asemenea impresiuni gingaşe ale unei inimi simţitoare. Cîteva drăcoalice de fete descoperise manuscriptul secret al inflamabilei guvernante, şi îl citeau proaspăt, proaspăt, îndată ce autoarea îl isprăvisese de scris, făcînd negreşit mult haz între ele. Dacă fetele s-ar fi mulţumit cu cetitul n-ar fi fost nimic, dar se vede că mai aveau obiceiul duminica sau în zilele de sărbători, cînd mergeau în familiile lor, — printre care şi familii de profesori — să povestească pe la rude şi prieteni, aceste descoperiri şi isprăvi ale lor, şi că astfel s-a lăţit în lumea profesorală, şi a ajuns la urechile lui N. Ionescu, pretinsul scandal de la şcoala de fete. D-na Cobălcescu, aspirantă la locul de directoare, o femeie isteată şi cu o limbă ascuţită, lăţea pe cît putea, cu tot felul de împodobiri, istoriile acestea.

Al doilea atac a lui N. Ionescu nu se mai putea lăsa nebăgat în seamă. Comitetul de inspecţie şcolară, autoritatea superioară pentru Moldova, după organizarea de atunci, se întruni şi ceru suspensiunea lui N. Ionescu din postul său de profesor, precum şi introducerea unei cercetări disciplinare contra sa. Ministrul aprobă raportul consiliului, şi suspendă pe Ionescu. Toţi văzurăm cu mulţumire că dreptatea triumfase contra răutăţii şi intrigei. Dar triumful nu fu de lungă durată.

Peste citva timp, după cum zic unii în urma insistenţelor lui Nicolae Docan, pe atunci bărbatul politic cel mai influent din Moldova, ministrul Instrucţiei publice N. Creţulescu însărcină pe D. Vărlănescu, procuror general la Curtea de Apel din Iaşi să facă un raport confidenţial în afacerea aceasta. Vărlănescu, om altfel simplu şi cam beţiv dar legat de aproape cu N. Ionescu şi alţi profe-

sori din partida dușmănească, luă informațiile sale în secret, numai de la partea acuzatoare, și făcu un raport părtinitor și calomnios contra lui Maiorescu. Urmarea acestui raport fu reintegrarea lui N. Ionescu în postul său și suspensiunea lui Maiorescu din toate funcțiunile sale, pînă cînd o judecată penală ce avea să se introducă contra lui va fi stabilit nevinovăția sa. Noi toți, amicii lui Maiorescu, revoltați și indignați de atîta prigonire și nedreptate, am sărit cu putere în ajutorul său. Nici ne venea a crede că în toată istoria aceasta se vor putea găsi elementele unei acțiuni penale, dar ne-am înșelat. Procurorul tribunalului, Al. Degrea (acum consilier la Curtea de casație) nu numai trimese pe Maiorescu în judecata tribunalului corecțional, dar în vremea instrucțiunii avu chiar un moment gîndul să-l aresteze, și a trebuit toată insistența numeroșilor săi amici pentru a înlătura acest act de prigonire.

Eu, impresionabil cum am fost totdeauna și entuziast și încrezător în triumful binelui precum eram pe atunci, mă simțeam ca amețit și nici îmi puteam închipui că ceea ce se petrece este ceva real. Și cu toate acestea am trebuit să văd cu uimire pe Maiorescu trimes de Degrea în judecata tribunalului corecțional pe temeiul art. 200 din *Codul penal* al Moldovei, în care se zicea că „funcționarul care are o însărcinare și nu și-o îndeplinește se va pedepsi cu globire la cutia milelor, iar nefiind în stare a păți globire, se va certa cu bătaie“.

De îndată mai mulți prieteni ai lui Maiorescu, și anume : Pogor, Carp, Mărzescu, Mandrea și eu, pe lîngă care se mai alipi și Cimara, un tînăr grec care se deosebea pe atunci foarte mult ca avocat, ne-am constituit în apărătorii lui. Pînă cînd

veni termenul judecății la tribunal, toți aceștia, și mai ales Carp și eu, luarăm apărarea lui Maiorescu în societate cu atita foc și convingere, încît în cercurile sociale influente, se lăți de tot încredințarea că aici nu este decît o prigonire din partea unor colegi invidioși.

Zile amare ajunseră pe Maiorescu. Suspendat din funcțiunile sale și prin urmare fără mijloacele materiale de existență, devenit ținta tuturor criticilor și calomniilor, el mai primi din București în cursul instrucțiunii știrea despre moartea tatălui său ; și întors în Iași de la durerosul act al înmormîntării, găsi grav bolnavă pe copila sa, care stătu mult timp în primejdie de moarte. Toate aceste nenorociri îngrămădite, Maiorescu, la început, le-a suferit cu o resignare deplină pe care eu o admiram, iar cînd îi veni știrea că și maică-sa a murit de moarte subită, cîteva zile l-am văzut doborît de atitea loviri.

Mult așteptata zi de judecată sosi. Deși nu ne era cu putință să avem îndoială despre rezultatul procesului, totuși noi apărătorii eram emoționați. Un public imens se grămădi în sala tribunalului, curios de a vedea ce fel se va desfășura acest scandal — mai ales profesori mulți, împărțiți în două tabere dușmane, discutau între ei cu pasiune pentru și contra lui Maiorescu prin salele și coridoarele Curții.

Prezident al tribunalului corecțional era un vechi practicant numit Sandu Dudescu, același care acum, în zilele în care scriu aceste rînduri, a fost arestat și dat judecății în calitatea sa de prezident al consiliului de administrație al Creditului fonciar urban din Iași în vîrsta de aproape 80 de ani, pentru abuzurile comise la acea societate. Pe atunci, mai prudent decît acum, la adînci

bătrînețe, Sandu Dudescu avu buna inspirație să cază bolnav cu ocaziunea tratării acelui proces, și nu se îndreptă decît în ziua sfîrșirii lui. În lipsa prezidentului, cel mai vechi judecător, amicul nostru Gheorghe Racoviță presida, iar asesorii lui erau Al. Iuliano, astăzi avocat la Piatra, și Răducanu Botez, mort, poate de vreo zece ani, acum. Pe banca preveniților ședeau trei persoane, Maiorescu, d-na Gros și d-ra Rickert. Aceasta din urmă era palidă, și sta grămădită pe scaunul ei, cu ochii plîși, iar d-na Gros, bătrînă și groasă precum era, ștergîndu-și sudorile de emoțiune, făcînd într-una mișcări agitate de indignație, mai vorbind și stricat românește, producea, cu toată seriozitatea împrejurărilor, un efect destul de comic.

Lîngă preveniți stăteau noi apărătorii, iar de cealaltă parte se găsea îmbrăcat în frac, singur, Niculae Ionescu, care pretinsese să aibă un rol direct în proces ca denunțator și reprezentant al opiniei publice. Așa era pe atunci de neobicinuită publicitatea proceselor criminale, încît tribunalul, necunoscător al procedurii penale din Țara Românească, de curînd introdusă și în Moldova, toleră pe Ionescu în această calitate.

Scandalul nu consta în actele de care erau învinovați preveniții, dar mai ales în faptul că un mare număr de eleve erau chemate ca martore.

Era în adevăr ceva nemaipomenit ca fete tinere să defileze și să depuie înaintea tribunalului și a publicului în chestiuni de amoruri. Două eleve mai de seamă, d-ra Dimitriu, devenită mai tîrziu d-na Al. Brînză, și d-ra Cîmpeanu, în urmă d-na Ștefan Micle, amîndouă ca de 15 sau 16 ani și cît se poate de frumusele, atraseră atenția tuturor prin isteția cu care se prezentase și dezinvol-

tura cu care vorbeau dinaintea tribunalului și unui public atît de numeros. Este interesant de notat că d-na Micle (moartă chiar în zilele cînd scriu aceste amintiri, în vîrstă abia de 40 de ani) deveni zece ani după acest proces, o mare entuziastă a societății „Junimea” și o harnică colaboratoare a *Convorbirilor literare*. Nu mai puțin interesantă era și apariția doamnei Cobălcescu care, cu o expresiune dîrză și provocatoare, acuza fără sfiială, mai ales pe d-na Gros, directoarea, pe care dorea să o înlocuiască.

Din toate depunerile fetelor rezulta că Maiorescu vorbise adeseori cu d-ra Rickert, că aceasta ținea un jurnal din care, spre confuzia biete d-șoare, fetele citase cîteva pasajuri, că Maiorescu fusese acolo într-o seară, asupra plecării sale la Berlin, și că trimisese d-nei Gros, clavirul său în păstrare, pe timpul lipsei sale din țară. Alta nimic.

Pe aceasta, oricît ai învîrți și suci, nu se poate întemeia nici o acuzare penală, dar lucrurile luată o fază cu totul alta cînd veni rîndul să depeie una din eleve, numită Alimănescu. Aceasta, după multe tergiversări și contraziceri, izbucni deodată într-un plîns violent și mărturisi, spre confuzia conspiratorilor, că d-na Cobălcescu o îndemnase să fure cîteva file din jurnalul d-șoarei Rickert și să facă depuneri mincinoase contra preveniților. O indignare generală se manifestă atunci printre ascultători. Procurorul Degre se sculă și în loc de rechizitoriu declară că în fața celor petrecute la audiență el își retrage acuzarea, așa încît din acel moment soarta procesului părea hotărîtă. Cu toate acestea Nicolae Ionescu nu se dădu bătut; el ceru cuvîntul, și umplu un discurs lung și confuz cu insinuări perfide și declamații răutăcioase. Din apărători numai Pogor și Mărzescu vorbiră, și

numeroși asistenți primiră cuvîntul apărării cu aplauzuri zgomotoase. Cu toate acestea deliberările se prelungiră foarte mult, și cînd Racoviță veni, în sfîrșit, să pronunțe hotărîrea de achitare o adevărată piatră mi se ridică de pe inimă. Aplauzurile izbucniră din nou în public. Nicolae Ionescu dispăru răpede în mulțime, iar noi felicitarăm pe preveniți.

Biata d-na Gros era încă așa de zăpăcită, încît mult timp nu-și putea deloc da seamă de cele ce se petreceau, și întreba pe toată lumea în dreapta și în stînga : „Ce s-a întîmplat, ce s-a întîmplat ?“

A doua zi aflarăm că sentința fusese dată numai cu majoritate de voturi, fiindcă unul din judecători, Răducanu Botez (mai tîrziu statornic adversar politic al nostru) emisese părerea că toți preveniții trebuiau condamnați.

În urma acestei hotărîri noi credeam că afacerea este definitiv sfîrșită cînd, peste scurt timp, un bilet al lui Maiorescu ne înștiință că din București venise un ordin ministerial cîtră procuror de a face apel la Curte contra sentinței tribunalului. Așadar totul era să reînceapă și dușmanii prinseră din nou curaj ; însă zadarnic ! După cele întîmplate, afară de cazul unei prigoniri directe din partea guvernului, părea imposibil ca Curtea de apel să hotărască altfel decît hotărîse tribunalul

Cîțiva tineri judecători de la Curte scăpară, nu-i vorbă, prin saloane, cuvîntul că rezultatul procesului n-ar fi deloc sigur, dar aceste insinuări ale lor, le atraseră dezaprobări generale, în special din partea cucoanelor. Iar Carp și cu mine — mai ales Carp — amenințam în gura mare că vom

provoca la duel pe toți acei care ar manifesta vreo îndoială despre justiția acestei cauze.

La Curtea de apel lucrurile nu se petrecură ca la tribunal. Mai întâi răposatul Cocriță Casimir, prezidentul, hotărî ca procesul să se cerceteze în ședință secretă, așa depunerile fetelor de la școală nu mai dădeau loc la tot felul de glume și observații din partea publicului lacom de scandal ! Nicolae Ionescu nu apăru deloc, neputîndu-i-se găsi altă calitate în proces decît aceea de martor. Totul s-ar fi petrecut în deplină liniște, dacă nu ar fi fost un mic incident. Ioan Melik, regretatul nostru prieten, care a murit de curînd, venise tocmai atunci ca profesor la universitatea din Iași și căzuse peste aceste lupte înverșunate ce frămîntau acolo corpul învățătorilor. Fără încă a ne cunoaște, el nu stătu la gînduri, ci de îndată se dădu în partea care-i păru cea dreaptă, în partea noastră. Pasionîndu-se de la început, el voi cu orice preț să asiste la tratarea procesului înaintea Curții de apel, și neștiind că s-a hotărît ședință secretă, rămînea în locul rezervat publicului cu toată invitarea unui aprod de a se depărta. Tocmai atunci intrînd prezidentul Casimir în sala audienței, și văzînd acolo, contra prescripțiilor sale, pe un străin în ceartă cu un aprod, nu mai întrebă cine este, ci îl apostrofă cu cuvintele : „Hai, iubitule, du-te afară, nu mai sta pe gînduri !” Melik, roș la față, se răpezi afară, și după două zile, cînd procesul se sfîrșise, trimise martori lui Casimir ca să-l provoace la duel. Afacerea nu avu urmare, căci Casimir dădu explicațiile necesare, dar nu puțin am ris mai tîrziu de apucăturile războinice ale lui Melik, de altminteri omul cel mai pașnic din lume.

Fetele atît de istețe la tribunal, căpătară la Curte destule bobărnace, și lucrul se prezintă într-o lumină încă mult mai favorabilă. În special d-ra Veronica Cîmpeanu depunînd că a auzit o dată pe Maiorescu vorbind încet cu d-ra Rickert, zîmbea cu multă istețime. Atunci prezidentul o întrebă ce cuvinte a auzit ?

— Nu știu ce cuvinte, dar impresia mea a fost că erau cuvinte de amor !

— Dar dumneata știi ce este amorul ? o întrebă atunci Casimir... La această întrebare un zîmbet se ivi pe toate fețele, iar Veronica, făcîndu-se roșie, nu mai răspunse o vorbă.

Maiorescu, care la întîia instanță nu deschisese gura deloc, luă aici cuvîntul să se apere. Cîmara vorbi de asemenea, și procurorul în fața deplinei lipse de probe retrase și el apelul făcut.

Cu toate aceste, dintre șapte judecători cîți erau, se găsi unul, ruda mea, Iorgu Ganea, care emise părerea că aici trebuie să se pronunțe o absolvire, nu o achitare, fiindcă în convingerea lui un amor existase, însă că acest amor între un profesor și o guvernantă nu ar fi prevăzut printre delictele însemnate în Codul penal. Răposatul Iorgu Ganea, de altminteri bărbat integru și incoruptibil, era de o natură invidioasă, care se revolta în contra oricărei superiorități. De aceea în fundul inimii el urîse pe Maiorescu de la început, deși asista regulat la cursurile sale publice. Deci afară de unicul Iorgu Ganea, Curtea întreagă pronunță achitarea preveniților, după cum toată lumea se aștepta, și astfel se sfîrși acest memorabil proces. Dacă mai erau persoane în public care ar fi crezut în vinovăția lui Maiorescu, chiar după aceste sentințe, o împrejurare urmată cîteva luni mai

tirziu și pe care ca-cronicar sunt silit să o notez, deschise ochii și acestora.

Împrejurarea era că Grigore Cobălcescu surprinse pe soția sa, instigatoarea întregului scandal, în flagrant delict de adulter cu N. Ionescu, la Sculeni, lângă Iași, și obținu de îndată despărțenia.

În curînd Maiorescu fu reintegrat în funcțiunile și drepturile sale, și totul reîntră în starea normală. Mie însă procesul acesta îmi lăasă o impresiune adîncă și durabilă căci atunci m-am putut încredința pentru întîia oară în viața mea, cît de puțin se judecă oamenii între dinșii după dreptate, chiar cînd nu au un interes personal, și cît de hotărîtoare în aprecierile și faptele noastre sunt prevențiile și pasiunile de care suntem stăpîniți.

ORTOGRAFIA

.....

În mijlocul gravelor întâmplări de care am vorbit, nimeni nu se mai putea gândi la prelecțiuni populare în primăvara anului 1865. Pentru Maiorescu și pentru prietenii săi, evenimentele prin care trecusem fusese negreșit dureroase, dar ele avură și un efect bun ; ele strinseră și împuterniciră prietenia între noi, căci, dacă lucrarea intelectuală comună unește și leagă pe oameni, emoțiunile simțite și luptele purtate împreună întăresc durabil această legătură.

În vara acestui an, doritor să-mi cunosc țara și mai ales partea Carpaților, despre a căror frumusețe auzisem și cetisem atât de mult, am puses la drum spre munți împreună cu frații Nicolae și Mihail Mandrea. N-aș vorbi despre călătoria mea aci, dacă, eu această ocaziune, n-aș fi făcut cunoștință la Fălticeni cu Nicu Gane, cu care mai tirziu era să leg cea mai strinsă prietenie. Poate că, fiind rude, ne-om fi văzut și mai înainte în întâia noastră copilărie, dar nici el nici eu nu mai aveam despre aceasta vreo aducere aminte. Nicu Gane fusese numit membru la Curtea din

Focșani, atunci de curînd înființată, și venise acasă pe timpul vacanțelor. În mijlocul zgomotului iarmarocului din Fălticeni, care în acea vreme nu decăzuse încă, noi găsim la cea întâi întrevvedere ocaziunea să vorbim despre proiecte de lucrări literare, deși nu aveam atunci nici o idee că ne vom întîlni în Iași așa de curînd, precum s-a întîmplat, spre a întemeia o ocupație comună. Și în adevăr, în urma unei aventuri amoroase nenorocite, N. Ganea stărui, și obținu mutarea sa la Curtea din Iași. Abia venit la noi, el și începu a frecventa adunările societății „Junimea” împreună cu mai mulți alți tineri iubitori de literatură. Printre aceștia era mai întâi Ioan Melik, care, precum am mai zis, se făcuse din cel întâi moment un prieten al nostru pasionat, apoi maiorul Nicu Skiletti, N. Niculeanu, Ioan Ianov, maiorul M. Christodulo-Cerchez, Pavel Paicu, frate-meu Leon Negruzzi, Scarlat Capșa, Mihail Corne, Ioan Caraiani, Gheorghe Roiu, Ștefan Nei, Neculai Quintescu. Mai toți aceștia au devenit în anii următori colaboratori ai *Convorbirilor literare*, afară de Melik, care n-a ieșit niciodată din cărți de matematică pentru școală și de Nei care nu era născut pentru a fi autor. Roiu promitea mult, pe cînd era în Universitate, dar n-a corespuns deloc mai tîrziu așteptărilor noastre literare. De la dînsul se găsește în toată colecția *Convorbirilor* numai o mică poesi-oară tipărită în anul I și intitulată: *Enigmă*. Figura lui Nicoleanu era interesantă. Fiul natural nu se știe a cui, Nicoleanu era născut în Transilvania și crescut în Craiova. În anul 1859, dîndu-se în acest oraș un mare banchet spre a serba îndoită alegere a lui vodă Cuza, unul din meseni cetiniște versuri bine simțite asupra Unirii țărilor și toată lumea mișcată se întrebă de cine sunt com-

puse. Aflîndu-se că autorul este un tînăr fără părinți și sărac, unul din entuziaști propuse ca el să fie trimis la Paris pentru complectarea studiilor pe socoteala comesenilor prezenți. Propunerea se adoptă cu aclamație ; o colectă, făcută chiar atunci, strînse destui bani pentru a întreține pe Nicoleanu un an întreg la Paris și totodată se iscăli un act prin care aceleași persoane să obligau să mai contribuiască pe atît și în anii următori. Dar entuziasmul să răci în curînd. Cînd trecu anul Nicoleanu se adresă, fără a căpăta măcar vreun răspuns, la protectorii săi, și astfel el rămase, lipsit de orice mijloc de existență, pierdut în vasta capitală a Franței. După ce trăi cîtva timp în mare mizerie, compatrioții săi, camarazi de școală, adunară la sfîrșit de la ei banii necesari pentru întoarcerea lui Nicoleanu în țară, fără ca el să-și fi putut termina studiile începute. Revenit în patrie, el ocupă succesiv mai multe funcțiuni. Pe vremea cînd frecventa întrunirile noastre literare, el era director al liceului din Iași. De altminteri raporturile sale cu societatea noastră au fost de scurtă durată. Neconvenindu-i postul ce ocupa în Iași, Nicoleanu stărui să fie mutat la București la Arhiva Statului. Acolo îl găsi boala de care muri peste cîtiva ani.

Cu Nicoleanu eu nu m-am putut împrieteni mai de aproape. Fața sa lungăreață, totdeauna serioasă, și ochii săi mari, cu căutătura lui stranie, nu-mi puteau inspira simpatie. Chiar și în privința meritelor sale literare, eu mă deosibeam de părerea altora și în special de a lui Carp care îl aprecia foarte mult. Recunoscînd firea sa poetică, pe care un amor nenorocit o pusese în mișcare, am dezaprobat totdeauna la poezie licența cea mare în formă de care adesea să face vinovat și Nicoleanu. Timid și avînd groază de orice critică, chiar de cea

mai blindă, Nicoleanu n-a îndrăznit să publice poeziile sale sub numele său scris întreg, ci numai sub inițialele N.N.

Cu totul deosebit de Nicoleanu era Nicu Schi-letti. Om vesel, bun camarad, entuziast, el s-a încercat în mici poezii lirice originale în soiul lui Heine, precum și în traduceri de tot felul de poezii germane și franceze. În anul 1862 el tradusese chiar, împreună cu Pogor, partea întâia din *Faust* care s-a și publicat. Însurîndu-se din amor, cu o femeie frumoasă dar săracă, toată viața lui el a fost în lipsă și nevoi. Franc și cu inima deschisă, dar ușurel, el împrumuta bani de la prieteni ori-cînd găsea, fără a le făgădui o restituire exactă, iar cînd nu găsea bani el suferea sărăcia cu de-plină resignare și chiar cu voie bună. Cu toată na-tura sa de boem, ca militar își păzea riguros dis-ciplina, și era un ofițer respectat.

Deosebit de acești doi era în sfîrșit maiorul M. Cristodulo-Cerkez. Acesta n-a fost autor. În toată colecțiunea *Convorbirilor literare* nu se gă-sește de dînsul decît un articol scurt din anul 1876, *Despre Movila Răbiia*, articol subsemnat cu lite-rele inițiale M.C.C. Pe de altă parte însă, Cerkez era mare amator de literatură și petrecea ore foarte fericite în societatea „Junimea”. Deși mai mult autodidact, Cerkez avea cunoștințe variate și multiple și se interesa de orice ramură a cuge-tării omenești. Foarte ambițios în suflet, el ascun-dea aceasta fiind tăcut și absolut discret în ceea ce privea persoana și afacerile sale. De altminteri bun camarad și statornic în afecțiile lui, el era totodată și de o perfectă onorabilitate. Ca militar nu numai avea un viu sentiment de datorie și onoare, precum a dovedit-o în mod manifest la căderea lui Cuza, deși știa bine că prin purtarea sa

avea să-și piardă pozițiunea din armată poate pentru totdeauna, dar avea totodată și cunoștințe superioare, precum a dat probă în războiul din 1877, în care s-a deosebit mai mult decât toți ceilalți ofițeri români și a repurtat mari succese.

Am apropiat pe acești trei bărbați, fiindcă soarta a voit ca ei să sfirșească în același chip. Toți trei au murit nebuni. Nicoleanu, după o încercare de sinucidere, în București la spital; Skiletți ajuns de mult colonel, la Viena, și Cerkez în Iași, orașul său natal, unde ca general comanda corpul IV de armată. Pentru Skiletți și Cerkez eu aveam mari simpatii. În casa lui Skiletți făceam adeseaori amîndoi, pe timpul cînd eram tineri și entuziaști, împreună cu soția și cumnata sa, lecturi comune pînă pe la 2 și 3 ore după miezul nopții și ne despărțeam cu gîndul plutind în lumi fantastice. În casa mea Cerkez, cîteva săptămîni încă înainte ca grozava sa boală să se declare, venea foarte des să petreacă sara și împreună reîmpărtășeam veselele aduceri aminte ale anilor tinereții. Adeseori, tema conversației era istoria căderii lui Cuza, și nu pot uita cum se emoționa Cerkez și cum îi tremura glasul vorbind de trădarea ofițerilor și de momentul cînd, condus de conspiratori în arestul militar, dădu ochii acolo cu Solomon, colonelul său. Amîndoi se îmbrățișară plîngînd, fericiți de a se regăsi în acel loc de onoare, și zicîndu-și unul altuia: „Ce frică îmi era să nu aflu că și tu ești trădător“. Nu mai puțin interesante erau povestirile lui Cerkez asupra războiului din 1877, atacurile ce a comandat asupra Plevnei, înfrîngerea cu Osman-pașa pe care l-a făcut prizonier și îndeobște apretețurile sale asupra diferitelor armate în luptă și a comandanților lor.

Este în adevăr păcat ca naturi distinse ca ale lui Cerkez și talente ca ale lui Nicoleanu și Skiletti să sfârșească înaintea vremii și așa de trist. Însă mai târziu un alt membru al societății noastre, cu o fantasmă mult mai bogată decât dinșii, și cu o adâncime și finețe de cugetare în adevăr superioare, Mihail Eminescu, era să sfârșească tot în același mod.

E locul să menționez aici și de simpatica figură a lui Scarlat Capșa, un tânăr palid și cu ochii mari, în a cărui scurtă viață femeile au jucat rolul de căpetenie. După ce se încercă întâi în cariera militară, el o părăsi mai târziu și în anul 1865 era șeful unui serviciu de prefectură. Trecând prin mai multe amoruri poetice, el se întoarse la cel dintâi al său, la drăgălașa fiică a domnului Iordan (directorul de pension, unde învățase carte) cu care se însură după multe greutăți. Însă boala de piept de care suferea de mult, izbucni atunci la Capșa cu violență și îl stinse în anul 1869, în orașul Piza.

Capșa a tipărit în anul I al *Convorbirilor* o scenetă fantastică intitulată *Indoiala și realitatea*, două mici poezii și o epigramă, *Pe un album*, care n-ar fi avut vreun interes, dacă n-ar fi fost adresată unei dame frumoase și cochete din înalta aristocrație ieșană de a cărei pasiune era prigonit fără cruțare. Raporturile lui Capșa cu noi au fost mai mult sociale decât literare. Cu caracterul său blind, tolerant și dezinteresat, Scarlat Capșa a lăsat tuturor amicilor săi amintirea cea mai plăcută.

Toți aceștia și alții, de care voi vorbi mai în urmă, începusem cu venirea toamnei să ne adunăm o dată pe săptămână. Sara de vineri fusese hotărâtă pentru întrunirile noastre, zicând Pogor că

literatura ca și artele frumoase nu se pot face decît în ziua Venerii. Ședințele noastre se țineau într-o săptămîină la Maiorescu, în casa din fundul curții Trei Ierarhilor, în care se mutase, și în vinerea săptămîinei următoare în casa lui Pogor. Societatea fiind acum destul de numeroasă, cea întîi idee care se prezenta în mod logic era aceea a unei organizări durabile. Însă această organizare dădu loc la lungi discuțiuni.

Maiorescu, și mai ales eu, țineam ca să ne întemeiem Societatea pe oarecare statute scrise. Eu eram deprins la aceasta de la corporațiile studenților germani, în care toate drepturile și datoriile membrilor, chiar în ceea ce privesc petrecerile, sunt fixate în paragrafe precise și se urmează cu rigoare. Desigur că și Carp ne-ar fi sprijinit în această părere, dacă ar fi fost încă la Iași. Însă el se așăzase acum la București unde fusese numit auditor la Consiliul de Stat.

Cel mai aprig adversar al nostru în această pricină era Pogor. El nici nu voia să audă vorbindu-se de statute, de forme, de drepturi și îndatoriri stabilite de articole hotărîte și în încheieri votate, scrise și subscrise. El nu voia nimic, absolut nimic. Lui îi plăcea să ne ocupăm de lucruri serioase și neserioase, după capriciu, fără nici o regulă, și toate obiecțiile — mai ales ale mele — nu avură la dînsul nici o trecere. El întrebuița contra noastră, nu numai argumente, dar și puternica armă a satirei și bătaiei de joc. De la o vreme Maiorescu, totdeauna mai împăciuitor, făcu o propunere intermediară, cea de a reduce formele scrise la procese-verbale scurte care trebuiau să se ție despre cele petrecute în fiecare întrunire. Eu mă unii pînă la sfîrșit cu această propunere, deși cu adînc suspin și părere

de rău, avînd convingerea atunci, precum am păs-
trat-o și acum în parte, că formele exterioare sînt
indispensabile pentru mersul regulat al oricărei
societăți constituite. Pogor, pentru a nu se împo-
trivi mai mult, primi și el propunerea, dînd din
umeri și cu condiția bineînțeleasă ca el să nu
scrie nimic, și procesele-verbale să fie numai pen-
tru memorie — aceasta ca o concesie pentru lumea
burgheză și prozaică, din care declara că facem
toți parte afară de dînsul. În adevăr se și ținu un
șir de procese-verbale mai ales în timpul dis-
cuțiunilor despre ortografie care începură încă în
acea iarnă, dar peste scurt timp ele căzură în
disuetudine. Pogor avu deci o victorie deplină pînă
la urmă ! E drept că eu nu m-am lăsat, ci ades, în
timp de cîțiva ani, am tot revenit cu propunerea
mea de statute, deși foarte schimbată și conside-
rabil redusă, dar totdeauna, din nenorocire, fără
succes. Zic „din nenorocire“ și socot cu dreptate,
cînd gîndesc cît de prețioase și de ce folos mi-ar
fi acele notițe, acum, pentru un sfert de secol,
cînd seriu aceste rînduri !

În una din vineri, se începură discuțiunile asu-
pra ortografiei. Se introduse în cabinetul lui Maio-
rescu, unde țineam întrunirile, o mare tablă, pe
care Paicu, ce sta țeapăn cu crida în mînă, trebuia
să noteze deosebitele experiențe. Se luă de bază
proiectul prelucrat de mine cu 1^{1/2} an înainte și
care zăcea uitat într-un saltar. Deși nu aveam
speranță că el va fi adoptat în întregimea lui, sau
în mare parte, totuși mă așteptam că voi scăpa,
măcar cîte ceva din el.

Nu știu pentru ce chestiunea aceasta a ortogra-
fiei a pasionat așa de mult pe oameni. Deosebiții
creatori de sisteme din Bucovina și Ardeal, și mai
ales discipulii lor, se îndușmăneau grozav între

ei. Și chiar la noi în România nu e de crezut cîtă îndărătnicie și cît foc se punea în această chestiune, la urma urmelor de pură formă exterioară. Eu însumi îmi încrețeam fruntea tot mai mult, văzînd cum cădeau propunerile mele una cîte una.

Din întîiul moment, după obiceiul ce se făcu în „Junimea“ să se înceapă orice discuție de la Adam Babadam, Pogor ceru cuvîntul, și spre uimirea noastră, puse foarte serios întrebarea prealabilă dacă este bine să se schimbe literile cirilice cu cele latine sau nu, și abia după o discuție lungă asupra originii românilor, amestecului nostru cu slavii și alte neamuri, scopul unei ortografii și multe altele am hotărît în unanimitate că trebuie să adoptăm alfabetul latin.

Dar odată acesta admis, cum trebuiau să se însemneze sunetele noastre, pentru care nu se găseau litere latine corespunzătoare? Ce era de făcut cu consoanele *u*, *z*, *u*, *u*; cu diftongele *ea* și *oa*: cu *i* scurt și *u* mut, și mai ales cu vocalele *Z* și *Ț*? Trebuia să adoptăm accente și alte semne diacritice sau nu? La conjugări și declinări păstram în scriere rădăcina cuvîntului neschimbată, sau mergeam după pronunțare? Țineam seamă de etimologia latină și pînă la ce punct? Toate aceste întrebări și încă multe altele, dădură loc la lungi discuțiuni, întru început foarte confuze. Paicu ne înveselea cu glumele sale, cel mai des nesărate, și Pogor ne deznădejdăia, încurcînd totdeauna discuțiunile gramaticale cu fel de fel de incidente filosofico-istorice și străine obiectului care ne ocupa, căci în fundul inimii, el era foarte indiferent pentru ortografia română, ca unul ce totdeauna a avut o deplină nepricepere și un absolut dispreț pentru orice chestiune

de formă exterioară. Maiorescu, nedumerit, se ținea încă în oarecare rezervă, ascultind certele între Paicu și mine care nu duceau la nici un rezultat. Și în adevăr, așa precum discutăm noi, nici nu puteam ajunge la ceva : unul susținea că e mai bine a se scrie într-un fel și celălalt că e preferabil a se scrie într-altfel, dar fără a ne întemeia pe motive oarecum științifice părerile noastre. Aceea ce ne lipsea la început era deci o bază serioasă. Abia după câteva ședințe, cînd Maiorescu, surprins de modul arbitrar cu care noi toți ceilalți făceam propunerile cele mai variate, se puse să cugete la toate aceste și clădi o temelie solidă pe care se putu ridica o sistemă rațională ; numai atunci discuțiunile noastre deveniră serioase și avură spor. Dar și atunci, ce păreri diverse ! Cînd Maiorescu venea succesiv în fiecare săptămînă cîte cu un capitol din studiul său *Despre scrierea limbei române*, cîte protestări, cită gîlceavă ! Trebuie însă notat că, de la o vreme, orice îndărătnicie dispăru și în fața unei serioase argumentări toți se uneau. Astfel după un șir de ședințe ajunserăm a ne înțelege pe deplin. Maiorescu cedînd pe ici, păstrîndu-și părerea pe dincolo, profită de aceste discuțiuni, găti scrierea sa, și mai tîrziu, după ce o pieptenă și repieptenă, ea fu publicată în broșură. La început, acea sistemă de ortografie numită a „Junimii“ fu primită cu protestări generale ; în Bucovina și mai ales în Transilvania ea fu considerată ca pernicioasă pentru neamul român. În România lumea profesorală de la care atîrna totul pînă la urmă — căci din școală iese omul cu opiniuni fixate — se împărți în părerile sale asupra lui, dar nu îndrăzni încă să o adopteze.

Societatea Academică din București, înființată curînd după aceea și în care se găseau toți filologii români însemnați de pe atunci, trebuind să stabilească și ea o ortografie comună pentru români, vorbi cu dispreț de proiectul nostru și de autorul lui. Etimologiștii din Academie ne considerară ca răi patrioți, de nu chiar ca dușmani ai naționalității române. De acolo porni epitetul de „cosmopoliți” ce se dădea membrilor „Junimii”. Însă cu încetul lucrurile se schimbă prin puterea adevărului. Ortografia „Junimii”, după cum se numea sistemul propus de Maiorescu în cartea sa *Despre scrierea limbii române*, se primi mai întîi de membrii societății noastre, afară de Pogor, care nu s-a putut niciodată familiariza cu dînsa. Cîțiva profesori o introduseră apoi cu timiditate pe ici, pe colo în școlile din Iași și prin alte orașe din Moldova. Fiind director al *Monitorului*, domnul I. A. Cantacuzino o adoptă în foaia oficială; alte jurnale o admiseră și ele apoi, așa încît cu încetul ea se lăți și prin diferite cancelarii. Mai tîrziu ea fu primită și în Bucovina, la Suceava și în Transilvania, la Brașov. În urma unei lungi corespondențe ce am avut cu persoane distinse din Sibiu, ea se admise și acolo. În sfîrșit la o revizuire a ortografiei hotărîită de Academia Română, în care Maiorescu consimțise să reintre, și eu fusesem ales de curînd, și această corporație primi puțin schimbată ortografia noastră și astfel se plecă toți la sistemul pe care cu indignare zgomotoasă o condamnase și huiduise la început.

Trebuie să menționez că mai tîrziu, după direcția ce luase „Junimea”, o discuție așa de lungă și laborioasă precum o avusem despre ortografie în iarna 1865-66 ar fi fost cu nepu-

tință ; Pogor și chiar alții ar fi zădărnicit-o. De aceea peste mai mulți ani, cînd se simți trebuința unei modificări parțiale a ortografiei noastre, am trebuit, cîțiva membri ai „Junimii“, să ne întrunim afară de ședințele obicinuite pentru a delibera. În lipsa lui Maiorescu, care se mutase în București, eu adunai mai multe seri la mine acasă pe Burlă, Virgolici, Xenopol, Lambrior, Pompiliu și alți iubitori de filologie, și împreună simplificărm ortografia noastră din 1865, rămîind principalul punct îndoielnic, acel al scrierii vocalelor *ă* și *î*.

Ortografia „Junimii“ a fost cel întăi mare succes al Societății. Mai tîrziu au venit și altele, dar toate numai în urma a lungi polemice și lupte ce am purtat.

CAPITOLUL IV

PUȚINA POLITICĂ

În luna dechemvrie 1865 mă dusei pentru întâia oară la București, fiind însărcinat să apăr un proces la Curtea de Casație. Întîlnindu-mă cu răposatul Pantazi Ghica, pe care îl cunoscusem întîi la Iași, el mă introduse în cercul partidului numit pe atunci roșu. El mă prezintă lui C. A. Rosetti care mă primi destul de rece. Casa șefului partidului era plină de amici politici de ai săi, printre cari îmi aduc aminte că se găseau Simeon Mihăilescu și Eliad, numit Cîrciumărescu. Figurile foarte comune a celor mai multe din persoanele prezente ; cuvîntul sentențios al lui Rosetti, care vorbea șezînd pe scaun și țîind un copil al său pe genunchi ; ascultarea religioasă a celorlalți care stăteau în picioare ; rîsetele sporadice, zgomotoase și aprobătoare ale acestora, cînd Rosetti rostea un cuvînt de spirit, îmi făcură un efect deplorabil și ieșii foarte nemulțumit ; nu mai puțin îmi displăcu și altă serie de partizani cu care Pantazi Ghica mă făcu cunoscut în beciurile de sub Pasajul român, unde ei beau la bere și vin vorbind în gura mare despre conspirația lor. Din aceștia îmi aduc aminte pe răposatul Geanoglu, un om vesel dar

destul de ordinar din care, la moartea lui, gazele partidului făcură, spre uimirea mea, un bărbat politic însemnat și de mari merite. Această împrejurare îmi arată pentru întâia dată lipsa de măsură și de dreptate cu care judecă partidele politice. Amîndouă aceste vizite, și la Rosetti și în Pasaj, mă incredințară că natura mea nu se potrivește deloc cu acești oameni, poate, mai ales, din cauză că am urît totdeauna deopotrivă și vorbele umflate, și formele comune și bătărănești.

În ianuarie 1866 făcui un al doilea drum la București, iarăși pentru a apăra un proces la Curtea de Casație, și mă convinsei și mai mult din fierberea generală că se pregătesc evenimente politice însemnate. Spre sfîrșitul lunii am plecat în zori de zi dintr-un bal ce dădea generalul Savel Manu, ministru de război, și m-am urcat în brișca cu care am purces la drum spre Iași după chipul în care se călătorea pe acea vreme. Drumul meu se prelungi, căci în Focșani, în Birlad și în Vaslui, dădui de baluri și petreceri care mă ținură în loc, și sosii la Iași puțin timp înaintea căderii lui Cuza, cădere de care toată lumea vorbea ca de un lucru sigur, fără a ști în care mod avea să se întîmple. În Iași găsii o mișcare politică mult mai mare decît o lăsasem. Într-o zi veni la mine și fratele meu Leon, colonelul Alecu Mavrocordat și ne propuse să facem și noi parte din conspirație. Noi însă am refuzat cu energie, auzind mai ales că dușmanii lui Cuza ar fi hotărîți să nu dea înapoi nici chiar înaintea unei crime. În discuțiune cu Mavrocordat, noi i-am opus jurămîntul de credință ce făcusem ca funcționari, argument de care Mavrocordat rise mult găsindu-l foarte naiv.

Toată lumea în Iași se aștepta la o catastrofă și îndeobște era mulțumită să se isprăvească cu dom-

nia lui Cuza. Faptul este că legea rurală decretată de el, și mai ales răpedea ei aplicare, lovise foarte simțitor în interesele proprietarilor mari și ale arendașilor, și înstrăinase simpatiile lor pentru Cuza. Apoi, guvernul din București era rău și destul de nepriceput. Preocupat mai ales de a priveghea opoziția puternică pe care o făceau mai toți bărbații politici însemnați care se coalizase contra lui Cuza, el nu se îngrijea mai deloc de administrarea țării, ci o lăsa în voia ei, adică prada abuzurilor. De adăogim pe lângă aceasta că orașul Iași suferise în special foarte mult din cauza strămutării centrului politic la București, se va înțelege ușor că, afară de câțiva prieteni personali, prințul Cuza avea în capitala Moldovei prea puțini partizani.

Din aceste motive vestea despre căderea sa, venită în ziua de 11 februarie fu primită în Iași cu destulă bucurie. În ziua aceea eu mă găseam din întâmplare mai dimineța la Curtea de Apel și eram față când generalul Nicu Mavrocordat primi întâia depeșă despre răsturnarea domnitorului. Luând o copie de pe telegramă mă răpezii în sanie la Maiorescu, pe care nu-l găsii acasă, și de acolo la Gheorghe Racoviță, pentru ca să le comunic această însemnată veste. Se vede că eram așa de emoționat și vorbeam așa de răpede și de încurcat, încît, vreo cinci minute, nici Racoviță, nici soția lui nu au fost măcar în stare să înțeleagă de ce era vorba.

Tatăl meu primi știrca cu tristeță și exprimă mare îngrijire pentru viitorul țării. Un fapt însă care ne indignă pe toți, chiar pe acci mulțumiți de izbutirea conspirației, fu acel al lui Theodor Lătescu care intră cu zgomot la tribunal, rupse portretul lui Cuza din părete, îl luă cu el în sanie, și

se duse să-l îngroape la biserica Sfintul Neculai cu alai și pompă.

Din membrii societății „Junimea”, Pogor care, precum am aflat atunci, făcea parte din complot, fu numit prefect, și astfel fără voie și noi ceilalți am fost oarecum apropiați de mișcarea politică. Aceasta nu împiedica întrunirile noastre literare. După oarecare discuțiuni noi fixasem programa prelecțiunilor populare pentru duminicile din postul mare ale anului 1866. Mai multe persoane aveau să ieie parte de astă dată. Pe lângă Maiorescu și Pogor trebuia să vorbesc și eu, frate-meu Leon, N. Mandrea, N. Roznovanu, și chiar Dimitrie Sturdza, care în acea iarnă locuia în Iași și pînă la o vreme venise de cîteva ori în adunările „Junimii”. Atunci se introduse ca inovație însemnată **sistema unității programei**, adică principiul de a lua o idee fundamentală comună care se trata și dezvolta în deosebite subiecte și deosebită formă de către toți conferențiarii, făcîndu-se, la început totdeauna de Maiorescu, mai tirziu însă de mine și de alții o conferință introductivă care explica scopul nostru și era intitulată *Privire teoretică*.

Acest principiu de unitate, devenind apoi tradițional, s-a ținut mulți ani de zile în „Junimea” și, din cauza lui, nu puțină greutate am întîmpinat adesa, în anii următori, întru găsirea unei programe comune. Pentru primăvara aceea prelecțiunile populare cu titlul general : *Elementele de viață ale popoarelor, manifestate în istorie* erau următoarele :

Privire teoretică — Maiorescu.

Legislațiunea elenă (Solon și Licurg) — Mandrea.

Practica filosofiei elene (Socrat și Aristotele) — Maiorescu.

Arta în poporul elen — Pogor.

Viața romană — Maiorescu (în locul lui N. Roznovanu care plecase în Rusia, după cum se afirma, pentru pregătirea mișcării politice de care am să vorbesc).

Legislațiunea romană — I. Negruzzi.

Mahomet — Maiorescu.

Reformațiunea (Luther) — I. Negruzzi (în locul lui Dimitrie Sturdza pe care evenimentele politice îl chemase grabnic în București).

Revoluțiunea engleză (Cromwell) — Leon Negruzzi.

Cu toată mișcarea politică din Iași, publicul se grămădea numeros la aceste prelegeri ca și în anii anteriori, însă numai până la o vreme. Pe la sfârșitul lunei mart fierberea deveni foarte mare, și noi toți, luați înainte de șuvoiul politicei ne-am aruncat în luptă pentru a scăpa Unirea țărilor ce ne părea amenințată, precum și **ideea** domnului străin care instinctiv se făcuse un **credo** politic al nostru. Pogor, nemulțumit de **pozițiunea** ce avea ca prefect, își dădu **demisiunea** și în locul său fu numit răposatul Ștefan Goleșcu din București, bărbat onorabil, însă necunosător al mijlocului în care avea să administreze și prea slab pentru a stăpîni situația.

Separatiștii deschisese un jurnal sub conducerea lui Theodor Lătescu, și noi, junimiștii, deschisem alt jurnal unionist intitulat **Vocea națională**, la care principalii colaboratori erau Maiorescu și eu. Sara, adversarii noștri făceau **adunări** populare numeroase în casa lui Roznovanu, unde era centrul separatiștilor, așa că și noi am fost siliți să facem apel la public pentru scăparea principiului Unirii. Un mare meeting convocat de noi la Universitate, în aceeași sală

unde țineam prelecțiunile populare, adună un public foarte numeros. Pogor prezida și Maiorescu făcu un lung cuvînt în contra separatismului și în favoarea domnului străin care avea să ne aducă mult bine și mare fericire în țară. El fu primit cu lungi aplauzuri ; după Maiorescu, vorbii și eu în același sens, însă îndată după mine se sui la tribună răposatul Alecu M. Șendrea care, deși se pronunță ca și noi pentru Unire, declară însă că este din alt partid decît noi și protestă cu energie contra ideii domnului străin, de care se temea că va căuta să deznaționalizeze pe români. Prin public începuse mai mulți a-l aproba și lucrurile s-ar fi încurcat, dacă, spre sfîrșitul discursului său, oratorul n-ar fi adaos ca concesie că ar primi poate la nevoie un domn străin, dacă acesta ar fi *de viță latină*, dar niciodată unul *de viță germană*. Aceste cuvinte le prinse Pogor în zbor, de pe scaunul său, și îndată veni cu propunerea să admitem toți drept împăcare o moțiune cuprinzînd ideea : *cu domn străin de viță latină*. Sub această formulă el ceru fuziunea ambelor păreri din adunare. Șendrea și alții mai voriră să se împotrivească, dar tot publicul începu să strige cu zgomot : „fuziune, unire, domn străin de viță latină, fuziune, fuziune !“

Mișcarea era prea mare pentru ca cineva să se mai poată opune și la moment moțiunea fu introdusă într-un proces-verbal pe care mai toate persoanele prezente îl iscăriră. Partizani ai acestei idei se iviră numeroși în tot orașul, așa încît inițiativa noastră produse o îmbunătățire reală în starea lucrurilor.

În București cercurile guvernante erau foarte îngrijate de cele ce se petreceau la Iași. Cu sau fără dreptate se credea că mișcarea separatistă era

ațită de muscali, și că așăzarea în Iași a răposatului Costache Moruzi, cumnat al lui Roznovanu, mare proprietar în Basarabia și persoană bine văzută de cercurile oficiale rusești, ar fi în legătură cu răscoala ce se pregătea. În fața gravității împrejurărilor, doi membri ai Locotenenței domnești: răposatul general N. Golescu și Lascar Catargi se hotărîră să vie la Iași pentru a înăbuși orice mișcare revoluționară care ar fi putut paraliza plebiscitul hotărît în secret pentru ziua de 2 aprilie și prin care era să se aclame domn al țării prințul Carol de Hohenzollern.

Cu două zile înaintea d-lor Catargi și Golescu soși în Iași și amicul nostru Carp, care la 11 februarie devenise secretarul Locotenenței domnești, și căută să liniștească temerile ce aveam despre greutatea de-a dobîndi un domn străin, fără însă a ne numi înaintea sosirii caimacamilor, persoană hotărîtă să primească tronul. Nicolai Golescu și Catargiu veniră la 1 april în Iași pe o ploaie torrențială, ceea ce ne-a fost atunci de mare ajutor, căci a paralizat orice mișcare revoluționară pe stradă. Ploaia ținu și în ziua de 2 aprilie în care, Dumnezeu știe cum, se începu plebiscitul în toată țara, în urma căruia se proclamă în ziua de 8 aprilie Carol de Hohenzollern domn al românilor.

În noaptea de 2 spre 3 aprilie ploaia stătu și soarele răsări pe un cer senin. Era în adevăr splendidă acea zi de 3 aprilie 1866 ce trebuia să fie atît de singeroasă pentru Iași. Nu voi să mai vorbesc de cauzele și împrejurările care au produs mișcarea ce s-a sfîrșit prin luptă deschisă pe ulițele Iașului, căci fiind direct amestecat în evenimentele politice de atunci, chiar astăzi, după mai bine de douăzeci și trei de ani, nu aș putea scrie cu deplină nepărtinire.

Așa de mare era pasiunea ce mă stăpînea că într-o zi am intrat singur în casa lui Roznovanu și găsind în odăile de jos o mulțime de lume care iscălea actele încheiate de comitetul separatist, am umflat în brațe cîte am putut din hîrțiile subscrise și nesubscrise de pe masă și, răpezindu-mă afară, le-am rupt în bucăți. Persoanele prezente rămaseră așa de uimite de îndrăzneala mea, încît nici măcar se împotriviră, și mă lăsară să-mi fac pe plac fără a se mișca. Abia după ce ieșii, cîtiva revenindu-și în fire își scoaseră revolverele și alergară după mine, dar eu eram departe și hîrțiile desființate.

Din teama deci, de a nu putea fi nepărtinitor în aprecierile mele, nu voi face comentarii, ci mă voi mulțumi a relata pe scurt faptele întîmplate. Mitropolitul Calinic Miclescu pe care separatiștii îl cîștigase de partea lor, sluji singur în acea duminică (Dumineca Tomei) în mitropolia ticsită de lume. La sfîrșitul liturghiei, cînd ieși cu crucea, cîteva glasuri îi strigară ca el să se puie în fruntea poporului și să meargă la Palatul Administrativ, unde de dimineață se găsea Locotenența domnească.

Acolo el trebuia, după unii, să revendice drepturile Moldovei apăsate, după alții, el avea să proclame de regent provizoriu al Moldovei pe tînărul Roznovanu, care imediat era să întocmească un minister hotărit de mai înainte, iar locotenenții domnești trebuiau să fie arestați la moment. Se zice că acel minister era să fie compus între alții de d-nii Panait Cristea, Scarlat Baragini, Panait Balș, colonelul P. Schiletti (tatăl amicului nostru) și Nicu Aslan, singurul bărbat inteligent dintre aceștia toți.

Oricum ar fi fost, mitropolitul se puse în mișcare cu voce sau fără voce, în vestminte precum era îmbrăcat, ținând într-o mină cîrja și în alta crucea și urmat sau împins de un public nesfîrșit. În curtea Mitropoliei o mare mulțime de oameni adunată asculta un discurs violent al lui Theodor Boldur Lătescu, care urcat pe o masă le vorbea despre drepturile Moldovei, îi ațîta la împotrivire fățișă și îi îndemna să urmeze pe mitropolitul lor. Cînd acesta ieși în ograda bisericei, gloata de afară îl înconjură unindu-se cu aceea ce venea din biserică, și-l împinse spre Curtea domnească. Ajungînd cu mare alai, și în sunetul clopotelor în mijlocul pieței palatului, poporul dădu de o companie de soldați sub comanda locotenentului-colonel N. Schiletti. În treacăt menționez că amicul nostru, adînc impresionat de cele ce se petreceau în Iași, își exprimase, după obiceiul poezilor, în versuri, mîhnirea sa. Găsesc aceste strofe în poesia intitulată *La moartea lui Nicolae Dunca*, camarad al lui Schiletti și mort în războiul american :

Tu mori, dar noi ce facem ? O tristă neagră soartă !
Ca umbre, ca fantasme, în țară rătăcim
Și vîntul dezbinării, pe-a sale-aripi ne poartă
Spre moarte, spre pieire, o ! cît te ieridim !

Pe cîmpul de onoare, e-o inimă română
Tu mori cu bucurie și de speranțe plin,
Iar noi umflați de patimi, luăm o cupă-n mînă
Și bem al țării singe cu sufletul senin !

Soldații așteptau cu baionetele plecate și spre dînsii venea zgomotoasă grămadă de oameni cu mitropolitul în frunte. Autorii mișcării erau siguri că soldații se vor da în lături în fața crucii ținută

de mitropolit ; că acesta se va putea sui la palat, și că apoi soldații vor fraterniza cu poporul. Dar s-a întâmplat altfel. Soldații stăteau nemișcați și numai câțiva pași îi despărțea acum de popor. Calinic văzind că se apropie de baionete fu prins de o frică grozavă și voi să dea înapoi, însă nu putu, căci cei din urmă, neștiind ce se petrece, dădeau năvală înainte cu toate strigătele desperate ale mitropolitului. Atunci în îmbulzeala ce s-a produs el lovi cu cîrja pe unul din soldați. Acesta nu mai stătu pe gînduri, ci, cu o înjurătură, lovi pe mitropolit cu baioneta, care străbătu veștmintele și se opri într-o cataramă, zgîriindu-i pielea. Calinic scoase un țipăt și căzu leșinat în brațele lui Inge Rober, tutungiu din Iași, care-l luă în brațe și-l făcu nevăzut. Îndată se lăți vîntul că mitropolitul a fost ucis, și chiar că se văzuse zburînd sufletul său sub forma unui porumbel. Poporul înfuriat începu a arunca cu pietre în soldați. Aceștia înaintară și împinseră mulțimea înapoi pînă înaintea mitropoliei și a caselor Roznovanului, unde alte gloate cu ciomege și bîte, parte ieșind beți din pivnițele lui Roznovanu, parte năvălind din mahalale, veniră în ajutorul celor dați înapoi. Soldații se opriră în fața unei așa îmbulzeli, căci fără a se face uz de armele de foc nu se mai putea înainta. Publicul luă această oprire drept un semn de slăbiciune. Mai mulți tineri din societate, amestecați cu poporul, printre care Theodor Lătescu, Costică Aslan, și chiar soția acestuia, frumoasa Eugenia — cu capul gol și un trandafir roșu în păr — îndemna poporul să înainteze contra soldaților, care n-ar îndrăzni — ziceau ei — să dea în frații lor moldoveni, și astfel se întâmplă ca să se arunce cu pietre în soldați și să se lovească cu bețe, iar aceștia stăteau

furioși dar nemișcați fiindcă nu aveau voie ca să se apere cu arma.

În sfârșit veni din partea Locotenenței domnești mult-așteptatul ordin de a face foc. Se zice că Dimitrie Sturdza ar fi obținut și comunicat acel ordin lui Carp, care împreună cu dr. Davila l-ar fi transmis colonelului Cornescu, comandantul garnizoanei, care și acesta îl comunică formal lui Schiletti. Întii Schiletti puse să tragă câteva salve în aer, pe care publicul, încurajat fiind de mai multe persoane ce se găseau pe balcon în palatul Roznovanu, le primi cu hohote de râs, apoi în mijlocul sunetului clopotului de dandana (tocsin) al Mitropoliei, ce răspindea spaima pînă în mahala-lele cele mai depărtate și făcu să se adune și mai mult public, se trase în grămadă și mai multe persoane căzură. Lupta urmă puțin timp sub îndemnul lui Theodor Lătescu, care legat la cap ca și cum ar fi fost rănit și cu un pistol în mînă îndemna și încuraja pe răzvrătiți. Se dăduse ordin ca și cavaleria să șarjeze de la Copou în jos pentru ca astfel să se ia poporul din două părți. Atunci Carp avu cu Cornescu următoarea convorbire caracteristică :

Carp : D-le colonel, este ordin să vii în grabă cu lăncerii de la deal ca să se ia răzvrătiții între două focuri.

Cornescu : Nu pot încăleca.

Carp : Pentru ce nu ? ia orice cal vei găsi.

Cornescu : Am cal dar n-am șeaua mea.

Carp : Ia orice șea vei găsi.

Cornescu : Eu încălec numai pe șeaua mea.

Carp : Nu-i momentul să alegi șeaua, nu vezi de la ce atîrnă scăparea țării, fă-ți datoria !

Cornescu : Eu nu pot încăleca decît pe șeaua mea.

În urma acestei convorbiri caracteristice, maiorul Pandraf luă comanda lăncerilor.

La început însă încercarea cu cavaleria nu fu fericită căci mulțimea prinsese a ridica o baricadă în dreptul stradei Primăriei, unde caii și călăreții cădeau unii peste alții, iar răzvrătiții se năpusteau asupra celor căzuți cu ciomege și-i loveau. De la o vreme însă, făcînd și cavaleria întrebuințare de pistoalele lor și rănind și ucigînd în dreapta și în stînga, rezistență serioasă nu mai putea fi și cei mai mulți din răsculați fugiră în toate părțile; cîți scăpară fură prinși cu grămada și închiși într-o mare manejă militară de scînduri, ce era lângă Curtea domnească, sub paza maiorului Panu, tatăl lui Gheorghe Panu. Principalii autori ai mișcării : N. Aslan, Lătescu, Roznovanu și alții, care se strînsese în casa acestuia, fură de asemenea arestați și duși la penitenciar între baionete. Costache Moruzi însă scăpă pe o fereastră din dosul casei, alergă la Păcurari la un birjar muscal, care-l duse pe mulți bani în goana cailor la Sculeni, de unde asemenea cu mare cheltuială trecu Prutul într-o luntre. Pe la ora 2 după-amiază totul era sfîrșit, dar aspectul orașului era lugubru. Chiar un ceas mai tîrziu se vedea încă singe curgînd și creierii împrăștiați pe pietrele ulițelor. Locotenenta domnească într-o notă adresată consulilor străini din Iași arăta anume pe Moruzi ca motor al răscoalei.

După ce lucrurile se liniștiră, Maiorescu, care din poarta casei sale fusese martor ocular la toate cele întîmplate, voia tocmai să meargă să găsească pe Carp la palat, cînd un preot, părintele Enăcheșcu, îl întîmpină și-i spuse în secret că mitropolitul Calinic îl chema la dînsul, în locul unde se ținea ascuns. Conduc de acest preot, Maiorescu

se cobori într-o pivniță adincă, unde, într-un fund, bietul Calinic, slăbit din cauza răni dar mai ales a emoțiunii, tremurînd de frică și de frig, sta ghemuit, între niște boloboace pline de vin, încotoșmănat în blana cârciumarului. Zărind pe Maiorescu, el căzu în genunchi și cu vocea stinsă îl rugă să-l scape, ducîndu-l unde va crede de cuviință. Maiorescu, văzînd pe Calinic îngenuncheat, se puse și el în genunchi, și după o scurtă sfătuire, ei hotărîră să meargă drept la palat unde se găsea Locotenența domnească, la a cărei mărinimie Calinic voia să apeleze. Se aduse o trăsură, se ridică poclitul și Maiorescu împreună cu mitropolitul meraseră nerecunoscuți de nimeni pînă la palat, unde cerură să fie primiți de locotenenții domnești. Davila îi introduse în persoană. Cînd mitropolitul și Lascar Catargiu dădură ochi împreună, acest din urmă se răpezi spre Calinic cu minile ridicate, strigînd : „Despote, ce-ai făcut ?“ Iar Calinic în genunchi și cu capul plecat, șoptea, abia răsufliînd : „Fie-vă milă, iertați-mă, am greșit !“...

După cîteva ore de deliberare, locotenenții domnești, crezîndu-l mai tare rănit decît era, îl trimiseră sub pază la spitalul Sf. Spiridon, unde i se pregăti în grabă o odaie. Sentinele i se puseră la ușă.

În acea memorabilă duminică de 3 aprilie 1866 frate-meu, Leon, trebuia să facă prelegerea sa la Universitate, *Despre revoluția engleză*. Neștiind dacă în fierberea ce era în oraș se va mai gîndi cineva la un curs de istorie engleză, el ieșise mai dimineată de acasă îmbrăcat în frac, precum la prelegeri era obicinuit. El voia să vadă aspectul orașului, dar era gata pentru orice eventualitate. Însă abia ajuns în colț la Petrea Bacalul — astăzi „Hotel România“ în Piața Unirii — îl întîmpină

un apod din partea procurorului-general care îl chema la parchet. Fiind frate-meu atunci prim-procuror la tribunal, el lăsa prelegerea, alergă răpede la Curte, unde procurorul general și prefectul vorbeau cu locotenenții domnești despre împrejurările politice. Catargiu, foarte îngrijat de cele ce puteau să se întâmple în acea zi (și cu drept cuvânt precum am văzut), le zicea să se ție gata la toate. Nu știu ce a înțeles atunci prin aceste cuvinte, dar mai pe urmă, pe cînd se băteau pe uliță, Catargiu era așa de emoționat, încît, într-un moment, strigă către procurori :

„Domnilor, pentru Dumnezeu, nu vedeți ce se petrece, duceți-vă înaintea soldaților și liniștiți poporul“. Atunci răposatul Alecu Botez, unul din procurorii Curții, îi răspunse zîbind : „Bucuros, decît fiindcă excelența voastră aveți mai multă autoritate decît noi, n-ar fi rău să vă puneți în fruntea noastră !“ Astfel, frate-meu, în loc de prelecțiune populară la Universitate, se puse în acea duminică să facă, în frac și cravată albă, interogatorii, procese-verbale și rechizitorii pînă dincolo de miezul nopții. Așa s-a întîmplat ca membrii societății „Junimea“ să facă politică în anul 1866. Îndată însă după acele evenimente clarificîndu-se situația prin descălecarea — cum ar fi zis bătrînii — a prințului Carol de Hohenzollern, „Junimea“ se grăbi să închidă jurnalul său politic. Pînă în anii din urmă, oricît susțineau adversarii noștri, că în realitate scopul întrunirilor „Junimii“ era politica, iar literatura numai un mijloc pentru a atrage partizani în Societate, aceasta nu e adevărat ; nu se mai făcu politică deloc. Ba mai tîrziu, cînd se întîmpla vreodată ca să vie vorba de chestiuni politice în vreo întrunire, mulți membri,

dintre care mai ales Pogor, cereau îndată schimbarea conversației, fiindcă politica, după tradiția Societății, ar face parte din lucrurile „străine „Junimii”“.

Aceasta este atit de adevărat, încît în anul 1877, cînd ne hotărisem să scoatem deputat în Iași, în opoziție cu guvernul, pe Maiorescu, dat în judecată ca ministru — și alegerea trebuia să se facă a doua zi după o adunare a „Junimii” cu toată emoțiunea ce stăpînea pe unii din noi — nici s-a pomenit măcar în acea întrunire de actul politic ce avea să se săvîrșească nu mai departe decît în ziua următoare.

Am notat, ca cronicar credincios, evenimentele politice întîmplate în Iași în primăvara anului 1866, nu numai fiindcă au participat la ele și membrii „Junimii”, dar și din cauză că detronarea domnitorului Cuza avu un efect direct asupra Societății noastre. Voi să vorbesc despre un fapt în aparență mic de tot, dar pentru „Junimea” foarte însemnat, precum se va vedea în capitolul următor.

TIPOGRAFIA SOCIETĂȚII „JUNIMEA“

Monitorul oficial al țării, înființat o dată cu Unirea, se tipărea până în anul 1865 la tipografii particulare. În acel an însă guvernul hotărî să înființeze o imprimerie cu caracter semioficial, care să aibă privilegiul tuturor tipăriturilor statului, între care negreșit și *Monitorul*. Mai mulți brăbați politici, sperînd într-un câștig însemnat, formară o asociație pentru cumpărarea unei mari tipografii. Între aceștia era răposatul Nicu Catargiu, ce-și dăduse demisiunea din prefectura din Iași, precum și Nicu Aslan, directorul *Monitorului*. Opoziția de atunci zicea că îndărătul acestei concesiuni se ascund abuzuri, dar eu nu sunt în putință să o constat și nici intră asemenea lucruri în cadrul suvenirilor acestora. Faptul este că o dată cu căderea domnitorului, concesiunea dată asociațiilor de la tipografie, care nici nu prinsese a se instala bine, se retrase, și aceștia rămaseră cu imprimeria în totul sau în parte încă neplătită. Fie că răposatul Dimitrie Cozadini înaintase bani, pe seama acestei tipografii, fie că era creditorul unora din proprietarii ei și nu avea de unde să se îndestuleze decît numai din tipografia fostă a *Monitorului*,

stabilimentul acesta rămase exclusiv asupra lui. Cozadini, locuind în Iași unde fusese numit prefect după Ștefan Golescu, nu avea ce face cu tipografia sa în București și de aceea o încarcă în niște care cu boi, după obiceiul din acele vremi, și o transportă în Iași. Dimitrie Cozadini făcuse multe specii de negoțuri și de speculații în viața lui, dar de tipografie nu se ocupase niciodată. De aceea nu se pricepea deloc, în lipsă de cumpărători, ce ar putea face cu mașinele, teascurile și lăzile sale cu litere. Auzind că există Societatea noastră literară, el, ca om practic, se gândi îndată că ar putea trage folos din ea pentru tipografia lui : se duse la Pogor, cu care era prieten, și-i propuse să deschidă în tovărășie cu „Junimea“ o mare imprimerie care ar bate pe toate cele existente în Iași. Lui Pogor îi plăcu propunerea, cum îi plăceau toate inovațiile ; el se luă de vorbă cu noi și după oarecare discuții se făcu tovărășia cu Cozadini spre nedumerirea mea care totdeauna am avut o frică instinctivă de orice schimbare mai însemnată a unei stări de lucruri mulțumitoare. Iată dar societatea „Junimea“ tovarășă cu Dimitrie Cozadini la exploatarea comercială a unei imprimerii ! Stabilimentul se așază în casele Băncei Moldovei din colțul stradelor Sf. Ilie și Golia (astăzi Vasile Alecsandri și Cuza-vodă), acum a moștenitorilor răposatului Costake Stihi, unde-a rămas pînă în ziua de astăzi cu toate peripețiile prin care a trecut. Ca director se alese un neamț cu numele de Bernhard, care se găsea în Iași și conducea o mică tipografie aproape ruinată. Acesta avu sarcina să deschidă lăzile, să umple căștile, să monteze mașinele și teascurile și să puie treaba în mișcare. Toate acestea se făcură ușor, dar, cînd la imprimat, lucrurile se încurcară. În Iași nu mai apărea nici

un jurnal, nu se tipăreau nici cărți și nici chiar broșuri, așa încît lucrul lipsea, dar cheltuiala mergea. La mai multe adunări ale „Junimii“ venise și Cozadini. El vorbea cu noi negustorie și cifre, noi eram deprinși să ne întrunim pentru literatură și discuții teoretice așa încît nu ne prea înțelegeam cu dînsul. Cozadini era necăjit, văzîndu-ne nepăsători pentru negoțul comun la care el pusese mai tot capitalul și noi aveam să punem munca : „Junimea“ era plictisită de punerile sale la cale negustorești, de cifrele și de calculele sale ; și el și noi eram în acele seri, totdeauna mulțumiți cînd venea momentul să ne despărțim. Așa nu putea merge înainte. În curînd Cozadini ne propuse să-i cumpărăm tipografia cu un preț foarte redus, însă suma pe care o cerea era totuși destul de mare, și deci treaba părea foarte grea. Găsindu-se pe atunci în Iași Nicu Casu, proprietar bogat în Basarabia și nepot al lui Pogor, el se hotărî să puie principalul capital pentru cumpărarea tipografiei de la Cozadini și să o lase în întrebuințarea „Junimii“, ai cărei membri aveau și ei să ia parte la cumpărare și la contribuțiuni lunare.

Așa se făcu ; stabilimentul se numi „Tipografia Societății «Junimea»“, director rămase Bernhard, iar Societatea îi priveghea administrația printr-un delegat dintre membrii ei, care avea să se schimbe în mod periodic. Întîiul delegat al Societății a fost răposatul nostru amic I.M. Melic, care însă de la o vreme se lepădă din însărcinarea sa onorifică, nu numai din cauza ocupațiilor sale multiple, dar și fiindcă dobîndise convingerea, ca om practic, că afacerea nu poate să prospereze. Urmașul lui Melic a fost Theodor Cerkez, care propuse mai multe inovații ce s-au

adoptat, între care a fost crearea unui jurnal, fără caracter politic, numit *Curierul de Iași*.

Theodor Cerkez așezându-se de la o vreme la moșia sa din județul Fălciu, „Junimea“ delegă ca administrator pe Alexandru Farra, în timpul căruia fu introdus și Theodor Balassan în tipografia „Junimii“. După citva timp, Bernhard luă în sfârșit stabilimentul pe seama sa plătindu-ne o chirie anuală în tipărituri. Cu Bernhard care, deși om harnic, avea obiceiul de a cheltui pe vin și pe bere toți banii ce intrau, treaba se încurcă mai tare. Bernhard își încetă plățile și noi am fost siliți să punem provizoriu pe Balassan ca director al stabilimentului; acesta a încurcat situația cu desăvârșire, așa încît imprimeria la urmă a fost vîndută unui concurent al ei, tipografului evreu Herșcu Goldner din Iași. Balassan însă, care prinse gust la tipografii nu se dădu bătut, el împrumută un teasc și mai multe caște cu litere care zăceau în pivnița bărbatului politic și profesor Nicolae Ionescu și deschise o foarte modestă tipografie pe seama sa. Apoi văzînd că așa nu poate avea cîștig, scoase din minți pe răposatul Costache Rosetti Solescu care comandă mașini și literă nouă din străinătate și deveni tipograf, luînd pe Balassan ca administrator. În curînd urîndu-i-se cu aceasta, Rosetti își vîndu cu pagubă stabilimentul lui Nicu Gane, Alexandru Storianovici și mie care înlăturarăm pe Balassan ca nepriceput, și mai asociîndu-ne cu Alex. Xenopol, răposatul Eugeniu Filipescu, Anton Naum și alții, am ținut încă mulți ani tipografia sub conducerea lui Theodor Bucliu. Mergînd rău, am vîndut-o în sfârșit unei societăți compuse din șapte institutori, care o ține încă și astăzi în ace-

lași local unde a fost înființată cu 23 de ani înainte.

Negreșit că despre jalnicul sfârșit al tipografiei lor, membrii „Junimii” nu-și puteau face nici o idee în toamna anului 1866. Neavînd intenția de a cîștiga, ci dînd încă contribuții lunare de la noi, ne pusesem în gînd să tipărim gratis cărți românești bune, mai ales cărți de școală care pe atunci lipseau cu totul.

Noi ne închipuiam că lucrurile vor merge bine de la sine, parcă conducerea unei imprimerii ar fi o afacere literară și nu comercială. Optimismul merse așa departe, încît unii din noi înființară și o librărie, numită „Librăria Societății «Junimea»”, împreună cu un cabinet de lectură, și o așază în prăvălia din colț în aceeași casă cu tipografia. Însă acest stabiliment era numai a 2—3 dintre noi, printre care Pogor pusese capital principal; eu la librărie nu m-am amestecat deloc. Ca administrator în noua prăvălie, se așază un oarecare polon Lewandowski, fost telegrafist, care nu se pricepea deloc la treaba aceasta. Negoțul păru a merge cîtva timp după care dădu înapoi tot mai tare, pînă ce bieții proprietari vîndură cărțile cum putură fiind mulțumiți să scape cu o pagubă destul de însemnată. Și aci se făcu comerci, nu cu scop de cîștig, ci cu scopuri superioare de a da societății române o mai bună hrană intelectuală. Cărțile se aduceau, nu după cum era gustul publicului nostru, ci după cum erau declarate bune de proprietarii librăriei; astfel ele rămîneau nevîndute în dulapuri, cu toată îngrijirea cu care Pogor și Burghеле, principalii părtași, le lipeau etichete și le țineau curate de praf.

Dar să ne întoarcem la tipografia Societății.

O întrebare ce trebuia să ni se prezente, în mod natural, era de a ști care va fi întâia carte ce vom tipări și cu care vom începe edițiunile societății „Junimea”. Aruncînd o privire în literatura națională și întîlnind numai poezii ca la începutul tuturor literaturilor, ne veni ideea să facem o alegere din poeziile originale cele mai bune și să edităm o mare antologie atît pentru uzul școalelor, cît și pentru public îndeobște. De aceea ne hotărîrăm să facem în comun alegerea poeziilor de tipărit. În acest scop împărțirăm între noi pe poeții români; fiecare avea să însemneze acasă bucățile ce-i păreau mai bune din autorii cu a căror lectură se însărcinase, apoi poeziile propuse erau să fie cetite împreună, și dacă ar fi dobîndit aprobarea generală trebuiau trecute în antologie. În cea întîi „Junime”, venirăm fiecare cu un teanc de cărți la subțioară cam îngrijați că antologia noastră va deveni din cale afară voluminoasă, dar, în contra așteptării tuturor, de la cea întîi cetire lucrurile luară o înfățișare cu totul alta.

Am început, dacă nu mă înșel, cu o poezie a lui Bolintineanu, pe care toți din copilărie ne deprinsesem a o crede foarte frumoasă. Abia cetită, Pogor o declară rea și imposibilă de primit în antologie, căci cartea noastră avea scopul să cuprindă numai bucăți de acele ce puteau sluji drept model și ca formă și ca fond poetic. N. Gane, N. Schiletti, și eu, protestarăm cu indignare contra lui Pogor și făcurăm apel la judecata lui Maiorescu. Acesta însă, spre mirarea noastră, se declară cu totul de aceeași părere ca și Pogor. La întrebarea pentru ce poezia este rea, se născu o lungă discuție care ținu pînă noaptea tîrziu și făcu imposibilă orice altă lectură în acea seară. Mai întîi Pogor după obiceiul său de a începe orice discuții

de la potop puse întrebarea prealabilă : „Ce este poezia ?“ ; de acolo prinserăm a ne preschimba ideile despre condițiile pe care poezia în general trebuie să le întrunească pentru a corespunde scopului ei, despre ce poate și ce nu poate fi obiectul unei poezii, care este forma în care subiectul trebuie tratat, ce rol joacă imaginația și talentul, de ce ajutor este învățătura și știința și altele multe. În seara dintii domni și aci, ca odinioară la începutul discuției asupra ortografiei, o mare confuziune, dar peste o săptămână, Maiorescu, îndemnat de ideile preschimbate între noi, se puse iarăși să cugete asupra acestui subiect și ne veni cu o parte din tratatul său *Despre poezia română* care mai târziu a făcut un efect așa de mare și a pus de la început pecetea originalității pe revista *Convorbiri literare*.

Scrierea lui Maiorescu deschise, la cei mai mulți dintre noi, orizonturi nouă. Până atunci noi judecam valoarea unei poezii numai după un instinct natural, fără a cerca să analizăm cauzele pentru care cutare poezie ne place, iar cutare alta ne pare rea. De atunci încoace lucrurile se schimbă, încetul cu încetul critica își făcu loc în Societate, și după un șir de ani, așa ne deprinsesem cu oarecare idei fundamentale comune, încît adesea ne înțelegeam prin simple semne fără multă vorbă.

Paralel cu cetirea succesivă a studiului lui Maiorescu care se discuta cu de-amănuntul în Societate, urma și lectura poeziilor destinate pentru antologie. Poeți de-alde Bolliac, Momuleanu, Stamati și alții asemănați, de ale căror merite literare se făcuse mult zvon în public și în presă, nici putură dobîndi grația de a introduce o singură bucată de versuri în antologia noastră ; din tot Mureșanu abia scăpă cunoscuta sa poezie patrio-

tică *Deșteaptă-te române*; Eliad, poreclit de con-
temporani „părinte al literaturii române“, o păți
și mai rău. Neologismele sale ciudate produsese
numai ris și chef în Societate. Chiar mult-lăudatul
său *Zburătorul* fu respins cu unanimitatea votu-
rilor.

Cînd veni rîndul lui Alecsandri (de care apăruse
atunci numai *Doinele și Lăcrămioarele*) și poeziile
propuse începuse a se analiza strofă cu strofă, mai
mulți din noi, a căror copilărie fusese alintată de
melodioasele *Doine* ale poetului nostru, protesta-
răm în contra acestui mod de a discuta. Mai ales
Nicu Schiletti, mare admirator al lui Alecsandri,
se plimba, roș la față prin odaie și zicea că o
poezie nu se poate despica în acest chip, că Pogor
vrea numai să se joace, că el nu ia treaba noastră
lă serios, sau, dacă o ia, că aici e prigonire evi-
dentă. Cu toate strigătele noastre, numai două din
Doinele lui Alecsandri trecură, și anume *Groza*
și *Ceasul rău*. Tot așa se întîmplă cu Grigore
Alexandrescu și cu Alecu Donici, pe care, înainte
ca ei să fie cетиți și criticați în „Junimea“, unii
din noi îi puneau cu tot dinadinsul alături cu cei
mai mari fabuliști vechi și noi. Din Crețeanu trecu
Gondola, din Sion nu trecu nimic, respingîndu-se
cu energie faimoasă sa *Limba românească* atît de
lăudată. Vestita *Umbra lui Mircea* fu găsită bună
numai pînă la jumătate, iar partea a doua rea și
lipsită de inspirație. Aceeași soartă o avură mai
toți ceilalți poeți contemporani, și chiar cei vechi
de la începutul secolului, cu mici excepțiuni.

Astfel, de unde noi ne închipuisem că n-am avea
decît să spicuim în dreapta și în stînga ca să găsim
după plac poesii și multe și frumoase pentru anto-
logia noastră, de la o vreme băgarăm de seamă
că abia am fi putut scoate la lumină o broșurică

subțire și că prin urmare de editarea unei antologii nici mai putea fi vorba. De aceea ideea publicațiunii proiectate fu părăsită.

Discuțiile acestea a fost de foarte mare folos pentru membrii societății „Junimea“, și îndrăznesc a spune pentru întreaga direcție a mișcării intelectuale române. Mai întâi, spre uimirea noastră, ne-am convins de marea sărăcie a literaturii naționale de care nu aveam nici idee, fiind dreapta măsură și dreapta judecată întunecate prin laudele ce scriitorii noștri își aduceau unii altora reciproc. În adevăr până atunci domnise printre scriitorii noștri obiceiul de a lăuda și înălța tot ce este național fără a mai cerceta dacă lucrul este bun în sine. Pe cât românii se criticau, se certau, și se ocărau unii pe alții în politică, pe atât domnea între dinșii o dulce armonie în ceea ce privește literatura. Tot ce se scria era bun. Autorii români aveau toți talent, erau oameni superiori. Ai fi zis cetind laudele ce se dădeau tuturor scriitorilor prin gazete, că noi eram singurul popor pe lume care avea marele privilegiu de a fi lipsit de mediocrități. Orbirea sau mania mergea și mai departe. Scriitorii de gazete puneau pe autorii români alături cu cele mai strălucite geniuri ale altor popoare ; s-ar fi crezut că este de ajuns să fii român pentru a fi și mare poet și cugetător adînc. Într-un articol de gazetă se vorbea de însemnații noștri filosofi, pe cînd nu se arătase printre români încă nici un cugetător original în materie de filosofie ; într-un alt articol se compara Văcărescu cu Goethe și se punea compatriotul nostru în calitatea sa de latin, și în special de român, mult mai presus de unul din cele mai mari geniuri poetice ce a produs omenirea. Critica lipsea pe atunci cu desăvîrșire și se poate zice, fără nici o

îndoială, că ea a fost introdusă în mod științific de publicațiile societății „Junimea“, în special prin scrierile lui Maiorescu care au avut un efect adînc și purificator pentru literatura română. În zilele de acum am ajuns la extremul contrar. Azi nimeni nu mai laudă și toți scriitorășii de prin jurnale scriu critice. Poate că aceste sunt pe atît de rele și nepotrivite, pe cît erau laudele generale de odinioară, dar se vede că am ajuns acolo unde suntem prin efectul unei reacțiuni naturale.

Care era însă consecvența laudelor nemăsurate ce se aduceau tuturor scriitorilor din acele timpuri ; încurajau ele măcar pe vreunul din autori să producă de nu mai bine cel puțin mai mult ? Pe la sfîrșitul anului 1866 și începutul celui următor, Eliad nu mai scria, deși toți îl tîmîiau ca pe un geniu ; Bolintineanu producea puțin și rău ; Crețeanu încetase de a scrie după tipărirea *Armoniilor întime* ; Hajdeu își căuta o temelie solidă ba ici, ba colo, fără a o găsi, precum nu a găsit-o niciodată în mod statornic ; chiar Alecsandri sta supărat și mocnea la Mircești nemai-dînd semne de viață. Autori tineri aproape nu se arătau. În toată România nu apărea atunci nici o singură foaie literară. *Revista română* creată de Odobescu în București încetase de mult, ca și *România literară* din Iași ce trăise aproape un an. Ai fi crezut că în întreaga Romînie de curînd unită nu era nici destulă inteligență, nici destul interes pentru ca să poată trăi măcar o singură publicație literară cit de mică, și apăsătorii noștri compatrioți din Transilvania și chiar din Bucovina ne întreceau întreținînd în micul lor cerc măcar cîte un organ oricît de neînsemnat ar fi fost pentru a dovedi că mișcarea intelectuală nu-i stinsă cu totul în poporul român.

Aceasta era situația în România ; ea era mult mai rea decât fusese vreodată de la deșteptarea noastră, și o schimbare oarecare trebuia să vie. În orașul Iași se găseau pe atunci destui bărbați luminați ca să provoace ei în privința aceasta o dezmoțire a spiritelor prin o puternică zguduire.

CAPITOLUL VI

CONVORBIRI LITERARE

Pe lângă persoanele ce făcuse parte din societatea noastră până atunci se mai adăogiră în curînd și altele. Mai întîi cîțiva din tinerii cărora le dădusem eu cu o iarnă înainte lecțiuni de drept roman la mine acasă: Mihail Corne, Grigore Buicliu, Alexandru Farra, apoi Lascar Ciurea, judecător la Curtea criminală, Ioan Caraiani, numit profesor la Universitatea din Iași și originar de prin Macedonia, Samson Bodnărescu, venit din Bucovina spre a-și cerca norocul în România, Dimitrie Rosetti, frate mai mare al lui Theodor, Cerkez Todiriță de care am vorbit, și Nicu Casimir, mutat din București ca procuror la Curtea din Iași. Din toți aceștia astăzi au murit doi, Lascăr Ciurea care frecventa adunările noastre mai mult din prietenia ce avea pentru Pogor și alții dintre noi, decît din interes pentru literatură, și Nicu Casimir. Despre acesta nu mi se va prezenta ocaziunea să mai vorbesc în cursul acestor amintiri, de aceea cred a-mi îndeplini aici o datorie însemnînd că Nicu Casimir mi-a fost unul din cei mai simpatici prieteni ce am avut în juneta mea. Ca copii ne jucasem împreună în Iași; în vremea studiilor ne-am regăsit la Berlin,

în ultimii doi ani ce am petrecut acolo și am trăit ca frați; aceleași raporturi intime le-am avut și mai târziu după întoarcerea în țară, iar când împrejurările ne despărteau, ne comunicam unul altuia toate întâmplările și chiar toate sentimentele și părerile noastre prin o corespondență regulată și activă. În toamna anului 1868 ne-am îmbolnăvit amândoi în același timp și peste câteva săptămîni, în ziua de 24 octombrie cînd eu mă ridicam de pe boală, el muri. Cînd doctorul care ne căutase pe amîndoi îmi dădu această știre, m-am îngălbenit și am rămas ca amuțit; nici puteam să cred o asemenea nenorocire. Moartea lui Nicu Casimir a fost întâia care m-a făcut să simt cît e de mare durerea unei vecinice despărțiri. Prietenul meu avea dragostea literaturii și se încercase ca autor, însă timid de natură, tot amîna momentul cînd va comunica „Junimii“ lucrările sale. După moartea sa prematură n-am mai auzit vorbindu-se de manuscriptele ce se găseau la dînsul și astfel au rămas necunoscute.

Nu știu dacă toate persoanele însemnate mai sus erau prezente la o ședință ce se ținea în casa lui Pogor pe la începutul lui ianuarie 1867 de care am să vorbesc, dar știu că Adunarea era numeroasă. Maiorescu veni în acea seară cu o propunere care plutea de cîtăva vreme în mintea multora din noi și era foarte naturală în starea în care să găsea Societatea. În adevăr, cîteodată se citea la adunările „Junimii“ vreo poezie originală sau tradusă, discuțiile noastre dăduse lui Maiorescu ocaziunea să scrie cîteva studii și critici întinse pe care ni le comunicase — erau să rămîie aceste cunoscute numai în cercul nostru restrîns?

De aceea cînd Maiorescu își arată părerea că ar fi bine să deschidem un mic jurnal literar în care

s-ar tipări scrierile cetite și aprobate de Societate, și în care să putem rezuma o parte din discuțiile noastre, ce prezentau un interes general, toată lumea primi fără lungi dezbateri propunerea sa. Pogor, entuziasmat pentru orice inovații, proclamă absolută necesitate a unei reviste și își freca mâinele cu plăcere gândind la polemicile literare la care viitoarea noastră publicație ar putea da loc.

Două întrebări se nasc atunci, întâi, cum se va numi acest copil al „Junimii“, și apoi cine va fi directorul lui — căci de greutate materiale nu avem a ne teme: o tipografie nouă și completă ne sta la dispoziție. Înainte încă de a se pune aceste întrebări, eu mă infundai pe o canapea ce se găsea în colțul cel mai întunecos al salonului — căci simteam instinctiv că toți au să cadă pe capul meu. După obiceiul „Junimii“ de a se ocupa mai întâi pe larg și pe întins, cu mare ceartă și zvon de ceea ce este secundar, și de a hotărî apoi răpede lucrurile principale, la început se puse în discuții numele jurnalului, care în definitiv era destul de indiferent. După ce mai multe propuneri, una mai ciudată decât alta, se făcură și se respinseră, eu zisei din colțul meu: „Poate o denumire potrivită ar fi *Convorbiri literare*?...“ „Bravo! răspunse Pogor de departe. «Convorbiri literare» nu zice nimic. *Cela n'engage à rien ! Admis !*...“ „Primesc și eu acest titlu, declară Maiorescu, fiindcă este fără pretenție!...

Dar care dintre noi ar avea să ia asupra sa direcția jurnalului?...“ O tăcere generală se făcu și după câteva momente tot Maiorescu o curmă, strigându-mi în gura mare: „Tu ai găsit numele, tu

¹ Asta nu obligă la nimic ! Se admite !... (Fr.) (n. ed.).

ești dator să conduci treaba, fii tu redactorul *Convorbirilor literare!*“.

Lucrul de care îmi fusese frică se întâmplase, și speranța mea că mă vor uita în colțul întunecos unde mă ascunsesem nu se realizase. În întiul moment îmi trecură prin minte o mulțime de cauze pentru care vream să refuz : succesul jurnalului putea fi îndoielnic, direcțiunea putea să-mi dea multă muncă și bătaie de cap ; alte nemulțumiri necunoscute mă mai puteau aștepta, dar mai ales aveam ca o presimțire, vagă și nebuloasă, că treaba aceasta nu va juca un rol secundar în viața mea, și că acel *da* sau *nu* ce voi rosti, va fi aici tot așa de însemnat ca și la o căsătorie. Puteau să fie multe și puternice motive *contra* dar era unul singur *pentru* care le covârși pe toate.

Eram pe atunci amorezat și, precum e natural, raportam totul la pasiunea violentă de care eram stăpînit. De la sine îmi veni atunci gîndul că noua mea însărcinare mă va înfățișa cu mai mari merite în ochii femeiei pe care o iubeam; totodată un jurnal literar îmi da ocaziunea și locul potrivit pentru a publica oarecare poezioare de amor ce începusem a compune. Ce minunat mijloc de a comunica cu persoana iubită !...

Pe cînd stam tăcut și căutam să limpezesc în minte toate aceste gînduri deosebite ce mă grămădeau, Pogor îmi strigă deodată: „Ce stai așa mahmur, parcă ți s-ar fi înecat corăbiile? Noi te căftănim și tu nu te bucuri? Hai, primește și nu mai face marafeturi !“ În acest moment începu a cînta cu glas subțire, ca lăutarii la boierii : „Cu caftan l-am îmbrăcat“... și se răpezi la mine să mă ia de subțioare, ajutat de nu știu care altul tot atît de vesel ca și dînsul. În vreme ce aceștia mă duceau în pompă prinprejurul odăiei, toată „Juni-

mea" intona în cor cîntecul : „Cu caftan l-am îmbrăcat !...” și în mijlocul rîsului general eu făcui declarația solemnă că primesc caftanul cu care mă împodobeau. Așa m-am făcut directorul *Convorbirilor literare*.

Veselia în societate a fost bună, dar cînd m-am întors acasă eram foarte preocupat și o mare parte din noapte, m-am gîndit la viitoarea mea însărcinare. A doua zi m-am dus la Maiorescu și am pus cu dînsul la cale să dăm *Convorbirilor literare* formatul în IV°, să le scoatem de două ori pe lună, compunînd fiecare număr din două coli de tipar, sau, cînd n-ar ajunge materia, cel puțin din 1^{1/2}. Am mai fixat cu multă modestie prețul abonamentului anual pentru România la un galben, iar pentru Austria numai la patru florini, ținînd seamă de mijloacele restrînse ale românilor cu învătătură de acolo, mai ales ale tînerimii studioase. În sfîrșit ne-am hotărît să tipărim jurnalul numai în 300 exemplare. Aceasta iarăși dintr-un sentiment de modestie, doar n-ar avea aparență că dăm proporții prea însemnate publicației noastre.

Era această modestie o reacție naturală contra celor ce se făceau în general pe atunci. În cîmpul literar totul se începea pe mare cu trîmbițe și surle, parcă ar fi fost cine știe ce lucrare colosală, și apoi peste un timp foarte scurt marea întreprindere cădea în baltă, nemaiauzindu-se vorbind de dînsa ; în curînd alta începea aiurea cu aceeași pompă și ostentație pentru a înceta tot așa de răpede. Noi însă căzusem în extremul contrar ; nici prețul abonamentului nu putea acoperi cheltuiala tiparului, mai ales că cele mai multe numere hotărîsem a le trimite gratis pe la școli și biblioteci române, fără mijloace din Austro-Ungharia, nici 300 exemplare nu puteau ajunge; în

fapt am fost curînd siliți să facem o a doua ediție a celor întii numere, și cele următoare să le ridicăm la 500 și chiar 800 exemplare. Cu toate acestea după trecere a cîțiva ani, întiile volume din *Convorbiri* aproape nu se mai găseau de cumpărat și astăzi tomurile 1—7 se consideră ca cărți rare după care anticarii evrei fac mare goană.

Cel dintii număr al *Convorbirilor* a apărut cu data de 1 martie 1867 și a fost expedit în toate părțile. El începe cu o introducere scrisă de Maiorescu în prezența mea la dinsul acasă; eu am adaus numai scurtul aliniat final, și-apoi am hotărît să iscălesc eu întreaga prefață în calitate de redactor. Îndată după aceasta, vine studiul cetit de Maiorescu în „Junimea“ *Despre poezia română* de care am vorbit, apoi o descriere de mine a galeriei de tablouri din Iași, și în sfîrșit un apel al Societății către autorii români.

Este un sentiment straniu de a vedea pentru întia oară scrierile sale tipărite și numele său publicat pe coperta unei cărți, și socot că oricine trebuie să aibă emoțiuni în momentul acela. Parcă îți vine să te crezi mai mult decît ai fost cu o zi înainte, mai înălțat, înzestrat cu merite mai mari. Cînd însă ești de 24 de ani și amoretzat, atunci, pe lîngă acel sentiment de mîndrie, se mai adaugă și altul de dulce speranță care îți înveselește sufletul și te cufundă în visuri frumoase. Dar realitatea rece vine grabnic să te dezamăgească. Am trebuit să aflu, poate ca și alții în poziția mea, că persoana, asupra căreia nădăjduiam că revista condusă de mine va face mare efect, a lăsat-o cu destulă nepăsare netăiată pe masă, ceea ce m-a umplut de amărăciune. În schimb însă la o altă persoană se vedea o emoție afectuoasă în față cînd a luat întia broșură a *Convorbirilor* în mînă;

acela era tatăl meu. Și el trecuse, cu mulți ani în urmă, prin acele momente de iluziune pe care vârsta și experiența vieții de mult le redusese la adevărata lor valoare. Dar se vede că pentru fiul său, orice părinte iubitor trece încă o dată prin fazele prin care a trecut însuși în tinerețele sale.

Din partea publicului cetitor pot spune că numărul 1 al *Convorbirilor literare* a fost foarte bine primit; nu i s-a făcut îndeobște nici o altă critică decît asupra numelui, care la mulți li s-a părut ciudat sau cel puțin neobișnuit. Începutul scrierii lui Maiorescu a făcut bun efect chiar asupra poezilor noștri, căci se va băga de seamă că abia cu numărul următor începe o critică destul de aspră cu citații din autorii români. Și în adevăr după nr. 2, acei ce s-au simțit atinși s-au supărat cu atît mai mult cu cît, precum am spus, ei nu erau deprinși la critică, ci numai la laude, și această scuturătură din dulcea mulțumire de sine în care se legănau, a trebuit în adevăr să fie foarte neplăcută. Cînd însă au văzut că acea critică nu era numai un fapt izolat și întîmplător, ci urmează cu regulă și metodă, și că pe lîngă aceasta se mai adaugă și satira mușcătoare, atunci autorii noștri s-au supărat de tot. Unii au luat pana să răspundă, precum Bolintineanu și Bolliac, alții ca Alecsandri s-a plîns în particular de Maiorescu, cătră cunoscuții săi, mai ales către mine, dar cei mai mulți, după statornicul obicei al bizantinilor, au cercat să ne lovească — mai ales pe Maiorescu — în interesele noastre de tot felul, și străine cu totul literaturii.

Nu vreau însă să anticipez asupra acestui subiect despre care mi se va prezenta ocaziunea să vorbesc mai tîrziu, și revin la *Convorbirile literare*. Ocupația mea la început nu era tocmai mare,

o bună parte din materie pentru mai multe luni o aveam strînsă, și de partea materială a jurnalului se ocupă administrația tipografiei. Eu nu aveam decît să revizuiesc registrele speciale ale revistei, să fac corecturile și să întretin corespondența. De la început m-am pus cu zel și inimă la treabă și am găsit plăcere întru conducerea acestei publicațiuni în numele Societății, căci pe atunci *Convorbirile* se socoteau a fi organul și proprietatea „Junimii”; mai tîrziu numai s-a schimbat această idee încetul cu încetul, pînă cînd de la sine *Convorbirile* s-au considerat de toată lumea că fiind proprietatea directorului lor. Totuși lucrul nu era așa sigur în formă, încît să nu dea loc și la păreri contrare. Cînd peste 18 ani eu am hotărît să mă mut la București cu *Convorbiri* cu tot, Nicu Ganea era așa de furios de această hotărîre a mea, încît după multe și zadarnice încercări de a mă opri în Iași s-a pus cu ciudă să-mi conteste dreptul de a dispune de *Convorbiri*, susținînd că jurnalul ar fi al „Junimii” și nu al meu personal. Negreșit că după discuția urmată în Societate, el a rămas singur de părerea aceasta și a trebuit să cedeze puterii argumentelor contrare, dar mînia și mîhnirea lui pentru plecarea mea din Iași a ținut încă o bucată de vreme pînă în sfîrșit s-a liniștit.

Vro doi ani după apariția lor, *Convorbirile literare* au trecut printr-un moment foarte greu. Cîțiva membri răzleți ai „Junimii” — însă nu Societatea — se pusese să facă politică cu multă activitate și au propus în una din întruniri ca să contopim jurnalul literar cu unul politic ce erau pe cale să înființeze. Ei voiau prin aceasta să ușureze cheltuielile și să mărească interesul jurnalului politic. Unii propuneau ca foiletonul să fie destinat exclusiv literaturii, alții ca politica să ocupe in-

tiile două pagini iar literatura paginele din urmă. Aceștia mersese până într-o primă două direcțiuni cu totul separate una de alta, cea politică și cea literară, ba admiteau chiar ca partea literară să-și păstreze numele ei special de *Convorbiri*, numai și numai pentru a putea contopi ambele jurnale. Eu m-am opus cu toată energia la aceste propuneri, deși multora le păreau admisibile. Mi se zicea: de ce ți-e frică, ce-ți pasă de întâile două pagini, nu-ți rămân celelalte în deplină și liberă dispoziție? În seara întâia nu se luă nici o hotărâre. Eu plin de grijă m-am pus de-a doua zi să alerg pe la toți ca să cer să-i conving în particular de primejdia unei asemenea contopiri; simțeam instinctiv că admitându-se propunerea, *Convorbirile* se duc pentru totdeauna. În întrunirea următoare o discuție lungă a urmat iarăși până când în sfârșit ne-am învoit ca chestiunea să se hotărască printr-un vot în toată forma. Fără glasul lui Maiorescu care număra voturile, se ivi paritate între membrii prezenți. Deci de la dînsul atîrna soarta *Convorbirilor* și eu mă uitam în ochii lui cu strîngere de inimă de vreme ce și el păruse a se apleca pentru propunerea contopirii, dar spre bucuria mea, el își schimbă părerea la urmă, poate sub influența energicelor mele protestări. El votă pentru statu quo și astfel *Convorbirile* scăpară cu majoritatea acestui singur vot. Mai tîrziu s-a văzut cît de mare dreptate am avut eu atunci. Foaia politică a încetat șase luni după deschiderea ei și cu ea negreșit s-ar fi stins și foaia literară, pe cînd *Convorbirile* au urmat a trăi atîția ani și trăiesc și astăzi.

Al doilea moment greu pentru *Convorbiri* a fost acel cînd s-a vîndut tipografia în luna octombrie 1871. Am zis că întreprinderea mergea foarte greu;

Bernhard nu ne făcea tipăriturile ce era dator să facă, nu plătea chiria localului, nu mai plătea nici hirtia comandată în străinătate, dar își îneca ne-
cazul și grijile în vin. Într-o zi primesc pe neașteptate o scrisoare de la dînsul în care îmi spune că nemaiputînd ținea tipografia o părăsește și se duce. Am alergat îndată la stabilimentul nostru unde am găsit lucrătorii neplătiți și revoltați și o neorînduială completă.

Mai mulți membri ai Societății ne-am adunat în grabă, am asigurat lucrătorilor dreptul lor, și am stabilit o administrație provizorie cu Balassan care a dus-o de la primăvară și până toamna. După aceea eu nu m-am mai ocupat de cele ce se petreceau la tipografie, căci puindu-mi în Iași candidatura la deputație am trebuit să fac și eu atunci o politică activă. Situațiunea politică era în adevăr foarte gravă ; de la alegeri atîrna continuarea domniei prințului Carol sau abdicarea sa, și nimeni nu se putea da înapoi în asemenea momente. Camera și înșurătoarea mea ce avu loc în iulie 1871, și care fu urmată de o călătorie de mai multe luni în străinătate, mă ținură departe de Iași pînă pe la începutul lui septemvrie. În luna octomvrie Maiorescu, în unire cu Pogor, văzînd că tipografia nu mai poate merge deloc, o vîndură lui Herșcu Goldner fără a mă înștiința și pe mine, deși eu ca director al *Convorbirilor* eram cel mai interesat în cauză; în contractul de vînzare se nota numai că Goldner era dator să tipărească *Convorbirile* în oarecare condiții. Auzînd despre această vînzare, asupra căreia nu fusesem consultat, m-am supărat așa de tare, încît vreo săptămînă sau două nici n-am mai vorbit cu Maiorescu. Acesta a fost singurul nour trecător care a turburat lunga prietenie între Maiorescu și mine din momentul în

care ne-am cunoscut și pînă astăzi. Maiorescu a recunoscut singur mai tîrziu că și el și Pogor greșise față cu mine în împrejurarea aceea.

Am trebuit deci să tipăresc *Convorbirile* la Goldner, unde însă n-am găsit nici administrația pe care eram deprins s-o găsesc în tipografia „Junimii“, și unde îndeobște am fost primit cu răceală și rea-voință, deci m-am văzut silit să fac totul singur. De aceea și mai ales din cauza antipatiei ce-mi inspira figura ciudată a ovreiului Goldner (care mai pe urmă a și înnebunit) m-am întors după două numere înapoi la Balassan. Acesta, precum am zis, își înființase o biată tipografie primitivă cu un singur teasc de mînă și cu litere uzate. Acolo am tipărit eu *Convorbirile* pe hîrtie proastă, pînă cînd cu începerea anului VI al revistei ; Costachi Rosetti Solescu, Gane, Naum, eu și alții am înființat Tipografia Națională. Nemaiavînd „Junimea“ o administrație care să încaseze abonamentele m-am pus eu să fac treaba aceasta și mi-am înființat singur o contabilitate complectă. Acum eu cumpăram hîrtia, eu plăteam tiparul, eu eram față la expediția jurnalului, tot eu făceam corecturi, mă ocupam de direcțiune, cumulam într-un cuvînt și partea administrativă și partea literară.

Amicii mei ziceau glumînd că eu singur sunt autorul, culegătorul, corectorul, directorul, ba chiar și *cetitorul Convorbirilor literare*. Deși lucrurile nu erau tocmai așa, totuși numai eu știu cu ce greutate am putut-o scoate la capăt. Opream pe oameni pe uliță ca să le cer abonamentul, încît unii, cînd mă vedeau de departe, fugeau pe celalt trotuar și grăbeau pasul ; mă rugam de mai mulți membri ai Societății să ajute *Convorbirile* cu mici contribuții particulare, alergam la fiecare lună pe

la ei pe acasă ca să încasez banii, întrețineam corespondența, dam goană după materie de tipărit. Încurajam pe toți să scrie mai ales în timpul vacanțelor, și mergeam chiar pînă acolo că hotăram fiecăruia cu ce să se ocupe anume. De cîte ori am dat prin aceasta ocaziunea să se scrie lucruri foarte bune și interesante! Într-un cuvînt făceam totul, și neajungînd banii încasați, puneam în fiecare an diferența din punga mea. Cînd însă în vreun număr se găseau bucăți mai slabe de versuri sau proză, eu aveam răspunderea căpătînd ocară în „Junimea“, în special, se înțelege, de la prietenul meu Pogor căruia totdeauna i-a plăcut să comandeze, dar niciodată să lucreze singur. Însă dîșuri de apă rece îmi veneau cîteodată și de la persoane străine „Junimii“. Așa într-o sară găsindu-mă într-un salon aristocratic din Iași, domnișoara de gazdă mă întrebă de ce *Convorbirile* nu fusese împărțite în ziua întii a luni. Eu, încîntat de această băgare de seamă, îi spusei că este o mică întîrziere și că în ziua următoare va avea jurnalul cu siguranță. „Nu e pentru mine, răspunse ea, nu le deschid niciodată; este pentru cameriera mea, care citește *Convorbirile* cu mare plăcere, și-mi spune cîteodată ceea ce cuprinde revista d-voastră...“ Își poate închipui oricine că am schimbat cît de răpede conversația.

Cu anul VI *Convorbirile* au început a nu mai apărea de două ori pe lună și numai o dată, însă numărul colilor l-am urcat de la patru, adesea la șase și uneori chiar la șapte. Abonamentul de mai înainte se ridicase de la un galben la 20 lei pe an care preț a rămas pînă astăzi. În aceste condiții însă, în curînd încetară cu totul micile contribuții

lunare ale cîtorva membri ai „Junimii“. Aşa am dus-o 18 ani întregi pînă cînd am mutat revista în Bucureşti, i-am schimbat vechiul format şi am dat-o în editură tipografiei Socec et Teclu.

Nu ştiu cît timp mai e dat să trăiască *Convorbirile literare*, care, văd bine, nu mai sunt ceea ce erau odinioară. Mulţi din vechii autori cu a căror preţioasă colaborare am dus-o ani îndelungaţi nu mai scriu astăzi — poate au îmbătrînit — cîţiva, alţii m-au părăsit şi s-au dus aiurea, unii, în sfîrşit, au murit prea de timpuriu pentru literatura noastră.

De asemenea nu pot să-mi dau bine seamă care va fi efectul definitiv ce *Convorbirile* vor fi avut asupra literaturii naţionale. Însă, cînd compar colecţiunea întregă, pe care am mai răsfoit-o încă o dată cu ocaziunea acestor notiţe, cu colecţiunile altor foi române vechi şi nouă, pe care le am aproape complete la îndemînă, nu pot cu toată modestia să nu văd limpede şi să nu recunosc superioritatea mare în toate privinţele a *Convorbirilor literare*.

Dacă mă întorc la mine însumi văd că ocupaţiunile mele literare m-au distras de la multe altele foarte lucrative pe care le-am pus pe al doilea plan; văd că toată munca mea nu mi-a adus niciodată vreun profit material; nu ştiu chiar de mi-a adus vreun profit moral, căci laudele ce mi s-au făcut au fost puţine, dar muştrările foarte multe, ceea ce ştiu însă este că *Convorbirile literare* în 23 de ani nu mi-au dat nici un moment de părere de rău, dar multe momente de mulţumire, şi că adesa necazurile şi supărările vieţii le-am putut îndepărta lesne cu *Convorbirile literare*.

Astăzi de m-ar întreba cineva de vreau să încep a trăit încă o dată sfertul de secol ce a trecut, poate multe din cele ca am făcut nu le-aş mai face a doua oară, dar fără nici un moment de stînjnire şi cu dragă inimă m-aş declara gata să reîncep a conduce *Convorbirile literare*.

CAPITOLUL VII

VASILE ALECSANDRI

Îndată după apariția *Convorbirilor literare* m-am adresat cătră Vasile Alecsandri și l-am rugat să colaboreze și el la revista noastră. El avea o îndoită datorie să încurajeze această nouă publicație literară, și ca unul din cei dintâi poeți ai românilor precum era considerat de multă vreme încă de pe atunci, și ca prieten personal al tatălui meu. În adevăr, deși cu treisprezece ani mai în vîrstă decît Alecsandri, tatăl meu era strîns legat prin amicie cu dînsul încă de la întoarcerea tinărului poet din Paris unde își făcuse studiile. Am auzit adeseori pe tatăl meu spuind că într-o seară găsindu-se în salonul unei doamne Sturza care își zicea contesă, împreună cu Alecsandri și alți tineri întorși de curînd din străinătate, veni vorba de literatura noastră națională. D-na Sturza, femeie foarte inteligentă, îndemnă atunci pe Alecsandri să citească niște poesii ce auzise că ar fi scris în zilele acelea pentru ca să le audă și tatăl meu, și tinărul poet recită cu mult foc întîilele sale balade: *Baba Cloanța, Strunga, Andrei Popa...* Tatăl meu era încîntat. Deși se întoarse acasă noaptea tîrziu, totuși cuprins de o vie emo-

țiune el nu putu să se culce, ci se plimbă încă ceasuri întregi prin casă și cu memoria extraordinară ce avea, se puse să declame pînă înspre dimineată poeziile ce ascultase. A doua zi, el merse la Alecsandri ca să-i ceară o copie de pe versurile citite și stătu cu dînsul vreme lungă de vorbă. Din acel moment a început prietenia lor care nu a fost niciodată turburată de vreo neînțelegere oricît de trecătoare. Ei amîndoi, împreună cu Mihail Kogălniceanu, au fost directori ai Teatrului Național din Iași sub Mihalache Sturza-vodă și izbutiră în scurtă vreme să puie temelia acestei instituțiuni abia născute. Dar vodă, supărat de oarecare cuplete satirice, de altminteri foarte nevinovate, compuse de Alecsandri și care se cîntase într-o seară pe scenă, desființă direcția, închise teatrul, și surghiuni la mănăstire pe cîțiva actori. Tatăl meu și Alecsandri au fost apoi principalii colaboratori la revistele: *Propășirea* și *Dacia literară*. Chiar mai tîrziu la *România literară*, al căruia director era Alecsandri, tatăl meu a colaborat pe cît l-a iertat sănătatea sa zdruncinată pe acele vremi.

Cît despre mine, eu am cunoscut pe Alecsandri, de mic copil, și țin încă foarte bine minte cum într-o zi pe cînd eram poate în vîrstă de 7 sau 8 ani, am fost dus de tatăl meu la dînsul acasă și am fost pus să recitez cîntecul comic: *Herșcu Boccegiu* pe care îl văzusem la teatru jucat de Millo. S-a rîs mult de declamația mea și cînd am sfîrșit Alecsandri m-a dezmiardat, mi-a dat bomboane dintr-un saltar și mi-a zis: „Bravo, ai să te faci un mare actor, mai mare decît Millo“, laudă de care m-am simțit foarte măgulit. După ce m-am întors în țară de la studii și m-am făcut profesor la Universitatea din Iași, eu am revăzut adeseori

pe Alecsandri. El îmi da totdeauna sfatul să mă încerc în lucrări literare, călcînd pe urmele tatălui meu — el nu ştia că încercările mele începuse de mult. În primăvara anului 1867 cînd m-am adresat către dînsul, cerîndu-i colaborarea pentru *Convorbiri* nu-l mai văzusem însă de un timp destul de lung, căci Alecsandri sta singur şi supărat la Mirceşti de unde nu se mai mişcase de mult.

Alecsandri lucrase împreună cu întregul tineret la unirea ţărilor române. El salutase realizarea visului său patriotic într-un şir de poezii inspirate ce făcuse un mare efect asupra întregului nostru popor; cu atît era mai încîntat de grabnica îndeplinire a Unirii, cu cît un prieten al său personal şi camarad de studii, Alexandru Cuza, fusese bărbatul chemat să îndeplineze dorinţele tuturor patrioţilor români. De aceea în întîii ani ai domniei lui Cuza şi el a fost silit să se amestece în politică; el se alese deputat, se făcu ministru, deşi totdeauna pe scurtă vreme, şi primi mai multe misiuni politice în străinătate. Din toate, cea care i-a lăsat o impresiune durabilă, a fost misiunea sa pe lingă Napoleon III. Despre întîlnirea sa cu împăratul francezilor, Alecsandri a făcut o descriere foarte amănunţită care s-a publicat în *Convorbiri literare*, însă descrierea sa e rece în comparaţie cu povestirea ce făcea prin viu grai despre audienţa sa la Napoleon. Figura nobilă, impozantă şi ochiul blînd al împăratului, amabilitatea cu care acesta a primit pe un trimis, fără caracter oficial, al unui mic voievod suit pe tron prin o întîmplare, interesul cel mare ce a manifestat pentru poporul român şi pentru acel domn a cărui soartă se asemăna în unele părţi aşa de mult cu a sa proprie şi — ceea ce nu putea ghici atunci — a trebuit să rămîie asemănată pînă la urmă; oarele întregi

în care uitînd afacerile statului a convorbit cu Alecsandri, pe cînd miniştrii, mareşalii, ambasadorii şi alţi înalţi demnitari aşteptau nerăbdători în antecamera Tuilleriilor — toate aceste, povestite de Alecsandri, fac un cu totul alt efect decît cele scrise de dînsul. Numai cînd îl auzi pricepi entuziasmul ce poetul român a arătat totdeauna pentru Napoleon şi dinastia sa.

Alecsandri a mers în timpul războiului Crimeei la Sevastopol să admire de aproape bravura soldaţilor francezi; a fost apoi în Italia în vremea războiului austro-francez din 1859 şi s-a găsit pe cîmpul luptei la Magenta, puţine oare după sfîrşitul bătăliei. Totdeauna inspirat, el a cîntat în frumoase versuri victoriile armatei imperiale. De aceea uşor se va pricepe de ce jale adîncă a fost cuprins după înfrîngerea francezilor în 1870 şi mai ales după grozava catastrofă de la Sedan.

În cel din urmă timp al domniei lui Cuza el nu era deloc mulţumit de conducerea generală a politicei. Deşi partizan al împrăştiării ţăranilor, lovirea de stat a lui Cuza şi Kogălniceanu şi impunerea legii rurale, printr-un simplu decret domnesc, i-au displăcut cu desăvîrşire, căci Alecsandri de cînd a ieşit din anii juneţii a devenit un mare iubitor de pace şi de legalitate, urînd deopotrivă revoluţiile de sus şi de jos. De aceea el nu a luat nici o parte la actul din 2 mai 1864, şi poate că emanciparea ţăranilor este singurul fapt însemnat în istoria românilor de 50 de ani încoace pe care Alecsandri nu l-a cîntat. Căderea lui Cuza la 1866 l-a turburat şi mîhnit însă cu desăvîrşire; mai ales trădarea ofiţerilor ce erau de gardă la palat în acea noapte, Alecsandri a considerat-o totdeauna ca o infamie.

Pentru acei militari el nu a ascuns niciodată disprețul său, și actul lor i-a inspirat, chiar după trecere a zece ani, poezia sa *Guarda seraiului* ce s-a publicat în *Convorbiri literare* din 1 aprilie 1876. Pentru întâia oară în viață el a simțit, în urma evenimentelor care au adus căderea lui Cuza, descurajare și îndoială despre viitorul poporului nostru. Mai bine de un an se trecuse de la acea epocă și Alecsandri sta tot nemișcat la Mircești și mocnea în singurătatea sa fără a da vreun semn de viață. Nu mai scria nici versuri, nici proză, pe care de altminteri nici n-ar fi avut unde să le publice, căci, precum am mai zis, nici o foaie literară nu mai apărea atunci pe tot teritoriul României și de literatură sau poezie nu se mai auzea vorbind nicăiri.

Apariția *Convorbirilor* a fost o fericire pentru Alecsandri. Deși critica lui Maiorescu l-a cam supărat un moment, totuși chiar această critică, precum adesea se întâmplă, a fost poate o îmboldire pentru dînsul. Întîi mi-a trimis spre publicare o veche poezie *Tînăra creolă*, uitată în vreun saltar și inferioară celor mai multe ale sale, precum și cîteva cîntecele comice pe cari Millo le recitase pe teatrul din București și Luchian pe cel din Iași, dar care nu fusese încă tipărite. În curînd însă mișcarea noastră literară din Iași, prelecțiunile populare ale „Junimii“, întrunirile Societății, critica ce aflase că se face în ele, *Convorbirile literare* care nu încetase așa de răpede ca alte jurnale asemănate, ci părea că are trăinicie, sănătate și viață — toate acestea interesară pe poet, îl deșteptară din letargia sa, și îl îndemnară puternic la o nouă activitate literară, în timpul căreia a produs poate cele mai frumoase opere ale sale.

Prin luna martie 1868 am primit o scrisoare de la Alecsandri împreună cu un mare pachet de poezii intitulate *Pasteluri: Sfirșit de toamnă, Iarna, Gerul, Viscolul, La gura sobei, Sania* etc.... Ele mi-au sosit spre seară, într-o vineri, prin un înadins trimes, tocmai cînd era să fie o întrunire a „Junimii“. Nici n-am avut timpul să le cetesc singur, ci le-am luat cu mine așa cum îmi sosise, foarte mulțumit că aveam pentru acea seară ceva nou și interesant. Pastelurile lui Alecsandri făcură un mare efect în „Junimea“; ele s-au cetit și recetit de multe ori, apoi le-am publicat în capul întiiului număr următor al *Convorbirilor* la 1 aprilie 1868. În răspunsul meu am felicitat pe autor din partea societății noastre, făcîndu-i o dare de seamă amănunțită de toate cele ce se vorbise în acea seară în „Junimea“. Alecsandri, foarte sensibil la laudă ca și la critică, era încîntat. Deși trecuse iarna — singurul anotimp în care avea obiceiul și dispoziția de a lucra, în odaia sa caldă la gura sobei — el a desfășurat chiar și peste vară, contra deprinderilor sale, o activitate foarte mare, trimițîndu-mi de la Mircești, tot la cîteva săptămîni, cîte un pachet întreg de pasteluri sau alte poezii. De pe atunci noi am considerat pe Alecsandri, precum s-a considerat și el singur, ca membru al societății „Junimea“. În această calitate l-am invitat totdeauna și el a venit adeseori, la aniversările noastre de care voi vorbi mai tîrziu și i-am așăzat portretul în mijlocul celorlalți membri ai Societății în cele două grupuri colective care s-au făcut în anii 1873 și 1883. Aproape tot ce a mai scris Alecsandri de la 1867 încoace s-a publicat mai întii în *Convorbiri literare* și apoi s-a reprodus în alte jurnale sau volume. Cînd sfîrșea vreo scriere mai lungă sau care îi părea mai

importantă, el avea obiceiul să se răpeadă la Iași, și să o cetească însuși în Societate.

În asemenea împrejurări eu înștiințam mai dinainte pe colegii noștri că vine Alecsandri de la Mircești, și eram atunci atît de numeroși de nu mai încăpeam în odaie. Așa de exemplu Alecsandri a venit să ne citească *Dumbrava-Roșie*, care ne-a făcut un mare efect și comedia sa *Boieri și ciocoi* care însă a fost ascultată cu mai puțină mulțumire. Tot asemenea, mai tîrziu, el s-a anunțat la mine în Iași pentru a citi *Fîntîna Blanduziei*, arătînd însă că ar dori să fie și doamne prezente la lectură, iar la București în casa lui Maiorescu ne-a citit la deosebite epoci piesele sale: *Despot-vodă*, *Ovidiu* și altele. Dorința de a fi ascultat și de dame la întîia lectură a unei nouă scrieri, i s-a deșteptat mai ales de cînd a intrat în raporturi literare mai intime cu doamna românilor, Elisabeta.

Dacă încă de prin timpul *Doinelor și Lăcrămioarelor*, Alecsandri era considerat ca un mare poet, culegerea sa de poesii populare și întregul șir de poesii compuse de la 1868 încoace, i-a ridicat renumele mult mai sus încă. Se formase un fel de mit în jurul *Bardului de la Mircești* precum începuse a fi numit pe atunci. Nota comică e și ea cîteodată interesantă și deci trebuie să menționez că mai multe persoane din public ce nu cunoșteau cuvîntul *bard* îi ziceau tot *brad*, închipuindu-și că este o greșală de pronunțare. Am auzit însumi pe d. Neculai Gheuca, proprietar bătrîn din Iași, ridicînd la un banchet un toast în onoarea *Bradului* de la Mircești!

Nu era act politic important în istoria contimporană pe care Alecsandri să nu-l cînte cu aceeași inspirație cu care reînviase umbrele eroilor români

din veacurile trecute, apoi viața țărănească, basmele poporului, credințele, datinele și obiceiurile sale ; chiar și aspectul naturei în țările române ele descriesese în versuri melodioase și într-o limbă curgătoare și dulce, inspirată direct din graiul țaranului nostru. Toate aceste însușiri, unite cu reputația sa de om drept și dezinteresat, cu viața sa retrasă, simplă și lipsită de ambițiuni politice, îl ridica sus în imaginația publicului român din toate provinciile, iar momentul culminant în gloria sa de poet a fost acel în care s-a aflat de către români, că el, dintre toți poeții latinității, fusese cel încoronat și premiat la Montpellier pentru *Cîntecul gînteii latine*.

În toate părțile s-a simțit atunci că acestui bărbat românii îi datoresc o mare recunoștință și că prin el se înalță întregul nostru neam. De aceea de pretutindeni i-au venit felicitări în adevăr entuziaste, mii de scrisori și adrese, mii de versuri de înălțare și laudă, traduceri nenumărate ale *Cîntecului gînteii latine* în toate limbile europene și chiar în limbi moarte, precum latinește și — ce e de mirat — evreiește, îi veneau din toate părțile locuite de români și din țările străine. Era o mișcare generală și fiindcă de multe ori lucruri mici caracterizează o situație mai bine decît cele mari, voi cita pe un bărbier din Iași, Neculai Clătinios, care aflînd din jurnal despre premiarea *Cîntecului gînteii latine*, se puse în emoția sa să alerge ca un nebun prin tot orașul, cu jurnalul în mînă, oprind pe trecători ca să le comunice această știre și strigînd tare pe uliță : „Asta e lucru mare, e o grozavă onoare pentru noi românii, bravo Alecsandri, acum zic și eu că e întiul poet din Europa !“... În fața entuziasmului deșteptat, însuși guvernul și partidul liberal atunci la cîrmă, cu

toate că nu se desfăcuse încă de organizarea sa în societate închisă, cu toate că Rosetti șeful partidului fusese nu de mult atins de Alecsandri într-o scrisoare în versuri pe care acesta o adresase generalului Florescu, împinse și ele de avîntul general, luară inițiativa unei mari serbări naționale în onoarea poetului încoronat. Se poate zice că în acel moment s-a consacrat Alecsandri oarecum în mod oficial ca întiiul poet al românilor.

De atunci datează și raporturile intime între poetul nostru și Curtea, căci, ca la orice Curte din lume așa și la noi, numai faptele împlinite și succesele dobîndite sunt acele ce se recunosc și se confirmă.

În cei întii ani ai domniei lui Carol de Hohenzollern, Alecsandri n-a arătat un mare entuziasm pentru dinastia aleasă. Mai ales în timpul războiului franco-german, simpatiile sale cele vii pentru Franția și împăratul Napoleon, îl depărtase și mai mult de oricine purta un nume german, mai ales cînd numele acela era Hohenzollern. Aceasta se dovedește și prin următorul fapt care îmi pare caracteristic: Alexandru Beldiman tatăl, incorigibilul antidinast, scrisese într-un jurnal redactat de dînsul în Iași, insulte la adresa domnitorului și fusese dat în judecată pentru aceasta de ministerul Lascar Catargi. Trimes fiind înaintea juraților din Roman, soarta hotărîse ca comisiunea ce avea să-și dea verdictul să fie prezidată de Vasile Alecsandri. (Este interesant de rememorat că în acea comisiune se găsea și Dimitrie Sturza înfocatul dinast de mai tîrziu.) Deși delictul nu se contesta de Beldiman, care totdeauna s-a fălit cu antidinasticismul său și care s-a apărat numai cu argumentul că acestea sunt sincerele sale credințe, totuși Alecsandri a fost ca și toți ceilalți pentru

achitare, ba s-a băgat seamă că el a pronunțat verdictul cu un ton deosebit de solemn oarecum ca să se vadă că ar fi un fel de afinitate între cugeltările politice ale lui Beldiman și ale sale.

Însă cu vremea lucrurile s-au schimbat. Am zis că Alecsandri se făcuse un om de pace, iubitor de liniște și deci țiitor în seamă a faptelor împlinite. Carol era și rămânea pe tron, Elisabeta, nu numai doamnă dar și poetă, admira versurile lui Alecsandri. Se începu și la noi întemeierea unei adevărate Curți de care Alecsandri se apropia cu începutul, cu încetul, oarecum pe nesimțite, pînă cînd moartea unicului copil al părechei domnești rupse gheața cu totul. Alecsandri compuse la Mircești în amintirea micii prințese Maria o poezie foarte admirată pe atunci și care începea prin cuvintele:

În jalea care te cuprinde

În doliu-ți amar...

și o trimise doamnei la Sinaia.

Poesia făcu un adînc efect asupra mumei. Prin cumnata mea, Zoe Rosetti, domnișoară de onoare, doamna îmi comunică o copie de pe poezia lui Alecsandri pentru ca să o public în *Convorbiri literare*, unde a apărut sub titlul *Glas din stele* în no. din iulie 1874.

Spre mirarea mea, Alecsandri mi-a arătat nemulțumirea sa pentru această publicare, zicîndu-mi că poezia era ceva cu totul intim, că lumea e ciudată, că au să-l trateze de servil față de Curtea, că aceasta i-ar fi neplăcut etc., etc. Eu nu i-am răspuns nimic la aceste vorbe; dar în gîndul meu le-am notat ca... punct negru pentru Alecsandri. Căci a trimete versuri de laudă tronului pentru a fi bine văzut acolo și a voi să ascunzi

aceasta de public, pentru a fi totodată considerat și ca bărbat independent de Curte, nu se potrivește.

Oricum ar fi, cu timpul apropierea între Curte și Alecsandri se făcu de tot intimă. Poetul cîntase recente lupte ale românilor cu turcii, fusese încoronat la Montpellier, slăvisе independența și regatul — destul pentru ca să fie considerat și stimat de tron. Regina mai avea o plăcere particulară întru citirea doinelor și baladelor sale, ea traduse cîteva din ele în limba germană, citea propriile sale versuri lui Alecsandri și se consulta la scrierile ei cu bătrînul poet. Acesta era într-una invitat la Sinaia unde petrecea săptămîni întregi. Conversația cu el era considerată ca o plăcere mare pentru regina... curînd-curînd, lumea a început a-l privi ca un adevărat poet al Curții, din poet popular precum fusese privit odată. Academia Română îi dădu premiul cel mare „Năsturel“ înțîia dată cînd dispuse de el și Alecsandri avu slăbi-ciunea să-l primească; în sfîrșit el fu numit, prin stăruința directă a regelui, ministru român la Paris sub ministerul Ion Brătianu. Toate acestea au făcut să se întunece ceva aureola curată a poetului.

De îndată gazetele zilnice, conduse, mai ales în ceea ce privește partea literară, aproape exclusiv de tineri poeți sau autori ce aparțin în politică școalei radicale sau socialiste, iar în literatură celei naturaliste și în tot cazul fac parte dintre declășați sau cel puțin dintre nemulțumiți de tot soiul, au început să-l atace, cînd cu violență, cînd cu ironie mușcătoare și făceau ce puteau ca să reducă meritele lui și ca poet și ca om.

În fața acestora, Maiorescu s-a crezut dator să ia apărarea lui Alecsandri în *Convorbiri literare*

și o făcu cu cunoscutul său talent. Dar faptul singur de a fi în poziție să aperi un poet care de mult era considerat ca superior tuturor celorlalți, și ca om, mai presus de mizeriile vulgare, este în sine destul de trist.

Pentru timpurile de atunci poate Alecsandri ar fi făcut mai bine să nu meargă ca ministru la Paris, ci, după toate triumfurile sale, să-și petreacă bătrînețile liniștit la acei Mircești care începuse a fi un loc de peregrinaj pentru români. Mie mult îmi pare din inimă rău de cele ce văd că se petrec astăzi, căci deși Alecsandri poate și el să aibă slăbiciunile sale, eu nu-l pot privi altfel decât ca pe unul din cei întii români. El la mulți a insuflat iubirea patriei, limbei și a literaturii române; graiul poporului el l-a introdus în clasele dirigente, două generații de poeți au fost numai imitatori ai săi. *Convorbirile literare* în sfârșit îi dătoresc cea mai prețioasă și mai bogată colaborare! Și ce plăcut e Alecsandri în relațiile sale intime! Când trăia încă în țară și mă duceam la Mircești, aveam o adevărată și adîncă mulțumire! Îi ședea așa de bine vesel, optimist și entuziast, cu tot părul său cel alb! Oarele curgeau răpede și nesimțit în societatea poetului. După tatăl meu, Alecsandri era, din toți cîți am cunoscut, omul ce povestea mai frumos și mai interesant. Istории din timpuri trecute, proiecte de lucrări literare, simple anecdote, se urmau neîntrerupt, voios și așa îți deșteptau interesul, încît priveai cu adevărată fericire în ochii cei vii ai poetului povestitor. Cîteodată îți citea vreo poezie a sa și, deși nu era meșter în arta declamației, totuși așa era de convins de valoarea și însemnătatea poeziei pentru omenire, așa citea din tot sufletul, încît fără voie te înălța și entuziasma.

Fericit cine a cunoscut de aproape pe acest bărbat, cu mici defecte și mari calități! Eu unul voi păstra vecinic cea mai dulce amintire de Vasile Alecsandri, care 30 de ani a fost în strînsă prietenie cu tatăl meu și peste 20 de ani cu mine!

P.S. Alecsandri a murit în 22 august 1890 o lună și o săptămînă după iubitul meu frate Leon și în aceeași zi cu fratele meu mai mic Gheorghe. Astfel acea vară a făcut o întreită și adîncă rană în inima mea.

CAPITOLUL VIII

DOSARUL „JUNIMII“ — POȘTA REDACȚIUNII

După înființarea tipografiei și deschiderea *Convorbirilor literare* de la sine s-au înmulțit lucrările Societății. Mai întâi „Junimea“ a publicat un apel către autorii români pe care l-am menționat în treacăt mai sus, și care este unic în felul său. Prin el Societatea se obliga să tipărească în tipografia sa, cu deplina sa cheltuială, orice carte originală românească al cărei manuscript va fi fost cercetat și aprobat de un comitet delegat de „Junimea“. Fără a esclude orice specie de scrieri, noi am avut mai ales în vedere cărți de școală în limba română, care pe acea vreme lipseau cu desăvârșire, așa încît elevii erau siliți să învețe materiile după manuscriptele profesorilor, mai toate traduse de pe cărți didactice străine. Din vânzarea cărților prin tipografia sa, Societatea își rezerva dreptul să-și scoată cheltuielile fixate de mai înainte numai la cinci galbeni coala de 16 pagini pe 1000 exemplare, iar tot restul precum și proprietatea întreagă a scrierii și a cărților tipărite rămânea a autorului. În urma acestui apel atât de favorabil ai fi crezut că au trebuit de îndată să curgă scrieri din toate părțile. Dar nu s-a întîm-

plat deloc așa. Manuscripte ne-au venit puține și imposibile de primit. Două numai au făcut excepție și s-au putut tipări: Un tractat de astronomie tradusă de Spiru Haret și *Odele* lui Horațiu, adnotate și explicate de Munteanu, profesor la gimnaziul din Brașov. Astfel am fost siliți să îndemnăm noi pe un alt profesor din Brașov, d. Meșotă, ca să traducă în românește, în condițiile publicate de noi, cartea de istorie în trei volume a lui Pütz pentru uzul școalelor secundare, carte care s-a și tipărit de societatea „Junimea” și a fost de mare folos și învățătorilor și școlarilor noștri.

Dacă însă manuscripte pentru cărți de editat nu veneau în număr mare, scrieri mici în proză și versuri, care cereau ospetia *Convorbirilor* pentru a vedea lumina publicității, au început în curînd a sosi cu grămada. Manuscriptele trimițîndu-se la adresa mea, eu luam acasă cunoștință de ele și apoi le duceam cu scrisorile ce le întovărășeau la „Junimea” unde le citeam tare, adesea spre nemărginita veselie a membrilor Societății. Aceste manuscripte venite pentru *Convorbiri* și comunicate de mine Societății se numeau: *Poșta redacțiunii*. *Convorbirile* deșteptau dorința de a deveni autori unor persoane care poate fără această revistă nici nu s-ar fi gândit să ieie pana în mînă. Era de necrezut cîte scrieri îmi soseau, și mai de necrezut ce fel de scrieri erau acelea! Neputînd răspunde la cei mai mulți prin scrisoare și fiind și neplăcut a tot refuza, am introdus de la o vreme obiceiul de a înștiința pe autori despre soarta ce au avut manuscriptele lor, în o rubrică specială a *Convorbirilor* numită „Correspondența”.

Dacă însă noua revistă deștepta în mulți ambiția de a figura printre autorii naționali, cu cît

mai mult întrunirile noastre și lecturile comune erau o îmboldire pentru membrii Societății de a se încerca în scrieri literare. În adevăr, nimic nu îndemna mai mult la asemenea lucrări decît întemeierea unui cerc de oameni inteligenți care se ocupă cu statornicie și tragere de inimă de literatură; cărora poți să le citești ceea ce scrii și care știi că te ascultă cu interes. Oameni cari de la sine în alte mijlocuri sociale nici s-ar fi gîndit să devie autori, încep și ei a lucra, însuflețiți de atmosfera intelectuală în care trăiesc, precum iarăși alții care ar fi avut dispoziția necesară și poate chiar talent natural pentru ocupații literare, cu vremea încetează de tot a lucra, fiind focul lor ca înăbușit de societatea greoaie și prozaică în care sunt siliți să-și petreacă zilele. Experiența aceasta, făcută pretutindeni, s-a repetat și în „Junimea“. Mai fiecare din numeroșii membri ai societății noastre s-a încercat din amator ce era, să devie și productiv, însă din cei ce nu aveau adevărata chemare mulți s-au lăsat cu vremea — unii chiar după întîia cetire a încercărilor lor. Și cu toate acestea la început critica noastră nu era tocmai aspră. Dar așa era de rău, de meșteșugit, de puțin simțit și nefiresc mai tot ce se producea pe atunci în țară, încît, dacă venea cineva cu o scriere ce nu avea alt merit decît a fi naturală și era așternută într-o limbă română curată, ea găsea îndată trecere în „Junimea“. Cînd Mihai Cornea ne-a citit întîia sa poezie română *O lacrimă* toți am aplaudat-o :

Am fost în lume și eu odată
Cu suflet june și plin de dor
Credeam atunce că viața toată
E un vis dulce de lung amor !

A fost un eveniment poezia aceasta. Mai mulți compozitori au pus-o îndată în muzică, lăutarii o cântau în toate părțile, băieții și fetele o știau pe dinafară. Toți am crezut un moment că din Cornea are să iasă un adevărat poet. Însă, precum și în alte cazuri, așa ne-am înșălat și atunci. La Cornea era numai un avînt de tinerețe care n-a ținut deloc. Tot așa amorurile și romanele juneței sale au fost numai scînteii trecătoare de la care se întorcea totdeauna la calea bătută a unei vieți bine calculate. Din poetul inspirat și din amarezul înflăcărat a ieșit un avocat minunat de bun, dar un om foarte prozaic. Nicu Gane a venit și el atunci cu întâia sa novelă: *Fluierul lui Ștefan*. Timid, tocmai contrariul cutezătorului Cornea, el ținea de cîteva săptămîni novela sa în buzunar, fără a avea curajul să o cetească, până într-o sară s-a hotărît: *Fluierul lui Ștefan* a fost ascultat cu mulțumire de „Junimea” și țin minte cum s-a luminat fața autorului cînd, la sfîrșitul citirii, Miluța Cerkez cel dintîi a strigat: *foarte bine!*

Toți am împărtășit părerea sa și numai cîteva mici modificări neînsemnate s-au cerut pe ici, pe colo — ceea ce Gane a admis bucuros. Astăzi cîteva moderni foarte fini declară că novelele lui Gane n-ar avea adîncime, că în ele s-ar descrie oamenii și lucrurile numai pe dinafară, că novelele ar fi prea sentimentale etc. Toate bune, dar nu trebuie uitat că Gane este cel întîi novelist român care s-a pus să descrie viața socială de la noi, că limba lui Gane este limpede și frumoasă, și că narațiunile sale, toate originale, dacă nu te emoționează adînc, cel puțin plac totdeauna în scurtimea și simplitatea lor. Însă, înainte de a mai vorbi de alții, este bine să arăt cum s-a stabilit cu vremea în „Junimea” un fel de regulă

pentru șirul ocupațiilor noastre care în curînd a și devenit tradițională : Întîi și întîi la opt oare sara, se lua cunoștință de cele aduse pentru îmbogățirea *Dosarului* despre care am să vorbesc îndată ; apoi se comunica *Poșta redacțiunii*, după aceasta se trecea la cetirea lucrărilor originale aduse de membrii Societății, începîndu-se cu poeziile și urmînd cu proza. Aceste țineau obicinuit pînă între 10 și 11 cînd veneau ceaiul și cafeaua. Cîteodată cetirea mai urma și după ceai pînă la miezul nopții, ora retragerii generale, dar cel mai des în acea vreme nu se mai cetea nimic, ci adunarea se încheia cu convorbiri relative la literatură ori la starea noastră socială sau și cu povestiri de glume și anecdote. Acestea au fost totdeauna în așa mare onoare în „Junimea“, încît de la o vreme se introduse obiceiul ca prin o anecdotă să se poată întreprinde orice cetire sau vorbire. Dacă în mijlocul unei lecturi sau discuțiuni de orice soi, vreunul din membri, și mai ales Ion Creangă, Caraieni și Paicu, care se deosibeau întru acestea, strigau de departe : *Anecdota*, puînd accentul pe silaba antepenultimă, de îndată mai mulți răspundeau din toate părțile : „*Tăcere, Anecdota primează*“... și totul era întrerupt pînă la sfîrșitul *Anecdotei*.

Am zis că întîi ne ocupam de dosar. Și în adevăr societatea „Junimea“ își înființase două dosare, unul al Aniversărilor despre care am să vorbesc mai jos, și altul al Curiozităților contemporane, numit pe scurt : „*Dosarul «Junimii»*“. Pe la anii 1866, 67, 68 nivelul învățaturii era mult mai jos decît acum în România și adesea se tipăreau lucruri așa de rău scrise ca limbă și gramatică și așa de ciudate, ca gîndire sau lipsă de gîndire, încît ne-a venit ideea să culegem pentru petrecerea noastră extracte din scrieri tipărite, care, din

cauza stupidității lor, ar fi meritat să nu fie date uitării. Această culegere a și început să se facă în anul 1868. În fiecare sîmbătă (căci după cîțiva ani se schimbase ziua întrunirilor) mulți membri ai Societății aduceau cu sine bucățele de hîrtie tăiate de prin cărți, broșuri, și mai ales jurnale române proaspete — căci extracte din scrieri netipărite nu erau primite — și le comunicau „Junimii“. Dacă extrasul cetit cuprîndea o prostie destul de gogonată, el era primit și declarat bun, în cazul contrar el era respins ca unul ce nu ar merita *onoarea dosarului*. Depozitarul acestei prețioase culegeri era Pogor care avea o deosebită plăcere de a lipi extractele în dosar, însemnînd totdeauna de unde erau scoase, iar cel care aducea materia cea mai multă pentru dosar și care avea și însărcinarea să dea cetire bucăților aduse era Grigore Buicliu. Cîte persoane, ce jucau un rol însemnat în România, se află puse la dosar ! Ba chiar și dintre membrii Societății noastre sunt unii care nu au scăpat nelipiți ! Dar dintre toți publiciștii români, doi mai ales s-au deosebit prin mulțimea materialului ce au produs, fără a-și da seamă, pentru îmbogățirea Dosarului „Junimii“ ! Unul este răposatul Dimitrie Gusti, fost ministru, om bun de altminteri, dar care păstrase obiceiul până la bătrînețe să compuie versuri rele și nesărate la orice serbare publică sau privată : la venirea suveranilor în Iași, ca și la cununia unui măhalagiu... Al doilea e răposatul Cuparencu, bătrîn veterinar din Iași, care avea mania să publice în jurnalele locale tot felul de leacuri pentru boalele animalelor domestice, însă aceasta o făcea în așa chip încît era absolut cu neputință să pricepi ce vrea să zică autorul. Atît de multe extrase din scrierile acestor două perso-

naje se lipise la dosar, încît de la o vreme s-a luat hotărîrea în „Junimea“ să nu se mai primească deloc scrieri de ale lor, căci dosarul risca să fie umplut numai cu operele acestor doi autori.

Se vede că un glumeț a și comunicat răposatului Gusti ce soartă aveau scrierile sale în „Junimea“, precum și hotărîrea luată de la o vreme să-l lase în pace, căci Gusti a fost mult timp supărat pe noi zicînd pretutindeni că în „Junimea“ nu sunt oameni serioși. Noi însă n-am putut ști niciodată dacă Gusti a exprimat această părere despre noi din cauză că-l puneam la dosar, sau din cauză că nu-l mai puneam.

După trecere a zece ani întîiul volum al Dosarului s-a declarat închis și s-a legat. Pogor a început apoi un al 2-lea, dar nu l-a mai ținut regulat ca pe cel dintîi. Nu mai adaug aci nimic despre dosarul curiozităților, căci socot că poate fi interesant să umplu întreg capitolul următor cu extracte din el pentru judecata sau poate și pentru înveselirea posterității.

După ce sfîrșeam de a ne ocupa cu Dosarul, venea la rînd, precum am zis mai sus, *Poșta redacțiunii* pe care o citeam eu. Orice scriere îmi sosea prin poștă pentru *Convorbiri*, fie din localitate, fie de aiurea, eu o comunicam „Junimii“, ca să se judece de merită sau nu să fie publicată. Cred că nu mă înșăl afirmînd că nici a suta parte din ceea ce-mi sosea nu a fost admisă și cu toate acestea cîtă petrecere ne procura cîteodată *Poșta redacțiunii*. Ce hohote de rîs din toată inima la cetirea unor poesii sau nuvele primite prin poștă ! Nicu Gane, ca unul ce este originar din Folticeni, inspirase într-o vreme la o mulțime de folticeni ambiția de a deveni romaniști și ei, așa răposatul Iorgu Greceanu, care, cînd venea în Iași și

asista totdeauna la şedinţele noastre, deşi o viaţă întreagă nu scrisese nimic, a simţit deodată la vârsta matură vocaţia de autor, şi ne-a trimis o nuvelă pe care după o mare purificare ce am făcut N. Gane şi eu, am publicat-o pentru ca să nu se supere autorul care era un bărbat foarte simpatice şi prieten cu noi. În acelaşi chip am procedat cu altă nuvelă a lui V. Florescu, tot folticean şi el. În sfârşit Dimitrie Morţun, proprietar în acelaşi oraş, ne persecuta mult cu novelele sale. Țin minte că o descriere de călătorie a sa începe în modul următor : „Mai mulţi juni ne hotărîrăm să facem o plimbare *pedestră* prin munţi. Consecvenţi hotărîrii noastre *tocmirăm o trăsură*“... Am avut slăbiciunea, mai ales după stăruinţele lui Nicu Gane, care nu voia să se strice cu prietenii şi alegătorii săi din Folticeni, să dau fratelui meu Gheorghe una din novelele lui Morţun spre îndreptare şi apoi să o public. Deşi nu ştiu cum Morţun şi-a mai putut recunoaşte propria sa scriere, din care poate nici o frază n-a rămas neschimbată, totuşi, după publicarea ei, n-am mai putut scăpa de manuscriptele acestui autor pasionat şi harnic. Ce chef am făcut într-o seară de o poezie a sa, cîntînd toţi în cor refrenul ce să repetă la vreo 20 de strofe :

Miezul nopţi' ş-al nostr' amor !

Cît am rîs adeseori de versurile unui june poet care subsemna : *P. în Buc.* şi care cu toate refuzurile ce întîmpina nu se descuraja, ci îmi trimeţtea regulat ani întregi producerile imaginaţiei sale. Alţii mai şireţi schimbau iscăliturile şi se încercau să-şi schimbe chiar mîna la fiecare nouă expediţie ca să-şi poată trece marfa sub un alt

pavilion. Iar mulți în sfârșit trimeteau aceeași scriere dintr-un alt oraș și sub un alt nume, cu scopul să mă înșale și apoi să poată arăta publicului că nu o critică serioasă a fost cauza respingerii, ci o pură răutate și o nedemnă prigonire.

Cine mi-ar fi zis pe atunci că poetul filosofic, ades respins odinioară, era același Vasile Conta ce mai târziu a publicat în *Convorbiri* teoriile sale de filosofie materialistă, sau că tainicul autor ce-mi trimetea poesii germane bine traduse sub iscălitura *Gil* era același George I. Lahovari, care 20 de ani mai târziu a devenit un prețios colaborator al meu, prin interesantele documente ce publică și astăzi încă cu comentarii sub titlul *Hirtii vechi*.

Răspunsurile adesea foarte înghimpătoare din *Convorbiri* vor fi deșteptat în mulți tineri care le așteptau cu bătaie de inimă necaz asupra Societății și în special asupra mea, dar nu cred să-mi fi făcut un singur dușman cu ele; cel puțin am constatat mai târziu cu mulțumire că din cei refuzați odinioară foarte mulți au devenit, după trecere de ani de zile, cei mai înfocați și pasionați membri ai societății „Junimea”; unii din cei respinși s-au făcut chiar colaboratori prețioși ai *Convorbirilor* și rîdeau mai târziu cu bună inimă de întîile lor încercări.

Citeodată se mai întîmpla ca autorul sfiicios, care trimisese încercarea sa pe ascuns, sub vîlul anonimatului să fie prezent în Societate cînd se cetea *Poșta redacțiunii*. El singur, sărmanul, știa atunci ce se petrece în inima sa necăjită cînd, nu numai își vedea sfișiată fără milă opera la care lucrase cu dragoste, dar era silit să și rîdă cu toți ceilalți împreună pentru a nu deștepta vreun prepus, căci vai de el dacă ar fi fost descoperit! Cu

vremea aceste citiri colective ne deprinseră la un fel de cugetare comună. La poezii vedeam obișnuit cu toții, chiar după întâia strofă, dacă ele se puteau primi sau nu. Când însă erau contestații și se cerea cetirea întreagă, se introduse pentru judecarea meritului poeziei următoarea procedură. Poezia se citea întâi în cuprinsul în care era scrisă de autor, apoi se săreau una sau mai multe strofe, în sfârșit se citea de jos în sus, și dacă cetită și în asemenea mod, poezia trecea tot așa de bine ca și cetită în forma ei primitivă, atunci desigur nu avea nici o valoare. Nu este de crezut la câte poezii lirice această probă se putea face fără ca înțelesul să fie alterat. Ar fi interesant de încercat aceasta și la autori ce sunt numărați printre cei mai bunișori !

S-ar putea crede că într-o societate numeroasă în care spiritul critic se dezvoltă tot mai tare, trebuie să se fi întâmplat adesea ca lucrări bunișoare să fi fost respinse ; mai ales de versuri s-ar putea presupune aceasta, căci ascultarea unei poezii cere o dispoziție specială mai sentimentală și mai înălțată a sufletului. Totuși nu este așa. Foarte rar s-a întâmplat ca să ne căim mai târziu de asprimea judecății noastre, căci versuri frumoase și inspirate aprind răpede pe ascultători. S-a întâmplat însă contrariul, adică să admitem scrieri fără deosebită valoare reală și să declarăm mai târziu că ne-am înșălat. Așa a pățit-o „Junimea“ cu o novelă intitulată : *Decebal*. Această scriere mi-a fost trimisă cu o scrisoare din Botoșani, și era iscălită de un domn *I. Popp Florentin*.

Maiorescu, lectorul în titlu al „Junimii“ în anii întâi, a cetit-o deosebit de bine, așa încât chiar de la început efectul a fost bun. Însă cu cât urma

lectura, cu atât Pogor, altfel cel mai aprig critic, simțea o mai mare plăcere în ascultarea novej și adesea sublinia un pasaj sau altul cu exclamațiile „bine, foarte bine, iată un scriitor de talent, minunat“ etc. Nu știu cum era predispusă „Junimea“ în seara aceea, sau cum a dispus-o cetirea lui Maiorescu și părerea mai mult decât favorabilă a lui Pogor, dar s-a ascultat cu mare mulțumire *Decebalul* lui Popp Florentin. Ba la sfârșitul cetirii, Pogor, impresionabil precum este, așa se aprinsese încît zicea că are să traducă novela în limba franceză și s-o trimită la Paris lui Gustave Doré ca s-o illustreze pe socoteala sa. Chiar și eu, deși obișnuit mult mai rezervat, am fost luat oarecum pe dinainte în acea sară și m-am pus să scriu autorului o scrisoare de felicitare din cele mai măgulitoare. De îndată am și primit drept răspuns o depeșă din Botoșani în cuprinsul următor :

„Vin mini, Popp Florentin.“

Și în adevăr a venit !

.
.

și chiar — în urma succesului său — s-a așăzat în Iași și ne-a mai fericit și cu alte novele ale sale, *Tuhutum*, *O floare albă*, *O casă neagră* și altele. Dar citirea acestora n-a mai avut același efect în „Junimea“. Figurile ascultătorilor rămîneau reci așa că autorul avu o mare decepție. De aceea el n-a mai frecventat Societatea, s-a lăsat și de scris novele, și s-a pus pe cărți de școală, de care a produs foarte multe — nu știu dacă bune sau rele. Atîta știu că, făcînd parte în anul acesta din comisiunea premiilor, în Academie, le-am

văzut pe toate prezentate în teanc mare, spre a cere un premiu de multe mii de lei cu ele. În Academie Florentin a avut însă mai puțin succes decât cu 20 de ani înainte în „Junimea“.

O altă apreciere greșită a „Junimii“ s-a mai întâmplat cu ocaziunea unei păcăliri a lui Hașdeu cu care eram în veșnică luptă și polemică. La dreptul vorbind Hașdeu se laudă că ne-a păcălit de două ori. Întîi ne-a trimis în anul 1870 o poezie intitulată *El și Ea*, tradusă din Gablitz sub iscălitura I. M. Elias, spre a dovedi, zice el, că nu este galimatias pe care nu l-am publicat noi, dacă autorul este neamț sau evreu. În lipsa mea care mă dusesem la Gleichenberg în călătorie de nuntă și a lui Maiorescu care era la Berlin, s-a și publicat poezia în *Convorbiri*. Cînd am primit acel număr la băi, țin minte că am fost foarte surprins să văd așa proaste versuri publicate, și am scris îndată la Iași să cer lămuriri.

Astăzi încă după atîția ani nu am putut afla dacă atunci a fost o simplă eroare a administratorului tipografiei care a pus să culeagă poezia *El și Ea* ce-i venise prin poștă, cum ar fi dat orice altă materie, sau dacă n-a fost cumva rea-credință la mijloc. În adevăr cîțiva prieteni au susținut mai tîrziu că publicarea aceasta a fost fapta d-lui I. Scipione Bădescu, român din Ungaria, aflător în Iași, care frecventa adunările noastre. Redactor pe aceea vreme la *Curierul* din Iași, el se găsea zilnic în tipografie, și ar fi putut pune ușor să se imprime poezia *El și Ea* în *Convorbiri*, în lipsa mea. Nu pot să controlez dacă acest prepus are vrun temei sau nu și fără probă nu voi să acuz pe Scipione Bădescu. Dar lucrul e posibil, căci același domn Bădescu, fiind mai tîrziu scriitor la *Timpu*l, jurnal conservator, unde cri-

tica aspru guvernul lui Brătianu, în schimbul remunerației ce primea de la opoziție, se puse într-o zi să tipărească poezii de laudă adresate aceluiși Ion Brătianu, sperînd o mai bună răsplată din partea acestuia. Așteptarea lui s-a și realizat și lui Bădescu i-a fost ușor să intre fără tranziție îndată la un jurnal guvernamental, să fie îndată numit revizor școlar, și să critice îndată opoziția, cu mai multă violență decît critica guvernul.

De altminteri, Bădescu este un om totdeauna vesel și foarte des beat.

Oricum ar fi, pentru această publicare și Maiorescu și eu suntem absolut nevinovați. Nu tot așa s-a întîmplat cu a doua picîleală a lui Hasdeu, cinci ani mai tîrziu, în ianuarie 1876. Prin poștă îmi veni atunci o poezie care începea cu cuvintele: „La noi e putred mărul“. Ocupat în ziua aceea, am pus-o fără a o mai cîti singur, în teancul celorlalte scrieri primite în cursul săptămîinei, și sîmbătă seara am dus-o la „Junimea“ care se ținea la Pogor.

După citirea unora și altora din manuscriptele primite, vîind și rîndul acestei poezii, eu voiam s-o trec răpede ca și pe celelalte, cînd Pogor mă oprește zicînd: „Măi, cum citești tu, nici că este cî putîntă să judeci bine, *tu abîmes*; dă altuia poezia, mi se pare că aci este ceva“. Eu mă apăram zicînd că nu merită o lectură mai îngrijită. Cu toate acestea am trecut poezia către Eminescu, lectorul oficial al „Junimii“ și înlocuitorul lui Maiorescu care se mutase în București și era ministru în aceea vreme. Eminescu s-a și pus să o declame foarte frumos. Abia sfîrșise și Pogor îmi strigă: „Vezi, cîne, că tu stricai numai o poezie bună!“ „Să se citească din nou“, zic mai mulți.

Eminescu declamă mai bine încă a doua oară, și Pogor de astă dată entuziasmat, repetează: „foarte bună poezie, măcar de ne-ar veni totdeauna asemenea versuri. Te sfătuiesc s-o publici chiar în viitorul număr.“ Mai mulți, printre care și Eminescu, aprobă pe Pogor și mă îndemnă să o primesc, dar eu, deși nu opuneam vreun argument serios, nu puteam deloc să mă hotărâsc; aveam parcă o presimțire vagă, că de astă dată n-ar trebui să cedez. Până la urmă însă m-am plecat înaintea insistențelor generale și fiindcă numărul *Convorbirilor* avea să iasă peste două zile și se mai găsea tocmai locul necesar pentru a cuprinde acele patru strofe, am pus să culeagă *La noi e putred mărul* în toată graba, schimbând în text cuvintele „*virgină timoroasă*“ prin „*fecioară sfiicioasă*“. Graba ce pusesem contra obiceiurilor mele, în publicarea poeziei primite prin poștă mă neliniștise, deși nu-mi dam seamă pentru ce. În ziua apariției *Convorbirilor* eu stam acasă cu revista în mână și îngrijat, când Eminescu intră în odaie la mine palid la față, și fără a-mi da o bună dimineată îmi spune încet: „Am pățit-o! Am fost păcăliți de Hașdeu!“ La aceste cuvinte mi s-a strâns inima, și l-am întrebat cu un nod în gât: „Cum așa? Ce fel?“ *La noi e putred mărul* e iscălit de P. A. Calescu adică Păcălescu, adinioare mi-a sărit în ochi, luând *Convorbirile* în mână.“

Atunci m-am răpezit turburat la tipografie să opresc expediția, dar era prea târziu. Broșurile plecase la București încă din ajun.

A doua zi *Românul* într-un lung articol subscris de Hașdeu își bătea frumos joc de noi ară-

tînd cine e d-l P. A. Calescu, ba mai arătînd încă — ceea ce și mai puțin băgasem de seamă — că poesia fusese un *acrostih* care închipuia titlul jurnalului nostru : *Convorbiri literare* și acum după înlocuirea cuvîntului *Virgină* prin *Fecioară*, 'se prefăcea în *Conforbiri literare*. Această modificare, zicea Hașdeu în articolul său, am fi făcut-o din cauza predilecției noastre pentru nemți. Negreșit am răspuns eu lui Hașdeu tot prin *Românul* și poate nu tocmai rău căci și atunci ca și astăzi văd că Pogor nu greșise afirmînd că poesia n-ar fi rea, dar ce folos !... Lumea vedea numai că ne-am lăsat a fi păcăliți și ridea de noi — aceasta îmi amărea sufletul. Mai multe zile am fost fără chlef în casă și stam tăcut la masă în fața nevestei mele care era tot așa de amărită ca și mine. Căci trebuie s-o spun, ea nu avea un interes mai mic decît mine pentru jurnalul ce conduceam. Din această cauză răposatul Callimach Catargi, membru al Societății noastre și bun prieten cu noi, o poreclise în glumă : *Consoarta Convorbirilor*.

În „Junimea“ ce urmă după păcălitură am ris noi, nu e vorbă, însă nu toți din inimă, mai ales eu nu. Cei mai mulți se apărau de a fi găsit poesia bună, singur Pogor imperturbabil în toate, făcea un chef grozav de această întîmplare, deși el era principalul vinovat.

De atunci încoace oricînd venea cu poșta redacțiunii poesii ce păreau ciudate, unul ori altul întreba după cetire : Ia vezi dacă nu cumva e un *acrostih* ? Ba pe cîțiva membri mai naivi îi luam în ris, învinovățindu-i că ar căuta acrostihuri și în scrieri de proză, atîta groază căpătase mulți de blăstemata formă a acrostihului.

Pentru judecata nepărtinitoare a cetitorilor sfîrșesc acest capitol citînd întreagă poesia lui *P. A. Calescu*, alias *Hașdeu* :

LA NOI...

La noi e putred mărul, a zis de mult poetul
A zis cu desperare și a murit nebun¹
Căci îl zdrobi durerea cînd s-a convins cu-ncetul
Oftînd după scăpare, că nu mai este bun
Nici simburile însuși, speranța viitoare
Fecioara sfiicioasă ascunsă de priviri.

O, da ! un vierme sarbed cu otrăvită boare
Rozînd fără-ncetare nu lasă nicăiri
Bucătă nemînjită, și în zadar să crează
Iluzia din urmă ar vrea, că tot mai poți
Redobîndi scînteia din dispăruta rază !

I-am cîntărit, piticii ! i-am măsurat pe toți !
Lucesc prin neștiință, prin penele străine.
Insecte cu o umbră mai mare decît ei.
Te-nșală-n perspectivă, dar cînd te uiți mai bine
E trist și-ți vine milă de falnicii pigmei !

Rivali cu cine știe ce geniuri sublime,
Aruncă vorbe-n aer ce curg ca un șiroi,
Repetă, dar de unde, din ei nu spune nime...
E putred, putred mărul din simburile la noi !

P. A. Calescu

¹ Andrei Mureșanu în poezia *Deșteaptă-te române*.

CAPITOLUL IX
DIN DOSAR... EXCERPTA

Steaua Basarabiei, no. 7 din 23 mai 1876

În curînd cetăţenii români sunt chemaţi a se pronunţa prin vot asupra soartei lor, spre a se alege *trecutul sau prezentul ce reprezintă viitorul compatibile* a-i guverna. Acel moment apropiat este alegerea deputaţilor ce urmează a se trimite la Camera legislativă a ţării.

Din Curierul de Iaşi
Delicatessa

Butuci de vie roditoare de cea mai excelentă poamă franţuzească „Chassellas“ sunt de vînzare la via d-lui Vespîanschi la Socola, *vis-à-vis de stîlpul telegrafic 1164.*

Din Apărătorul legeri no. 38, 17 iunie 1876

D. G. Mărzescu luînd cuvîntul în *aplauzele unanime ale întregii Adunări*, au combătut pe d. Petrino în chestiunea emancipării femeilor şi desfiinţării căsătoriei religioase. După aceasta, d. Petrino, răspunzînd d-lui Mărzescu şi susţinînd

acele ce le-a zis, în contra argumentelor propuse de d. Mărzescu, a cules asemenea *aplauzele unanime ale întregii* adunări.

Din Journ. Războiul, no. 245 din 27 martie 1878.

Şeful Batalionului
Gardei civice Oraşul
Tecuci

1877 decembrie 23

Domnule Sub-locoteninte,

Fiindcă Ziua de 6, ale Fiitoarei luni genarie, este Botezul Domnului : care trebuie respectată şi recunoscută Prin trei salbe de Focuri de către acest batalion unde *vă aveţi locul d-le Destinatu de legile miitare Echipaţi cu mare ţinută.*

ve invită d-le Sub-locotinenta ca imediatu se ve *Confusionaţi* uniforma Destul timpu Până atunci ; Kăci, la kaz kontariu, voiu fi silitu avă Aplica Art. 37 din legea gardei.

Primiţi, ve rogu asigurarea osebitei mele consideraţie.

Major Em. Puica

Din Imparțialul, no. 2 din 17 mai 1873

Din cauză de maladie, jurnalul nostru n-a putut să apară pînă în momentul de față...

Din Trompeta Carpaților, 22 martie 1875

Oștirea română nu putea să rămîie mai jos în simțimîntul umanitar, decît artiștii, decît poeții, literatorii și cei-l-alți membri ai Societății române, în civilizațiune, în presceptele lui Christ, în Caritate.

Miine, duminică *chiar*, în cercul cel mare, călăreții cei mai eminenți ai călărimii române vor face evoluțiuni echestre, și tot ce se va aduna din prețul intrărilor și a locurilor va fi pentru săraci; pentru Societatea de binefacere prezidată de Beizadea Mitică sub patronagiul August al Grațioasei noastre Doamnă. O asemenea sărbătoare *militară, la maritagiul valorii militare cu filantropia*, vor concura, nu stăm un minut la îndoială, toți amatorii de petreceri nobile și nobilătoare.

Arta călăriei este Arta vitejiei, este poezia militară în științele esacte ale militariei moderne, este valoarea personală în precizia matematică, este arta a zbura cu calul peste bateria de tun Krup, este vitejia ce vine peste vitejia Științei, este avântul inimei peste reflexiunea și calculul matematic, este omul antic totdeauna june, este Centaurul modern.

Pe acest Centaur modern, pe *Centaurii români*, avem să-i vedem miine făcând evoluțiuni în Circ, zburînd în diferite sensuri, într-o singură *inteligentă om și cal*.

Să mergem cu toții să ne cumpărăm această plăcere, ce ne o procură grațioasa noastră Doamnă prin Generalul Ion Em. Florescu, întinerînd neconținut cu cît înaintează în vîrstă.

C. B.

Din Perseverența, no. 42, 30 iulie 1867

...Suntem datori a face însă o observație. Auto-rilor moderni de Estetică : limitele în care au închis această știință nu răspunde la necesitățile stărei actuale a omenirii. Estetica trebuie a merge de mână cu morala, precum *Socrate a dat să înțelegem*. În adevăr, a lăsa artele să țintească, a re-

produce sau a exprima numai ceea ce este frumos sau sublim, este a lăsa cultura omului pe mîna sirenelor perfide, și nu aceasta trebuie a fi misiia Esteticeii; Preferăm a vedea Estetica uzurpînd obiectul moralei, decît a-l trece cu vederea. Titlul scrierii d-lui Victor Cousin: *Adevăr, Frumos și Bine* trebuie să fie triada oricărui artist care înțelege înalta misiune a artelor. *Este o scăpare din vedere a lui Kant pe care nu putem a-i o ierta.* Combătînd scepticismul lui Hume, care începuse a crește ca pirul în Germania, Germania și lumea întreagă îi datoresc recunoștință. Dar limitînd Estetica în ceea ce concerne obiectul moralei, Kant a deschis poarta cea mai mare a senzualismului.

Gr. H. Granda

Dintr-un jurnal din București

FOTOGRAFIA RUDNITZKY

Calea Mogoșoaiei, alături de Prefectura
Poliției Capitalei

Subscrisa face cunoscut Onor. Public că, deși soțul meu I. Rudnitzky a repauzat în urma unei boale grele de care suferea de mai mult timp, atelierul nostru fotografic așa de bine cunoscut publicului prin mai multe lucrări de artă ce a executat continuă a funcționa tot sub conducerea artistică a vechiului său dirigent d. Alexandru Ihalsky, care ținea locul repauzatului meu soț de mai mult timp cu atita demnitate și capacitate.

.....
Carolina Rudnitzky

Din Steaua Basarabiei no. 7 din 23 mai 1876

-5) ... Să insiste la Guvern deputații în îmbunătățirea școalelor, nu numai celor publice dar și cele comerciale care n-are ființă.

Din Muza românească de Cavalerul
Constantin Stamatî, Iași, 1868.

Cîteva cuvinte antice însușite în *lingua română*
ce se par a fi dacice.

Cuvinte cum erau din vechi	Cum se înțeleg astăzi
Adulmic	Urmărirea ciinelui
Intrecalat	Adăogit
Strapațul	Arșița soarelui
Boscorodesc	Descînt
Bîntuire	Asediul unei cetăți sau a patimilor omenești
Periclitare sau supărare	Tristețea sau măhni- ciunea
Răzgîndire	Mi-am luat de seamă
Plasă, viță sau fel	Soiu sau sort
Heiuri	Acareturi
Sfetesu	Descopăr o taină în cărți sau în boghi
Colaționez scrierile de sunt fără greșeli	A colecționa oarecari scrieri
Pistelnița de unde piftesc părăuțe	Baltă glodoasă și putu- roasă
Tirța pirța	Nihilist, om tînăr fanfa- ron căruia lipsește o doa- gă, ad. Lat.: terția parte, o a treia parte de om.

Joi 18/30 mart 1865.

Foisoar'a

Mus' a romana.

Almanacu beletristicu pre anul 1865.

Redesu d. Ionu Iovitia

(Urmare)

Limb'a e usioru — *de tot usioru curgatoria* (cutecu în spiritu poporalu (elementulu acestui poetu) — *Compusetiune intrana nu e fiindcă objeptulu nu aduce ce-va referentie, ațel'a aduce numai o chiamare, în sine sîmpla, carea nu poate da locu la conflipte.*

Limb'a e usioru — *de tot usioru curgatoria* (cunoscut'a *lucintia* principala la Bumbacu) espre-siuni idilice, originali, anudice tinerele, voiosiele, d'în încantatoarea limba campana a romanasiului.

„Meditațiuni în prese'r'a anului 1848“ (p. 52) de Babesiu, Materi'a ce se trateza aci, întinde junilor istorici, filosofi și juriști impulsione spre feliurite meditațiuni, spre cercări interesante, și — cine poate nega, că poate și spre fapte salutare pentru natiune. — Stilulu e chiaru, a une-ori poeticu, atragatoriu.

Laturea sciintiala cade sub *priviri sciințiali*, nu beletristice, pentru acest'a aci nu sa poate atinge.

„Florile amorului“ (p. 67) de At. M. Marienescu — unu idilu frumosielu. Relațiunile între persoanele opului sunt generali, ordinari, simple, fără vre o *incurcatine* interesante, d'în acesta cauza compusetiunea nu poate arata nimicu *legatoriu de atentiune*. Ce e interesante, e descrițiunea scenelor. Stilulu e curespundiatoriu objeptulu idi-licu, simplu, cu vorbele poporului, espre-siuni — cum am dice — usiorele, *curgerea de totu na-*

turala : armoni'a intrana și estrana peste totu ; nimic prě energiosu pentru carapterulu popuralu, nimicu d'in cultura mai nalta nu *conturba* ceriulu idilicu a sceneloru frumosiele.

„Florica“ (p. 84), de Iulianu Grozescu, e o baladă frumoasă. Carapterulu obiectului e perfeptu baladicu, e popuralu, oscuru, găciu, luat u d'in adeverat'a funte a baladeloru : din basma popurala Representandu in' o vietia sensuala, adeveratu poetica, ide'a, ca omulu carele se pre increde in poteri — și, cade in derichi, prin acest'a, balad'a se naltia la unu gradu naltu de insemnatate. — Floric'a se lauda cu curagiu-și, fiindu provocata merge, singura, noptia, — in tinterimu ; dar' acolo nu sciuce i-a prinsu rochi'a între spini, și ea — *ce vediu, ce nu vediu*, mori de frica. Acest'a e acțiunea baladei. Acu noi găcimu că rochi'a Floriceii s-a acatiatu in vr'unu spinu, dar' fantasi'a ei fiind forte escitata, și — creă ingiuru-si feliu de feliu de fantome negre, *cu corne*, scl. necurate ; candu si-senti rochi'a retienuta, crediu — in pripa — că o a apucatu vr'unu necuratu ; și spaim'a i rupse inim'a. Vedemu de aci, că materi'a baladica e imbracata in o forma psihologice deplinu justificata, și in elucrare destulu explicata.

Privindu compusetiunea *intrana*, aflămu, că strofele : 4. 5. 6. 7. fiindcă spunu ce-va, ce nu se tiene de acțiunea baladei, i nimicescu unitatea artistica. Stilulu e curespundiatoriu carapterului baladei, descripțiunile au scurtimea amesurata, lasa oscuru, neexplicatu, de gacitu togmai citu se poate găci, spre care apoi dă semnele cerute, incitu nimicu nu remane *negaciveru, neexplicaveru*.

„Fantasi'a“ (p. 89) d. G.M. e o eschiamatiune dozeroasa in contr'a misielatii lumii, carea numai in visu pare buna și frumoasa. Laturea beletristica,

esecutatiunea, despre care aflămu că e ținută prè tare în generalitate; prin afirmațiunile că lumea e prè trista, prè amara, se tragă schiti'a unei icone, carea prin espresiunile: „tigri și lei“ și „omeni misiei“ arata o *trasura de energia poetica*. Limb'a și form'a estrana suntu curepte, armonioase.

Din discursul senatorului doctor Virnav ținut în Senat
(*Monit. ofic.*, no. 83. 12/24 april. 1867)

D-lor senatori, scoateți ghimpele discordiei din Milcov, turnați aiasma frăției în el, dați Milcovul în Dîmbovița, Dîmbovița în Olt și atunci veți avea o Românie.

Din Steaua României
Declarațiune

La biletele prin care am anunțat familiei și amicilor noștri logodirea fiicei noastre Sofia cu d-l Martin Saltir din Cernăuți comițindu-se eroarea, nescriindu-se pe adresă și „*Stimabilei familii*“ facem în public această corectură și declarăm că intențiunea noastră a fost a face asemenea anunț, ca și către onorabilele familii a adresanților.

Samoil Goldenthal și consoarta

Din Curierul Balasan, 1876

...Sub semnatul vin în numele cetățenilor Tîrgului Sculeni și vă mulțumește, pentru acest *intim* serviciu, și tot o dată speră că și în viitor la asemenea ocaziuni dacă s-ar mai întimpla, veti ști a vă sacrifica *cu aceiași activitate în restabilirea incendiului*.

Primariu C. Andriescu

Din Telegraful român 5/17 mai 1868

O mare catastrofă s-a întâmplat pe calea ferată în America. Un tren cu voiajiori ieșind din șine noaptea s-au cufundat într-o prăpastie îngrozi-toare, și în cădere au luat foc vagoanele. Era spec-tacolul cel mai înfiorător. *În jos haosul, răsunînd de țipetele celor ce se cufundau în prăpastia în mijlocul flăcărilor care îi consumau. În sus cada-vrile zburînd din stîncă în stîncă zdrobite ca să se cufunde în haos.*

Din Steaua României, Iași, 1877, 5 noiembrie

...Noi liberalii moderați de dincoace de Milcov, care într-un moment dat am avut naivitatea de a crede că d-l Prim-Ministru, secondat de colegul său de la Externe, va ști alege *grîul din neghină, dușmanul de amic*, nu putem, în timpul de față — după cele ce am aflat că s-au petrecut în timpul șederii d-lui Brătianu în Iași — nu putem să fa-cem altceva decît să zicem mult iubitului și con-sideratului nostru Prim-Ministru *lungă e limba boului, dar nu poate toate să le vorbească.*

Din ziarul Secolul

Domnule Redactore
al Ziarului Secolul

Binevoiiți inserați în estimabilul ziar ce-l redi-giați *următoarea circumstanță.* — G. Caragea.

În ziua de 29 ianuarie, s-a făcut înmormîntarea la ținterimea Bisericei Ziua Crucii a unei femei numită Ecaterina la care am asistat și eu *deși străin fără să fiu în rudenie cu defuncta.* Dar ca creștin și ca unul ce întîia oară am intrat în acest sfînt locaș, m-am adresat cu cererea cătră econo-

mul Costachi Kiriak ca să aprindă luminările din Polecandru, și pentru, costul lor am voit să dau un icusar și mi s-au refuzat cu cuvinte prea aspre care nu trebuia să fie pronunțate în biserică.

Nu este destul aceasta. Ce după ce am văzut că pisaltul la cetirea prohodului a făcut niște *asalturi grozave*, sărind cu cetirea cîte peste două, trei file, l-am întrebat de este permisă de lege *a se face o asemenea obijduire unui mort creștin*. Răspunsul a fost că dacă a ceti tot cît este tipărit ar trece prea mult timp. În fine prohodul a ținut ca un pătrar de oră, nu mai puțin și cetirea vederniei a urmat cu o repejiune nespusă și tot *după regula menționată*. Trebuie să menționez aici, că deși defuncta a fost o servă, dar, ca una ce în viață, a fost onestă și fidelă, stăpînului a-i manifesta recunoștința, i-au făcut o ceremonie pentru înmormîntare *destul de plăcută* cu banii defunctei ce-i agonisese, preoților s-au dat cîte o luminare de ceară albă, cam mare, și cîte un tulpă, și cîte trei sfați osebit de colaci ca de 25 oka, *precum și masă după înmormîntare*.

Dar indignația ce mi-a produs, că nu s-au executat cu punctualitate cele religioase, m-au făcut a mă exprima că vom publica aceste *violări de lege*. Iată că-mi îndeplinesc zicerea mea. Iar acest preot cu dispreț a răspuns că pot să public și în *Gazeta grecească*. *Eu însă sunt macedon și român, nu grec*.

Din Curierul de Iași

Indicațiunea

Sub-semnatul ca unul ce are o copilă în Internatul Școlii Centrale de fete din Iași firește că se interesează mai mult de cît face *Curierul de Iași*

a cunoaște starea internă a încăperilor acestei școli. Desmințește dar relațiunea dată de acea foaie că *ar lipsi capacile de la sobile școlii.*

C. Dedip

Din ziarul Românul

Primum următoarea telegramă :

Ziarul *Românul*,

Din ordinul Ministerului de Interne sunt arestat de prefect fără mandat. Rugai pe d. Ministru telegrafic să ordone emiterea mandatului *spre a nu se călca procedura.*

Ghiclescu

Din Curierul de Iași

Insertiuni și reclame

Iassi, 1870 martie 10

• *Domnule Redactor,*

Ca provocat prin terenul publicității de imorala espresiune a unor infame calomnii ce mi se aruncă de către o moașă a cvartatului I. *Maria Cazdacu*, printr-un articol din ziarul „Curierul de Iași” no. 19, că văzîndu-se calomniată de „o jună nobilă și bogată doamnă” ofensată de relatarea unui „adevăr incontestabil, ce vi s-ar fi făcut nu știu de cine asupra criticelor împrejurări din noaptea zilei de 24 februarie, înserate prin ziarul ce Redactați sub no. 18, mă văd în trista ocaziune a cunoaște că în lipsa celei mai puține modestii, cu o neauzită sumeție mă bravează într-un mod violent, de care, în mirare, văzîndu-mă în destul pătruns. de o injustă lovire ce mi-a cauzat, ca unul ce nici am fost eu autorul direct or indirect celor de care să plînge numita, și pe care ca adevăruri iar nu ca

calomnii urindu-le, *vine indignată atît de mult și mă insultă cu gravitate*. În consecința acestor urite împrejurări, ce îmi vin de la o moașă, mă văd *forsat pus*, în regretabila pozițiune, ca tot prin modul publicității în dezmințirea unor asemenea calomnii ce sunt propriile sale invențiuni : pe cît modestia și covenința publică și personală îmi va permite, vom hara acest caz în scurt, și pentru care vă rog d-le Redactor să binevoiți a insera acest răspuns prin coloanele stimabilului d-voastră ziar.

La orele 2 de noapte a zilei indicată reclamîndu-se imperios prezența acestei moașă ca una veche de casa familiei și de a mea de la cinci copii, am și trimes pe *dată doi din rudele mele* care nevoiți de împrejurările urmate a se duce în trei rînduri pe cît *posibilitatea forseii piciorului*, de la domiciliul meu (Strada de Jos) și pînă la acea a numitei (Strada Academiei) s-a silit a avertiza cu destulă urgență și a nara toate acele ce decurgeau cu atît mai mult cu cît nește asemenea nu permiteau întîrziere în venirea ei, care în liniștea cea mai profundă și indiferența de pe patul său de culcare cînd a văzut că nu e nici trăsură (ce la o asemenea oră înaintată a nopței îmi era imposibil a afla vre-o birjă) privindu-le pe toate cu singe rece, se căina de pierderea liniștei ca una ce nu de mult s-ar fi repauzat și sub un *mod de ofensă a unor îngăimări de diferite preteste în cea mai de mică importanță a definit*. „Că de ce nu m-am dus eu însumi să o invit ori cel puțin să-i fi făcut vre-o vizită mai înainte, și că în fine fiind ostenită a merge sunt și alte moașe. Această neașteptată urmare a dat loc *confuziunei răului crescînd în desperare* cu atît mai mult cu cît *nici măcar alte moașe nu a fost posibil a se găsi pe a casă și cu*

cît numita în perfecta indiferență de suferințele ce neconținut o chema și aștepta, în trimiterea a treia oară n-a voit nici chiar ușa să o deschidă. În asemenea consecință aflîndu-mă, m-am dus cu însumi pentru a patra oară și abia după mai multe bătăi în ușă mi s-a permis a deschide, unde întîmpinîndu-mă de veninoase cuvinte asupra neliniștei ce i-am cauzat în acea noapte și definind că *ce grimase de „deprindere“ sunt acestea* și că n-a mai fost cu putință a se mai găsi și altă moașă, văzînd însă că, *insistările* nu-i dau loc *rezistărilor* sale, s-a decis cu mare nevointă a merge, ce după o oră abia am putut pleca cu numita, și pe la orele 7 am ajuns a casă, unde și aci credincioasă *rezistărilor* sale, pe cînd se reclama consolarea și ajutorul său, regretînd mult pierderea somnului, că *dormind pe un fotoliu își satisfăcea aceasta* ceea ce i-a și *motivată obiecțiunea*, în fine pericolul ce sporea era grav în prețul vieții, și devenind ea însăși de uimirea ce o stăpînea pe care i se însemnase în față că rezultatele sale ne mai putînd reafirma stăpînirea ce în van o căuta, pe lîngă toată grija ce i-o inspira prezența unui medic de care acum se vede necesitate, și cărui trebuie să i să detalieze cazul, în insistările mele pe la orele 2 post medieriane, s-a decis ea însăși în aceasta însă nevoind a primi din vre-o trei din cei recunoscuți pe care-i am propus, sub felurite preteste îmi recomandă nume de a unor medici pe care nu-i știam. În fine, în această de pe urmă confuziune ce se mai strecura în o neașteptare cu totul din partea numitei în risc ca prin o îndurare divină s-a înlăturat răul.

În fața acestor evenimente descrise se va cunoaște că intervalul ducerii în patru rînduri la numita, n-a fost petrecut în ora șase de dimineața zilei de 24 Fevruarie, căci orele 7 în care s-a pre-

zentat ș-acele 3 post-meridiane, a fost a zilei de 25, și cu atît mai mult se vede desprețul ce-l merită relatatele de ea, ca una ce și asupra acestui adevăr devenit oficial își permite a minți, cunoscîndu-se că și chemarea sa la mine n-a fost de natură precum o califică „ca moașa de cuartalu“, cu toate aceste în privirea medicului de care neagă în necesitate a fost decis de ea însăși și pentru timpul că pînă la 4 martie au ajutat, s-a căutat de un iarăși neadevăr, căci a căutat numai două zile întrerupt și în urmă cu vizita, iar nu că a ajutat pozițiunea ca o calomnioasă cu atîta nesocotință, că pentru un asemenea serviciu și pentru un altul din 69 nu i-aș fi răsplătit, și de care speră că nu va avea nevoie a mi-l reclama prin locul competent, grăbind achitarea ce i se cuvine ; mă mir mult căci nu știu dacă se plătește la moașă cu marturi după vreo taxă ; cu toate aceste dacă consideră nesuficiența să-mi declare cît trebuie a contribui în acoperirea ei a ambelor serviciuri de care se plînge și gata sunt în moment a-i satisface.

Cît pentru mila ce mai zice ca avut-o pentru copii și poziția în care iar fi găsit clasific și pe aceasta de demnitatea celor de mai sus venite ca de la asemenea persoană. Mirîndu-mă însă mult nu știu dacă aceasta e *misia chemării* unei moașe de a se atinge și ponegri în revenirea malițiozității pînă și asupra interesului casei ce o îmbrățișează, nu uită însă a crede că forțată de ocaziune neputînd avea altele juste și le-a admis pe aceste ca să se poată pune în acest mod pe tărîmul său de publicitate.

Terminînd consecent promisiunea un ce din acest răspuns în arătarea purului adevăr mă opresc prin acest tărîm de a face vre o încriminare care în aprecierea publică las a se vedea conse-

cința ce își poate trage după sine gravitatea acestui caz din partea numitei moașe ce în fața acestora prin aserțiunile menționatului său articol din capăt pînă la fine minte în totul în calomniile de care se servă.

Primiți vă rog, D-le Redactore, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Gr. Theodorescu

O cartă de vizită

Din Curierul român
no. 112¹

ROMANIA
PROTO-IERIA URBEI IASSI
1871 Octomvre 11
1865

Onorabile Părinte,

Din motivul Înălții ordonanți no. 1651 subsemnatul Protcieru are onoare a vă face cunoscut, că sunteți oprit de lucrarea diaconiei *pentru totdeauna pînă cînd veți da probare de îndreptare*; dînd legale probe de îndreptare întru aceasta atunci veți fi iertat.

Primiți încredințarea osebitei mele considerațiuni.

p. proto-ieru A. Gavrilescu Iconomu

¹ Adresa era cătră cunoscutul autor Ioan Creangă.

Români !

În mai puțin de două luni ați trăit mai mult de doi secolii. Voi, născuți de ieri la viața libertății, ați devenit *învățătorii lumii civilizate*. De sute de ani bătrîna Europă se frămîntă ca să găsească măsura libertății ce se cuvine popoarelor ; și voi acum i-ați arătat că numai libertatea deplină, întreagă, poate da ordinea, tăria și fecunditatea unui popor.

Frumoasa voastră revoluțiune a sforțat *administrațiunea lumii*. Europa, uimită de înțelepciunea patriotismului vostru, a suspens cursul lucrărilor sale ; și *așteaptă tot de la voi, de la voi singuri, astăzi poporul Mesia al întregii omeniri* gemînde de durere și palpitînde de speranță.

Români ! Toată Europa are încredere nemărginită în ursita voastră...

Și ce !... voi, voi numai, făptuitorii acestei ur-site o să lipsiți de încredere într-însa astăzi tocmai cînd ea are să rostească ultimul său Verb. Nu simțiți fraților, nu simțiți că *Dumnezeirea furnică în toată ființa voastră*, nu vedeți pe trimisul lui Dumnezeu ?

Membrii Locotenenței Domnești și Miniștri lor, aclamați de voi, v-au făcut chemare pentru această mare zi. De vă îndoiiți de glasul lor, puneți urechea pe ale voastre piepturi, ascultați, auziți ce răsună în adîncul inimilor voastre... este glasul lui Dumnezeu !... Domnitorul Românilor nu putea fi alesul cîtorva oameni : el trebuie să fie ales de voi toți, căci glasul poporului, și numai glasul poporului este glasul lui Dumnezeu.

Vi s-a dat șase zile ca să încoronați edificiul nepieritor al naționalității noastre, marea frăție ro-

mână... faceți-o în șese ore, Români !... voi mai cu seamă Bucureșteni, arătați-vă ceea ce sunteți, *înainte mergători ai poporului inițiatorul popoarelor* !-voi, cari prin a voastră unanimitate ați uimit Europa ; voi, cari prin credința voastră ați deschis boltile cerului, nu îngăduiți ca soarele să apuie înainte de a fi săvârșit opera voastră, *devansați astăzi pasurile sale*, și soarele libertății în veci nu va mai apune pe pământul României.

Nu pierdeți un minut, concetățeni, ardicativă ca un singur om ; și voi toți, poporul, astăzi *marele pontefice* al bisericii viue a României, săvârșiți *înaintea omenirii* întregi și *înaintea Dumnezeirii Sfintele Taine a acestei mare zile*, dați *botezul inimilor Voastre*, ungeți cu *mirul credinței Voastre* pe Domnitorul Românilor și unsul Vostru va fi unsul lui Dumnezeu, va fi croul României viitoare.

Înainte d-a sfârși citirea acestor rînduri, inimile voastre au aclamat cu *amoare* pe noul Domnitor. La rîndul meu strig cu inimă de Român : Să trăiască Carol I ! să trăiască Domnitorul României una și nedespărțită !

Primarul Comunei București

D. Brătianu

Văcărescu și Goethe

• • • • •

Văcărescu se inspiră de aceste naive, simple și delicioase versuri și cîntă :

Intr-o grădină
Lîng-o tulpină
Să află-o floare
Ca o lumină...

S-o tai ? — Se strică !
S-o las ? — Mi-e frică
Că vine altul
Și mi-o ridică !

Suntem oare pretentioși *proclamînd superioritatea poeziei lui Văcărescu*. În ea se simte, și dilema nerezolută ce face poetul cu floarea, să o taie sau să o lase, satisface, încîntă inima... La Goethe e germanul practic, el dezleagă dilema *ca un grădinar de la Erfurt*. Scoate floarea cu rădăcină cu totul și o răspîndește în grădina frumoasei sale case... Bravo omul practic !... Bravo grădinarul ales !... Dar sublim este :

S-o tai ? — Se strică,
S-o las ? — Mi-e frică !
Că vine altul
Și mi-o ridică !

V. A. Urechia

(Din foiletonul Adunării Naționale)

Ocazie rară

De vinzare un
Acaret nou solid

care *produce venit* anual zece la sută, *afară de foncieră și afară de reparațiile anuale*.

Doritorii se vor adresa la no. 25 Strada Academiei.

Insertiuni și reclame :

Domnule redactor,

Am intrat într-o cafenea vis à vis de hală și poruncind o cafe m-au invitat ca să joc tombălă, cu care n-am jucat nici o dată, cînd mă văd *păr-*

lit cu zece franci, mă mir mult cum Onor Domn Prefect tolerează așa o dezbrăcare, toți banii rămîn la cafegiu *deosebit de șărlătăniele ce se face*. Așadar vin a arăta aceasta prin publicitate și rog pe Onor. Poliție ca să oprească o asemenea dezbrăcare *la criza care ne bîntuie*.

Primiți, vă rog, D-le Redactor, osebitele mele consider.

C. Meil
(Din Curierul de Iași)

Din Curierul de Galați

.
La revizia ce am făcut azi la tăietoare, am dovedit că *s-au tăiat 40 boi, împreună cu sub-comisarul respectiv*.

Din Steaua României

Știri din localitate

Onor. Epitropie a Sf. Spiridon ne trimite spre publicare următoarea mulțumire :

Domnișoarei Ema C. Ciure.

Era ziua acoperită d-o pîclă deasă ca și atmosfera politică ce stă îngreuiată de bubuitul și fulgerul focului ucigătoriu, și în acea zi, în momentul cînd priimeam două zute cincizeci dramuri de scamă fină, o rază a iluminat orizontul, soarele învinsese întunerecul, *această scamă un adevărat și gracios buchet se părea că e cu dragoste urmărit de un fluture : acel fluture ești tu gingașă și dulce copilă de 7 ani cu sufletul și inima nobile, ce se deprinde a se răsfața în amorul carității*.

Fii sigură și mîndră că această scamă lucrată de mîni inocente, va fi un adevărat balsăm aplicat peste rănile soldaților români ce se luptă pentru mărirea patriei, *în brațele căreia facă ce-riul ca să trăești fericită.*

Epitrop D. Gusti, Negură

Din Steaua României, noiembrie 1879 :

Monitorul din 24 noembrie publică decretul prin care d-l Emanoil Filipescu este numit în postul de Membru al Înalții Curți de Compturi, devenit vacant prin *punerea în retragere a decedatului G. Văleanu.*

Inserațiuni și reclame :

Domnule redactor,

Binevoiți a însera în foaia D-voastră următoarea declarațiune :

Informîndu-mă cu o mare tristețe că bietul Preut lipovan Gavril Theodorow, acel prevăzut în foaia 126, a murit de supărare că lipovanul Vasile Tomen i-a tăiat părul din cap samavolnicește și l-a desfigurat ca pe un neom pe fața lumii.

Aceasta au săvîrșit-o Tomen, fără consimțimen-tul Înalț Prea Sfinției Sale de la Fintina Albă.

În urma acestia mult m-am ocupat a vedea dacă este o asemenea prăvilă de a desfigura pe preuți samovolnicește, și n-am putut găsi nici într-o carte asemenea prăvilă.

Această îndrăzneală a mai săvîrșit-o Cuconul li-povan Vasile Tomen de cînd s-au făcut cocon, prin fapt că au rupt barba unui preut român.

Se naște dar întrebare D-le Redactor, oare n-ar fi logic ca și noi să ne *licvidăm tot prin barbă*?
Primiți vă rog asigurarea respectului meu.

(Din Curierul de Iași)

Se vind de veci

Casele Stihii Balomir din Strada Sf. Vineri în două etajie, cuprinzînd în etajul I două *apartamente*, unul de două odăi și două *apartenențe*, al-tul de cinci odăi, și în etajul al doilea un *partament* de 6 odăi mari și două *apartamenții*, care s-ar pute ușor împărți în două *apartenențe*.

Din Ștafeta, no. 220 din 30 septemvrie 1879

Găscă și rața, ca în scurt timp a fi îngrășată și carnea lor a fi bună și gustoasă la mîncare; la în-grășatul lor puindule la costereată nutrind cu grăunțe de popușoi ferte de mijloc, presurînd deasupra grăunțelor puțină salitră (Nitrii crudi) pisatu, nu tare a fi serate, la un capăt de treucă puind bucăți cărbune de teiu și alte treuca avînd apa abundantu de beut, în curs de 14—15 zile găscă sau rața se îngrașă, lăsănd se treacă mai multe zile atuncea mor de multă grăsime (Poly-sarcis).

Luînd cu mare luare aminte că nutrirea Sali-tra; salitra e iritabilă și lucrativă, asupra corpu-lui animalului, numai, pasărea găscă și rața su-portează mai multă salitra de cît toate animalele, nu vătămă lor nimica, ba din contra încă se în-grașe, la curcani, și claponi nu poate suporta sa-litra, în loc de salitra dîndu-i lor Antimonium crudi presurănd puține deasupra grăunțelor ferte, face mare succes la îngrășatul lor.

Medic Veterinar I. Cuparenco

Tache G. Pandurescu are onoare a pune în cunoștința onor public mărimea extraordinară a unui porc al său de 2 și 6 luni, născut în comuna Ocna, plasa ocolului, districtul Vilcea. Lungimea lui e de metri 2,15; grosimea în periferie 1,95; înălțimea 1,10.

Doritorii de a cumpăra asemenea animale curioase să se adreseze la *domiciliul nostru*, strada Principală, suburbia Broșteni, no. 526, din urbea Ocna.

Mulțumiri

Subsemnata Maria Vasiliu, *suferind de boala de facere timp de 5 ani*, și căutându-mă cu toți medicii din Iași și Vaslui nu-mi a putut folosi nimic. În fine, domnu medic american Ruseli în timp de șase săptămîni m-a curarisit de boala ce sufeream. Aduc aceasta la cunoștința On. Public spre a cunoaște pe acest medic american.

Maria Vasiliu

Anunțiu

Foaie volantă

Măini marți ziu de 30 sept. avînd a se trata la Trib. de Botoșani, apelul făcut de subscrisul Ion Cristy, contra hotărîrii dată de Judele de pace, *în casul rumperei mai mai în tot corpul* ce am suferit de *căni* d-lui Sofian și *carile au a fi apărați* cel d-ănteu de d-l Anastasie Botez și cel al doilea de d-l Alecu Enacovici.

Se invită pe Onor. Public a asista la acest proces *unic în felul său* pentru conviețuitorii de prin orașe, mai ales cînd au a se asculta și opt marturi, invocați tot de subscrisul ca *asemînea pătimi*și tot de *acei căni*.

I. Cristy

Insertiuni și reclame

Din curierul de Iași :

Domnule Redactore,

Subsemnatul Altăr Avram Șmilovici domiciliat disp. IV de profesiune comerciant.

Duminică în 5 Iulie ora 5 p.m. aflându-mă de ocaziune în localul locantei pronumit Caragea, d. subcontrolor comunei Iași, Ion Dumbravă, dresat cu pasiunea de a lovi în onorabilitatea celor care se găsește față, și din interes poate că nu reușise față de mine de a se folosi de fructul ostenelilor sale ca subcontrolor adică afacere de impus la dare sau se fi scutit cineva, m-am trezit maltratat.

Indignațiunea oamenilor onești cu care eram și propriului interes de prestigiul meu și a unui sub-controlor mă pune în pozițiune să vă rog, d-le Redactor, a insera în ziarul d-voastră aceste cuvinte, ca să se știe caracterul și conduita d-lui Dumbravă de și-i cunoscută de toți ; față și cu reclamația ce am făcut d-lui Primar și d-lui Judecător.

Altăr Avram Smilovici

Din Românul

...Pe la orele 10 M.M.L.L. s-au retras. M. S. Regina luînd brațul d-lui E. Stătescu străbate toată grădina până la poarta spre Tribunal. Cînd lumea a văzut pe Augusta și Grațioasa sa Regină înaintînd la brațul ministrului de Interne s-a bucurat, *căci ea înțelese că precum vechile monarhii se rezemau pe o clasă, Regalitatea modernă, Regalitatea românească merge cu națiunea, se razimă pe națiune.*

Clubul

Foaie volantă

Comercianților și Meseriașilor Români din Iassy

Consiliul de administrație în majoritate și cu unanimitate, astăzi Sîmbătă 11 Iulie orele 3 p.m. întruniți în ședință estraordinare a aclamat candidați pentru viitoarele alegeri pe...

Necrolog

Din Curierul Balasan

Săftica Vrănceanu născută Pleșescu, *socie iubită* nu numai de sociul ei, Vasile Vrănceanu...

CAPITOLUL XI

SÎMBĂTA SEARA

Care sunt membrii „Junimii” și care nu sunt ? Iată o întrebare ce se înfățișa cîteodată de la sine în lipsa oricărei organizări statornice. Pogor, dușmanul formelor, găsi și pentru această întrebare un răspuns : „*Entre qui veut, reste qui peut*”¹ — zise el odată, iată deviza noastră !” Și în adevăr nici că se putea găsi o deviză mai potrivită pentru „Junimea”.

Obiceiul se introdusese ca oricare dintr-acei ce frecventau regulat adunările Societății să poată aduce cu sine pe o altă persoană care ar fi manifestat dorința să asiste la vreo ședință a noastră. În acest mod se putea foarte bine vedea cine are un interes pentru mișcarea ce produsesem noi în Iași, și îndeobște pentru literatura națională și cine nu. Unii chiar în întâia lor „Junime” găseau așa plăcere, încît nu mai lipseau, altora, deși se arătau de multe ori, li se vedea în față o expresiune atît de plictisită încît nu era greu să înțelegi că nu petrec deloc. Aceștia tot răreau vizitele lor, pînă cînd dispăreau cu totul. Ei se așteptau

¹ „Intră cine vrea, rămîne cine poate” (fr.). (n. ed.)

negreșit la lectură, dar credeau poate că se mai vorbește și de ceva politică, petreceri sociale, trebi practice, femei, pe cînd tocmai de asemenea convorbiri ne feream cît puteam mai mult. Orice subiect de conversație relativ la altceva decît literatură, arte, știință, era cu totul oprit, numindu-se „străin «Junimii»“. În special politica despre care se discută atît de mult la noi în țară în mai toate straturile sociale, era cu desăvîrșire înlăturată. Pe lîngă politică mai era pericolul jurisprudenței și al proceselor. În adevăr mai mulți junimiști erau judecători, procurori, avocați, și ușor se puteau aluneca să vorbească între ei despre procese ce erau în curs de judecată și care pasionau sau măcar interesau opinia publică. „Străin «Junimii»“ era și acest subiect de conversație, iubit de români mai tot atît de mult ca și politica. Fiind astfel înlăturate orice vorbe despre fapte sau întîmplări contemporane, oarecare specie de oameni nu afla nici o plăcere în adunările noastre și, precum am zis mai sus, nu se mai întorceau.

Care persoană mai cu vază din Iași nu a trecut prin „Junimea“? Aș putea să citez foarte multe nume cunoscute. În acest chip s-a stabilit oarecum de la sine chiar și fără statuté cine sunt adevărații membri ai Societății. Între aceștia se întemeia cu vremea o mare colegialitate, și chiar intimitate, încît mai toți aveau porecla cu care erau apostrofați la intrarea lor în „Junimea“, poreclă obișnuit inventată de Pogor. Așa lui Maiorescu îi ziceau *tata nebunilor* — poate fiindcă prelecțiunile populare inaugurate de dînsul fusese prilejul înființării Societății. Pe mine, Pogor mă botezase *Don Ramiro* sau simplu *Ramir* din cauza poeziei ce am tradus din Heine, mai tîrziu însă el îmi

schimbă porecla. Cînd intram în „Junimea“, Pogor exclama : *Iată și carul cu minciunile !* din cauza anecdotelor ce-mi plăcea foarte mult să povestesc. Carp era numit *Excelență* fiindcă fusese ministru odată, spera să devie iară, și după părerea „Junimii“ merita să fie totdeauna. Frate-meu Leon, mare de trup precum este, era poreclit *Tony*, numele unui elefant de la un circ ce trecuse prin Iași ; Nicu Gane era botezat *Drăgănescu* sau *Drăgan* după un băcan din Strada de Sus, fiindcă Pogor îl acuza de a fi un om foarte prozaic, burghez, cum îi zicea ; Culian era *Papa Culian* sau simplu *papa* din cauza caracterului său blînd și tolerant ; Ianov — presupus a fi de origină slavă — *Ianovitzki*, Paicu — *Picus de la Mirandola*, lui Caraiani, fiindcă era gras, i se da epitetul *bîne-nutritul*, Grigore Buicliu, se chema mai pe scurt *Buiuc* ; Th. Burada : *Ghelburda* ; Philippidi : *Huru*, pentru studiul său asupra *Cronicei* lui Huru ; Naum : *pudicul Naum*, din cauza manierelor sale mai delicate decît ale altora. Panu, Tasu și Lambrior erau *cei trei români*, fiindcă umblau cu haine de șăiac național și erau totdeauna împreună, iar lui Lascăr Ciurea, Gane îi inventase drept poreclă o întreagă frază țigănească : *Ciurilă, Burilă, cel mai mic Cocîrlă, Stan Beldiman, aldeviță pulpă, Constantin verior, Vlad muștar, dar bătrînii ce mai fac ?* Trebuie să mai notez și alterarea unor vocale la cîteva nume de junimiști, care se adoptase într-o vreme. Caraiani ne expuse odată o întreagă teorie după care în limbile popoarelor ce sunt în decadență vocalele *a*, *e*, *o* și *u*, precum și oarecare diftongi, tind tot mai mult a se schimba în vocala *i* ; așa ar fi la grecii de astăzi care pe *oi* și *ei* le pronunță *i*, tot așa la evreii moderni cari zic, de ex. : în loc de Isac — *Ițic*, în loc de drug — *drig*, Kuh — *Ki* etc.

„Junimea“, făcînd mare haz de teoria lui Carai-
iani, a și aplicat la cîțiva din membri săi care pă-
reau mai atinși de decadentă, schimbarea vocalelor
de la numele lor în *i*. În fruntea decăzuților con-
siderîndu-se a fi Pogor, Carp și Al. Xenopol, ei au
fost răsbotezați *Pighir*, *Chirp* și *Xînipili*.

Toată această parte veselă, era oarecum sarea,
iar bucatele se alcătuiau din scrierile aduse de
membrii „Junimii“, căci precum am notat mai
sus, îndată după poșta redacțiunii, veneau la rînd
poesiile. La mulți me bătea inima cînd scoteam
poesiile proaspăt compuse din buzunar. Autorul
avea dreptul să cetească singur, însă mulți pre-
ferau să-și încredințeze versurile lui Maiorescu
căci cetirea sa frumoasă putea să dea scrierii o
mai ușoară trecere. Întîi se asculta poesia întreagă
spre a se judeca dacă impresiunea totală este
bună ; trebuia să urmeze apoi o discuție generală,
cînd era îndoială dacă lucrarea este acceptabilă
sau nu. Aceasta însă nu se întîmpla des căci la
versuri întîia impresie îți spune obișnuit dacă sunt
bune sau rele, și vai de acea poezie despre care
trebuie să te convingă o analiză lungă și rece că
este frumoasă ! Dacă poesia era acceptabilă, ea se
lua dacapo însă discutîndu-se strofă cu strofă, ca
făcîndu-se tot felul de observații asupra formei ca
și asupra ideei. Ici rima era prea banală, dincolo
ritmul era șchiop, comparația neexactă, limba pro-
zaică, ideea comună... se analiza fiecare cuvînt,
iar bietul autor, în vremea aceasta, trebuia
în tăcere să-și șteargă sudorile, căci el nici măcar
nu avea voie să-și apere scrierea sa. Principiul
stabilit era că, scriîndu-și poesia, *autorul a vorbit*,
deci el nu mai poate avea cuvîntul. Mai totdeauna
se cerea scurtare, suprimarea unor sau mai multor

strofe, adesea tocmai acelora care autorului îi păreau cele mai frumoase și mai bine simțite.

Maiorescu pentru a îndulci hapul, mîngîia obișnuit pe poet, zicîndu-i că strofa sau strofele suprimate s-ar putea „*utiliza aiurea*“, frază care a devenit apoi tradițională.

Cîteodată se cerea modificarea unuia sau mai multor pasaje și autorul își punea scrierea frumuseșel în buzunar spre a o supune după oarecare timp unei serioase revizuirii. Negreșit că în cel dintîi moment toți autorii protestau indignați contra operației la care li se supunea poesia, dar mai tîrziu, cînd se gîndeau în liniște, dădeau singuri dreptate „*cînilor din «Junimea»*“ care sărise ca niște turbați să le sfîșie copilul. Cînd autorul nu era de față și „*Junimea*“ declara că poesia trebuie pusă „*sub gîlăul lui Io Spako*“ ea se încredința lui Vîrgolici ca să o revadă acasă și să o readucă în Societate îndreptată dacă va fi cu putință. *Ion* sau *Io Spako* (cum era scris pe firma lui) era un stoler din Iași, care locuia nu departe de Vîrgolici și repara tot felul de mobile. Aceeași specialitate o avea și Vîrgolici, însă pentru poezii.

Bietul Theodor Șerbănescu ! Cîte sudori au curs pe uniformă sa de căpitan și maior în vreme ce i se discuta vers cu vers poeziile pe care el le declama cu glas așa de puternic ! D-apoi Ianov cîte n-a pățit ! Era o vreme cînd credea că are aplicare nu numai pentru cîntecele comice, ca *O sută lei pe lună, Herr von Kalikenberg* etc., dar și pentru poezii sentimentale, ba încă printr-un anacronism greu de priceput el simțise pornirea de a compune și imnuri religioase. Își poate închipui oricine ce expresie a luat figurile junimiști-

lor într-o seară cînd Ianov ne aduse o **poesie** care începca cu cuvintele :

„Saltă Vifleeme și tu Ierusalime“...

Autorul prinse abia a ceti, cînd Pogor zbucni într-un hohot de ris și se puse să repeteze întiile versuri cîntînd pe nas ca un dascăl de biserică, iar după dînsul toată „Junimea“ în cor. Sărmanul Ianovitzki ! În acea seară el a fost lecut pentru totdeauna de a mai scrie versuri în lauda religiei creștine !

Cetirea poeziilor sale era pentru Bodnărescu un amestec de plăcere și de suferință. Cînd venea cu vreo epigramă în hexametre antice, care deși corectă în această formă — introdusă întii de dînsul în prozodia română — era obișnuit foarte greu de înțeles, se năștea o discuție interminabilă. Frumuseța formei făcea adeseori să treacă greoaia epigramă, fiindcă era foarte călduros apărută de aceia dintre noi care aveau cultul clasicismului, mai ales de Maiorescu și întrucîtva și de mine. Alte poezioare ale lui Bodnărescu se primeau din cauza declarației timide a autorului, că *ele fac parte dintr-un ciclu*. Astfel, deși versurile erau slabe, vreunul din noi propunea să uzăm de indulgență pentru *a nu știrbi ciclul* și vesela „Junime“ se pleca în fața unui așa de puternic argument. Pentru alte versuri în sfîrșit Bodnărescu avea iarăși aerul a se adresa la mărinimia Societății zicînd că sunt poezii *private* ceea ce voia poate să însemneze că ele erau destinate să mîngîie numai sufletul său turburat iar nu să vadă lumina publicității. De aceea și în cazul cînd vreun alt junimist voia să citească versuri de ale sale se introduse obiceiul de a întreba pe autor înainte de a începe lectura dacă poezia sa este

privată sau *publică* pentru a măsura critica după aceste deosebite naturi ale versurilor.

Cei mai sensibili la critică erau N. Gane și Eminescu. Cel dintâi zicea câteodată lui Pogor la vreo întrerupere chiar vorbe tari și amenința că nu va mai ceti nimic în „Junimea”. Negreșit că supărarea îi trecea foarte răpede și el revenea totdeauna zimbitor în Societate și cu un nou manuscris în buzunar, iar Eminescu de mai multe ori s-a oprit în mijlocul lecturii și abia cu mare greutate l-am putut îndupleca să urmeze. Cîteva din poeziile mici ale acestuia erau declarate *cantabile* și după cetirea lor vreunul din membrii cei mai glumeți le punea în muzică cerînd ca să le cîntăm în cor, ceea ce se întîmpla îndată.

Eu, mai puțin sensibil decît acești doi din urmă, recunoșteam adeseori că observațiile ce mi se făceau erau întemeiate și căutam să îndrept versurile mele pe cît îmi era cu putință. Alteori însă puternicul sentiment al paternității se revolta în mine și nu țineam deloc seamă de criticile făcute. Însă la vreo nouă cetire, după ani de zile, mă încredințam îndeobște că tot „Junimea” judecase drept.

Cînd nu se ceteau versuri, ci scrieri în proză, precum romane, critice, deosebite studii etc., negreșit că observațiile de detaliu erau mai puține, nefiind la ele, ca la poezii, forma lucrului esențial. Discuțiile generale însă erau adesea mult mai însemnate. Așa, cînd venea Maiorescu cu vreuna din criticile sale, de ex., asupra poeziei române, asupra cărții lui Bărnuz, asupra poeziilor populare etc., totdeauna se încingea o mare discuție de principii în „Junimea” și poate tocmai aceste discuții formau partea cea mai interesantă a întrunirilor noastre. Th. Rosetti, Pogor, Carp, Maiorescu, mai tîrziu Conta se deosebeau mai ales

în acele seri. Și fiindcă la scrieri în proză principiul că *autorul a vorbit* nu se putea aplica, de vreme ce părerile sale trebuiau susținute pe baza unor principii generale, Maiorescu expunea, tot-mai cu ocaziunea lecturii vreunei scrieri a sale, teorii întregi cari dădeau loc la alte teorii contrare. Adesea se încingeau atunci lupte de principii foarte instructive pe care tinerii ce se introduceau succesiv în „Junimea“ le ascultau cu mare plăcere și cu mare folos.

Într-o vreme Maiorescu aduse în „Junimea“ un șir de aforisme scurte care au dat loc la atâtea expuneri de teorii filosofice, încît au rămas proverbiale. Ele se numeau în glumă „anaforale“ nu numai din cauza asemănării sunetelor între amîndouă cuvintele, dar mai ales fiindcă se credeau mai greu de înțeles decît vechile anaforale cele mai încîlcite. Ne opream adesa cu ceasurile la unul din aforisme, deși poate nu era mai lung decît un rînd sau două. Abia îl cetise Maiorescu și unii declarau de îndată că n-au înțeles, după care alții cereau cuvîntul spre a-l explica, fie că combăteau sau că sprijineau principiul pe care se întemeia. Atunci discuțiile începeau totdeauna de la Adam Babadam, căci importantul era de a face să ți se primească premisele pentru a putea clădi pe ele teoriile ce tindeau a dovedi falsitatea sau veracitatea ideii emise în aforismul lui Maiorescu. Într-o seară așa s-a lungit discuțiile, și așa s-au depărtat de subiect, mai cu seamă prin intervenirea unora care nu prea aveau obiceiul să expună teorii filosofice, încît Maiorescu poate pentru întâia oară în viața lui junimistă, s-a arătat nervos și nerăbdător : „Ei, rău fac, zise el, că mă opresc atîta și vă ascult ; trei-patru înțeleg, pe cînd alți nouă...“ Un hohot general a primit această răsufare a lui Maiorescu și s-a declarat că înlăuntrul

„Junimii“ mai există o` societate specială compusă din nouă persoane care nu sunt în stare să înțeleagă filosofia sau, mai pe scurt, care nu înțeleg nimic. Nu s-a statornicit niciodată din cine anume se compunea această societate însă, prin aclamație, Nicu Gane a fost proclamat *Presidentul „celor nouă“* pentru totdeauna, onoare pe care Gane a primit-o bucuros și de care se fălea față cu ceilalți junimiști.

Aici e locul să pomenesc și de a doua societate mai restrinsă, ce exista tot înlăuntrul „Junimii“ și care se numea „Caracuda“. Tinerii care cu vremea s-au introdus între noi, mai ales dintre profesori și stăteau tăcuți și sfiicioși prin colțuri, mulțumindu-se cu plăcerea de a asculta fără a ceti vreodată o scriere a lor sau a lua parte la discuții în altfel decât în șoptiri la ureche, au fost botezați cu numele de „Caracuda“ de către Naum într-o scenetă comică în versuri intitulată *Asmodeu în Iași*, compusă cu ocaziunea serbării Aniversării Societății în anul 1874. Naum zicea cu răutate că dacă gura acestor tineri tace, ea nu este inactivă, căci „Caracuda“ mănâncă la cozonaci și bea la cafele cu multă lăcomie. Într-un moment de tăcere generală se aud în comedia lui Naum „clefăiturile Caracudei“. Precum Gane prezida pe cei nouă, așa Caracuda avea de prezident statornic pentru toate timpurile pe Miron Pompiliu.

Ca și aforismele lui Maiorescu, studiile filosofice ale lui Conta dădeau loc, mult mai târziu, la nesfârșite expunerî de teorii înlăuntrul Societății spre plăcuta petrecere a multora și tînguirea *celor nouă*; căci după poesii „Junimea“ a avut în tot timpul o plăcere specială pentru filosofie. Novelele se ascultau asemenea cu interes. Micile mele narațiuni pe care, după propunerea lui Pogor, le-am numit *Copii de pe natură*, poveștile lui Creangă, ale lui

Slavici și Pompiliu, novelele lui Nicu Gane, deși adesea criticate de Pogor, se ascultau obișnuit cu băgare de seamă. Nu mai puțin plăceau studiile de tot soiul, mai ales criticile și articulele de polemică literară a căroa specialitate o avusese mai întâi Maiorescu și Carp, iar mai târziu Xenopol, Panu, Virgolici, Lambrior și la urmă de tot Philippidi, Missir și alții. Piese de teatru se gustau mai puțin, mai cu seamă cînd erau prea lungi. Aceasta a simțit-o adeseori generalul Gheorghe Bengescu care niciodată nu-și putea urma lectura unei drame sau comedii a sa fără a se vedea semne de nerăbdare în toate părțile. Dar ceea ce „Junimii“ nu i-a plăcut niciodată au fost studiile istorice, căci aceste întemeindu-se pe fapte și documente imposibil de controlat într-o societate numeroasă și îndeobște de alte persoane decît de specialiști, nu dădeau loc la nici o expunere de teorii și prin urmare la nici o discuție de principii. De aceea cînd Xenopol venea cu interminabilele sale *Războaie între ruși și turci* Pogor se obișnuise să dea de la o vreme semnalul căscatului; după el căscău ceilalți cît se poate de zgomotos doar autorul va mai scurta lectura sa. Însă Xenopol era împerturbabil, el citea înainte fără a ține seamă de manifestațiile ascultătorilor chiar cînd deveneau generale și numai ceaiul și cafeaua, la care junimiștii erau invitați, puneau capăt lecturii sale neîntrerupte. Cît despre scrieri filologice, noi nici nu riscăm a le permite citirea în „Junimea“, decît în rarele cazuri cînd Pogor era absent, căci acesta făcea protestări atît de violente încît lectura devenea cu neputință. El zicea că aceste nici n-ar trebui publicate căci *Convorbirile* ar risca să-și piardă abonații din cauza lor. „Ce ar zice de asemenea studii seci «Duduca de la Vaslui»?“ exclama Pogor și mulți alții după dînsul. Această „duduca de la

Vaslui“ personifica oarecum mijlocia burgheză a criticilor revistei noastre mai ales din sexul frumos. Dacă Pogor a gândit la o persoană aievea cînd a iscodit pe duduca de la Vaslui, a fost totdeauna un mister nepătruns în „Junimea“. În lipsa lui Pogor însă filologii noștri Lambrior și Philippidi erau ascultați cu plăcere și cîteodată chiar Burlă putea să isprăvească cetirea vreunui articol al său.

Este de notat că cu toate întreruperile glumețe, cu toate anecdotele intercalate de unii sau alții, niciodată nu s-a întîmplat unei scrieri literare bune să nu fie pe deplin apreciată. Ce seri plăcute am petrecut cîteodată ! Cînd venea Alecsandri de la Mircești cu un teanc de poezii proaspete sub braț ; cînd Maiorescu ne aducea vreuna din criticele sale ce au produs un atît de mare efect în lumea literară română ; cînd Creangă ne cetea amintirile sale din copilărie sau Eminescu ne declama admirabil de bine vreuna din frumoasele sale poeme ! Fără laude umflate, fără elogiuri pompoase, simpla aprobare a „Junimii“ umplea inima autorului de adîncă mulțămire ; și el și ascultătorii săi se întorceau la zilnicele lor ocupații cu gîndul mai senin și pieptul mai vesel.

Ce se făcea însă în serile cînd nu era nimic de cetit ? Căci oricît de activi se arătau, mai ales la început, membrii Societății, totuși era cu neputință să producă atît, încît să umple regulat o seară pe săptămînă, timp de atîți ani !

În asemenea împrejurări se punea în discuție o teză oarecare, fie de metafizică, de estetică, de morală, fie chiar de știință, precum economia politică, etnologia etc. Aceste discuții erau de mare importanță căci mai întîi prezentau ocaziunea ca vorbitorii să se deprindă cu expunerea limpede și lămurită a ideilor lor ; pentru cei cari ascultau era

totdeauna o învățătură și un câștig, iar toți împreună puteau să-și cunoască reciproc părerile în chestiuni însemnate. Adesa, după ce un subiect se discutasese și rădiscutasese de multe ori, ajungeam toți sau aproape toți să împărtășim aceeași părere. Am făcut experiența că în anii dintii un abis părea a ne despărți pe unii de alții în oarecare chestiuni. Așa, de ex., se vorbea mult la început de școala franceză și școala germană înlăuntrul „Junimii“, pe cînd mai tîrziu dispăruse și chiar cuvintele aceste dintre noi; în timpurile dintii ideile de liber schimb erau cele predominitoare, pe cînd după lungi dezbateri, la urmă mai toți junimiștii au devenit protecționiști. În chestiunea evreiască mai ales s-a văzut schimbări însemnate în părerea multora din junimiștii cei cu idei largi și liberale, numai Carp a rămas totdeauna un neclintit ebreofil.

Cît despre chestiuni de estetică, religiune etc., curînd-curînd ne-am obișnuit să mergem pe aceeși cale, așa încît de la o vreme ne înțelegeam dintr-un cuvînt. La această comunitate de idei a contribuit mult și cetirea aceluiași cărți. Să întîmpla, de ex., ca unul sau altul să atragă luarea-aminte a „Junimii“ asupra vreunui autor însemnat, prea puțin cunoscut de membrii Societății, să-i arate meritele și să expuie sistema generală a cărții pentru ca cei mai mulți din noi să cumpere și să studieze scrierea recomandată. Așa pe la început ne procurasem toți *Istoria civilizației în Englițera*, a lui H. Th. Buckle și o ceteam cu mare hărnicie. Mai tîrziu Auguste Comte era foarte la modă în „Junimea“. Cetirea lui List și lui Carey, recomandăți mai ales de Xenopol, au schimbat părerile multora în economia politică. Însă autorul care a deschis orizonturi largi la cei

mai mulți dintre noi, a fost filosoful german Schopenhauer. Când Maiorescu a venit în Societate cu traducerea *Aforismelor pentru înțelepciunea în viață*, mulți din junimiștii care nu cunoșteau pe Schopenhauer decît din criticile altor autori și aveau o aprehensiune contra lui, au devenit aprigi discipuli ai filosofului pesimist și poate chiar mai mari admiratori ai lui decît însuși Maiorescu care-l tradusese și recomandase.

Este greu de a cunoaște adevărata cauză pentru care tocmai studierea scrierilor lui Schopenhauer din partea unora din noi a devenit unul din principalele puncte de acuzație contra societății „Junimea“.

S-au găsit oameni politici și oameni de știință, care, deși poate nu citise niciodată vreun rînd din Schopenhauer, au denunțat lumii ca o vină mare a Societății că ea se compune din discipuli ai acestui filosof. Grigore Ventura, pe cînd Maiorescu era întîia dată ministru de culte și instrucție publică, a atacat pe Schopenhauer la tribuna Adunării, vrînd să lovească în Maiorescu; mai tîrziu, sub regimul liberal, Alecu Holban ceru invalidarea alegerii lui Maiorescu pe motiv că ar fi un școlar al filosofului pesimist, și combătu în discursul său cu violență pe imoralul Schopenhauer. Cost. Rosetti care prezida Camera îl întrerupse cam cu următoarele cuvinte: „Îmi permit a observa oratorului că domnul Schopenhauer este absent și nu se poate apăra“, — ceea ce produse o mare ilaritate. Chiar în Academia Română bătrînul Gheorghe Bariț a atacat pe Schopenhauer într-un memoriu cetit cu mulți ani în urmă. Astăzi furia contra marelui filosof s-a

potolit, dar și discipulii săi sunt mai puțin fervenți.¹

Cînd nici se citea, nici se discuta vreo teză în „Junimea“, atunci curgeau propunerile de tot soiul. În această privință cel care întrecea pe toți ceilalți era iarăși Pogor. Cîte societăți n-a voit să fundăm împreună ! „Societatea celor 13“ (deși eram mult mai mulți) în care, după un roman de Balzac, membrii s-ar lega să-și dea ajutor mutual pentru satisfacerea pasiunilor lor ; „Societatea pentru combaterea religiunii creștine“ care nu știu pentru ce sta vecinic în calea lui Pogor. Dar apoi propunerile pentru prelecțiuni populare viitoare cu programă comună !... În sfîrșit, cînd nici propunerile nu prindeau, de la sine venea rîndul anecdotelor și povestirilor vesele care erau în cea mai mare onoare. Cînd acestea se deosebeau numai prin felul lor hazliu, Gane, eu, Gheorghe Racoviță și cîțiva alții ne întreceam care de care în povestirea lor, dar cînd, pe lîngă sare, mai cuprindeau și o doză bună de indecență, cînd adică erau *corosive*, după numele ce li se dase, atunci Ianow, Lambrior, și mai ales Creangă erau eroii serii.

După inițiativa lui Pogor, adeseori fraze din Ieturghii se întrebuintau în „Junimea“ la oarecare ocaziuni. Cînd era să se înceapă vreo lectură care promitea a fi mai interesantă, Pogor se punea să cînte ca un preot : „Acum să ascultăm Sf. *Evanghelie*, de ex. a lui Schopenhauer sau a lui Conta, cetire !“ Creangă răspundea din colțul lui cu un glas de bas admirabil : „Să luăm

¹ În răspunsul făcut lui Maiorescu de Dimitrie Sturdza, președintele Consiliului de Miniștri, în discuția adresei din luna decembrie 1895, acesta acuză din nou pe Maiorescu că ar fi adept al lui Schopenhauer.

aminte" și Pogor replica : „Pace ție cetitorule !“ după care se începea lectura și ținea pînă feciorul deschidea ușa aducînd ceaiul. În acel moment se striga din toate părțile : „Ușile, ușile !“ și lectura era întreruptă.

Așa se petreceau ședințele „Junimei“ și socot că rareori s-a putut vedea făcîndu-se lucrări serioase într-o formă așa de veselă.

CAPITOLUL XI

CÎTEVA PORTRERE

În anul 1874 cînd Maiorescu s-a aşăzat în Bucureşti a fost un moment teamă ca Societatea să nu meargă spre desfiinţarea ei, căci Maiorescu era considerat, nu numai ca principalul reprezentant al „Junimii“, dar la dînsul se şi adunau membrii, precum ştim, la două săptămîni o dată. Îngrijirea s-a arătat însă a fi neîntemeiată. De la Bucureşti, Maiorescu sta în raporturi neînterupte cu noi, el sprijinea pe toţi membrii tineri care arătau oarecare talent şi, adunînd în jurul său un mic cerc de scriitori ce se formase acolo, îmi trimitea articulele lor regulat pentru *Convorbiri*. În locul său m-am făcut eu gazda „Junimii“ alternînd cu Pogor, şi cînd, mai tîrziu, familia acestuia se aşază în străinătate şi Pogor îşi închirie casa, am primit eu singur „Junimea“, regulat o dată pe săptămînă, în şir de mai mulţi ani în casa mea, pînă cînd şi eu am părăsit Iaşii în anul 1885.

Adunările erau acum şi mai numeroase decît înainte, căci mulţi tineri, ai căror profesori fuseseră cîţiva din noi, veneau cu dragoste în societatea noastră literară. Aceşti membri ai noii gene-

rații asistase ani întregi la prelecțiunile noastre populare, cetise *Convorbirile* încă din frageda lor vîrstă, trimesese, poate sub vîlul anonimatului versuri sau proză direcțiunii revistei, așa încît de mult visau să devie odată membri activi ai „Junimii“, din aspiranți ce fusese în anii lor de școală.

Astfel se poate zice că în ultimii zece ani ai „Junimii“ membrii erau de două specii: unii crescuiți în școala noastră, în modul nostru de a vedea și cugeta încă din copilăria lor și alții veniți de aiurea pentru plăcerea literaturii sau a relațiilor ce voiau să aibă cu noi. Dintre cei întâi, mulți au fost crescuiți în *Institutul Academic*, un liceu privat înființat la Iași de cîțiva profesori membri ai „Junimii“, Maiorescu, Culian, Melic... și la cari s-au asociat mai tîrziu Virgolic, Naum și alții.

Cel întâi care a trecut examenul de bacalaureat în acest institut de învățatură a fost Alexandru Xenopol care s-a și făcut mai tîrziu unul din membrii cei mai harnici ai „Junimii“ pînă la un timp recent, cînd s-a arătat a fi cel mai ingrat din toți tinerii noștri.

Alexandru și Nicu Xenopol sunt fiii unui evreu botezat care era director al penitenciarului din Iași și se însurase cu o româncă. Bătrînul Xenopol nu era de felul lui din capitala Moldovei, dar nici din Grecia nu venise, și numele cu terminația în *opulo* îl alesese numai pentru a face să se creadă că origina sa era grecească iar nu iido-vească. Însă oricine vorbise o dată cu dînsul nu putea avea nici o îndoială despre neamul din care se trăgea: și tipul și vorba sa îi dovedeau originea mai limpede decît orice document. Alexandru era un tînar din cei mai inteligenți și muncitori. În școală se deosebise în tot timpul și examenul său de maturitate fusese strălucit. Maiorescu,

văzînd că părinții lui Xenopol sunt săraci, și crezînd că ar fi păcat să nu se dea o învățătură mai solidă, decît se putea căpăta la noi în țară, acestui tînăr atît de capabil, ne propuse ca „Juni-mea“ să-l trimită în străinătate cu cheltuiala sa, plătînd mai mulți dintre noi cotizațiuni lunare cari variau între 3 și 6 galbeni.

S-a primit de îndată această propunere fără discuție lungă și eu care devenisem oarecum de la sine, prin natura lucrurilor, secretar al Societății, strîngeam regulat contribuțiile de la toți membrii subscriși și le trimeteam lui Alexandru Xenopol la Berlin unde studia filosofia și dreptul. Învățăturile la acea Universitate faimoasă și centrul intelectual în care se afla, deschiseră în curînd lui Xenopol orizonturi nouă ; el începu a cugeta în mod original și deveni unul din cei mai activi colaboratori ai *Convorbirilor literare*. El debută prin studii și critice asupra unor însemnate scrieri mai nouă care făcuse la apariția lor mare vuiet în lumea învățaților ; el scrise, de exemplu, un lung studiu pe care l-am publicat în unsprezece numere din *Convorbiri*, asupra *Istoriilor civilizațiunii*, altul asupra cărții atunci apărute a lui Edgar Quinet, *La création*. De asemenea el critică și analizează cîteva scrieri românești serioase care trecuse la noi oarecum nebagate în seamă, precum tratatul de economie politică a lui I. Strat ; *Chronica Hușilor* de episcopul Melchisedek și altele. Chiar în anul al doilea al opririi sale în Berlin el îmi trimise un lung articol foarte interesant intitulat : *Studii asupra stării noastre sociale*, care făcu mult efect atît prin originalitatea ideilor cît și prin limpezimea cu care le expunea. În tot timpul cît Alexandru Xenopol a stat la Berlin am întreținut cu dînsul

o corespondență foarte activă. Eu îi dam seamă despre mișcarea literară de la noi, iar el îmi scria impresiunile sale despre deosebitele bucăți de versuri și proză ce se publicau în *Convorbiri*. Scrisorile lui Xenopol eu le păstrez încă toate, și am recitit cu interes o mare parte din ele acum.¹ Însă ceea ce nu băgasem seamă atunci dar m-a lovit astăzi, după trecere de 20 de ani, este lipsa de căldură și simțire cu care scria totdeauna. Chiar mulțumirile ce-mi adresa pentru grija ce aveam de dînsul erau reci. În urma sfîrșirii studiilor sale, cînd Xenopol reveni în țară ca doctor în filosofie și doctor în drept, tot noi ne-am îngrijit ca să-i înlesnim de îndată începerea unei cariere. Prin stăruința noastră el fu numit în magistratură unde înaintă răpede, și pe de altă parte fu invitat să devie profesor la același Institut Academic unde își primise odinioară învățătura sa liceală.

Cei întii ani după întoarcere Xenopol păstră încă interes pentru „Junimea“, nu tocmai cum îmi închipuisem eu, dar în sfîrșit era un membru care arăta oarecare zel. Pentru a-mi ușura din sarcină, îl numirăm pe dînsul secretar al Societății în locul meu; el primi, dar așa de puțin se ocupă de treaba aceasta, că în curînd am reluat eu vechea mea funcțiune. De altminteri el se deosebi și ca scriitor și ca conferențiar în prelecțiunile populare ce ținu cu noi împreună și desigur ar fi devenit cu timpul un autor însemnat dacă o boală care luă proporții îngrijitoare nu ar fi oprit dezvoltarea normală a talentului său. În desperare de a se mai îndrepta cu doctorii, Xenopol se puse în salce la o babă unde stătu

¹ Aceste scrisori sunt astăzi proprietatea Academiei Române.

6 săptămîni într-o căldură constantă de aproape 30 grade — ceea ce-i pricinui un fel de transport la creieri. El se ridică de pe această boală dar cu desăvîrşire schimbat. Ochii săi erau stinşi, el clipea fără întrerupere din pleoape, vorbea îngăimat, era totdeauna de părerea orîsicui, pe scurt avea aşa de evidente simptome ale unei boli mentale, încît îl crezurăm pierdut. Însă încetul cu încetul Xenopol se îndreptă din starea aceasta. El redobîndi uşurinţa vorbirii, se puse din nou pe lucru cu vechea sa hărnicie, dar niciodată n-a putut redeveni omul ce fusese odată. Ce deosebire între discursurile şi scrierile sale de odinioară şi cele de acum ! Mai trist este că din cauza se vede a slăbirii inteligenţei, el nu mai putu masca oarecare manifestări ale caracterului ; el deveni rău camarad, invidios şi doritor de cîştiguri materiale. Vîrîndu-se-n politică şi mergînd, se-nţelege, cu acei ce aveau succesul zilei, el se lepădă de noi cu totul, la început mai pe ascuns, apoi chiar făţiş. Fără alt motiv decît de a fi bine văzut de cei tari, el se puse să scrie articole anonime îndreptate contra „Junimii“ şi chiar contra lui Maiorescu personal, precum a dat-o pe faţă jurnalul *România liberă* fără contestaţie din partea lui Xenopol.

Pe la 1886 fiind eu deputat, mă aflu o dată lîngă tribuna Adunării pe care sta Alexandru Xenopol ţinînd un discurs lung întru lauda guvernului de atunci pe care noi îl combăteam. În cursul vorbirii sale el atinse şi cuvîntul „Junimea“ în atacurile sale contra diferitelor grupuri ale opoziţiei. Întrerupt de un deputat care îi zise că şi el ar fi junimist, Xenopol nu se sfii să facă cruce, exclamînd : „Eu, junimist în politică, mă ferească Dumnezeu să fiu, ori să fi fost vre-

dată!“ Așa mi-a fost dat să văd pe cel mai iubit și mai alintat copil al „Junimii“!

Se vede că femeile au pentru caracterul oamenilor un instinct mult mai pătrunzător decât noi bărbații, căci îmi aduc aminte că maică-mea, care pe la 1869 se afla în Berlin pentru creșterea fratelui meu mai mic și a surorii mele — și avusese ocazia să vadă pe Xenopol — mi-a zis în mai multe rânduri să mă feresc de acel om căci ea nu are încredere în caracterul său. Eu n-am crezut-o și am apărut cu căldură pe protejatul și colaboratorul meu, dar aproape 20 de ani mai târziu am trebuit să mă conving că ea avusese dreptate.

Purtarea fratelui său mai mic, Nicu Xenopol, a fost tot așa de urită. Eu l-am cunoscut ca copil mic în casa sa părintească, penitenciarul din Iași, unde mă duceam câteodată să văd pe Alexandru. După sfârșirea studiilor gimnaziale, Nicu știu să se puie bine pe lângă frate-meu Leon ce era prefect și obținut prin influența acestuia o bursă de la Consiliul județean din Iași. Nemulțumindu-se cu aceasta se rugă de mine să stăruiesc la consiliul comunal ca să-i voteze și acesta o a doua subvenție. Atita slăbiciune am avut totdeauna pentru acei ce se ocupau cu literatura, încît m-am pus pe capul lui Nicu Gane, atunci primar al orașului Iași, ca să propuie consiliului comunal să voteze bursa cerută de Xenopol. Gane s-a apărut multă vreme, făcîndu-mi muștrări că insist atîta „pentru acest băiat puțin sincer“, care n-are să fie de folos țării iar nouă are să ne devie dușman, dar la urmă tot s-a plecat stăruințelor mele și a făcut să-i treacă subvenția prin consiliu. Cu ambele aceste ajutoare bănești, Nicu Xenopol s-a dus, dragă Doamne, să studieze negoțul prin Munich și Paris, dar n-a făcut studiile pentru care fusese trimis, ci într-o bună dimineață s-a întors

în țară așa cum se dusesse, după ce lăsase în Paris un nămol de datorii. El se așază în București unde de îndată prin influența lui Emil Costinescu, văr al său de pe mamă, intră redactor pentru partea literară la jurnalul *Românul*, în care curînd se și puse să ne ocărească. Întîi el începu să lovească pe Alecsandri [...]. Apoi se legă de mine în următoarele împrejurări. Alecsandri, Gane, eu, Scarlat Pastia și Alexandru Stamatopol, formam comitetul pentru ridicarea statuiei lui Ștefan cel Mare la Iași. Banii fiind adunați, noi comandăm statua la celebrul sculptor Frémiet din Paris. Pentru orientarea artistului îi trimisesem deosebite fotografii ale eroului care îl reprezentau cu barba plină. Așa își închipuise totdeauna poporul pe domnul Moldovei după o veche și statornică tradiție.

Cînd după lungi corespondențe, figura lui Ștefan pe care o concepute Frémiet fusese aprobată de noi, și statua era turnată dar neexpediată încă, într-o zi episcopul Melchisedek, în urma unei călătorii făcute în Bucovina, împrăstie vestea că adevăratul chip al lui Ștefan era fără barbă. El vine cu o dizertație în Academie pentru a dovedi teza sa; Hasdeu o combate; părerile se împart și se face un zvon foarte mare în public și în presă asupra acestui punct: cu barbă, fără barbă. Noi, care formam comitetul, stam nedumeriți. Statua fiind gata, un moment mi se păru că am lucrat ani întregi în zadar și simțeam oarecare discorajare. În aceste împrejurări Nicu Xenopol vine o dată să mă vadă în Academie și mă roagă să-i dau deslușiri în chestiunea barbei lui Ștefan, căci ar fi silit să scrie despre aceasta în *Românul*. Eu, drept răspuns îi am pus întreg

dosarul Academiei înainte, și l-am rugat să studieze și să-și facă singur convicția. După citirea dosarului, Xenopol îmi declară că neexistența barbei lui Ștefan nu e destul de bine stabilită, că lucrul i se pare lui foarte îndoielnic, și că comitetul ar face bine să menție vechea figură care corespunde credinței populare.

Foarte mulțumit de acest rezultat am luat a doua zi *Românul* ca să citesc în ce mod Xenopol și-a expus părerea; când, ce să văd? Articolul, de la început pînă la sfîrșit, era o satiră contra comitetului nostru și în special contra mea, de a căruia nedumerire își bătea joc. *Bietul d. Negruzzi* se teme să nu fi lucrat pentru barba împăratului, *bietul d. Negruzzi* nu vrea să dea perdaf barbei lui Ștefan cel Mare, *bietul d. Negruzzi* în sus, *bietul d. Negruzzi* în jos...

Cînd un tînr pe care l-ai ținut pe genunchi ca copil și i-ai făcut bine o viață întreagă te combate cu argumente, lucrul nu e plăcut, dar e admisibil; cînd te ocărăște, este dureros, dar, în sfîrșit, nemulțumirea e în natura umană, însă cînd un asemenea tînr își bate joc cu ironie de acel ce l-a strîns în brațe — numai pentru plăcerea batjocurei —, aceasta întrece toate marginile pînă la care merge rasa arică. După citirea aceluia articol eu am întors spatele lui Nicu Xenopol și n-am mai răspuns la salutarea sa cînd îl întilneam.

Caracteristic pentru acest domn este, că, deși vedea lămurit că nu voi să-l mai cunosc, el avu cutezanța să vie nepoftit la mine în Iași, într-o seară de „Junime“. A trebuit ca atunci să nu-i întind mîna, și să-l privesc cu ochi plini de mirare, pentru ca să se convingă în sfîrșit că între el și mine relații nu mai pot fi. Dar anii au trecut și au șters multe sentimente neplăcute. În timpul

din urmă relațiile au reînceput, dar nu cele de odinioară...

O altă figură destul de neplăcută a fost cea a unui domn Nicu Lazu. Într-o zi, am primit din Cernăuți, iscălite cu acest nume niște poezii și o scrisoare care m-au interesat foarte mult. Voind să știu cine este acest Nicu Lazu, i-am cerut deslușiri asupra trecutului său. Drept răspuns el mi-a trimis o lungă autobiografie cu atâta spirit scrisă încît și eu cînd am citit-o întîi și întreaga „Junime” cînd a luat cunoștință de dînsa mai tîrziu, a simțit pentru autor un viu interes. După obiceiul nostru, l-am întrebât de născuț să se așaze în Iași și el mi-a răspuns afirmativ, însă numai în cazul cînd i-am procura un post. Tot Nicu Gane ca primar trebui să caute acea funcțiune dorită și o găsi după cîtva timp la o vacanță ce se produsese. Lazu veni. Dar ce figură puțin simpatică, ce maniere arogante ! În curînd el dispăcu tuturor, și eu am început a mă căi că l-am adus printre noi. După cîteva săptămîni el plecă din Iași și-mi trimise o scrisoare în care mă ocărea de sus pînă jos că nu i-am găsit un post mai bun, mai vrednic de un bărbat cu meritele sale. Totodată el ne expedie — spre marea noastră ilaritate — două demisii scrise, una din funcțiunea comunală, și alta din „Junimea” ! Mai tîrziu așăzîndu-se la Piatra, el a scris contra noastră prin gazete. Întîlnindu-l prin munți la o călătorie a mea, el se făcu că nu mă cunoaște și numai în primăvara anului 1888 cînd unii membri ai „Junimii” compuseră guvernul, el își aduse aminte că-i făcusem bine odată și-mi scrise, rugîndu-mă să stăruiesc să i se încredințeze iarăși un post cit se poate de neînsemnat de astă dată. Se înțelege că nici nu i-am răspuns.

Trecînd la alte figuri mai plăcute pe care îi consider asemenea ca copii ai „Junimii“, trebuie să menționez mai întîi pe Ștefan Virgolici și pe Samson Bodnărescu. Cel întîi fusese trimis de guvernul nostru la Madrid ca să studieze literale. Nici un alt motiv nu se poate admite pentru alegerea unei facultăți de litere așa de puțin celebre în zilele noastre ca aceea din Madrid, decît numai capriciul influentului director al Ministerului de Instrucție de atunci, d-l V. Alexandrescu-Urechia, care se plimbase în tinereța sa prin Spania, se însurase cu o spaniolă, și păstra oarecare cult pentru această țară. Virgolici stătu cîțiva ani în Madrid, apoi își urmă studiile la Paris unde se zice că și-a trecut licența în litere. Cunoscîndu-l eu, încă din casa mea părintească unde Virgolici venea, ca tînăr sfiicios, să arate tatălui meu întîile sale încercări literare, îl consideram ca prieten înainte de plecarea sa în străinătate. De aceea am fost în corespondență cu dînsul tot timpul cît a lipsit din țară. De la întîiul an al *Convorbirilor*, el a devenit conlucrătorul nostru. Întîi îmi trimise cîteva poezii originale, apoi deosebite studii asupra literaturii spaniole și alte articule scrise într-o frumoasă limbă românească.

Însă soiul de scrieri în care s-a deosebit mai ales, împreună cu Naum, a fost traducerile în versuri. Dar pe cînd Naum a tradus numai poezii franceze, Virgolici, pe lîngă aceste, a mai tradus în românește și poezii latine, spaniole, engleze și germane. Sunt capodopere de Schiller foarte bine reproduse în limba noastră, și adesea lucrările sale au fost mult lăudate de „Junimea“. Cetirea traducerii poemei lui Schiller *Die Glocke* a încîntat chiar într-o seară, toată Societatea. Cu vremea producția de poezii originale se rări de tot și adesea

se rîdea de dînsul cînd mai venea cu vreuna. În special Virgolici a fost foarte satirizat de noi pentru o poezioară intitulată *Om și om*. Corectitudinea formei versurilor o poseda însă așa de mult, încît el era însărcinat cu îndreptarea poeziilor străine „reparabile“ cînd aceste se trimeteau precum am spus „la gîlăul lui Io Spako“.

Statornic junimist în timpuri bune ca și în timpuri rele, prieten sincer cu un caracter egal, cu o inteligență mijlocie, dar cu învățătură multă și variată, conștiincios la treabă, Virgolici este tipul unui foarte bun profesor și burghez onorabil.

Samson Bodnărescu mult mai sfîicios și mai tăcut, avea poate mai puțină învățătură decît Virgolici, dar era desigur înzestrat cu o mai bogată imaginație. La început junele autor bucovinean ce se lipise cu dragoste de noi părea chiar că are un talent poetic însemnat. Cînd veni întîi în „Junimea“ cu tragedia sa *Rienzi*, toți am fost surprinși. Curajul acestui tînr de a se risca el cel întîi din toți autorii români într-o tragedie istorică originală în cinci acte și în versuri, ba încă în necunoscutele versuri albe, avînd forma iambului, merita să fie îmboldit. De asemenea încercările sale de a compune în românește hexametre și pentametre în formă antică erau foarte lăudabile, chiar și din cauză că se dovedea cu aceasta cît de ușor se potrivește limba noastră la formele cele mai grele și mai variate de prozodie. Dar un mare păcat a avut Bodnărescu: el a fost obscur totdeauna în modul lui de a se exprima și poate de a cugeta. Din cauza unui asemenea defect, oricît de bine și frumos ai scrie, nu poți fi gustat decît de un număr foarte mărginit de cetitori, ceea ce însemnează că niciodată nu vei fi primit de cătră un popor întreg ca un adevărat poet al său. Bod-

nărescu nu s-a putut îndrepta de acest neajuns și a rămas și va rămâne puțin cunoscut. Ca și pentru Xenopol așa și pentru Bodnărescu noi ne-am cotizat să-l trimitem în străinătate, dar în loc de a alege Parisul, unde poate contactul cu via și impresionabila populație a marelui oraș ar fi ajutat lui Bodnărescu să se scoboare din nouri pe coaja pământului, el a preferit să meargă la Berlin, unde s-a cufundat tot mai mult în meditațiuni confuze și obscure. Toate tragediile și scrierile sale posterioare păstrează același caracter. Întors în țară, el fu numit bibliotecar, apoi profesor la școala Trei Ierarhi, de unde în curînd epitropia așezămîntului Bașota îl hotărî să primească a dirige liceul proaspăt înființat la satul Pomirla. Acolo, om înșurat, director conștiincios și bine plătit, el a trăit la țară liniștit, sănătos și fără de grije. Dar lipsa unui cerc de oameni inteligenți și a oricărei îmboldiri au fost cauza că el s-a depărtat aproape cu totul de literatură.

Bodnărescu avea o natură blîndă și naivă care făcea din el un om foarte simpatic. Cît am rîs de dînsul într-o seară în „Junimea“, cînd ne declară cu multă seriozitate că acum după o lungă luptă și cugetare „începe și el a se pleca spre panteism“.

Toți au felicitat de-a rîndul pe Bodnărescu de această profesie de credință, și apoi Pogor, ca șef al junimiștilor panteiști, a primit pe neofit cu un discurs plin de povește panteiste, l-a binecuvîntat, și a sfîrșit prin a-i declara că „*dignus est intrare in nostro docto corpore*!“¹

Nu pot sfîrși acest capitol fără a vorbi de alți doi membri ai „Junimii“, care nu ne-au fost prie-

¹ Este demn să intre în cercul nostru de învățați ! (Lat.)
(n. ed.)

teni la început, ci numai târziu și cu greu s-au hotărît să vie în Societatea noastră. Însă prin un fenomen ce se vede adeseori, ei au devenit la urmă cei mai înflăcărați și mai pasionați membri ai „Junimii“. Aceștia sunt Anton Naum și Ion Creangă.

Cel întâi, fiul unui mic bacal și arendaș din Iași, rămase orfan încă din pruncia sa. Averea moștenită îi fusese administrată — după vechea și defectuoasă legiuire a Moldovei — sub controlul și răspunderea tribunalului superior numit *Comisia epitropicească*, ceea ce însemnează că nu-i fusese administrată de fel. Ajuns la majoritate, Naum s-a trezit în loc de bani cu mai multe procese începute contra foștilor membri ai divanului, sau mai bine-zicînd contra fiilor acestora, căci vechii boieri epitropi murise de mult. Unul din acei membri ai Comisiunii epitropicești fusese și tatăl amicului nostru Scarlat Capșa, așa încît, fără voia lor, Naum și Capșa deși prieteni, se găseau în judecată. Mai mulți din noi intervenind atunci spre a înlesni o tranzacție, Capșa a trecut lui Naum două viișoare ce avea lîngă Iași și pacea s-a făcut într-un ceas.

Nimic în figura și manierele lui Naum nu aduce aminte de originea sa plebeiană. Din contră el are un aer de distincție foarte caracteristic, el e zgîrcit la vorbă, sobru de gesturi, totdeauna elegant îmbrăcat, timid, melancolic și mizantrop. Mult timp Naum a avut o antipatie contra „Junimii“, fără a-și da seamă pentru ce, poate numai de frica introducerii unui element nou în viața sa, iar cînd s-a hotărît să vie la societatea noastră, el sta totdeauna tăcut și asculta. Din poeziile sale rareori se putea hotărî să ne citească vreuna căci tremura de orice observație ș-apoi era așa de

emoționat că singele i se urca în față, un nod i se punea în gît și nu era în stare să reciteze un vers. În rarele cazuri însă, cînd avusese destulă energie spre a-și învinge sfiala și a ne citi ceva, aprobarea Societății îl făcea fericit, și ochii îi străluceau de mulțumire. Obișnuit însă „pudicul Naum“, după cum fusese poreclit, petrecea în colțul ascuns unde se ținea așa de bine, că cu timpul nici mai cunoștea altă lume decît „Junimea“, nici mai admitea că pot fi oameni capabili sau onorabili afară de *junimiști*.

În ultimii ani ai șederii mele în Iași Naum venea adeseori să petreacă seara la mine, dar în trei sau patru ceasuri abia de vorbea cîteva cuvinte. Stînd singur ca un cuc la via sa de la Copou, el devenise cu timpul așa de melancolic, încît ideea sinuciderii i se prezentă ca unica scăpare de tristețea și urîtul de care se simțea cuprins. Într-o zi el destăinui aceasta lui Grigore Buicliu cu care totdeauna a fost foarte prieten, mărturisind însă pe de altă parte că i se propune o înșurătoare, și adăogînd că el se pleacă mai mult spre întîia măsură. La aceasta Buicliu i-a răspuns cu multă logică și dreptate : „Cearcă înții cu căsătoria și dacă nici aceasta nu-ți înșenează sufletul, combinația cealaltă tot rămîne posibilă, căci nu ți-o poate lua nimeni“. Naum a ascultat sfatul prietenului său și a făcut bine. Deși n-a devenit mai vorbăreț decît era, totuși nevasta și copiii dimprejurul său i-au mai alungat se vede din gîndurile cele negre, căci el trăiește, e sănătos, se ocupă cu pasiune de grădinărie, ba încă a cumpărat o casă în oraș, unde petrece iarna și în care a găsit un adăpost contra singurătății de la vie.

Ca direcție literară Naum e poate ultimul reprezentant al clasicismului pur. Din autorii clasici, greci, latini și francezi, nu-l poți scoate. Aceasta e statornica și exclusiva sa hrană intelectuală. Cu Horațiu se scoală, cu Virgiliu petrece ziua, cu Boileau și André Chénier se culcă. În general Anton Naum, ireproșabil ca onorabilitate, corect în formă și ca om de societate și ca poet, plimbându-se întotdeauna singur pe Calea Copoului unde-i este via și ținându-se drept la 60 de ani ca alții la 25, cu părul de tot alb și îmbrăcăminte sa îngrijită, pare un om din alte veacuri mai clasice decât al nostru, și rătăcit din întimplare pe la noi¹.

La glumele lui Pogor care numea pe marele satiric francez „*porcul de Boileau*“ doar va necăji pe Naum, acesta nu răspundea nimic, cel mult un zîmbit ușor îi zbura peste buze. Chestiunile sociale nu-l interesau, îndeobște el trecea cu deplină nepăsare, și poate chiar cu dispreț, pe lângă mulțime, avînd drept deviză faimosul vers al lui Horațiu :

*Odi profanum vulgus et arceo.*²

Ion Creangă, fiul răzeșului din Humulești, țăran necioplit din creștet pînă în tălpi, gros și gras, nepieptănat și îmbrăcat prost, era tocmai contrariul lui Naum, și a trebuit o societate ca „Junimea“ și un interes comun pentru literatură ca să poată apropia pe acești doi bărbați atît de deosebiți. După cum o spune singur în amintirile sale, Creangă, făcîndu-se popă, ținea cu drag la diaconia lui. Liberal în ideile sale politice, el să dăduse cu adversarii noștri din Iași care com-

¹ Anton Naum a murit în 28 august 1917 în al 89-lea an.

² Urăsc pe cei nepricepuți și îi țin departe (lat.). (n. ed.)

puneau așa-zisa „Fracțiune liberă și independentă“. Deși fusese la școala Trei Ierarhi școlarul lui Maiorescu și recunoștea acestuia mari calități didactice, ca fracționist el nu ne putea suferi închipuindu-și că noi voim să vindem țara nemților și jidanilor. Eu am vorbit cu Creangă pentru întâia oară la o alegere în sala Primăriei de Iași. Eram candidat la deputăție și discutam în dreapta și stînga cu alegătorii, stăruind să mă voteze, cînd văd pe un institutor numit Urziceanu în vorbă cu un popă. Acest Urziceanu venise odată la mine, și mă rugase — deși nu-l cunoșteam — să-l apăr ca avocat într-un proces corecțional, *din pură colegialitate* fiindcă amîndoi eram învățători. Eu, plin de bunăvoință, i-am și luat apărarea cu deplin succes, obținînd achitarea lui. Acum socoteam că drept răsplată puteam spera cu siguranță în votul lui Urziceanu. Mă apropii deci de dînsul, îi aduc aminte îndatorirea ce i-am făcut, și îl rog să mă voteze. Însă în locul lui Urziceanu, care sta confuz și rușinat, văd că popa îmi răspunde cu isteție în modul următor : „N-are a face una cu alta, domnule Negruzzi, d-ta i-ai făcut un serviciu privat, și aci e vorba de trebi publice. Bate dumneata la alte uși, noi oamenii cei mici votăm pe-ai noștri.“ „Să știi, părinte, îi am răspuns eu mînios, că nu cer nici astăzi și n-am să cer în veci votul sfinției tale ! Dar are să vie o zi cînd singur ai să mă votezi fără stăruința mea.“ „Să așteptăm vremurile acele“, îmi replică preotul cu ironie.

...Și în adevăr vremile acele au venit ! Cît de des, fără a-i zice vreo vorbă, Creangă nu numai a votat pentru mine mai tîrziu, dar încă mă lăuda în discursurile ce ținea la întruniri publice și alerga prin mahalale făcînd o activă propa-

gandă pentru mine printre alegători ! Creangă era totdeauna un orator iubit în adunări populare, și eu la dînsul m-am gîndit cînd am creat pe părintele „Smîtină“ în o copie de pe natură intitulată *Electoral*. Răspopit de mitropolitul Calinic din cauză că fără voia arhiepiscopală purta pălărie în loc de potcap, Creangă ajunsese într-o vreme așa de sărac încît nu avea cu ce trăi. În această situație el se duse la generalul Tell, pe atunci ministru de culte și instrucție publică, și-l rugă să-l numească institutor. „Ce, pe un răspopă să-l fac eu dascăl ! strigă Tell, fugi din ochii mei că mă îmbolnăvesc !“ Desperat, Creangă se adresă către fracționiști, prietenii săi politici cu rugămintea să facă ceva pentru dînsul, dar nimeni nu mișcă măcar din deget. Norocul său făcu însă că Maiorescu înlocui atunci pe Tell la minister. El știind că Creangă e un bărbat inteligent, îi găsi îndată o catedră la o școală primară din Iași. Fapta lui Maiorescu apropie pe Creangă de „Junimea“ și de la o vreme el stăruie pe lîngă cîțiva membri ai Societății, în special pe lîngă Eminescu, ca să-l introducă printre noi.

Eminescu veni cu el într-o sîmbătă seara la mine acasă, dar la intrarea lor în „Junimea“ un zîmbet a zburat pe buzele tuturor. Și Creangă și Eminescu erau roși la față, aveau ochii turburi, și rideau liniștit cu fericirea omului beat : ei veneau împreună direct de la „Borta-rece“, o circiumă vestită pentru vin vechi de Cotnar. Intrarea aceasta în „Junimea“ i-a fost spre bine lui Creangă ! Tot ce s-a cetit și discutat în acea seară el le-a auzit mult mai frumoase prin perdeaua beției, a visat de ele noaptea și a doua zi dimineața s-a deșteptat junimist înfocat, precum a și rămas pînă la moarte.

Ce fericită achiziție pentru Societatea noastră
acea figură țărănească și primitivă a lui Creangă !
Tobă de anecdote, el avea totdeauna câte una dis-
ponibilă, fiind mai ales cele „corosive“ speciali-
tatea sa, spre marele haz a lui Pogor, a lui Lam-
brior, ba se poate zice — afară de Naum — a
tuturor junimiștilor. Când ridea Creangă, ce hohot
puternic, plin, sonor, din toată inima, care făcea
să se cutremure păreții ! Singur risul lui înve-
selea Societatea fără alte comentării ! Și când adu-
cea în „Junimea“ câte o poveste sau novelă, și
mai târziu cite un capitol din *Amintirile* sale, cu
câtă plăcere și haz ascultam sănătoasele produceri
ale acestui talent primitiv și necioplit ! Din neno-
rocire, el n-a sfârșit amintirile sale ! Și Creangă
ca și Xenopol *s-a pus în salce* la o babă din ma-
halaua Păcurari și când a ieșit de-acolo după șase
săptămîni n-a mai putut redobîndi sănătatea. Un
leșin l-a apucat o dată în clasă pe cînd da lecție
scolarilor, și vreo două ceasuri a fost crezut mort.

După o lungă cură Creangă a scăpat, dar el
nu și-a mai putut recîștiga puterile pierdute pînă
la moartea lui urmîtă în 31 dechembrie 1889.

Prieten intim cu Eminescu, Creangă plîngea în
zilele sale de sănătate nebunia poetului și Emi-
nescu în momentele lucide vărsa lacrimi după
boala povestitorului popular. Moartea timpurie a
acestor doi bărbați, unici în specialitatea lor, a
fost o pierdere mare pentru literatura națională.

CAPITOLUL XII

BANCHETUL

Am spus în capitolul II al acestor amintiri că Maiorescu introdusese încă în anul 1864 obiceiul prinzurilor comune care trebuiau să contribuie la întărirea sentimentului de colegialitate între profesori, dar care în realitate nu-și îndepliniseră scopul. Mai mulți amici petrecuseră vesel împreună, însă în loc de colegialitate, domnea între profesori o tot mai mare dușmănie.

După înființarea „Junimii” Maiorescu luă drept pretext aniversarea Societății spre a invita pe toți membrii la o masă și propuse, întâi în anul 1867, ca fiecare să aducă o mică scriere comică ori satirică pentru acea ocaziune. Mai toți am venit cu câte un manuscript în buzunar și fiindcă ideea cea mai naturală era ca să rîdem puțin unii de alții, mai ales pentru fapte sau întâmplări recente, fără nici o înțelegere prealabilă, toate scrierile compuse ad-hoc s-au ales a fi satire în proză sau versuri contra altora dintre noi, și astfel am făcut chef mare pe socoteala noastră proprie.

Așa de mult a prins aceasta chiar de la întîiul banchet al „Junimii”, încît am repetat-o și în anii următori, pînă cînd cu vremea s-a făcut un obicei :

cînd ziceai *aniversară* ziceai banchet, și cînd ziceai banchet, ziceai luare în rîs reciprocă.

Toate scrierile aduse la aniversări se păstrau într-un al doilea dosar al „Junimii“, *dosarul Aniversărilor*, care astăzi nu mai este. După un banchet ținut în anul 1873 la un otel ce exista pe atunci în Iași, numit „Hôtel du Nord“, dosarul nu s-a mai găsit. Eu credeam că l-a luat Pogor care îl păstra obișnuit, dar acesta ori l-a uitat, ori l-a pierdut — faptul e că dosarul a dispărut spre marea noastră nemulțumire și chiar îngrijire, căci căzînd pe mîna unor dușmani ai noștri ne puteam aștepta la o publicare totală sau parțială a cuprinsului său, ceea ce ar fi fost de tot neplăcut.

Mai întîi afacerile noastre intime din „Junimea“, unde toți ne dezbrăcam de convențiunile sociale obișnuite, nu aveau a face cu restul lumii, apoi în dosar se găseau adesea și versuri satirice nu tocmai decente, de care un dușman se putea foarte mult folosi contra noastră, arătînd că suntem cine știe ce societate de oameni imorali. Însă după toate probabilitățile dosarul nu a fost furat căci au trecut de atunci 16¹ ani și nimic n-a transpirat de găsirea lui.

Ziua aniversară a înființării Societății nefiînd deloc fixată, noi alegeam de regulă pentru serbarea ei o simbătă dintre 20 octombrie și 20 noiembrie. Atunci țineam întîi o „Junime“ obișnuită pînă pe la 11 noaptea, iar apoi treceam cu toții în sala unde masa era întinsă și beam și mîncam pînă pe la 2 după miezul nopții; adesea cei mai veseli făceau chef chiar și mai tîrziu. Așa a mers pînă la anul 1881 cînd cina aceasta în timpul nopții nu a mai părut potrivită cu stomacurile mai îmbătrînite și mai sensibile ale multor junimiști,

¹ Anul 1889.

și banchetul s-a schimbat într-un prînz obișnuit pe la 6 seara.

Așadar, se cetea și în acele seri ca la „Junimile“ ordinare întii extracțele pentru dosarul curiozităților, apoi poșta redacțiunii, apoi manuscriptele pentru *Convorbiri* etc., după care se trecea la compozițiile făcute ad-hoc ; cîteodată se mai citeau unele din scrierile anilor trecuți, făcîndu-se mare haz, iar apoi se începea mîncarea și berea, ceea ce negreșit contribuia și mai mult la creșterea veseliei.

În anul 1867 toți am adus bucăți comice chiar și Miluță Cerkez. Maiorescu venise cu ilustrații scoase nu știu de prin ce cărți reprezentînd pe fiecare dintre noi în vreo poză caracteristică ; eu am compus o lungă poemă intitulată : *Apelul redactorului Convorbirilor către colaboratorii săi din „Junimea“* și am petrecut minunat în cercul mai restrîns ce era atunci. Un an mai tîrziu, tot găzduiți de Maiorescu în spațioasa casă din fața Primăriei în care se mutase, eram mai numeroși căci, pe lîngă toți cei din Iași venise și Alecsandri de la Mircești, mai luase parte și Alexandru Ghica Brigadir, și ca reprezentanți ai tipografiei și librăriei erau invitați Bernhard și Lewandowski.

Atunci s-a băut zdravăn. Știu că noaptea tîrziu mai rămăsesem vreo opt sau nouă și am aflat a doua zi că după ce am plecat eu, s-a format un septuor, compus din Alecsandri, Carp, Leon Negruzzi, N. Burghele, Bernhard, Alexandru Ghica și Maiorescu, care au dus-o departe. Acest din urmă ca și Pogor nu bea de loc și totuși petrecea minunat în mijlocul amatorilor de vin. Al. Ghica după ce desemnă caricatura celor din urmă prezenți la banchet, adormi și fu transportat pe brațe până la o trăsură ; Carp amețit de tot se culcă pe vîreun ceas,

și deșteptându-se, reîncepu a bea, deveni sentimental, și se puse să îmbrățișeze pe toți ceilalți făcându-le declarații de eternă amicie; Leon Negruzzi se făcu bătaios și căută ceartă prietenilor, învinovățindu-i că i-au șterpelit pălăria care nu se mai afla nicăieri. El se credea într-un restaurant și adresându-se servitorilor le cerea într-una *socoteala finală și un cognac*; Burghеле și Bernhard turneau pe git pahar peste pahar în liniște, bucurându-se de veselie celorlalți, iar Alecsandri retrăgându-se între 5 și 6 din ziua și văzînd cercul așa de redus, își exprimă mirarea cum de tinerii din ziua de azi se culcă așa de devreme și gustă așa de puțină băutură.

În acel an fusese la ordinea zilei în „Junimea” poeziile populare, încît eu am ales forma aceasta pentru a citii puțin pe cîtiva amici.

Din multe poezioare compuse de mine în formă populară pentru junimiști, iată tot ce întimplarea a făcut să găsesc, cotrobăind prin vechi hirtii ale mele.

Lui Carp

(Carp se alesese deputat în opoziție la Vaslui și făcuse o interpelare fără succes ministeriului.)

Pasăre galbenă-n cioc
Hop, hop, hop, și boc. boc, boc.
Carp se duce-n Adunare
Fuga, fuga mare !

Pasăre galbenă-n cioc
Hop, hop, hop, și boc. boc, boc.
Carp face-o interpelare
'N gura, gura mare.

Pasăre galbenă-n cioc
Hop, hop, hop, și boc, boc, boc.
Ion Brătianu îi răspunde
Carp unde s-ascunde ?

Lui Th. Cerkez

(Administratorul Tipografiei „Junimii“.)

Frunză verde, pepeni verzi
Eu sunt Theodor Cerkez.
Fost-am la tipografie
Ca s-o scot din mofluzie.

Fui o lună, fui și două,
Fost-am patruzeci și nouă.
Ș-așa bine am gerat
Că de tot s-a înglodat.

Lui V. Pogor

(Inițiator și principal proprietar al Librăriei „Junimii“.)

Răvaș puică, răvaș dragă,
Răvaș de la Ministru.
Că ești Prim-prezidentu¹.
Las' să vie, dracul știe,
Calea mărăcini să-i fie.
Of ! Of ! prezidența
Las-o la pîrdalnică !

Răvaș Pogor, răvaș dragă
Răvășel de la Hachette
C-a venit înc-un pachet.

¹ Pogor fusese numit prim-prezident al Curții de Apel din Iași.

Las' să vie. Domnul știe
Calea trandafir să-i fie.
O dugheană am luat
Mîndră ca de împărat,
Jos în casa Băncilor,
În fața jidanilor
Of ! of ! librăria
Asta e nădejdea mea.

Lui N. Quintescu

Frunză verde de mălai
Sunt Quintescu Neculai.
Sunt Quintescu Neculai
Frunză verde de mălai.

Lui V. Alecsandri

*(Pe atunci mulți membri ai partidului liberal purtau
plete lungi și cravată albă.)*

Cine bate la portiță
Bădiță, Bădiță ?
De ești roș¹ cu lungă chică
Îndopat de politică
La noi n-ai ce căuta
Du-te la părdalnică.

Vino, vino, la portiță
Bădiță, bădiță.
Nu-s din cei cu chica lungă,
Ci din codru de la Strungă.
N-aduc știri politicești
Sunt poetul din Mircești !

¹ Liberalii își ziceau atunci „roșii“.

Să nu intri pe porțiță,
Bădiță, bădiță
Că-ți deschidem poarta mare
Ca să vii cu triumfare
În mijlocul „junilor“
Că tu ești bădița lor !

Vin poete din Mircești
Cu cîntece bătrînești,
Cu doine nemuritoare,
Mărgărite, Lăcrămioare,
Cu pasteluri cîmpenești
Culese pe la Mircești.
Șezi în frunte, măi voinice,
Nalt Ceahlău între colnice,
Stejar verde-ntre mlădițe,
Bădiță, bădiță.

De la anul 1869 înainte, nu a mai fost chip să ne adunăm aiurea pentru serbarea aniversării decît pe la otelurile cele mai mari din Iași ; așa ne înmulțisem că nu mai intram în case particulare. De aceea, „Junimea“ fixa cu o săptămînă înainte ziua banchetului, și delega cîțiva dintre membrii ei ca să aleagă sala și să puie la cale cu otelieru condițiunile prînzului. În această delegație se grămădeau totdeauna acei dintre tineri care găseau o plăcere particulară întru gustarea vinurilor. Hotărînd acești delegați toată programa, în următoarea „Junime“ se da de știre unde se va serba aniversarea și cît va fi contribuția fiecăruia. Însă pe lingă aceasta, eu în calitate de secretar perpetuu, trebuia să mai fac și invitații scrise, pe cît se poate de hazlii — așa introdusesem obiceiul și se statornicise tradiția.

Invitația aceasta a avut cînd forma unei citațiuni ca la tribunal, cînd a unui afiș ca la o reprezentație

teatrală, cînd a unui anunciu de jurnal, etc. Altă dată era făcută în versuri, cu aluzii la ceva petrecut în „Junimea“. Aşa de exemplu într-un an în care se discutasese mult despre onomatopee, eufonii şi cacofonii, invitaţia cuprindea un şir de versuri pline de o grozavă cacofonie :

Ca calul care fuge după o lungă muncă
Prin luncă, văi şi cîmpuri, prin cîmpuri, văi şi luncă
La grajdul odihnirii, sau cu catîrul care
Aşteaptă oara dulce cînd sacul din spinare
O să i-l scoată-n fine : ca cîrdul de cocoare
Ce-alerg 'n ţări mai calde în grabnică zburare,
Ca cataractul aprig ce-n vale se aruncă,
Ca călătorul grijnic c-acasă să ajungă
Amarnic se grăbeşte, că cite sunt în lume
Compărăciuni de-acestea (că cite sunt anume
Află eu nu putea-voi) aşa să te grăbeşti
La douăzeci octombre în Iaşi să te găseşti etc.

În anul 1876 cînd se retrăsese guvernul Lascar Catargi, din cabinetul căruia făcuse parte întii Maiorescu, apoi Carp şi Th. Rosetti, şi o prigonire înversunată începuse nu numai contra foştilor miniştri, ci şi contra amicilor lor, „Junimea“ avu poate unul din cele mai vesele banchete ale sale. Invitaţia era următoarea :

Pentru 24 octombrie 1876

Deşi paraponisiţi
Şi din buget izgoniţi,
Junimiştii numeroşi
Se adună tot voloşi
Pentru a 13-a oară
La a lor aniversară.
Vin amice aşadar

Să ne treacă-acest pahar,
Iară pofta ți-o trimit
Tot eu
Cel obișnuit.

Altă dată, pe la 1881, „Junimea“ se luptase mult cu scriitorii transilvăneni care persistau în a schimosi cuvintele românești, a inventa altele imposibile și a scrie o limbă deosebită de a noastră de hatîrul latinității. Pe lîngă aceasta mai întrebunțau un stil greoi și nesuferit, cu întorsături traduse din nemțește. Învitația se scrise atunci în acea limbă literară din Ardeal :

Onorabile și mult stimate Domnule

Ați binevolit a ne da încrădimentu, și a ne cauza complacere intîmpinând societatea noastră social literară „Junimea“ cu onoarea de a vă considera ca membru al ei ; ați binevolit a ne tînde sucursul literariu totdeauna ; ați binevolit a frecuenta siedintiele social-literarie ale menționatei societati.

Au nu sunt aceste toate un viu documânt că vă jace la animă prosperarea numitei ? Au doară anima noastră ar putea fi nerecunoscatoria catra Onorat Domnia Voastră ? Nu !! Prin consecinția ve facem cogațiune să bene-voliti a asista cu mult prețuita presentia d-voastră la social literariul.

BENCHETU

care va găsi locu sîmbata în 14 brumariu an. cur., cu acea indigetare cum ca fiecare va solvi cu propriile sale spese consumarea solida și liquida. Asecurandu-ve de recunoscentiune și incheiandu în sperare ca modestane poftire va fi bine imbratisiata de Onorat d-voastră, inchinam cu strigatul fierbinte de : „Să trăiască !“

Din sedințita Societății social-literaria „Junimea“ în brumar 1881.

Sinceru stimatoru
Negrutiu
notaru coresp eternu

Una din aceste invitații cu totul intime ale noastre, făcută în forma unei reclame, a fost dată publicității drept probă de lipsă de spirit a „Junimii“ și secretarului ei, de G. Panu, care se supăraseră pe noi. O alta ce imita o invitație la botez a fost asemenea publicată de răposatul poet Dimitrie Petrino în anul 1876 cu accente de indignare contra necuvioasei Societăți cari își bate joc de sfânta religie a părinților noștri. Petrino se minia pe „Junimea“ din cauza criticei ce Societatea făcuse odată unei poesii ce el venise să ne citească. Dar aceasta era numai un pretext : adevărata cauză a relei sale purtări față de noi era alta. El părăsise Bucovina și venise în România pentru a-și reface o poziție socială după ce risipise însemnata sa avere părintească. Ajungând partidul roș la putere în anul 1876, Petrino lovea în noi cu scop de a linguși pe învingători. Purtarea lui Petrino față de Alecsandri, de mine, și de alți prieteni și protectori ai săi, era atit de neînțeleasă, încît dovedea poate mai multă nebunie decît răutate. Numai așa se explică cum Petrino îndrăzni să provoace darea în judecată a lui Eminescu pentru că ar fi făcut să dispară din biblioteca Universității de Iași cărți pe care judecătorul de instrucție le găsi așăzate pe rafturi la locui lor obișnuit.

Puțin timp după aceea murind „bardul Bucovinei“ precum Petrino fusese poreclit de Dim. Gusti, publicul l-a dat uitării și nici eu nu voi mai vorbi

despre dînsul. Despre G. Panu însă, care în zilele aceste joacă oarecare rol politic, ocaziunea îmi pare nemerită ca să zic cîteva cuvinte.¹

Din cei *Trei români* — Tassu, Panu, Lambrrior — cel întîi studia dreptul la Iași unde eu eram profesor, ceilalți doi fusese școlarii lui Maiorescu la Facultatea de litere, de unde au și ieșit profesori pe la școli secundare. Din cauza *fracționismului* său pasionat, Panu mai fusese răsplătit de acest partid puternic pe atunci în comuna Iași și cu direcția școalei de meserii. Mai pe urmă am aflat că Panu era autorul unei poeme satirice intitulată *Boiericale* prin care răspundea într-o foaie locală la satira mea *Electōrale*, însă nu cu mare succes. Fie că mai tîrziu Panu se dezgustase de „fracțiune“ și se dăduse cu partidul ajuns la putere, fie că se lăsase de politică, el intră în „Junimea“ împreună cu ceilalți „doi români“ pe la 1873, cu un an mai înainte ca Maiorescu să devie ministru de Instrucție publică; Nicu Gane, ca primar, făcînd tot pe atunci o inspecție la școala de meserii, găsi o neorînduială desăvîrșită. Deși Panu administra bani publici el nu ținea nici un registru de contabilitate; în loc de socoteți scrise în toată forma, s-au găsit niște hîrtiuțe fără dată, fără regulă; școala era în starea cea mai proastă... Uimit de atîta neglijență, poate chiar rea-credință, Gane era aproape hotărît să dea pe Panu în judecată, cînd eu, rugat de cîțiva prieteni ai noului junimist, am intervenit pe lîngă amicul meu, primarul, și am stăruit să se mulțumească cu demisia directorului fără a-l mai urmări pe cale penală sau disciplinară. Gane a cedat și s-a mulțumit cu simpla demisie a lui Panu care i-a exprimat atunci

¹ Anul 1889.

recunoștința sa pentru aceasta. Panu se deosebi în „Junimea” prin un șir de articule istorice foarte bine scrise și în care, între altele, critica cu succes teoriile de pe atunci ale lui Hasdeu. Pe lângă aceasta, înlăuntrul Societății și el și Lambrior își făcuse nume bun cu prelecțiunile populare ce țineuse și prin expunerea totdeauna limpede a părerilor lor în discuțiunile Societății. Ca dovadă însă că de pe atunci Panu era considerat ca răutăcios, gălesc următorul pasaj în versurile făcute de mine pentru banchetul din 1874, sub titlul *Invocațiune la Musa de la Borta-Rece* :

.

În timp ce Eminescu poesii ne citește
Invidiosul Panu prin colțuri se muncește
Să iscodească intrigi ; cu mîna lui în taină
Pe Tassu, pe Verussi, îi trage-ncet de haină ;
Lui Lambrior de-alături, din cap îi face semne
Vroind la aprigi critici cu sila să-l îndemne.

Și cînd din ei vre unul începe-a critica
Cu fața strălucită abia poate-aștepta
Momentul cînd cuvîntul îl ia, și prăpădește
Pe junimistul timid ce lucrul său cetește.
Iar cînd a lui îndemnuri zadarnice rămîn
Și-n undiță nu poate să prind-un alt român,
Plin de venin își șterge obrazul ce asudă
Și în dulceți și apă inecă a sa ciudă.

.

Tot atunci și Naum în o lungă și spirituală
poemă intitulată *Fotografia „Junimii”* în care
Aghiută, un drac român, conduce la noi în țară și
în „Junimea” pe faimosul Asmodeu ce vine din

Spania, zice vorbind despre Panu :

Apoi Panu, o șopîrlă și viclean și cîrtitor :

El cînd vede Caracuda că îi vine-n ajutor,

Se încoardă ca un șarpe, și rumpînd în carne vie,

Mușcă-n dreapta, mușcă-n stînga, c-o drăcească bucurie.

Maiorescu ca ministru alese pe Panu și pe Lambrior din Iași, pe Gr. Tocilescu și G. Dem. Teodorescu din București și-i trimise pe socoteala statului la Paris ca să studieze, unii istoria, alții filologia și în special limbile slavice. Din toți numai Teodorescu și Lambrior s-au ținut de programa guvernului, însă pe cînd Tocilescu se ocupa măcar cu studii asemănate, Panu se puse să facă politică radicală în Paris unde, se împrietenise cu fiii lui Costache Rosetti.

Principalul cap de acuzare la darea în judecată a lui Maiorescu în anul 1876 fusese că el a trimis pe acești patru tineri la Paris fără concurs, și era teamă ca guvernul roș să nu le desființeze bursele. Panu, om practic, plecă atunci din Paris drept la Rosetti în București cu scrisori la mîna de la fiii acestuia, și stăruî ca să nu li se taie subvențiunile. Rosetti îl primi foarte bine și îi răspunse să se întoarcă liniștit la învățătură, la Paris, căci partidul său are a face cu fostul ministru, iar nu cu studenții. Caracteristic mi s-a părut că Panu nu s-a dus atunci să vadă pe Maiorescu care se afla în București. Întors în țară pe la 1880 cu o diplomă de doctor în drept, culeasă în grabă într-o Universitate liberă din Belgia pentru a avea un certificat de studii oarecare la mîna, Panu reîncepu a frecventa „Junimea“, dar nu se mai ocupa cu scrieri istorice și în general literare, ci se puse exclusiv pe politică, sprijinind cu energie guvernul Brătianu-Rosetti.

Într-o zi, viind Maiorescu din București ne aduse în „Junimea“ frumoasa poezie a lui Eminescu intitulată *Scrisoarea III* pe care poetul tocmai o compusese. Citirea acestei poeme produse un adevărat entuziasm în „Junimea“, cînd deodată Panu, din colțul unde ședea, își ridică glasul și ne declară că versurile lui Eminescu cuprind aluzii politice, că sunt îndreptate contra partidului liberal, adăogînd, spre uimirea noastră, că dacă poezia se publică în *Convorbiri literare*, el părăsește Societatea. Această notă discordantă era ceva cu totul neobișnuit în cercul nostru ; s-a făcut atunci o mare și lungă tăcere, apoi ca și cînd Panu n-ar fi zis nimic, s-a cerut ca poezia să se citească din nou ; versurile poetului s-au ascultat cu aceeași plăcere, și eu am declarat că le voi publica în *Convorbiri*, fiind indiferent la o poezie, așa de frumoasă, dacă cuprinde aluzii politice sau nu. În urma acestora Panu a spus cătră mai mulți la sfîrșitul ședinței, că se leapădă de „Junimea“, și în adevăr de atunci nu s-a mai arătat în mijlocul nostru.

În urma unei declarații așa de categorice, era natural ca Panu să nu mai fie invitat la banchetul aniversar al nostru, ce se serba puțin după aceea. Se vede însă că aceasta l-a supărat — nici azi nu-mi dau seamă pentru ce — căci deodată Panu s-a pus să batjocorească Societatea noastră prin jurnalul său politic *Lupta* din Iași. El nu s-a sfiit să publice chiar invitația noastră, din care un exemplar îi căzuse din întîmplare în mînă, fără a avea delicateta să simtă că publicarea unei scrieri cu totul intime constituia o mare necuviință. În articolul său, el numi „Junimea“ întreagă *netrebnică* și pe toți membrii în parte incapabili și nein-

teligenți, făcînd o excepție pentru singurul Missir cu care era prieten intim.

În fața acestor urmări ale lui Panu, eu nu i-am mai vorbit și am rămas străini unul altuia până pe la anul 1888 cînd i-am întins iar mîna la ieșirea sa din închisoarea unde se găsea pentru articule politice ce scrisese, văzîndu-l așa de prigonit de guvernul lui Ion Brătianu.

E păcat că Panu s-a lăsat de istorie, pentru care avea o aptitudine specială și s-a vîrît în politică pe care o face poate cu talent dar în tot cazul cu mare confuziune. Autor plăcut, el cu tot tonul violent ce a introdus în jurnalistica noastră politică, scrie articule mai totdeauna bune, și cîteodată frumos cugetate. Dar de un caracter viu și susceptibil, el se lasă prea des condus în aprecierile sale de impresiunea momentului și de animozități personale. Panu poate fi un mare ambițios, dar este desigur un om foarte răutăcios. El a lovit mai ales în toți acei ce i-au fost prieteni și i-au făcut bine personal : în Gane, în Maiorescu, apoi în I. Brătianu și alții. Răposatul Conta acuza pe Panu de faptul rușinos că a trimes în secret la o foaie de opoziție o scrisoare intimă a sa, pentru a-l compromite ca om politic. Astăzi se zice că e destul să ai un titlu la recunoștința lui Panu pentru a fi batjocorit de dînsul.

Ce alt om era răposatul Lambrior, cu fața sa blîndă, caracterul său bun și manierele sale amabile ! Totdeauna vesel, tolerant față cu toți, inteligent, scriitor harnic ; în relațiile private era așa de plăcut încît se zicea de dînsul că este o adevărată grădină.

Lambrior făcea pe toți să petreacă în „Junimea“ și petrecea însuși ca un împărat. Mai ales la aniversări era de o veselie nemărginită. Ce păcat că

un om care întrunea știința solidă cu forma plăcută a trebuit să moară așa de tânăr !

Dar să mă întorc la banchetul nostru. Între 11 și 12 noaptea, toată „Junimea“ năvălea în sala prinzului și se așăza după voie. Nici un loc de onoare ori rezervat, nici o deosebire între junimiști bătrâni și tineri, fondatori, Caracudă și Cei nouă, junimiști de baștină, mai noi, sau numai invitați — toți se așăzau după placul lor, unde voiau și cum voiau. Pogor deși nu bea niciodată vin, precum am mai spus, se înveselea prin simpla împrejurare că se găsea la masă și rupea gheața obișnuit de cum începea să mănânce. Însă adevărata veselie se arăta abia cu șampania. Atunci era momentul când secretarul perpetuu trebuia să ceară cuvîntul pentru a-și face discursul tradițional întru laudele Societății și a membrilor ei. Discursul începea invariabil prin cuvintele citate în Capitulum I al acestor *Amintiri* : „Originea „Junimei“ se pierde în noaptea timpurilor. Nimic nu se știe cu siguranță istorică despre începuturile acestei faimoase și nemuritoare Societăți, dar iată ce zice tradiția verbală, transmisă din generație în generație până în zilele noastre.“ Oratorul spunea atunci că în toamna anului 1869 Maiorescu s-ar fi întîlnit cu Th. Rosetti într-o căsuță suspectă de pe lângă biserica Banului din Iași, cum în acea întîlnire s-ar fi pus bazele înființării „Junimii“, cum Pogor, Carp și Negruzzi, entuziasmați de faimoasa prelecțiune populară ținută de Th. Rosetti *Despre societatea modernă* ar fi hotărît să dea cu ceilalți doi împreună, o formă durabilă „Junimii“ etc. Urma după aceea expunerea comică a tuturor meritelor Societății, pe urmă se glorificau membrii după tot felul de categorii : într-un an, de exemplu, după meserii : jurisconsulții (Tassu,

Buicliu), militarii (Cerkez, Schiletti, Șerbănescu, Bengescu), bărbații politici (Carp), artiștii (Verussi), prelații (Creangă) etc. În alt an după specialitatea scrierilor, criticii, poeții, noveliștii, autorii dramatici, bărbații de știință, filosofii (între cari *învățătorul Leonardescu*) etc... Iar sfârșitul era totdeauna un toast în onoarea „Junimii“.

Se înțelege că după dispoziția momentului discursul era mai bun sau mai puțin reușit, dar oricum era, totdeauna se făcea mare chef de dînsul. Cuvîntarea secretarului se întrerupea în regulă de Pogor care anunța că vrea să combată arătările oratorului. Pogor zicea atunci că expunerea istorică făcută de secretarul perpetuu era falsă : că societatea „Junimea“ ar fi mult mai veche decît înțilnirea din casa cea suspectă de pe lîngă biserica Banului, căci muma „Junimii“ ar fi o altă societate literară ce ar fi existat înainte, într-un cuvînt că „Junimea“ ar fi existat înaintea înființării sale.

După aceste două discursuri contradictorii, lucrul rămînea încurcat și originea tot obscură. Urma apoi toastul în onoarea *Convorbirilor literare*, a Celor nouă, a Caracudei, a fundatorilor, ridicate de Maiorescu, Carp, Alecsandri, N. Gane etc., precum și de cătră oricare, în onoarea deosebitelor persoane prezente și despre toate obiectele posibile și chiar imposibile. Potolindu-se discursurile, venea rîndul povestirilor hazlii și a anecdotelor. Și din aceste erau cîteva tradiționale ce se repetau în tot anul. Anecdota spusă de Creangă cu burlăcărîtul în care imita vorba profesorului Suciu din Iași și anecdota spusă de Caragiani cu duelul profesorului Cernătescu din București erau de rigoare.

O anecdotă n-ar trebui niciodată scrisă, ci numai povestită, căci meritul ei atîrnă de talentul expu-

nerii, de expresiunea feții vorbitorului și, adesea, de dispoziția ascultătorilor care rîd într-o zi de ceea ce în altă zi nu le produce nici măcar o zîmbire.

Însă, deși cunosc slăbiciunea anecdotelor scrise, totuși nu pot rezista ispitei de a nota citata anecdotă a lui Creangă : În anii 1866 și 1867, cînd, după promulgarea Constituției, viața politică luă în toată țara un zbor destul de mare, o adevărată furie de întruniri publice izbucni în Iași. În acele adunări tot felul de oameni făceau propunerile cele mai variate și mai ciudate în privința legislației, administrației, justiției. Era un galimatias de te tăvăleai de ris. Într-o seară Dim. Asachi, român cu barbă roșie, accent nemțesc, și chip cel puțin original, care a și sfîrșit prin sinucidere, propune să se facă o lege prin care să se puie un impozit special numit „*burlăcărit*” pe bărbații ce nu se însoară (*burlacii*), căci ei ar fi funești statului. În public emoție, mulți însurați aplaudează, cînd deodată profesorul Suciu care cu un accent ardelenesc și vorbă pedantă, mai amestecînd la fiecare frază cite un : „bunăoară, firește, mai la vale, de pildă, după aceasta etc., etc...” cere cuvîntul, se suie la tribună, și combate propunerea lui Asachi în modul următor :

Onorabilul cetățean cere bunăoară ca noi burlacii să plătim de pildă sau de exemplu firește o dare specială. Nu mă opun se înțelege la aceasta, dar dacă într-o noapte onorabilul cetățean mă va găsi de pildă în vizită după aceea în casa sa bunăoară, pe lingă onorabila sa consoartă firește și va voi să sară la mine mai la vale, în cazul acesta, am să-l opresc, zicîndu-i bunăoară : „Nu ești în drept să te superi, onorabile cetățene, bunăoară, căci iată chitanța care dovedește că eu plătesc taxa pe bur-

lăcărit firește“. Un hohot de râs a izbucnit în sală, și românii au scăpat de darea burlăcăritului, dar mult mai tirziu am făcut noi adesea chef de reproducerea discursului din partea lui Creangă, desigur mai mult chiar decât a făcut publicul de cuvîntul original al lui Suciul.

Dar afară de istoria burlăcăritului, cîte și cîte altele se povesteau, în care mai ales Caragiani, meșter mare, ne făcea să rîdem până la lacrimi !

Maiorescu după plecarea sa din Iași, venea regulat de la București pentru serbarea Aniversării și aducea cu el și alți junimiști care poate fără îndemnul lui n-ar fi făcut un drum așa de lung și costisitor numai de hatîrul banchetului.

În anul 1879, Maiorescu a venit cu șase alții deodată, între care cu I. L. Caragiale, care atunci a făcut înția sa apariție în „Junimea“ și spre marea noastră petrecere ne-a cetit așa de bine piesa sa *O noapte furtunoasă*, că ne-am tăvălit cu toții de râs. Dar Maiorescu mai avea obiceiul să aducă și cîte o teorie filosofică nouă din care foarte bine îmi aduc aminte de cartea lui Jäger *Die Entdeckung der Seele*¹. Autorul expune în opera sa, cu multă ingeniozitate, cum sufletul se găsește mai ales în sensul odoratului, adică în miros, ceea ce făcu pe Pogor să boteze de îndată noua teorie filosofică : *Panb...nismul*.

În anul 1883 am serbat două zile de-a rîndul și sîmbătă și duminică aniversarea a 20-a a Societății. Rar s-a întîmplat ca un banchet să nu fie plin de veselie de la început până la sfîrșit, dar precum am mai zis, poate nici unul n-a fost așa de nebun ca acel din anul 1876. „Direcția nouă“ cum îi zisesse Maiorescu, sau „Noua direcțiune“ precum o

¹ Descoperirea sufletului (germ.). (n. ed.)

botezase adversarii politici din București, era pri-
gonită, ocărită, huiduită. Cuvintele „Direcția
nouă” ajunsese un fel de batjocură a jurnalelor
de opoziție contra lui Maiorescu și a noastră, și se
înțelege că împrejurul acestor cuvinte se învîrteau
scrierile noastre comice din acel an. Pentru a
sfîrși acest capitol reproduc aici versurile ce am
făcut la acea ocaziune și pe care le găsesc între
hîrțile mele :

NOUA DIRECȚIUNE

I

Maiorescu blăstemat
Cine dracul te-a-ndemnat
Într-o zi nefastă nouă
Să scornești *direcția nouă* ?
Vai, acest cuvînt pocit
Pe noi toți ne a prăpădit.

II

Bodnărescu bun băiet
Unde-i partea-ți din budget,
Unde-i casă, masă bună
Și mandat pe orice lună !
Unde-s beciurile pline
Cu curechi în căpăține.
Cumpărat de pe la hală
Cu-a cultelor cheltuială ?
Astăzi tot ce ai pe lume
Sunt cinci sute de volume
Din *Rienzi*, tragedie
Tipărită pe-o hîrtie
Așa mică, încît chiar
Nu o vra nici un brînzar.
În acest potop te pune
Numai *Noua direcțiune* !

III

Nicu Gane, ca primar
De belferi¹ n-avea habar
Pastia oricit țipa
Nicu Gane asfalta²,
Caii cad pe cap mereu.
Nicu asfalta din greu,
Asfalta întregul Iași
Pân în deal la Tătărași.
Dar cînd era la sfîrșit
Belferii l-au sictirit,
Căci ulițele prea bune
Dau o *nouă direcțiune*.

IV

Eminescule, poete
Umblai în cabriolete
Luni întregi, din sat în sat
Școlile de inspectat.
Ca nalt revizor școlar
Stai în gazdă la primar
Și cu primărițele
Îți incurcai ițele.
Acum cu ce te-ai ales?
Cu un criminal proces
Ce la răcoare va pune
*Noua ta direcțiune*³.

¹ Porecla partidului fracționist din Iași.

² Stradele Iașului au fost asfaltate în timpul primăriei lui Nicu Gane.

³ Procesul ce voia să-i intenteze Dim. Petrino, succesorul său ca bibliotecar, fiindcă mai multe cărți ar fi lipsit.

V

Dospinescu, la plimbare
 Dacă din vreo întâmplare
 Pe-un junimist întâlnește
 Care în drum îl oprește
 Se uită în jur prăpădit
 Vrun sergent de s-a zărit.
 Iară cînd din depărtare
 Un guler roș îi năzare
 Pe amio în drum el lasă
 Și o ia la sănătoasă
 Căci azi nu-i par lucruri bune
 A fi *nouă direcțiune* !

VI

O ! Tu, Burlă, filoloage,
 Tălmăcește, cite doage
 Îți lipseau cînd pana ta
 Sprijinea pe *hanima* ¹
 Tot cu scrieri *hanimale* ?
 E drept, fuși din aste toate
 Pus la Universitate
 Și director la liceu
 C-un salariu întreg al teu !
 Dar guvernul a căzut
 Și atunci vai ! s-a văzut
 Că *hanima*, o ! minune
 E din *noua direcțiune*.

VII

Iară de mă-ntorc acum
 Și la tine, o ! Naum

¹ Maiorescu scrisese că romanii ar fi zis cîndva „*hanima*”, în loc de „*anima*” ceea ce Hasdeu contesta cu ironie. Burlă susținuse părerea lui Maiorescu într-un șir de articole publicate în *Convorbiri literare*.

Și gîndesc ce bine-ai fost
Cînd aveai încă-al tău post
De provizor la liceu,
Nu știi cît îmi pare rău !
Ai schimbat, biete Naum
În mijloc de iarnă-acum
A liceului aripă
Cu a Privighițoaiei ripă ¹
Unde-n a lui Șendrea casă
Se exală dulci miroase.
Acolo tu poți visa
Multe *Aegri somnia* ²
Tot zicîndu-ți cu necaz
Că nu are nici un haz
Să fii tu, tomnatic june,
Pus în noua direcțiune !

VIII

Iar Verussi, Caragiani
Doi români macedoniani,
Ca oameni cu socoteală
Țin cu dragoste egală
Și la Club de belferime
Și la ceaiul din „Junime“,
Ca la orișice schimbări
Pe nevoi a fi călări.
Nici le ninge, nici le plouă,
Cu noi sunt direcție nouă,
Iar cu Chițu și Ureche
Sunt direcția cea veche.

IX

Dar pe bietul Maioreso
Din toți mai mult îl jălesc :

¹ Localitate din Iași, prin care se scurgeau murdăriile.

² *Ageri somnia* este titlul unei poeme a lui Naum.

Ieri încă în minister
Multor ordini Cavaler
Stînd la sfat cu împărați,
La senatori, deputați
Poruncind : copii avanti
Tăiați leafa lui Vizanti¹,
Declarînd lui Crătunesc :
„Cît voi fi nu te numesc,
Fie bun concursul tău
Eu urmez pe plăcul meu ;
Pe profesoare-n secret
Primindu-le-n cabinet
Pe o ușă-ascunsă, mică
Știută numai de Nică.²

Dar în sfîrșit la Senat
Gîrbovii s-au supărat
Ș-într-o zi nitam-nisam
Îți trîntir-un vot de blam.
Oleoleo ! Atunci căzuși
Așa jos cum nu mai fuși,
De sughiți cu amărire
După vechea fericire
Cînd căsuța ta din Iași
Pentru măriri n-o lăsași
Și nopțile în Centrală
Pe ascuns dădeai năvală,
În loc să te pregătești
Ca acum de Văcărești !
Spune Schopenhauriane

¹ Maiorescu suprimase în proiectul său de buget catedra ocupată de Andrei Vizanti la Univ. de Iași. Mai tîrziu, în neregulă cu banii strînși pentru statua lui Kogălniceanu, Vizanti a fugit în America, de unde n-a mai dat semn de viață.

² Th. Nica era secretarul general al Ministerului instrucțiunii publice.

Ce-s măririle umane ?
Val, noua-ți direcțiune
Adună pe noi furtune,
Dar și ție în sfârșit —
Pe nas acum ți-a ieșit !“

PRIETENI ȘI DUȘMANI

După o zicătoare turcească poți face ce vrei din român dacă îl iai cu binele. El îți muncește degeaba, îți dă averea lui, se zice că te lasă să-l și bați numai să-i spui cuvinte bune. Din contră, cea mai mare îndatorire, însoțită de vorbe supărătoare și aspre — și e știut că nimic nu supără mai mult decît adevărul — îți face din român un dușman statornic.

Această experiență am făcut-o noi în „Junimea“ cu prisosință. Încă înainte de apariția *Convorbirilor literare*, observațiile ce făcea Maiorescu unuia sau altuia dintre profesori în privința insuficienței lui didactice, științei lui sau în privința neglijenței cu care își împlinea datoria, răzvrătise pe mulți în contra sa, din cauza formei aspre cu care își exprima părerea. Am văzut ce conspirații se urzise și ce furtună se pornise contra lui la 1864. Doi ani mai târziu toți școlarii lui Simeon Bărnuț, organizându-se în partid politic sub numele „Fracțiunea liberă și independentă“ au devenit înverșunații noștri dușmani. Prelecțiunile noastre populare cu care ne cîștigasem inimile junelor gene-

rații, îi supărau pe adversarii noștri peste măsură. În anul cînd profesorul Petru Suciu s-a ales rector al Universității, el voia chiar să ne refuze aula pentru prelegerile noastre, fără măcar a arăta vreun motiv, și abia cu mari stăruințe, și provocînd convocarea Consiliului întreg, am putut, după lungi dezbateri, dobîndi o majoritate care să ne încuviințeze sala Universității ca în trecut.

N. Ionescu în discursuri ținute la întruniri politice arăta că prelecțiunile noastre sunt imorale. Gh. Alexandrescu-Ureche, profesor la Universitatea de Iași, și nepotul lui V. A. Urechia, îmi zise odată că ne-am putea înțelege ca să facem politică comună ; că ei ne-ar ceda chiar în cele mai multe chestiuni de principiu, cu singura condiție de a ne lepăda de Maiorescu, așa de departe mergea pe atunci ura contra acestui bărbat.

Noi însă urmam calea noastră înainte. În primăvara anului 1871 prelecțiunile populare ale „Junimii“ aveau de obiect : *Semnele de cultură în popoare*, și trătau, după introducerea făcută de Maiorescu și intitulată *Formă și fond*, despre *Familie* (Pogor), *Religiune* (Maiorescu), *Forma estetică* (I. P. Florentin), *Învățămîntul elementar* (Maiorescu), *Conștiința juridică* (Mandrea). Trebuie să spun că I. P. Florentin nu s-a deosebit deloc în conferința sa, și nici a mai luat parte de atunci la prelecțiunile publice ale „Junimii“. În anul 1872 teza comună era *Omul și natura* la care au făcut cu mare succes apariția lor Al. Xenopol, Lambrior, Panu și Virgolici. Materia s-a împărțit în modul următor : *Privire teoretică* (Maiorescu), *Focul* (Xenopol), *Arma și unealta* (Lambrior), *Plugul* (Negruzzi), *Locuința* (Burlă), *Corabia* (Panu), *Scrierea* (Virgolici), *Arta* (Pogor), *Morala și știința* (Maiorescu).

Burlă a fost singurul dintre debutanți care s-a arătat inferior. În anul următor Maiorescu era așă-zat la București, și n-a mai făcut parte din numărul oratorilor. Pogor de asemenea, suferind pe atunci de o boală de nervi, n-a mai fost printre conferențieri. A trebuit să fac eu cursul introductiv la prelecțiunile intitulate *Elemente naționale* și la care au luat parte, afară de acei ce se deosebiseră în anul precedent, încă Verussi și Roju, cel întâi cu jumătate de succes, acel din urmă cu un insucces deplin.

Găsirea unei teme comune devenea tot mai grea, parte din cauză că pentru interesul publicului trebuia să-i înfățișezi o materie variată, parte din cauză că însuși conferențierii noștri făceau studii deosebite și ar fi avut plăcere să vorbească despre obiectele cu care se ocupau în special și cu predilecție, în loc de a fi siliți să intre într-un cadru comun. Când discutam în „Junimea” tema prelecțiunilor fiecărui an, mai întâi ne întrebam totdeauna dacă aceste aduc vreun folos publicului, și ajungeam regulat la concluzia că nu aduc nici un folos; cu toate acestea tot ne hotărām să ținem conferințele noastre. După aceea discutam iarăși dacă e bine să mănținem programa unitară, și după lungi discuții, față cu greutățile ce se prezentau și avînd în vedere că publicul tot nu poate urmări firul comun, ne ziceam că e mai bine să-și aleagă fiecare materia după voie, și la urmă sfîrșeam totuși prin a găsi o programă comună — așa de puternică era direcția dată o dată societății noastre literare. Cîte idei nu se puneau înainte cînd era vorba de stabilirea programei! Unul voia o materie literară, altul filosofică, altul istorică... iar altul da ideea să ne apucăm de materii așa-zise mai practice, de ex., de economie politică. Pogor care

cetise mult despre Indii, propunea în fiecare an să intitulem programa noastră *India în șapte prelecțiuni*, și regulat propunerea lui era respinsă.

Al XI[-lea] an, prelecțiunile au avut de obiect *Înrîuriri asupra poporului român*, și afară de *Privirea teoretică* ținută de Xenopol, și *Concluziunea* ce forma obiectul conferinței mele, s-a vorbit despre *bizantini, slavoni, austrieci și francezi*. Conferința relativă la austrieci a ținut-o Eminescu, care a debutat atunci cu succes. În alt an am intitulat prelegerile noastre *Sisteme metafizice* la care Pogor a făcut introducerea, și s-a prezentat întâi publicului, cu o foarte mare izbîndă, filosoful nostru materialist V. Conta. Atunci s-a vorbit despre *Fetișism, Politeism, Panteism, Monoteism, Criticism și Naționalism*. Iarăși în alt an s-a mai găsit ca temă comună *Deșteptarea națională*, la începutul secolului XIX, iar mai pe urmă s-a părăsit în sfîrșit principiul programei unitare, și s-a lăsat deplină libertate fiecăruia de a-și alege obiectul conferinței după plac. Cîțiva ani aceasta a mers încă binișor, mai ales că Maiorescu venea anume de la București spre a ne face cîte o prelegere și atrăgea un public foarte numeros; apoi din noii conferențieri C. Dimitrescu și P. Missir se deosebeau prin talentul lor; dar cu timpul se simți că prelecțiunile „Junimii” nu mai erau ceea ce fusese odinioară: Maiorescu nu mai putea veni totdeauna; Pogor, Carp, eu, nu mai luam parte; pe Xenopol îl transformase boala cu totul; Lambrior și Conta murise; Panu făcea numai politică — ca în toate lucrurile omenești, timpul produse și aici neapăratele sale efecte.

Prelecțiunile societății „Junimea” au ținut peste tot 18 ani de nu mă înșăl, și ajunsese într-o vreme a fi considerate ca o necesitate pentru oarecare

parte a publicului ieșean. Prin familii și prin școli se întrebau, cum se apropia sfârșitul carnavalului, de nu s-a publicat încă programa prelecțiilor și de ce întârzie? Erau prelecțiile așa de neapărate pentru unii, precum erau pentru alții slujbele bisericești în postul mare. Toți am putut observa că materia ce plăcea mai mult publicului nostru era metafizica. Eu mi-am explicat fenomenul acesta din cauză că o mare parte a societății române, nemaifiind mulțumită sufletește cu vechile practice religioase, ajunsese în acea stare când se simte trebuința de a căuta altceva pentru a le înlocui și atunci sistemele filosofice cele mai populare și mai simple ți se prezintă în mod natural pentru acest scop. De altminteri este greu de a spune dacă în mod general prelecțiile noastre au fost de vreun folos pentru public. Sigur este însă că pentru membrii Societății, ele au fost un mare stimulent la studii și meditații variate, și prin urmare au contribuit mult la lărgirea cercului de cunoștințe și la dezvoltarea propriilor cugetări.

Din toți conferențiarii noștri cel mai ciudat a fost poate macedoromânul Ion Caragiani. Fața sa plină și jovială, surîsul său vecinic, te îndeamnă la rîs chiar când nu vorbește, cu cît mai mult când se pune pe istorisit. În orele de anecdote la „Junimea“, Caragiani era neprețuit, căci el nu povestea numai cu gura ci și cu gesturile, și cu mișcările feței, așa încît figura lui te pregătea, treptat, mai mult chiar decît cuvintele, la concluzia comică ce avea să vie. La anecdote aceasta e bine, dar la cele două prelecțiuni ce Caragiani a făcut în depărtare de 12 ani una de alta, nu mergea deloc. Când ne vorbi data dintii despre poezia grecească și ne descrie în mod umoristic luptele

înaintea Troiei între *cavalerii* Agamemnon, Menelau, Hector, etc. el avea aerul de a-și bate joc de faimoșii eroi ai lui Homer și chiar de marele poet al antichității. Iar cînd ultima qară, tratînd despre *Ris și comedie*, ne duse 1½ ceas numai în anecdote, lucrul nu mai merse deloc. Publicul începu prin a suride, apoi rîse cu hohot cîteva minute, după aceea însă figurile începură a se face tot mai lungi și mai serioase, pînă ce la urmă, unul cite unul prinse a pleca nemulțumit — singur Caragiani, urmînd șirul anecdotelor sale în fața scaunelor ce se goleau pe fiecare minut, a rîs din toată inima pînă la ultimul cuvînt.

Sfîrșind a vorbi despre prelecțiunile noastre populare mai notez aici o aducere-aminte ce-mi trece prin cap : Era la întîia venire la putere a partidului roșu pe la anii 1867—68 cînd era prefect în Iași răposatul Ștefan Sihleanu. Nu știu despre ce materie filosofică vorbea Maiorescu într-o duminică, cînd atinse și ideea libertății și o explică filosoficește după sistema sa. La un moment prefectul, ce se găsea în public, neputîndu-se deloc uni cu părerea conferențiarului, deveni așa de nervos și se uită pînă într-atîta, încît se sculă de pe scaun și strigă în gura mare : *protestez !* N-are cineva o idee de efectul ce face o asemenea intrerupcere, admisibilă poate în adunări politice, în mijlocul expunerii liniștite a unei teorii filosofice ! Oratorul zîmbi fără a se turbura, publicul întoarse capul în toate părțile crezînd că este vreun nebun în sală, iar bietul prefect se făcu mititel pe scaunul său, și, pîndind momentul oportun, se furișă tiptil pînă la ușă. De atunci nu s-a mai arătat la prelecțiunile populare ale „Junimii“ !

Nu atît obiectul cursurilor noastre, cît mai ales împrejurarea că ele atrăgeau tineretul și dădea

Societății strălucirea științei și a învățătorei, produse ura „Frațiunii libere și independente” contra noastră. Nici un moment membrii acestei societăți politice nu s-au gândit, să ție și ei conferințe în care să expuie principiile lor, contrare principiilor noastre, ci, simțindu-se incapabili de a ne doborî în luptă dreaptă, întrebuintau, împinși de invidia ce-i rodea, tot feliul de mijloace neleale : calomnia mai cu seamă era arma cea mai naturală ce li se prezenta. Ei ne acuzau prin gazete și în convorbiri particulare că suntem cosmopoliți, antinaționali, că avem ura gintei latine, că voim să germanizăm țările române, că voim să vindem patria jidanilor etc. Pe nimic nu se puteau întemeia pentru a susține acuzări atât de grave, doar pe împrejurarea că noi izgonisem, din discursurile și scrierile noastre, deșertele declamații întru lauda nemărginită a naționalității române, declamații atât de ușoare de rostit și atât de puțin demne de un popor care are respect de sine însuși. Dacă însă această societate politică, formată din discipulii lui Simeon Bărnuț, ne dușmănea încă înaintea apariției *Convorbirilor literare*, cu atât se mări ura sa, după ce revista noastră ieși la lumină.

Cînd Maiorescu publică critica sa contra școalei lui Bărnuț și formulă acuzările sale precise atât contra modului acestui cap de școală de a înțelege patriotismul, cît mai ales contra metodei sale lipsită de orice bază științifică, școlarii lui Bărnuț, care publicase cartea răposatului lor profesor, nu-și mai ascundeau furia de care erau cuprinși; cu toate acestea nu se găsi nici unul din ei care ar fi fost în stare ori s-ar fi încercat măcar de a răspunde prin publicitate la argumentele date de Maiorescu, ci toți îl combăteau numai cu calomnii și cu prigoniri personale. Nu era greu pentru acești

adversari de a lăți sentimentele de ură contra noastră și în câteva alte cercuri. Toți acei atinși cituși de puțin de criticele ce apăreau în *Convorbiri* — mai ales ale lui Maiorescu : *Despre poezia română*, *Critica deosebitelor sisteme de ortografie*, *Limba română în jurnalele din Austria*, *Observațiuni polemice* etc., etc. — apoi toți acei impunși de satirele ce nu încetasem de a publica, se uniră împotriva noastră. Trebuie negreșit să mărturisesc că nici noi nu aveam cruțare. Se vede că în fericiții ani ai tinereței, omul își închipuie că este indiferentă forma în care lovește, numai să spuie adevărul, pe cînd mai ales de la blîndeța sau asprimea formei, atîrnă supărarea celui criticat. Aceste critici și satire dădeau loc la multă polemică, dar nici una din luptele noastre nu a fost așa de însemnată ca cea ce am purtat în anul 1873 cu *Revista contemporană* din București.

P. Grădișteanu, avocat cunoscut din capitală, a fost totdeauna iubitor de literatură și s-au încercat însuși în tinerețele sale să traducă un șir de poezii franceze din care una singură *Souviens-toi* de A. de Musset s-a publicat în anul I al *Convorbirilor*. Văzînd capitala României lipsită de o revistă literară pe cînd la Iași *Convorbirile* țineau de 6 ani, atunci Grădișteanu strînse în jurul său toate somitățile intelectualo-literare din București și creă *Revista contemporană* care apăru la 1 martie 1873. Începutul acestei publicații era grozav de slab, articulele lui G. Sion, V. A. Urechia, Pantazi Ghica, Marian, etc. dădură ocaziune lui Maiorescu să scrie o admirabilă critică asupra lor, intitulată *Beția în cuvinte*. Cînd aceasta au apărut, toți scriitorii din București s-au făcut foc pe noi, și au hotărît să-și răzbune. P. Grădișteanu scrie un lung și violent răspuns cu care nu numai

apără pe colaboratorii săi, dar încă atacă pe redactorii *Convorbirilor literare* cu înverșunare; Urechia răspunde asemenea lung și larg cu tot felul de sofisme și lovește personal în Maiorescu; P. Ghica scrie drept răspuns un șir întreg de articule în *Românul*. Maiorescu răspunde la toți în *Convorbiri* cu mare succes. Publicul prinse interes la luptele noastre și se împărți în două tabere, iar tineretul luă partea *Convorbirilor* sau a *Revistei contemporane*, mai ales după direcțiunea în care era crescut. Pentru întâia oară în România, lumea cu oarecare cultură, obișnuit atât de indiferentă în chestiuni literare sau științifice, se interesează de cearta iscată și se pasionă pentru unii sau pentru alții. Iar cînd mai pe urmă, după obiceiul românilor, articulele polemice se prefăcură în satire, publicul, mai cuminte decît noi cari ne luptam, rîse cu dragă inimă și de unii și de alții. Țin minte că în vara aceluia an m-am întîlnit la băile de la Kissingen cu răposatul M. Zamfirescu, tînăr poet din București și colaborator al *Revistei contemporane*. Atunci am ris mult împreună de cearta noastră, însă aceasta nu ne-a oprit de a lucra fiecare în ascuns satire contra cercului celuilalt. Eu am compus la Kissingen întâia mea *Satiră*, intitulată *La cîțiva autori contemporani*, iar Zamfirescu tot acolo, după cum mi-a mărturisit mai tîrziu, opereta *Muza de la „Borta-rece“* în care își bătea joc de noi. „Borta-rece“ în satira, de altminteri plină de spirit a lui Zamfirescu, era locul unde „Junimea“ se aduna și se îmbăta. Iar Muza trebuia să fi reprezentat, pe cît credem, pe domnișoara Matilda Cugler, acum d-na Poni, autoarea unui volum de poezii lirice foarte frumoșele, publicate în *Convorbiri*. Mi s-a spus că mai tîrziu cîțiva bucureșteni venind din întîmplare în Iași

se duseră de curiozitate să viziteze „Borta-rece“, crezînd că în adevăr membrii „Junimii“ se îmbată acolo, și avură o mare decepție neîntîlnind nici un junimist beat în acel local cu totul ordinar și primitiv. Poate că tocmai satira lui Zamfirescu a atras băgarea de seamă a „Junimii“ asupra „Bortii-rci“, și că numai îndemnați de recomandarea poetului din București, Creangă și Eminescu se deprinseră mai tirziu să viziteze din vreme în vreme acea cîrciumă, în care după cît ne ziceau ei, se găsea în adevăr vin vechi de Cotnar admirabil de bun. Lupta se sfîrși cu triumful nostru și moartea *Revistei contemporane*. Chiar Petru Grădișteanu mărturisi într-o zi lui Maiorescu, mulți ani după aceea, că tot noi trebuie să fi avut dreptate căci în luptele intelectuale nu ar fi ca în cele politice. La aceste din urmă biruiește cel mai tare, mai răbdător și mai cu noroc, chiar cînd n-are dreptate, la cele dintîi victoria este a celui ce susține adevărul, căci aici nici norocul, nici puterea pasională nu pot fi de folos.

„Junimea“ a fost mai multă vreme în luptă cu Urechia, chiar afară de *Revista contemporană*, deși acest autor ar fi voit totdeauna să trăiască bine cu noi, apoi cu mulți scriitori români din Austria, precum, de exemplu, Gh. Bariț, Vulcan, Popfiu, Ar. Densusianu și alții, cu întreaga societate academică, pînă în momentul cînd părăsi în limbă, literatură și ortografie direcția ce-i dăduse Cipariu, Laurian, Maxim și Fontanin, dar acel autor cu care ne-am certat mai mult din toți a fost B. P. Hasdeu. Păcat în adevăr de acest bărbat. Cu un fond de erudiție foarte bogat, înzestrat de natură cu un spirit extraordinar, el a început totdeauna bine și a sfîrșit totdeauna

rău. De o mobilitate extremă în impresiunile sale, el a încercat toate genurile de activitate literară: a fost poet liric, poet dramatic, novelist, critic, jurnalist politic și jurnalist umoristic, apoi, devenind istoric, introduse de la o vreme metoda critică în istoria românilor. La urmă părăsi cu totul câmpul istoriei pentru a se face filolog, iar în anii săi din urmă părăsi și filologia pentru a face filosofie spiritistă. În tot ce a scris, Hasdeu a avut o rază de originalitate, dar i-a lipsit răbdarea și perseverența la toate lucrările mari de care s-a apucat și, ce este mai trist din toate, prea adesea a alunecat alături de buna-credință; căci nu s-a sfiit să-și puie știința în serviciul intereselor sale personale, măgulind slăbiciunile intelectuale ale puternicilor zilei în paguba adevărului științific; precum a făcut-o, de ex., mult timp cu Gh. Chițu când acesta era ministru influent. Știind pe Chițu oltean înflăcărat, Hasdeu în scrieri de ale sale pune în contra adevărului istoric fapte mari în seamă oltenilor, numai pentru a fi bine văzut și ajutat de Chițu.

Cu care din membrii „Junimii” Hasdeu nu a fost în luptă polemică! Cu Maiorescu negreșit; ca istoric cu Panu, cu Xenopol; ca filolog cu Burla, Cihac, Lambrior, Philippidi. Eu, afară de multe notițe înghimpătoare, i-am consacrat o satiră specială, *Satira III*. Dar și Hasdeu lovea în noi în toate felurile, și nu se sfia să ne joace chiar feste copilărești, cu trimiterea de poezii păcălitoare, precum *El și Ea* și *La noi e putred mărul* despre care am vorbit. Și cu amicii săi cu care lucrase mult timp în contra noastră, el s-a certat adesea; astăzi lovea în discipulul său Tocilescu, mine biciuia pe V. A. Urechia mult mai dureros decât am făcut-o noi vreodată fiindcă el nu se ferea ca noi

de a face personalități în polemicele sale ; chiar și pe binefăcătorul și prietenul său Chițu el îl izbi când acesta nu mai voi sau nu mai putu să-i îndeplinească cererile pe care i le adresa. Ceea însă ce caracterizează cu totul pe Hasdeu este următoarea împrejurare : În anul 1874 el se duse la Maiorescu care era ministru de instrucțiune publică și-i ceru să-l numească director la Arhiva Statului. Maiorescu ar fi voit să-i îndeplinească cererea, dar nu putu din cauza opoziției ce-i făcu V. Boerescu în consiliul de miniștri care susținea pe Aricescu. Aflind Hasdeu despre nenumirea sa, chiar de a doua zi, nu mai tirziu, scrisese un articol lung și violent contra lui Maiorescu în care îl ataca în oarecare păreri filologice, ceea ce dădu loc la polemica între Hasdeu și Burla relativă la *hanima* sau *anima*.

Astfel de la întâiul an al *Convorbirilor* până la timpul când teoriile și principiile noastre au ieșit învingătoare, noi am fost în luptă neîntreruptă cu cei mai mulți din autorii români din toate provinciile, susținuți fiind numai de dreptatea cauzei, de convingerea izbîndei viitoare și de răbdarea cu care am dus campania noastră. Avînd mai totdeauna cu noi și pe puținii cari cumpănesc argumentele serioase, și pe mulți din cei căror le place să rîdă, o bună parte a publicului nepărtinitor și mai ales tineretul ne-a susținut tot timpul și chiar cînd cîteodată o furtună întreagă părea că se ridică contra noastră și are să ne doboare, precum la 1864 cu faimosul proces al lui Maiorescu și la 1874, cînd „Direcția nouă” atrăgea fără vina ei ponosul urei politice ce se ridicase contra lui Lascăr Catargiu, totuși cumpăna se plecă iarăși după cităva vreme în partea noastră.

Însă în acele timpuri de luptă și de dușmăanii înverșunate „Junimea“ avea și prieteni înfocați. Am primit adesea scrisori de la persoane necunoscute mie din toate țările locuite de români în care ni se dădea curaj și eram îndemnați să perseverăm pe calea începută. M-am mirat adesea cît de bine oarecare tineri, a căror cunoștință nici măcar am făcut-o, înțelegeau direcția întreagă ce voiam noi să dăm literaturii naționale. În cîteva rînduri persoane anonime din București mă înștiințară că Hasdeu sau alții ne pregătesc farse nouă, mulți îmi trimeteau versuri cu lauda societății „Junimea“, sau a vreunuia din membrii ei — poezii desigur neinteresate — de vreme ce nu erau iscălite și nici menite a fi publicate vreodată. Caragiale mi-a mărturisit că încă de pe băncile școlii urmărea cu un interes febril polemica dintre *Convorbiri* și celelalte foi și că a fost foarte nenorocit în ziua cînd a văzut că izbutise păcăleala lui Hasdeu cu poesia *La noi e putred mărul*.

În anul 1871 cînd tineretul român de la universitățile apusene a organizat o adevărată serbare națională, la mormîntul lui Ștefan cel Mare din Mănăstirea Putna, la „Junimea“ s-a adresat ca să judece care era discursul festiv cel mai bun, și anume la Alecsandri, Maiorescu și Pogor spre marea nemulțumire a lui M. Kogălniceanu și altor bărbați politici, care se duseseră la Putna spre a se pune în contact cu junele generații de români din toate părțile. Dar ceea ce pe mine m-a emoționat în adevăr, a fost serbarea pe care Societatea academică „România jună“ din Viena a organizat-o în luna iunie 1882 chiar în onoarea societății „Junimea“.

Nu știu ce sentiment va fi produs altor membri ai societății „Junimea“ acea serbare entuziastă în

onoarea noastră, eu unul m-am simțit oarecum cuprins de melancolie, căci fără voie mi-a venit atunci gândul că tinerețele s-au dus. În acea vîrstă fericită, acum suferi, acum te bucuri, azi ești învins, mîni răpui pe dușman, ești într-un vecinic neastîmpăr, într-o vecinică luptă în care meritele tale nu pot fi deplin cunoscute și aprețuite. Cînd însă începi a fi cîntărit după adevărata-ți valoare, cînd meritele ți se recunosc pe deplin, atunci negreșit luptele și trudele au încetat, dar, o dată cu ele, s-au dus și anii tinereții. E plăcut să te bucuri de fructele unei îndelungate munci, dar te cîmîndă melancolia cînd ajungi la încredințarea că capitolul e încheiat sau foarte aproape de a se încheia.

Și în adevăr, de atunci, lupte literare n-am mai purtat, iar „Junimea“, care la început avea de principiu a nu se ocupa niciodată de politică, s-a transformat cu încetul și pe nesimțite într-un partid politic.

CAPITOLUL XIV

EMINESCU

Pe la sfîrșitul lunei februarie sau începutul lunei martie 1870, mă întorceam într-o seară acasă de la o adunare. Plecasem mai devreme decît se obișnuiește, căci scriind pe atunci idila *Miron și Florica* eram toată vremea preocupat de poema mea. Ajunsesem la cîntul din urmă, și cugetam pe care din sfîrșiturile ce mi se înfățișau în închipuire era mai bine să aleg. Acasă mă pusei la gura sobei și lăsam să-mi treacă dinaintea ochilor deosebite imagini din idila mea — petrecere ce are un farmec nespus pentru oricare autor. Aruncînd ochii din întîmplare asupra mesei mele de lucru, văzui o scrisoare nedeschisă pe care nu o băgasem în samă. Era adresată „Redactorului *Convorbirilor literare*” și scrisă cu litere mici și fine ca de o mîină de femeie. Mi-am zis că trebuie să fie de la una din numeroasele poete tinere din provincie, care voiau să li se tipărească versurile în revista noastră. Deschizînd plicul găsii o scrisoare împreună cu o poezie intitulată *Venere și Madona*, amîndouă iscălite *M. Eminescu*. Numele Eminescu nu avea aparența a fi real, ci îmi păru

împrumutat de vreun autor sfiicios ce nu vrea să se dea pe față.

Deprins cu pacheturi întregi de versuri și proză ce-mi veneau zilnic, mă pusei să citesc cu indiferență *Venere și Madona*, dar de la a treia strofă care începea cu versurile :

Rafael pierdut în visuri ca-ntr-o noapte înstelată,
Suflet îmbătat de raze și d-eterne primăveri...

Interesul mi se deșteptă și merse crescînd pînă la sfîrșit. Foarte impresionat am cetit poesia de mai multe ori în șir, iar a doua zi des-de-dimineată n-am dus la Maiorescu cu manuscriptul în mînă.

— În sfîrșit am dat de un poet, i-am strigat ntrînd în odaie și arătîndu-i hîrtia.

— Ai primit ceva bun ? răspunse Maiorescu, să vedem ! El luă poesia și o ceti, apoi o ceti și a doua oară și zise :

— Ai dreptate, aci pare a fi un talent adevărat. Cine este acest Eminescu ?

— Nu știu, poesia e trimisă din Viena.

— Foarte interesant, zise încă o dată Maiorescu, așa manuscriptul la mine. Peste cîteva zile, fiind adunarea „Junimii“, și Maiorescu cetindu-ne versurile *Venere și Madona* toți și mai ales Pogor au fost încîntați de acest poet necunoscut.

Îmi pare foarte rău că pîntre hîrțiile mele n-am mai putut găsi scrisoarea lui Eminescu, care a ntovărășit poesia *Venere și Madona* căci era tot atît de originală și de interesantă ca și poesia înăși. Eu i-am răspuns felicitîndu-l de succesul ce avusese versurile sale în „Junimea“, i-am expus părerile societății, observațiile critice ce se făcuse, l-am îndemnat să cultive talentul său, și am sfîrșit cerîndu-i amănunte despre viața și ocu-

pațiile sale din Viena. La toate aceste Eminescu nici mi-a răspuns, dar peste cîtva timp îmi trimise o a doua poezie intitulată *Epigonii* care iarăși a făcut mare efect în Societatea noastră din cauza frumuseții versurilor și originalității cugătării. Negreșit că în fond nu era cu puțință să ne unim cu părerile lui Eminescu. O societate în care critica juca un rol așa de însemnat nu putea considera ca autori de valoare pe Cichindeal, Mumuleanu, Prale, Bolliac etc., din care unii sunt mult mai pe jos chiar de cea mai simplă mediocritate, dar știind seamă de talentul poetului, i-am publicat poezia chiar în fruntea *Convorbirilor*, unde tipăream versuri foarte rareori, numai în cazul cînd credeam că ele au o valoare deosebită. În scrisoarea ce i-am adresat atunci, deși i-am lăudat poezia, i-am arătat îndoiala ce aveam despre meritul mai multora din autorii cîntați de dînsul, și eram curios să aflu ce efect i-a făcut critica „Junimii“. Răspunsul ce l-am primit de la Eminescu l-am regăsit, și socot că este interesant de a-l reproduce aici în întregul său. Iată-l :

Viena în 17/6 870 st. n.

Scumpe Domnule Redactor,

*„Alles in Deutschland hat sich in Prosa und Versen verschlimmert
Ach und hinter Uns liegt weit schon die goldene Zeit !“¹*

„Intr-adevăr așa își începe Schiller *Ieremiada*, numai că el făcea un compliment trecutului, pe cînd aplicat la

¹ Tot ce-i în proză și versuri, în Germania, se degradează.

Vai, ce departe-au rămas timpurile de aur ! (Germ.) (n. ed.)

noi, românii, mi se pare a fi un adevăr. Dacă în *Epigonii* veți vedea laude pentru poeți ca Bolliac, Mureșan și Eliade, acelea nu sunt pentru meritul intern a lucrărilor lor, ci numai pentru că într-adevăr te mișcă acea naivitate sinceră, neconștiută, cu care lucrau ei. Noi cești mai noi cunoaștem starea noastră, suntem treji de suflarea secolului, și de aceea avem atîta cauză de a ne descuraja. Nimic, decît culmile strălucite, nimic decît cunoștința sigură, că nu le vom ajunge niciodată. Și să nu fim sceptici. Atîta lucru, cele mai multe puteri sfărîmîndu-se în van în lupte sterile, cele puține descuragiate, ameteite de strigătul gunoiului reînoată asupra apei. Îmi place să cetesc printre șire. Deși d-voastră cercați a rîde în *Copii* totuși adesea văd descuragiarea internă, convicțiunea amară că nu veți putea ajunge la ceva cu ele — căci e o generațiune cea cu care vă luptați.¹

Între corespondențele Redacțiunii am văzut un răspuns către V. Dim. Dacă e Vasile Dimitrescu acela căruia i-ați răspuns, aș avea a vă aduce aminte că o respingere prea aspră îl poate face să se îndoiască de sine însuși, și că poate e rar un om, care să se descurajeze mai ușor ca Dimitrescu². Altfel veți fi băgat în seamă, cum că are mult talent, deși fantasia îneacă reflecțiunea. Numai, drept vorbind, mama imaginilor, fantasia, nu îmi pare a fi o condițiune esențială a poeziei, pe cînd reflecțiunea nu e decît scheletul, care în opera de artă nici nu se vede, deși palidele figuri ale unor trágediani își arată mai mult oasele și dinții decît formele frumoase. La unii predomină una, la alții alta ; unirea amîndorora e perfecțiunea, purtătorul ei, geniu. Dimitrescu nu e un geniu deși e poet.

¹ Eminescu face aluzie la schițele și novelele mele intitulate *Copii de pe natură*.

² Urma a dovedit că Eminescu s-a înșălat asupra lui Vasile Dimitrescu, care a rămas necunoscut, neproducînd nimic de seamă în literatura română.

Poate că-mi o veți ține de rău, că v-am făcut observațiunea aceasta, dar am cumpănit respectul ce vi-l datorez, cu iubirea ce am pentru descurajatul meu amic. Dacă e rău ca să predominie iubirea, îmi retrag cuvîntul, și Vă rog a crede că n-am spus nimic.

Poate că *Epigonii*, să fie rău scrisă. Ideea fundamentală e comparațiunea dintre lucrarea încrezută și naivă a predecesorilor noștri, și lucrarea noastră trezită, rece. Prin operele liricilor români, tineri, se manifestă acel aer bolnav deși dulce pe care germanii îl numesc Weltschmerz. Așa Nicoleanu, așa Skelitti, așa Matilda Cugler, e oarecum conștiința adevărului trist și sceptic învins de cătră colorile și formele frumoase, e ruptura între lumea bulgărului și lumea ideii. Predecesorii noștri credeau în ceea ce scriau, cum Shakespeare credea în fantasmеle sale, îndată însă ce conștiința vede că imaginile nu sunt decît un joc, atunci, după părerea mea, se naște neîncrederea sceptică în propriile sale creațiuni.

Comparațiunea din poesia mea, cade în defavorul generațiunii *noi* și cred cu drept.

Încă una. Mi se pare că strofa a treia nu se prea potrivește cu întregul. Se poate cum că numai mi se pare, se poate cum că și multe altele mi s-or fi părînd bune, și or fi rele; în fine ceea ce nu se va potrivi, puteți șterge în bună voie. În caz de a șterge strofa a treia, apoi veți fi bun de a corege într-a patra vorba *zidea* în *zidind*: «Eliad zidind»... Admițînd strofa a treia ar suna mai bine, cores astfel.

Vă rog de indulgență pentru timpul cît vi-l răpesc cu citirea epistolei mele, și încredințîndu-vă despre deosebita stimă ce Vă păstrez.

Rămîn al d-voastră

M. Eminescu

NB. — În caz de a-mi răspunde în corespondența redacțiunii, veți binevoi a o face fără loc și nume sub cifra Y.Z."

Poesiile lui Eminescu, scrisorile sale, scrise altfel decât cele ce primeam obișnuit de la toți autorii, făceau să mă interesez tot mai mult de acest tânăr poet. Avînd a pleca în acea vară la băi în Austria, hotărîii să mă opresc la Viena cîțva timp pentru a face cunoștință cu Eminescu și a petrece cu dînsul o bucată de vreme. Dar nu l-am înștiințat de sosirea mea, voind să-i fac o surprindere. Ajuns la Viena mă dusei la cafeneaua „Troidl din Wollzeile“, unde știam că este locul de adunare al studenților români și mă așăzai la o masă deoparte lingă fereastră, de unde, fără a fi băgat în seamă, puteam observa pe toți tinerii ce vorbeau între dînșii românește. Erau mulți adunați în ziua aceea, unii păreau mai inteligenți, alții mai puțin, dar mai toate figurile aveau expresiuni comune, încît îmi zisei că Eminescu nu poate să fie printre dînșii. Deodată se deschide ușa și văd intrînd un tânăr slab, palid, cu ochii vii și visători totodată, cu părul negru, lung, ce i se cobora aproape până la umeri, cu un zîmbet blînd și melancolic, cu fruntea înaltă și inteligentă, îmbrăcat în haine negre, vechi și cam roase. Cum l-am văzut am avut convingerea că acesta este Eminescu, și fără un moment de îndoială m-am sculat de pe scaun, am mers spre dînsul, și întinzîndu-i mîna i-am zis :

— Bună ziua, domnule Eminescu ! Tânărul îmi dădu mîna și privindu-mă cu surprindere :

— Nu vă cunosc, răspunse el cu un zîmbet blînd.

— Vedeți ce deosebire între noi, eu v-am cunoscut îndată.

— Poate nu sunteți din Viena ?

— Nu.

— După vorbă sunteți din Moldova... poate din Iași ?...

— Chiar de acolo.

— Poate sunteți domnul... Iacob Negruzzi ? zise el cu sfială.

— Chiar el.

— Vedeți că și eu v-am cunoscut.

La auzul numelui meu, lătit între tinerimea studioasă din cauza *Convorbirilor literare*, studenții români din cafenea se grămădiră împrejurul nostru și Eminescu mi-i făcu cunoscuți. Cei mai mulți erau din Transilvania și Ungaria, câțiva din Bucovina.

— Îmi pare rău că Slavici a plecat din Viena în vacanțe, zise Eminescu, aș fi dorit foarte mult să faceți cunoștința lui. Eu cred că Slavici este un scriitor cu viitor, el cugetă drept, are idei originale, și va scrie foarte bine când va minui mai ușor limba română de care s-a cam dezvățat în școlile ungurești.

Împrieteniți din cel dintâi moment am stat mai bine de o săptămână în Viena, petrecând tot timpul cu Eminescu, discutând împreună despre trecutul și viitorul românilor, despre războiul franco-german ce tocmai izbucnise și pasiona toată lumea și mai ales despre literatura noastră națională.

Pe Slavici l-am cunoscut numai la întoarcerea mea de la băi și l-am îndemnat să scrie un studiu comparativ între cele două popoare conlocuitoare români și unguri, la care se referă și un pasaj din scrisoarea ce am primit de la Eminescu după întoarcerea mea la Iași și pe care o reproduc mai jos.

La despărțirea noastră întrebai pe Eminescu dacă i-ar plăcea să se așaze în Iași când va sfîrși studiile sale.

— Aș veni bucuros, îmi răspunse el, căci societatea „Junimea“ are pentru mine o mare atracție, însă mai târziu. Deodată ne-am înțeles cu Slavici să punem în mișcare pentru anul viitor o mare întrunire a studenților români din toate părțile, la mormîntul lui Ștefan cel Mare din minăstirea Putna. Cînd ne-om fi îndeplinit această datorie, vin. Eminescu îmi povesti cum voiau să organizeze acea serbare și-mi făgădui, asupra ei, o mică notiță pentru *Convorbirile literare* pe care mi-o și trimise. Este articolul subsemnat cu litera E și publicat în numărul din 15 septembrie al revistei. El mi-a fost trimis cu următoarea scrisoare :

Viena, 16/4 septembrie 1870

Scumpe domnule Negruzzi,

„Numai Dumnezeu mai poate descurca ce este omul. Astfel un individ, care crede că se cunoaște bine pe sine, care-și urmează liniștit trebile lui, ori concrete ori abstracte, țesături de painjini filosofice sau poetice, se trezește într-o bună dimineață cu o întîmplare oarecare, — în sine *aceeași* pentru toată lumea — că stîrnește în el porniri, de care nici nu visa măcar că există în sufletul lui ; această întîmplare nimicește toate țesăturile combinate de mintea lui, și el singur se trezește deodată că e alt om, adesa negațiunea individualității lui de până atunci. În fine, schimbări de astea psihologice de s-ar întîmpla numai sporadic pe ici, pe colea, în individul cutare ori cutare, ar fi calea-valea, dar popoare întregi să le vezi suferind de această *metempsicosă*, ori cum pustia i-aș mai zice ? Ai crede că suflete[le] germanilor au trecut în animale, și sufletele animalelor în german.

O, tăcuții, gînditorii, umanitarii germani ! Unde sunt ei ? Vă încredințez că nu-i mai găsești în nici o manifestație a vieții lor. Ziarele germane sunt mai *chauviniste*

și mai poltrone decât toate — decât ale noastre chiar, implicînd *Columna. Die welschen Mordbrenner!* iată titlul unui articol de fond din unul din cele mai serioase ziare; jurnalul *Blätter für literarische Unterhaltung* aduce totdeauna titlul cărților ce ies la lumină: *Das Germanenthum in Osterreich, Die Feuerprobe des Nord-deutschen Bundes, Auf ruck Frankreich, Vorwärts!, Geharnischte Sonette, Der Krieg Deutschlands*¹ — 20 până la 30 volume pe săptămînă, toate de materia aceasta!

Înainte nu țineau la naționalitatea lor, fiindcă nu prea aveau la ce ține! Toată lumea lega de numele de german epitetul nu prea măgulitor de „Holzkopf“². Azi lucrul se schimbă. Azi îi veți vedea tot așa de tenaci, greu de deznaționalizat, mîndri de numele lor cum sunt francezii. Iată urmele ce întîmplările istorice lasă în viața psihică a popoarelor.

Dacă e vo fericire pentru care vă invidiez într-adevăr, apoi e aceea că puteți găsi în ocupațiuni literare mulțumirea aceea pe care realitatea nu e în stare a v-o da, la mine e cu totul dimpotrivă; într-un pustiu să fiu și nu mi-aș putea regăsi liniștea.

Veți vedea din stîngacele schimbări și din neputința de a corige esențial pe *Făt-Frumos*³ că v-am spus adevărul. De aceea, vă rog, mai citiți-l d-voastră și ștergeți ce veți crede că nu se potrivește, căci eu nici nu mai știu ce se potrivește și ce nu.

În fine, am vorbit cu Slavici pentru articolele asupra ungarilor. Bietul om s-a cam descurajat cînd a cetit stu-

¹ Incendiatorii francezi, Foaie pentru convorbiri literare, Populațiile germane din Austria, Piatra de încercare a Federației statelor germane din nord, Înspre Franța, înainte! Sonete înzăuate, Războiul Germaniei (germ.) (n. ed.).

² Cap de lemn (germ.). (n. ed.).

³ Eminescu face aici aluzie la povestea sa *Făt-Frumos din lacrimă* publicată în numerele din 1 și 15 noiembrie 1870 din *Convorbiri literare*.

diile de Xenopol, pentru că simțea că nu o să poată scrie niciodată astfel; dar asta a fost totodată impulsul de căpetenie care-l va face să uă dea niște articole într-adevăr bine scrise și corect cugetate. Pentru asta însă și-a și destinat un timp de câteva luni pînă la Crăciun.

Alături cu povestea vă trimit și o notiță asupra serbării de la Putna. Puneți să o tipărească cu litere cît se poate de mici, nu trebuie să-i dați nici în cea mai externă aparență o importanță pe care nu va fi capabilă de a o avea.

În fine rugîndu-vă să mă iertați, întîi: c-am scris așa de negligent epistola, a doua că vă răspund așa de tîrziu, a treia că vă răpesc atîta timp cu ea — și încredințîndu-vă totodată despre afecțiunea călduroasă ce v-o păstrează.

Rămîn al d-voastră prea supus,

M. Eminescu

Spre marea mea părere de rău am fost împiedicat de a mă duce la minăstirea Putna ca să asist la adunarea tinerimii române de la mormîntul lui Ștefan cel Mare, și astfel n-am mai văzut pe Eminescu pînă la așăzarea sa în Iași ce a urmat cîtiva ani mai tîrziu. Însă în tot intervalul acesta am fost în corespondență regulată cu dînsul, și-mi aduc aminte că eu îl tot îndemnam în scrisorile mele să-și facă doctoratul, pentru a putea dobîndi la Iași o catedră la Facultatea de litere, dar Eminescu, nu-mi răspundea deloc asupra acestui punct, viîndu-i se vede foarte greu să-și cercuiască studiile, în marginile cele bine hotărîte, pe care le cere orice universitate pentru eliberarea unei diplome. Astfel Eminescu nu a dobîndit niciodată vreun grad academic, cu toate bogatele cunoștințe ce avea, mai ales în filosofie și istorie, și aspirațiile la o catedră universitară pe care, de altmînteri, numai noi le

aveam pentru dînsul, iar el nu le avea deloc precum îndeobşte nu avea nici o aspiraţie — nu s-au putut realiza.

Venit în Iaşi, el deveni în curînd prieten intim cu mai mulţi membri ai „Junimii“, Miron Pompiliu, Bodnărescu, Creangă, şi mai pe urmă reînnoi prietenia cu Slavici care şi el veni la Iaşi urmînd invitării mele. De pe la aceştia am aflat cîte ceva despre originea şi viaţa trecută a lui Eminescu, căci cu mine el nu vorbea niciodată de sine sau de ai lui.

Două versiuni circulau despre originea familiei lui Eminescu. După unii, bunul sau străbunul său ar fi fost turcul Emin. Acest Emin sau Emin-efendi cum i s-ar fi zis, ar fi fost negustor rămas prin Moldova în timpurile cînd relaţiile noastre cu turcii erau mai strînse. Deprins cu noi, el şi-ar fi schimbat numele în *Eminovici*, s-ar fi botezat, s-ar fi căsătorit cu o romîncă şi s-ar fi aşăzat întîi la Suceava şi apoi la Botoşani. Negreşit că după cîteva generaţii, membrii acestei familii nici ar mai fi ştiut de originea lor orientală, iar dragostea şi respectul ce Eminescu le-a avut totdeauna pentru musulmani, şi dispreţul său pentru greci, evrei, bulgari şi alte neamuri din Orientul Europei ce trăise sub dominaţia turcească, s-ar explica astfel prin atavism.

Această versiune este însă cu totul imaginară. După alta, poate mai întemeiată dar totuşi nesigură ce mi-a comunicat Slavici, familia lui Eminescu s-ar trage din unul din războinicii, cu care regele Carol XII al Sudiei a scăpat în ţările române după bătălia de la Pultava. Acest străbun al poetului nu a urmat mai departe pe regele său, ci însurîndu-se la noi cu o romîncă, a intrat în serviciul statului moldovenesc.

Strămoșii lui Eminescu au rămas în Suceava după trecerea Bucovinei către Austria și abia bunul sau poate abia tatăl său s-ar fi așăzat în județul Botoșani unde a trăit până la moartea sa, căutînd moșioara al cărui proprietar era.

Familia se numea Eminovici și chiar acum în zilele în care scriu aceste rînduri, mai trăiește cu acest nume un frate al lui Eminescu, ofițer în armata română. Mai tîrziu am aflat că și acesta ar fi adoptat numele Eminescu. Însă nu Eminescu însuși și-a schimbat terminația din *ovici* în *escu*, ci, precum mi-a spus-o odată singur, Aron Pumnul, învățătorul său de limba română la Cernăuți unde îl trimesese tatăl său să studieze, l-a îndemnat să-și romanizeze terminația. La Cernăuți, viind odată o trupă de actori români, sub direcția doamnei Fanny Tardini, tînărul Eminescu a părăsit școala, din admirație sau poate dintr-un amor precoce pentru una din actrițe, și s-a tocmnit ca suflor, cutreierînd cu acea trupă mai toate orașele române până ce, iarna, a ajuns la București. Acolo, se zice că din gaura de suflor vedea foarte des o doamnă sau domnișoară frumoasă ce venea regulat la teatru în aceeași lojă de avanscenă, și se aprinse de un amor platonice așa de mare pentru dînsa, încît multe nopți le-a petrecut viitorul poet, după sfîrșirea reprezentației, *sub ferestrele femeiei adorate* fără ca aceasta să aibă o idee măcar de pasiunea ce inspirase.

Aflînd tatăl lui Eminescu că fiul său se găsește în București, s-a grăbit să-l ridice din mijlocul actorilor și să-l trimită la Brașov ca să-și urmeze, în gimnaziul român de acolo, învățăturile întrerupte. La Brașov Eminescu a stat cîtva timp, apoi merse la Blaș, unde sfîrși studiile sale secundare

și trecu în urmă la Viena la Universitate, unde l-am găsit în vara anului 1870. Eminescu era atunci de 21 de ani, născut fiind în 20 decembrie 1849. Cu tatăl său împreună, Eminescu nu putea trăi din cauza vecinicilor aluzii înghimpătoare pe care acesta le făcea fiului său; după cum mi-a spus însuși poetul, acești ghimpi au fost cauza principală pentru care viața în casa părintească i-a fost totdeauna nesuferită. Chiar când se ducea în vacanțe la moșioara tatălui său, el se așăza în sat într-o casă de țaran, iar altă dată stătu o vară întreagă la stînă cu ciobanii.

• Atît am putut afla despre întiile tinerețe ale lui Eminescu.

Cînd Maiorescu deveni ministru al Instrucțiunii publice, Eminescu fu numit bibliotecar la Universitatea din Iași, post foarte potrivit pentru dînsul, căci acum avea și îndestulă vreme să lucreze după voie și ocaziunea să se adîncească zile întregi în cărți și manuscrise vechi — ocupație ce avea pentru dînsul un farmec deosebit, căci Eminescu a fost totdeauna mare admirator al trecutului, mai ales al evului mediu și deplin disprețuitor al secolului nostru și al civilizațiunii moderne. În timpul cînd era bibliotecar au început și amorurile cu Veronica Micle, care a murit în anul 1889 chiar cînd începusem a scrie aceste amintiri. Veronica era de mult cunoscută „Junimii“, din anul 1864, cînd figurase la vîrsta de 14 ani, ca martoră principală în procesul lui Maiorescu. Foarte frumuseală, veselă, spirituală, această fată fu măritată de mama ei la vîrsta de 16 ani cu Ștefan Micle, bătrîn profesor la Universitate. Între dînșii erau poate 38 de ani deosebire, de nu mai mult. În asemenea împrejurări, fiind dat și caracterul ușuratic al acestei tinere femei, nu e de mirat că ea nu se cre-

dea legată prin lanțurile căsătoriei până într-atita încît să păzească cu stricteță credința conjugală bătrînului Micle, pe care îl considera mai mult ca un părinte decît ca un soț. Veronica nu a simțit un adevărat amor decît pentru Eminescu. În casa bătrînului Micle, Eminescu petrecea ceasuri întregi pe fiecare zi ; acolo își declama poeziile cu aceea cadență plîngătoare care făcea farmecul lecturii sale. Acolo și Veronica i-o fi cetit încercările sale poetice, care pe ici, pe colo, poate or fi fost îndreptate după sfaturile lui Eminescu. Prin zilnicele lor relațiuni s-a dezvoltat această violentă pasiune reciprocă ; tinerii amorezați își jurară să se căsătorească după moartea lui Micle, ba încă Eminescu cu fantezia lui nemăsurată, temîndu-se de pe atunci de posibilitatea unei despărțiri după eventuala lor căsătorie, propunea ca amîndoi să treacă în secret la catolicism din cauză că această lege nu admite divorțul.

Pe lîngă scopul de a face din Eminescu un doctor în filosofie, poate că și dorința ce aveau cîțiva dintre noi mai inițiați în tainele vieții sale private de a-l despărți de Veronica, a fost una din cauzele pentru care societatea „Junimea” se hotărî să trimeată pe Eminescu cu contribuția membrilor ei la Berlin pentru ca să urmeze studiile sale universitare.

La Berlin, Th. Rosetti, comisarul guvernului pe lîngă căile ferate Stroussberg întrebuiță pe Eminescu ca un fel de secretar privat pentru a-i da ocazie să aibă un mic salariu. Dar zadarnic l-am trimis pe Eminescu la Berlin. Fie că el nu se putea hotărî să se pregătească pentru examenul de doctorat, fie că pasiunea pentru Veronica îl rechemă înapoi la Iași, el părăsi Berlinul, fără chiar a ne preveni, și într-o bună dimineată ne

pomenirăm cu dînsul întors definitiv. Atunci după stăruința noastră el fu numit revizor școlar în județele Iași și Vaslui. În această calitate el călătorea din sat în sat, avea raporturi continue cu învățătorii, cu primarii, cu țăranii, și se întări tot mai mult în dragostea sa pentru poporul de jos. De pe atunci datează începuturile sale de poezii în formă populară pe care mai târziu le-a perfecționat așa de mult. Simbăta seara venea obișnuit cu cîteva poezii de acestea, cărora „Junimea“ le dădu epitetul de *cantabile* fiindcă adeseori le intonam în cor spre înveselirea tuturor și a autorului însuși, care, cînd era bine dispus, lua și el parte la cîntarea comună.

Așa merseră lucrurile pînă la anul 1876 cînd partidul roș viind la putere începu să prigonească fără cruțare nu numai pe bărbații politici din tabăra învinsă dar și pe toți acei ce se bucurase cîtuși de puțin de protecția acestora.

Pentru a avea cu ce trăi, Eminescu, urmînd invitării lui Maiorescu, se așază la București unde deveni redactor la jurnalul de opoziție *Timpul*. Prin faptul că făcea polemică zilnică cu partidul liberal, el îmbrățișă cu încetul cauza conservatorilor cu un fel de fantasmă poetică închipuindu-și-i ca un partid de autohtoni, în luptă cu altul ce s-ar compune mai ales din persoane de origine străină. Cîteodată, cînd îl apuca indignarea, el scria cîte unul din acele articule polemice violente pe care le admirau nu numai partizanii, dar chiar și adversarii săi și mai ales C. A. Rosetti, șeful partidului de la putere. Știu de la intimi de-ai lui Rosetti că acesta în momentul cînd îi soseau gazetele, lua totdeauna întîi *Timpul* în mînă și citea articulele lui Eminescu de la un capăt la altul, declarînd despre poetul nostru că are cea

întii pană de jurnalist în România, deși era cel mai înverșunat dușman al său. În intervalul acesta Micle muri și Veronica, liberă acum, aștepta cu nerăbdare să vie iubitul ei în Iași și să-și îndeplinească făgăduința. Însă sentimentele lui Eminescu nu mai erau acele de odinioară. Absența îndelungată își produsese efectele ei asupra imaginației impresionabile a poetului. Se crede că întii i-ar fi inspirat un amor trecător d-na Mite Kremnitz, soția d-rului Kremnitz, autoare germană plină de talent care trăia în București¹ și care primea un cerc de oameni de litere în casa ei, apoi i-a deșteptat o pasiune puternică văduva Cleopatra Poenaru, fiica pictorului Lecca. Acei care cunosc ca mine pe această doamnă, negreșit foarte inteligentă dar deloc frumoasă și mult mai mare de ani decît Eminescu, își vor pune uimiți întrebarea cum de o asemenea pasiune a fost posibilă? Și cu toate acestea niodată Eminescu n-a iubit mai cu violență. Poate însă că și rezerva în care se zice că s-ar fi ținut Cleopatra față de Eminescu ar fi fost cauza înverșunatei pasiuni a poetului. El se plimba nopți întregi înaintea casei Cleopatrei din str. Cometa „pe lingă plopii fără soț...” care se găseau cam acolo unde astăzi se ridică statua lui Lascăr Catargiu, o urmărea pretutindeni, ba i s-a întîmplat să petreacă o noapte întregă, de cu sară pînă în ziuă, ascuns în bucătăria iubitei sale, numai spre a o zări un moment. În această perioadă Eminescu a compus cele mai frumoase și mai desăvîrșite poesii, acele care au pus pecetea geniului pe scrierile sale și i-au statornicit reputația de mare poet.

¹ A murit în anul 1915 la Berlin.

Veronica din Iași, aflînd desigur despre noua pasiune a lui Eminescu, se răpezi desperată la București și se vede că pe un timp scurt ea îl putu iarăși atrage spre dînsa. Dar după întoarcerea ei la Iași, cu dispariția farmecului prezenței, dispăru din nou afecțiunea lui Eminescu și de astă dată pentru totdeauna. Desperarea iubitei, înșălată în visurile și așteptările sale, ținu mai mulți ani în care ea se plînsese în versuri de amorul ei necredincios pînă cînd natura ușoară a Veronicăi învingînd, o făcu să se mîngîie și ea de părăsirea iubitului ei. Că încă de pe atunci facultățile mentale ale lui Eminescu începeau a simți întăile încercări ale boalei care se pregătea, arată și ocupațiile sale ce se mărgineau aproape exclusiv la metafizica indiană și în general la mistere religioase. Pe mine mă puse întâi pe gînduri și-mi strînse inima următoarea împrejurare. Viînd o dată în București după ce nu dădusem ochi cu Eminescu mai bine de un an întreg, mersei să-l văd la dînsul acasă. Nu l-am găsit, dar am intrat în locuința unde ședea. Era o odăiță în fundul curții Clubului regal de pe Calea Victoriei, în care rufe, cărți, perine, haine, manuscrise, teancuri de gazete vechi stăteau aruncate unele peste altele. Poate că de luni de zile nu se mai măturase și curățise acea odaie, căci nu mi-aduc aminte să fi văzut în toată viața mea, pînă chiar și prin bordeie țigănești, așa o murdărie. Am plecat întristat și cînd a doua zi am întîlnit din întîmplare pe Eminescu pe uliță, el îmi zise :

— Am auzit că m-ai căutat ieri, ce voiai de la mine ?

— Voiam să te văd, nu te-am mai văzut de un an.

— Aşa ! exclamă el cu mirare... Poate că nu avea nici o idee că trecuse atita vreme de cînd nu ne mai întilnisem.

Într-o notiță ce am publicat în *Convorbiri literare* cu ocaziunea morții lui Eminescu, am vorbit despre venirea sa la Iași în luna iunie 1883 cînd s-a ținut acolo o mare serbare pentru inaugurarea statuei lui Ștefan cel Mare ce se ridicase pe piața Curții domnești. Eminescu își regăsi atunci prietenii săi intimi, pe Creangă, pe Miron Pompiliu, pe ceilalți, cu care petrecu vreo zece zile. În o „Junime“ numeroasă ce se ținu la mine, el ne ceti, în aplauzele entuziaste ale Societății, cunoscutele sale versuri în formă de *Doină* [...] pe care serbarea i le inspirase. Foarte caracteristic este că, deși trimis de jurnalul *Timpul* pentru a scrie corespondențe despre festivitățile din Iași, el nici măcar se duse să asiste la inaugurarea statuei, ci în timpul cînd mii și mii de oameni se grămădeau înaintea palatului domnesc, și ascultau discursurile patriotice ce se rosteau, el petrecea singur la „Borta-rece“ cu un pahar de Cotnar.

Abia trecuse opt zile după întoarcerea sa în București și primii o scrisoare de la d-na Maiorescu prin care aceasta îmi da trista știre că Eminescu a înnebunit ; că el își închipuiește a fi călugăr, binecuvîntînd pe oricine întilnește și șoptind rugăciuni. D-na Maiorescu îmi cerea să încunoștințez pe rudele lui Eminescu despre această mare nenorocire. Eu, știind că rude de ale lui Eminescu nu trăiesc prin Iași și neavînd o idee care din frații sau surorile lui sunt în viață și unde se găsesc, m-am dus chiar în seara cînd am primit scrisoarea la Veronica Micle, spre a cere deslușiri, închipuindu-mi că ea trebuie să-i cunoască bine pe toți. Am găsit pe Veronica ju-

cînd cărți cu un tînăr ofițer. Eu totuși căutam să o pregătesc încetul cu vestea nenorocită despre boala prietenului ei pentru a nu o impresiona din cale afară, cînd spre uimirea mea văzui că Veronica ia lucrul foarte ușor, aproape cu indiferență. „A nebunit Eminescu ? Se vedea de mult că merge pe calea aceasta.“ Apoi, schimbînd vorba, trecu la un subiect de conversație mai veselă...

Prin îngrijirea amicilor lui Eminescu și în special a lui Maiorescu care a fost totdeauna un binefăcător al lui, el a putut fi trimis la Viena în casa de sănătate a doctorului Leidesdorf. Acolo stătu aproape un an, se îndreptă, și putu fi trimis să călătorească prin Italia cu prietenul său Chibici Rîvneanu care l-a îngrijit ca un frate. Întors în țară el se așază la Iași unde după stăruințele noastre fu numit subbibliotecar pentru a avea un mic salariu din care să poată trăi. După cîtva timp însă un alt acces de nebunie îl lovi și el fu condus în Institutul de alienați de la mînăstirea Neamțu. Eminescu se îndreptă din nou întrucîtva, se duse la Botoșani, unde îl mai căutară și doctorii din localitate, și veni în sfîrșit la București unde jurnalul *România liberă* îl luă ca colaborator mai mult pentru a avea ocaziunea să-i dea un salariu, decît pentru a se folosi de activitatea sa, iar alți tineri prieteni au înființat cu Eminescu un nou jurnal literar *Fîntîna Blanduziei* care însă n-a avut o lungă viață.

Cea de pe urmă dată cînd am văzut pe Eminescu a fost la Teatrul Național. Eu eram cu nevasta mea într-o lojă, iar el era într-un stal din care ne fixa toată vremea. Se vedea că avea intenția să vie în loja noastră dar pînă la urmă îl cuprindea sfiala, căci abia sculat se așeza iarăși la loc. Cît era de schimbat ! Ce deosebire între

data întii cînd, cu 19 ani în urmă, îl recunoscusem din instinct între o mulțime de tineri, și acum cînd puhav la față, încovăiat și cu ochii rătăciți, era aproape de sfîrșitul său. În adevăr puțin timp după aceea, reapucat de boala sa, el fu condus în Institutul de alienați al doctorului Șuțu din București unde muri în ziua de 15 iunie 1889.

Nu este nici o îndoială că nebunia a fost o boală ereditară în familia lui Eminescu și se poate urmări la ascendenții săi din partea mamei. Din frații lui Eminescu unul s-a sinucis, alții au murit nebuni, o soră era paralizată, alta, Henrieta, era isterică și a murit foarte tinăără.

Maiorescu, Gherea și alții au scris despre poeziile lui Eminescu, cu nu am voit decît să notez cîteva amintiri ce-mi rămăsese despre acest bărbat interesant. Îmi pare că-l văd încă palid, slab, cu plete lungi lăsate pe umăr și cu privirea sa adîncă și melancolică. O împreunare de așa mare talent și de atîta modestie este ceva extraordinar. Lipsit cu totul de ambiții, el nu avea nici o aspirație pentru îmbunătățirea situației sale sociale sau chiar materiale, ba nici măcar dorința naturală și legitimă a autorilor ca scrierile să le trăiască după moarte și meritele să le fie apreciate și recunoscute de generațiile viitoare nu răsărea niciodată în sufletul său candid. Moartea de altminteri era pentru Eminescu stingerea eternă. fericita Nirvana a indienilor, a căror metafizică era obiectul studiilor sale neobosite și meditațiilor sale adînci.

Plin de simpatie pentru clasele muncitoare, Eminescu avea o milă nesfîrșită pentru soarta țaranului român cu care îi plăcea mult mai mult să stea de vorbă decît cu bărbații semi-culți ai

societății mai înalte. Aceste sentimente îl făceau să scrie în *Timpul* articule pătrunse de adâncă și puternică indignație. Mulți își vor fi aducând aminte de acel articol faimos din 1877 în care vorbea despre dorobanții flămânzi și ruși, cari, întorcându-se biruitori din război, cereau burghejilor din București găzduire pe o noapte și acești bulgaro-români, cari cu gazeta în mână se lăudau de vitejia ostașilor noștri, îi izgoneau fără milă de la ușa lor.

În anii tinereței, pe cînd boala nu începuse încă a altera caracterul său, Eminescu era omul cel mai simpatice, cu natura sa impersonală, vocea sa cea melodioasă și zîmbetul său cel blînd. Pe atunci numai un mic cerc de prieteni, mai ales din „Junimea“, recunoștea strălucitul său talent. Restul publicului și în special scriitorii din București, mai ales Hasdeu îl lua în ris ca pe un autor cu pretenții și lipsit de orice merite literare. Dar prin o dreaptă întoarcere a lucrurilor totul s-a schimbat mai tîrziu. Tinerii de prin școli începură să găsească tot mai mare plăcere în citirea poeziilor lui Eminescu, până cînd întreaga generație mai nouă fu cuprinsă de entuziasm pentru nenorocitul poet care a avut un sfîrșit atît de jalnic. Eminescu, cunoscut în mod imperfect de noi contemporanii ce ni-l reînfățișăm din amintiri răslețe, va fi mai bine pătruns de generațiile viitoare, a căror judecată, neîntunecată prin fapte fără însemnătate, va putea mai ușor cuprinde în întregul ei puternica lui personalitate.

CAPITOLUL XV

ÎNCHEIERE

Cu timpul Societatea noastră literară se schimbase. Pe la anii 1880—85 „Junimea“ înfățișa un cu totul alt aspect decît la început. Maiorescu, Th. Rosetti, Eminescu, și Slavici trăiau acum în București, Carp, ocupat cu politica și agricultura, făceau numai scurte aparițiuni în Iași, Pogor, îngrijat de sănătatea sa, ieșea rareori din casă seara și pierdea tot mai mult interesul pentru Societatea noastră ; cîțiva membri murise, iar unii din cei vechi cari nu părăsiseră orașul Iași, precum profesorii Culian, Melic și alții se simțeau cam străini în mijlocul unei generații tinere, crescută în bună parte de ei înșii și se arătau în întrunirile noastre abia de 2, 3 ori pe an „pentru a întrerupe prescripția“, cum ziceau ei. Singuri N. Gane, Gr. Bucliu, A. Naum și mai ales eu, am rămas statornici până la sfîrșit. În casa mea din strada Păcurari eu strîngeam regulat o dată pe săptămînă întreaga generație mai nouă ce se ocupa cu literatura, însă, fiind în toți anii aceștia deputat, mă duceam și eu cîteva luni pe iarnă la București — ceea ce producea o întrerupere supărătoare în mersul Societății. Pe lângă Naum, Virgolici, Al. Xenopol, Creangă, Con-

ta, Pompiliu, veneau acum regulat tineri ca N. Volenti, Abgar Buicliu, C. Leonardescu, C. Dimi-trescu, Xenofon Gheorghiu, Philippide, Missir, Al. Cuza, Meisner, etc.

Aceștia, cînd începură a învăța carte, se trezi-seră cu *Convorbirile literare* în mînă și aveau res-pectul natural tuturor epigonilor pentru acei care, înaintea epocii lor, începuseră activitatea și lupta. Diferența de vîrstă care dispărtea aceste două ca-tegorii de membri făcea ca afară din Societate unii să trăiască în mod cu totul deosebit de cei-lalți, în opunere cu unitatea în toate privințele perfectă ce domnise între membrii primitivi ai „Junimii“. Astfel tinerii, avînd viața lor proprie, se adunau și petreceau vesel împreună mai ales în cafeneaua numită a lui Buch, dîndu-și porecle între dînșii și creînd un fel de limbagiu propriu al lor, cu înțelesuri necunoscute celor mai vechi, încît adesa în discuțiunile Societății unii nu înțe-legeau aluziile celorlalți. Pe lîngă aceasta, timpul războaielor înverșunate trecuse. La intrarea în So-cietate a generației nouă, tinerii găsise cîmpul de bătălie cîștigat și ocupat de noi, și astfel stimulul cel mare al zilnicelor hărțuieli și lupte dispăruse. În sfîrșit se mai produse încă un motiv care dispăr-tea pe unii membri ai Societății de ceilalți și acea-sta era viața politică în care intrară numeroși membri ai „Junimii“.

Carp, totdeauna pasionat pentru politică, era pe cale să creeze o întreagă direcție nouă în care noi, vechii prieteni, îl urmam fără șovăire. Nici ar fi trecut prin cap vreunui din noi de a se despărți de cel pe care îl numeam „șeful“ și a intra în par-tide contrare. Era ceva natural, de sine înțeles, ca să mergem totdeauna împreună, chiar dacă în dis-cuțiile private dintre noi se iveau cîteodată păreri

deosebite. Nu așa însă făceau mulți din cei tineri.¹ Ministrul Ion Brătianu, voind să-și creeze partizani devotați în Moldova și în special în Iași, făcea prin reprezentanții săi din localitate tot felul de propuneri măgulitoare unora din amicii noștri. Conta fu numit ministru, pe Xenopol, Dumitrescu, Verussi și alții îi alegea deputați sau le dădu funcțiuni înalte care le aduceau avantaje materiale și linguseau amorul lor propriu. În timpul în care o apropiere între Carp și I. Brătianu părea posibilă și chiar probabilă nu se arătă negreșit nici o greutate înăuntrul Societății, dar mai târziu, când se văzu imposibilitatea unei asemenea apropieri, se iviră dezbinări între membrii „Junimii“, căci, deși în întrunirile săptămânale urma a nu se vorbi politică, totuși este greu ca să te cerți într-un loc și să trăiești în deplină armonie în altul. Eu unul am fost acel care am combătut mai mult o unire cu partidul lui Brătianu căci totul mi se părea că ne desparte de acel grup, și învățătura, și creșterea, și modul de a vedea lucrurile, și chiar de a ne închipui ființa Statului și funcționarea întregului său mecanism. Dar alții erau de altă părere. În special Nicu Gane, foarte măgulit și sărbătorit ca autor de întreaga familie a lui Brătianu, pe care o cunoscuse de aproape la băile de la Slănic, apoi îngrijat de întreținerea și viitorul numeroasei sale familii, vedea cu ochi buni această apropiere. După o lungă discuție ce am avut o seară întreagă împreună, văzînd că nu ne putem deloc înțelege, i-am prezis la despărțire că fărmeătorul de Brătianu are să spargă și acest mic cuib al „Junimii“ care singur în țară rezistasă pînă atunci ademenirilor lui. Peste cîțiva ani, cînd Gane ne părăsi cu totul în politică și trecu cu arme și bagaje la partidul numit atunci colectivist, am avut neplăcerea să-i

aduc aminte despre acea prorocie a mea ce se îndeplinesc. Iar Gane, mărturisind că eu am văzut mai bine viitorul, susținea că n-avea ce să facă, și că lucrurile ar fi venit oarecum de la sine.

La această defecție a lui N. Gane fac aluzie două versuri ale mele din epistola ce am adresat lui Naum și pe care am publicat-o în *Convorbiri literare* din 1 aprilie 1888 :

„Căci vai, din cei mai vrednici, ce-au tras mai mult la
greu

La dușmăneasca ceată trecu' într-un ceas rău.“

Se cetea în adunările Societății ca și înainte scrieri de ale membrilor și corespondența redacțiunii ; se urma tradițiunea și în toate celelalte privințe, însă ședințe așa de interesante cum le avusesem în cei dintâi cincisprezece ani ai „Junimii“ nu mai erau acum și se simțea câteodată de toți că „Junimea“ era pe cale de a da înapoi. În aceste împrejurări se întâmplă în anul 1884 ca să moară Vasile Boerescu, ce ocupa la Universitatea din București aceeași catedră pe care eu o aveam în Iași, și astfel să am posibilitatea de a mă muta cu toate drepturile mele de profesor în capitală, așa precum făcuse și alți colegi ai mei în cazuri asemănate. Maiorescu mă îndemna mult să vin la București ; eu însumi cu toată neplăcerea unei părăsiri a centrului în care trăisem și lucrasem, vedeam bine că totul se centralizează în București și că Iașul e pierdut pentru orice viață deosebită și neatinată, atât politică cât și intelectuală. Apoi mă săturasem ca pe lângă direcție să am și administrația *Convorbirilor*, care îmi pricina nu numai pagube materiale dar înfățișa și un capital de muncă pierdut pentru alte lucrări, pe când în București asociația Socer și Teclu îmi propunea să ia

asupra ei administrația revistei pe care vrea să o scoată pe riscul ei propriu într-o ediție mult mai frumoasă decât înainte.

Această propunere avea o mare atracție în adevăr și totuși, om al obiceiurilor statornice, nu mă puteam încă hotărî la o strămutare. Cînd însă veni și Vasile Alecsandri și mă sfătui să mă așez în București, căci în Iași nu ar mai fi nimic de făcut ; în sfîrșit cînd chiar membrii familiei mele, care mă iubeau, declarară cu părere de rău că în adevăr mintea sănătoasă nu putea judeca altfel, decît că o strămutare ar fi avantajoasă, mă hotărîi și eu în sfîrșit. Deodată însă n-am dat pe față acea hotărîre a mea către membrii societății literare, fiindcă cercul „Junimii“ era să fie consternat. Și în adevăr cînd s-a aflat despre plecarea mea era o jale generală : „Se duce și el ?“ „Se duc și *Convorbirile* ?“ „Atîta mai avem și noi în Iași !“ „De acum nu mai rămîne nimic în acest oraș !“ „Dispărînd *Convorbirile* care îi dădeau încă puțină strălucire, Iașul va fi mort ca orice oraș de provincie.“ Care de care stăruia, mă apuca, mă sfătuia, mă ruga să nû plec. Din toți însă Nicu Gane era în adevăr desperat, precum am zis într-un articol anterior. Dacă eu rămîneam în localitate poate că el n-ar fi avut curajul să ne părăsească în politică cu toate ademenirile lui Ion Brătianu.

Cînd fu bine statornicit că mă mut și că nici o sfătuire sau tînguire nu poate schimba ceea ce era inevitabil, membrii „Junimii“ au pus la cale să ieie de la mine un concediu strălucit, sărbătorindu-mă cu pompă. Și în adevăr ei îmi dădură un mare banchet puindu-mă în locul de onoare, ceea ce nu intra în obiceiurile societății noastre, unde fiecare ședea după plac și locuri de onoare nu existau. Apoi băură în sănătatea mea și a Con-

vorbirilor, urară viitor fericit și revistei și directorului ei, ba chiar se recită în onoarea mea și următoarea poezie compusă ad-hoc de Al. C. Cuza :

(Versurile cetite la banchetul din 14 aprilie 1885
dat în onoarea lui Iacob Negruzzi.)

Tu-mi ziceai odată cum că pân'la moarte
Dragostea ta toată tu ne vei păstra.
Ți-ai uitat amicii, le uitași pe toate ;
Astfel este veacul, nu e vina ta.

Din stihurile acum trecutului către domnul

C. A. Rosetti

Coane Jacques, mă-nchin cu stimă, la boieri mă dau
plecat.

Am să spun vreo două vorbe, nu vă fie cu bănat,
Chestiunea-i arzătoare, din pricina burghezimii
Care stă și se bôcește pe ruinele „Junimii“.
„Convorbirile ne lasă, Jacques se duce, vai și chiu
iașul, veselă grădină, se preface în pustiu !“
Astfel plîng ca niște babe... O „Junie“ ce-ai ajuns !...
Toți de-am zice-așa ne-ar merge vestea ca de popă tuns
Cum ! să nu fim noi în stare, „junimiștii“ get-beget,
Să călcăm pe căi bătute, cît de slab și cît de-ncet !
„Junimiști !“ pierit-au oare focul sacru dintre noi,
Rămuiatu-ne-am cu toții cei mai vechi și cei mai noi,
Prăbușitu-s-a altarul, prăpădit-am focul sfînt
De plecăm mîhnîți și gîrbovi fruntea noastră spre
pămînt ?...

Trece-un om, urmează altul, soarta lui e tot aceea,
Căci eternă-i dat să fie numai singură ideea.

Sursum corda !... Jacques se duce, *Convorbirile* s-au dus
Însă soarele „Junimii“ după nouri n-a apus,
Mîndru dogorește cerul ca și-n ziua cea dintîi,
Noi suntem urmașii Romei, noi vom fi urmașii tăi !

Eu eram cuprins de o emoțiune tristă căci dacă știam ceea ce lăsam în Iași, nu știam deloc ceea ce mă aștepta în București. Și în adevăr în cele întii șase luni de petrece în capitală, așa eram de nemulțumit și atît mă simțeam de străin acolo, încît adeseori mă căiam de hotărîrea ce luasem și mă apuca dorul de Iași. Mai tîrziu lucrurile se schimbă cu totul în alte privințe, însă, în ceea ce se atinge de literatură, așteptările mele au rămas deplin înșălate.

A redeștepta societatea „Junimea” așa precum fusese odinioară era un lucru nerealizabil, și chiar o societate literară, în înțelesul obișnuit al cuvîntului, cu greu putea să se înființeze în București. Întreaga atmosferă a capitalei îi era și îi este încă dușmănoasă. Din cauza greutăților vieții și din cauza ademenirii a numeroase petreceri de tot feliul, domnește aici o goană mare după cîștig material de care nu sunt scutiți cei ce se ocupă cu lucrări literare și științifice. Cînd însă vrei profita trebuie să cruți multă lume de care poți avea nevoie, mai ales din înaltele cercuri politice, în paguba independenței cugetării. Scriitorii din capitală mai sunt apoi stăpîniți de o mare deșărtăciune și de vii sentimente de invidie între ei, fiindcă orice trecere înaintea altuia este întovărișită de răsplătiri exterioare și de laude publice, lucruri cu totul străine primului cerc din Iași ce trăia oarecum afară de mișcarea publică din țară.

Prin urmare a întrebuiința aceste elemente la o lucrare comună era aproape cu neputință precum dovedesc și toate începuturile altora de mai înainte. S-ar fi putut face o încercare cu elemente tinere ce ieșeau la iveală însă și această încercare era împreunată cu greutăți. Mai toți tinerii ce se hrănesc cu pana lor, fiind săraci, își cîștigă exis-

tența scriind la jurnale politice în paguba unei munci și unor studii serioase. Așa avem autori socialiști, liberali, radicali, constituționali, conservatori, care, influențați de bucătăria zilnică ce sunt siliți să facă la jurnalele unde li se plătește, își pierd originalitatea gândirii și scrierii. Cum s-ar fi putut aduna toate aceste deosebite elemente ? O mare piedică mai era în sfârșit și următoarea : Maiorescu, Rosetti, Carp erau foști și viitori miniștri. Cei ce s-ar fi adunat la dîșii, s-ar fi găsit în casa unor membri însemnați sau a guvernului sau a opoziției — pentru mulți o mare piedică de a veni. Pe lângă aceasta, Maiorescu și cu mine eram profesorii multora din tinerii ce s-ar fi putut atrage în Societate, așa încît ne despărțea foarte mult pe unii de alții și pozițiunea pe lângă deosebirea de vîrstă. Sfiala domnea în aceste întruniri, și sentimente de adevărată colegialitate nu erau posibile. De aceea toate încercările făcute de Maiorescu și de mine n-au produs roadele dorite. Veneau, nu e vorba, oricîți cînd îi chemai, dar întrunirile erau reci. Critica liberă cu care ne deprinsesem în Iași era neplăcută multora și chiar imposibilă. Afară de aceasta, Maiorescu — înțelegînd tot mai puțin, cu cît înaintează în vîrstă, o petrecere de orice soi fără prezența femeilor — făcea tot felul de încercări de adunări literare, la care asistau și doamne tinere, frumoase și inteligente, dar aceste întruniri nu erau de nici un folos pentru literatură. În prezența damelor era prea dureros pentru un tînăr autor de a se vedea criticat și cînd Caragiale, cu cuvîntul său tăios și caracterul său necruțător, pocnea pe vreun tînăr ce cetea o compunere a sa, cu vreo observație atîngătoare și puțin politicoasă în formă, se lătea deodată un sentiment penibil în toată adunarea. Eram în parte

aceiași oameni ca la „Junimea“ din Iași ce ne întruneam : Th. Rosetti, Maiorescu, Caragiale, Burghelle, chiar Eminescu înaintea boalei lui și totuși era altceva. În locul unui aer ușor și liber ne găseam într-o atmosferă grea și apăsătoare.

Am citat adeseori pe Slavici fără a vorbi mai de aproape de dînsul, și fiindcă mă aflu la cel de pe urmă capitol al acestei scrieri, voiesc a nota, precum am făcut și pentru alții, cîteva amintiri despre acest însemnat autor român.

Precum am zis în capitolul precedent, pe Slavici l-am văzut întîi la Viena la întoarcerea mea de la băi, în vara anului 1870. Pe atunci dînsul vorbea românește cu oarecare greutate și cu accent străin, dezvățîndu-se de limba părintească în școalele ungurești. Eu l-am îndemnat să scrie un șir de studii despre maghiari și români, să puie oarecum pe hîrtie ideile ce-mi exprimase de mai multe ori în convorbirile noastre. Din deosebite împrejurări Slavici după serbarea de la Mănăstirea Putna a trebuit să părăsească Viena și să plece în Ungaria.

Acolo a ajuns copist la un avocat român într-un orașel neînsemnat, de unde îmi trimetea scrisori foarte triste căci nu se putea deloc împrieteni cu practica dreptului. Pe atunci el trăia cu o fată germană numită Luisa, despre care îmi seria toată vremea cu entuziasm. Dar nici viața aceasta cvasiconjugală, nici activitatea sa de concepist pe lîngă un avocat n-a ținut mult timp. Pe avocat l-a părăsit pentru a deveni corectorul unui mic jurnal românesc — post care-i aducea 50 florini pe lună, iar Luisa se îmbolnăvi și muri. Judecînd după scrierile sale desperate, această pierdere a fost pentru dînsul foarte dureroasă. Însă alte încercări mari îl mai așteptau ; întîi muri mama lui, apoi,

cîteva săptămîni mai tîrziu, tatăl său, și în mijlocul durerii sale el căzu foarte greu bolnav, și se afla prăpădit într-o desăvîrșită lipsă și cu nimeni lîngă dînsul care l-ar fi putut căuta. Fără ca să aibă trebuință de a face apel la mine, eu, aflînd despre marea lui mizerie, am pus din nou la contribuție pe membrii societății „Junimea“ spre a veni în ajutorul acestui tînăr autor care începuse a scrie povești populare mai frumoase și mai bine decît se scrisese vreodată înaintea lui în limba română. Cu ajutoarele trimise de noi, Slavici a putut pleca la Viena la 1873 spre a se căuta. El a stat acolo aproape un an întreg în spitalul public fără ca să se știe la început dacă poate scăpa cu viață, iar mai tîrziu după ce prinse a merge ceva mai bine, dacă o amputare a brațului stîng nu va fi necesară. În sfîrșit cînd se prevedea că poate scăpa teafăr, am stăruit în 1874 pe lîngă Maiorescu, ce se făcuse ministru al Instrucțiunei publice, ca să numească pe Slavici în vreo funcție oarecare pentru ca să aibă cu ce trăi. Maiorescu i-a propus prin mine să-l numească un fel de secretar pentru regularea și tipărirea importantelor documente istorice pe care Eudoxiu Hurmuzachi, bătrînul, le culesese în arhivele secrete din Viena, și, acum la moartea sa, ajunsese în mîinile Ministrului de Culte al României. Slavici primi căci nu avea pe nimeni la care să ție în toată Austro-Ungaria, și veni întîi la Iași cu brațul în eșarpă unde a stat cîteva luni, apoi plecă de acolo și se așază la București spre a-și ocupa funcțiunea de care se achită cu deplină conștiință și pricepere. Dacă înainte îmi trimesese mai mult povești culesese din popor, acum el scria acele povești în formă populară care i-au stabilit reputația de prozator eminent. Și el că și Eminescu a trebuit, la căderea guvernului

conservator, să trăiască ca redactor al jurnalului de opoziție *Timpul* până ce Dimitrie Sturza îl puse înapoi la locul ce-l ocupase înainte de 1876, numindu-l totdeodată și profesor la azilul Elena-Doamna. Acolo se înamoră de una din școlărițele sale, cu care s-a și cununat după ce aceasta își sfîrși studiile și se făcu însăși învățătoare. Deși trăia acum la noi în România, Slavici rămase român-austriac fervent, și la un moment dat a fost așa de puternic patriotismul său de român transcarpatin, încît și-a părăsit poziția independentă ce avea în București spre a se așeza în Transilvania la Sibiu, unde, după îndemnul bărbatului politic Dimitrie Sturdza, înființă jurnalul *Tribuna*. Gazeta lui a mers bine cîtva timp, dar mai tîrziu greutăți tot mai numeroase îl împresurară, nu numai din partea guvernului maghiar, dar și din partea unui mare număr de români ce nu erau mulțumiți de direcția politică a *Tribunei*. La urmă, pentru reproducerea în foaia sa a unui discurs politic al generalului român, Traian Doda, Slavici fu dat în judecată de unguri și condamnat la un an de închisoare, din care nu i s-a iertat nici o singură zi. Cînd ieși din temniță nu-i mai era cu putință să trăiască în Sibiu și el se întoarse din nou la București unde își recăpătă postul de director de studii la azilul Elena-Doamna, săvîrșind și deplina editare a documentelor lui Hurmuzachi ¹.

Și pe Slavici, ca pe mulți alții, politica l-a despărțat de alte lucrări intelectuale spre paguba literaturii naționale.

Am recitit cu ocaziunea acestor memorii scrisorile ce am primit de la Slavici în anii 1870—1874

¹ Cînd Academia Română a înființat la Măgurele școala Oteteleșanu, Slavici și soția sa au fost numiți directori.

și pe care le-am păstrat toate. Sunt așa de multe și așa de lungi, încît ele ar putea compune un volum întreg. Nici cu Xenopol, nici cu Alecsandri, Bodnărescu, Virgolici și N. Gane, nici cu altul careva, din tinerii autori protejați și sprijiniți de „Junimea“ prin mine, nu am avut o corespondență așa de întinsă. Slavici pe cînd era bolnav scria săptămîni întregi la aceeași epistolă și mă pome-neam deodată cu un manuscript lung și întins în care îmi da samă de cele mai intime cugetări ale sale, îmi deschidea tot sufletul său. Nimeni nu mi-a exprimat vreodată în scrisori atîta recunoș-tință ca Slavici, și ca exemplu, despre sentimentele ce avea pentru mine, voi cita un singur pasaj scurt dintr-o scrisoare ce-mi adresa în 1 februarie 1874, din spitalul unde zăcea în Viena :

„Aș suporta poate această soartă cu ușurință, dacă n-aș fi părăsit, atît de părăsit, de toți care odinioară păreau a-mi voi bine. D-ta ești singurul om care mă sprijinești în această stare deplora-bilă ; dacă d-ta n-ai fi fost, n-aș fi eu și aș înceta de a fi dacă și d-ta azi m-ai părăsi. În lipsă de aju-tor, cît și în lipsă de sprijin moral, ar trebui să pier !“

Totuși, fiindcă în natura omenească recunoștința pare a fi sentimentul cel mai neplăcut și mai tre-cător, Slavici deveni rece cu mine după așăzarea sa în București. La aceasta negreșit mă așteptam ca la ceva natural, și care nu mi se întîmpla pen-tru înția oară. M-am gîndit adeseori și am căutat să descoper cauza pentru care Slavici și-a schim-bat deodată feliul său față de mine. Explicarea am dedus-o din lipsa de simpatie reală între noi, sim-patie care se întemeiază pe cu totul alte motive decît serviciile ce-și fac oamenii între dînșii. Cîtă

vreme ne cunoșteam aproape numai din corespondență, ne închipuiam că cine știe ce simpatie adîncă ne leagă împreună, însă la o mai apropiată intimitate, de la sine am simțit că aceasta nu există. Era între noi o recunoaștere de merite reciproce — ceva cu totul raționat dar mai nimic pornit din inimă. Chiar acum cînd am luptat trei ani de-a rîndul să fac ca Slavici să se aleagă membru în Academia Română — și n-am putut izbuti din cauza bătrînilor din Transilvania — am făcut-o ca o datorie față cu un autor de merit, dar fără pornirea și simțimîntul mai cald al unui prieten iubitor.

Slavici vine și azi încă regulat în casa lui Maiorescu și a mea la micile întruniri intime în care se mai citesc cîteodată bucăți de literatură. Aceste întruniri mi-e frică că vor ajunge în curînd și ele sporadice, mai ales din cauza politicei în care mulți din noi sunt vîriți cu și fără voie.¹ A face și politică și literatură cu egală pasiune, a urmări adică două scopuri paralele cu același interes, nu este cu putință, și se poate prevedea cu siguranță că politica are să învingă, în paguba literaturii. Societatea literară „Junimea” s-a schimbat prin plecarea lui Maiorescu din Iași, ea a perit prin plecarea mea.

Cînd privesc înapoi, la viața trecută a „Junimii”, mă conving pe deplin că o asemenea Societate nu s-a putut forma decît prin concursul unor înprejurări cu totul deosebite. A trebuit să se întîlnească într-un oraș de provincie, departe de zgomotul centrului politic, un număr de bărbați tineri, la care plăcerea literaturii și îndeobște a ocupațiilor intelectuale, să fie deopotrivă vie. Aceștia

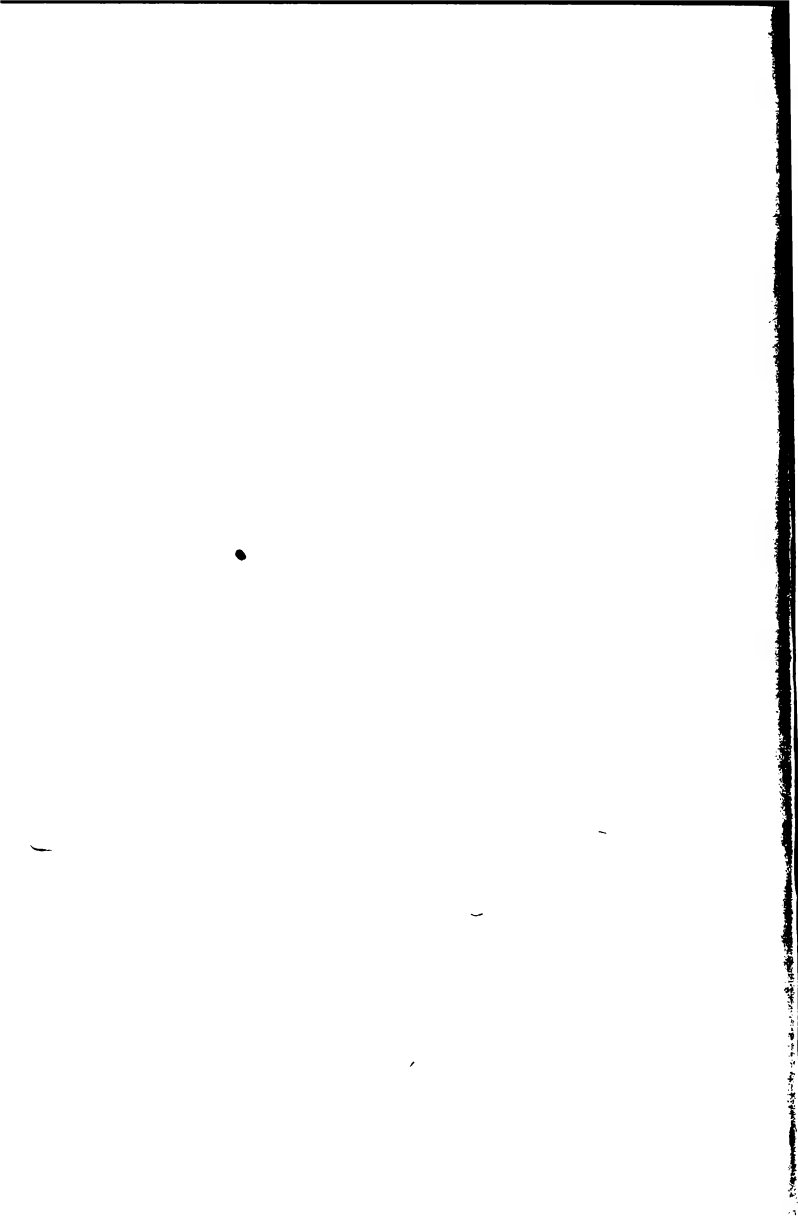
¹ 1896.

au trebuit să fie într-o situație materială independentă, așa ca să aibă de unde ajuta pe alți tineri, lipsiți de mijloace, ce le păreau a avea talent și sîrguință. A trebuit ca membrii „Junimii” să-și recunoască deplin meritele unii altora, și ca nici un sentiment de invidie, cît de ascuns, să nu turbure seninătatea constantă a relațiilor lor. Condușă de asemenea bărbați și în asemenea împrejurări, negreșit că Societatea a putut ține atîta timp, chiar lipsindu-i desăvîrșit orice organizare exterioară. Dar împrejurări identice nu se vor mai repeta ușor în viața unui popor, și de aceea o a doua ediție a unei asemenea societăți va fi poate cu neputință în timpuri viitoare.

Avut-a „Junimea” merite însemnate? Acel care ca mine a fost însuși actor cu greu poate judeca valoarea piesei în care a jucat un rol de căpetenie. Viitorul singur se va rosti cu nepărtinire cînd noi nu vom mai fi. Totuși, credința mea este că „Junimea” va păstra o pagină în istoria literaturii române, căci prea am avut noi înșine plăcere la lucrările noastre, pentru a nu fi adus mulțumire și folos și publicului celui mare. Vor veni mai tîrziu alte societăți mai învățate, poate mai active și mai neobosite, însă nu va mai fi nici una care să fi făcut lucrări serioase într-o formă atît de veselă, de plăcută, și de neobișnuită.

DIN COPILĂRIE

Aduceri aminte și impresiuni

Părinții mei erau abonați statornici ai Teatrului Național din Iași. Loja pe care o luau era „*baig-noire*” cu no. 11 de unde, ca mic copil, am văzut cele dintîi reprezentații dramatice. Însă, înainte de a merge la teatru, spectaculele la care am asistat au fost acele populare: *Steaua*, *Irozii*, *Păpușele* pe care trupe ambulante, improvizate, le dădeau în timpul carnavalului prin case particulare.

Irozii (în Țara Românească, *Vicleimul*) și *Steaua* aveau, atunci ca și acum, subiectul religios al nașterii lui Isus Cristos cu toate întîmplările și faptele ce se leagă de ea după *Evanghelia* de la Matei. *Păpușele* erau din contra numai profane. Acolo, după autori necunoscuți, ca și poeții ce au compus poeziile populare, se înfățișau publicului prin mici și foarte primitiv lucrate păpușele, toate categoriile de persoane care aveau raport cu oamenii din popor și evenimentele însemnate ce erau cunoscute acestora sau le loveau mai mult imaginația.

Cîțiva mahalagii zdraveni purtau pe umeri o ladă sau o cușcă mare, numită *hîrzob* ale căror

capete se aşăzau pe două scaune. Unul din trupă, păpuşerul principal, se ascundea în dosul ori sub hîrzobul deschis dinainte şi luminat, cu două mici lumînările, şi spectaculul începea, nu însă fără ca publicul să fie mai întîi consultat dacă doreşte să se vorbească *de-a dreptul* sau *pe de lături* (în Ţara Românească *cu perdea*, *fără perdea*). Fireşte că totdeauna se cerea să se vorbească *pe de lături* căci ceea ce se spunea *de-a dreptul* era din cale afară indecent.

Întîia persoană care se prezenta publicului era *Ciobanul cu oaia*. Pe cînd creşterea vitelor, mai mult decît agricultura, era principalul venit al ţării, e firesc lucru ca turmele de oi să fi avut o mai mare importanţă încă decît în zilele noastre. Ciobanul, cu cojocul pe dos, cu căciula îndesată pe cap şi bîta în mînă îşi povestea plăcerile în frumoasele zile şi nopţi de vară, dar şi greutăţile traiului şi luptele sale în timp de iarnă cu gerul, ninsoarea, haitele de lupi. El îşi arăta dragostea cătră credinciosul său cîne şi iubita sa oiţă care este *linoasă, lăptoasă şi devreme acasă* :

Bîr oiţă la oadie,
Bîr oiţă, bîr !

După cioban veneau *Şoarecele* şi *Mîţa*. *Şoarecele*, văzînd că mîţa lipseşte de acasă, joacă şi cîntă de bucurie şi mănîncă tot ce găseşte în cale :

Unde-i mîţa să mă vadă
Să-i dau coada să mi-o roadă..

Fericirea nu este însă trecătoare numai la oameni.

Deodată într-un colţişor al hîrzobului apărea mai întîi un cap cu doi ochi mari şi strălucitori

și apoi pisica întreagă. După un moment de pîndă aceasta se răpezea asupra șoarecelui, îl înhăța și dispărea cu dînsul. Din culise se auzea un țipăt ascuțit. Nu fără oarecare nemulțumire noi copiii înțelegeam ce s-a petrecut.

În scena a treia se înfățișa *Vasilache Țiganul* :

Eu sunt Vasilache Țiganul,
Care-am mîncat curcanul.
Curcanul pe gard,
Și eu am mîncat un... stufat.

Acest Vasilache Țiganul era un fel de Don Juan de mahala. Smolit la față, cu mustecioara abia răsărită, îmbrăcat în antereu de cit și scurteicuță blănită, el se plimba mîndru și mulțumit de sine și povestea publicului aventurile sale amoroase. După aceea bătea la ușa mai multor ibovnice care se și grăbeau să alerge voioase la apelul său. Avînd pe una la dreapta și pe alta la stînga, Vasilache juca și rîdea încîntat :

Între două
Nu mă plouă.
Dar cu una
Totdeauna.

Fericirea și acestui personaj nu ținea multă vreme. Bărbații femeilor ușurate se răpezeau din culise cu ciomege mari în mînă ; cochetele dispăreau scoțînd țipete de spaimă și numai bietul Vasilache știa cît de scump avea să plătească succesele sale.

Urma *Jupînul Leiba* din Tîrgul Cucului, cu caftan, colțuni albi, lungi până la genunchi, căciulă blănită și zulufi. El tremura de frică la orice vuiet sau mișcare : „*Vuās ? Gewalt !*“ căci

era *voinicos dar fricos*. Aceasta însă nu-l împiedica să povestească cu naivitate cum înșăla pe mușterii la eot și la cîntar... Curînd însă apărea Dracul împielit, și fără vorbă îl umfla de gît și dispărea cu dînsul în prăpastie. Veneau în urmă *Turcul* și *Rusul* înarmați din cap până-n picioare. Negreșit că fiecare din ei se lăuda pe sine, înjura pe celălalt și la urmă începea între dînșii o luptă pe viață și pe moarte. După peripecțiile deosebitelor războaie sau bătălii, azi *Rusul* și mîine *Turcul* era mai tare. Eu am apucat numai biruința muscalului și am văzut capul rătezat al *Turcului*, răstogolindu-se de-a lungul marginii hîrzobului cu turban cu tot.

Se vede că buhul lui Napoleon ajunsese până la urechile poporului român căci într-o scenă următoare se arăta faimosul împărat cu legendarul său bicorn și binecunoscuta sa uniformă cenușie scobită dinainte :

Napoleonu Bună Parte
Stă cu oastea sa departe,
În Țara Apusului,
În preajma Parisului...

După ce povestea despre victoriile sale, se prezentau cîteodată înaintea lui un număr oarecare de regi și împărați cu coroane în cap, i se închinau și îi exprimau admirația și devotamentul. Spectaculul se sfîrșea totdeauna cu cîțiva zdrențăroși cari cîntau și jucau cu multă vioiciune :

Hop și noi, calicilor,
Breasla mămăligilor,
Hai în groapă să sînim,
Să ne prăpădim !

Calicii (în Țara Românească *Cerșetorii*) aveau pentru mine un interes deosebit, căci devala de casa părintească, spre șesul Bahluiului cam pe ulicioarele ce se îndreaptă astăzi spre gară și alte clădiri ale Căilor Ferate și Uzinei electrice, se întindea *mahala* *Calicilor*, așa-numita *Calicime domnească*. Ca și alte meserii mai muncitoare, *calicii* aveau și ei organizarea lor specială.

Nu știu ca în altă țară să fi existat ceva asemănător, nici nu-mi dau bine seama cum putea avea o existență legală această puțin harnică dar, pare-se, lucrativă meserie a cerșetoriei. Îmi aduc aminte însă că starostele *calicilor*, un bărbat trupeș și voinic se prezenta câteodată la tatăl meu și îi oferea serviciile sale.

— Iată-mă, cucoane Costache, am venit.

— Dumitre, eu plec săptămîna viitoare cu toată familia la țară. Să păzești casa !

— Las' pe mine cucoane, am să fiu neadormit.

— Să nu între străini în curte și bagă de seamă ca țiganii să nu-și facă de cap !

— Am să am grijă, cucoane Costache, aveți să fiți mulțumiți !

Și încă înainte de a veni cei opt cai de poștă, care, înhămați la trăsurile casei, aveau să ne transporte la moșie, Dumitru cu o scurtătură groasă de lemn în mînă se punea de strajă plimbîndu-se împrejurul zaplazului curții.

După cîntecul *calicilor*, păpușerii își primeau plata, își ridicau hîrzobul și plecau înainte pe ulițe strigînd : Păpuși ! Păpuși !

La păpuși, păpuși lumești,
Tot să stai să le privești !

Negreșit că păpușele mă lăsau totdeauna mulțumit, dar nu mă impresionau așa de tare ca *Irozii*.

Vreo zece bărbați mari și spătoși, cu musteți și barbe tufoase de lână, înarmați cu sulii și săbii de lemn și zăngănind din pinteni, întovărășiți obișnuit și de o „Stea“, dădeau năvală și puneau stăpânire pe casa noastră.

Irod-împărat avea o coroană mare de hîrtie poleită în cap și vorbea cu multă mîndrie :

Eu sunt Irod-împărat,
Care pe cal am încălecat,
Cu picioru-n pămînt am dat,
Și pămîntul s-a cutremurat !

Cei Trei crai de la răsărit, deși foarte respectuoși cînd se înfățișau înaintea lui Irod, aveau multă demnitate, iar unul din ei, Arapul, negru ca ceaunul, avea niște dinți albi și ochi așa de scînteietori încît îmi însufla spaimă. Porunca lui Irod de-a se tăia toți pruncii mai mărunți nu-mi făcu însă mare efect. Ca să se impresioneze copiii, ei trebuie să vadă. Foarte ciudat îmi părea că mama, la sfîrșitul reprezentației, cînd *Irozii* începeau să plece, șoptea totdeauna servitorilor :

— Să băgați de seamă să nu lipsească ceva din casă. Eu îmi închipuiam că *Irozii* erau bărbați așa de respectabili pe cît erau de voinici, adevărați eroi !

Astăzi *Stea* tot se mai vede încă, *Irozii* sau *Vicleimul* pare că nu mai umblă pe stradele orașelor, iar *Păpușele* au dispărut de mult. În Iași, cel întii consiliu comunal liberal ce s-a ales după organizarea comunelor, avînd primar pe Dimitrie Gusti, fost profesor, jurnalist și oarecum poet, de altminteri om foarte blajin, a oprit jo-

cul păpușelor sub cuvînt că este prea vulgar și astfel poporul a fost lipsit de frumoasa și tradiționala sa petrecere.

Mulți ani mai tîrziu, vorbind despre aceasta în societatea literară „Junimea“, Ion Creangă ne spune că în vecinătatea sa, în mahalaua Tătăraș, tot trăiește încă faimosul *Ion Păpușerul* care făcuse odinioară deliciile poporului și copiilor. Un alt consiliu comunal mai respectuos de tradițiile populare, dădu iar autorizație să umble păpușele. După îndemnul nostru și mai ales al lui Creangă, Ion Păpușerul plecă din nou cu hîrzobul său prin oraș. Dar zadarnic !

Păpușele nu mai aveau atracție ca odinioară. Poate că gustul publicului se schimbase, poate că Ion Păpușerul îmbătrînise, totul este că încercarea noastră de a învia lucruri trecute nu a reușit.

Asemenea încercări nu prind aproape niciodată. Ion Păpușerul putea să cînte cu melancolie ca și Barbu Lăutarul lui Alecsandri :

Dragi boieri din lumea nouă,
Bună ziua vă zic vouă,
Eu mă duc, mă prăpădesc,
Ca un cîntec bătrînesc !

II

Cel întâi local în care s-a adăpostit Teatrul Național din Iași au fost casele doctorului Peret, situate într-un colț al pieței unde s-a ridicat de curînd și teatrul actual.

Dar clădirea fiind veche, în parte stricată și în toate feliurile improprie pentru teatru, acesta a fost mutat după cîțiva ani în Podul Verde (acum strada Carol) în altă casă particulară ce se găsea pe locul unde se ridică astăzi Universitatea. Această casă fusese prin cumpărătură sau moștenire proprietatea lui vodă Mihail Sturdza, care-a trecut-o statului Moldovei. Afară de un parter destul de mare, teatrul avea trei rînduri de loje deasupra cărora se întindea galeria. Întreg localul era luminat de un policandru mare cu luminări de ceară (mai tîrziu de spermențetă) și de cîteva candelabre ținute pe niște stilpi groși uniformi și uriți ce despărteau lojele de sus până jos. Policandru se cobora aprins gata din pod printr-o deschizătură rotundă acoperită cu două obloane.

În acest local dizgrațios am văzut cele dintîi piese de teatru. Ca copil de cinci ani am asistat

acolo la reprezentația dată de Societate în beneficiul incendiatorilor din București. Se știe că în anul 1847 o mare parte a capitalei Țării Românești căzuse prada flăcărilor. Mizeria era mare pe malul Dîmboviței și moldovenii trimiseră din toate părțile ajutoare fraților de peste Milcov. De acea reprezentație nu mi-a rămas însă nimic mai precis în memorie ; eram prea mic. Atita știu că am văzut pe tatăl meu pe scenă, îmbrăcat în altfel de haine decît cele obișnuite. Un an și cîteva luni mai tîrziu am asistat la altă reprezentație dată tot de Societate, sau cum se zicea atunci de *Boierimea* din Iași, în folosul săracilor, reprezentație de care îmi aduc, în parte, destul de bine aminte. Se juca una sau două comedioare franceze și două române. Nu mai știu care era piesa sau piesele franceze, deși tatăl meu figura printre actori, dar de cele române am o amintire foarte vie. S-a reprezentat întîi *Un poet romantic*, scenetă în versuri de Matei Millo. Numesc scenetă această mică piesă în lipsa unei alte expresii mai nimerite, fiindcă *Poetul romantic* nu este decît începutul unei comedii care n-a fost niciodată isprăvită. Cele trei roluri principale erau ținute de *Didița Mavrocordat*, *Constantin Negruzzi* și *Matei Millo*. Al patrulea rol scurt și fără însemnătate era jucat de Al. Mavrocordat văr cu Didița și tatăl d-lor Edgar și Leon Mavrocordat și a d-nei Ion Lahovari.

E greu să ne închipuim efectul ce făcu asupra publicului celui mare recitarea de versuri românești : teatru român, versuri originale române, boieri și cucoane care obișnuiră conversau între ei în limba greacă, iar de un timp încoace în limba franceză, vorbind și declamînd românește, lumea părea că se deșteaptă dintr-un vis urit. Dar încă a doua piesă : *Nunta țărănească* de Vasile Alec-

sandri ! Limba oamenilor din popor ; cuplete cîntate în românește după muzica populară a lui Flechtenmacher, costume țărănești... Ce spectacol neobișnuit și încîntător ! În momentul cînd intră în scenă grămada nuntașilor întovărășiți de carul *druștelor*, în care ședeau grămădite cele mai frumoase doamne și domnișoare din Iași, îmbrăcate în costum național, publicul fu cuprins de un adevărat entuziasm, aplauzele și aclamațiile nevrînd să mai sfîrșească. Astăzi, deprinși să se poarte, chiar la serbări, frumosul costum al țărancelor noastre, mai ales de cînd regina Elisabeta l-a introdus în pătura superioară a societății, e greu să ne dăm seama de efectul ce a făcut atunci : de un veac și jumătate tot ce era național era sistematic prigonit ; orice inițiativă de a reveni la limba noastră, la vechile obiceiuri, la studiul istoriei românilor ; orice încercare de a descrie și lauda virtutea și vitejia trecutului era imediat înăbușită, chiar în timpul domniei pămîntene a lui Mihail Sturdza, necum în epoca anterioară. Dar ne aflăm la începutul anului 1848, an de înviere națională și ultimul al domniei lui Mihai-vodă !

Rolurile din *Nunta țărănească* erau astfel împărțite :

Alecu Leonescu	<i>Vasile Alecsandri</i>
Chir Găitanis	<i>Matei Millo</i>
Moș Trohin Picală . .	<i>Constantin Negruzzi</i>
Ilencuța, fata lui . .	<i>Didița Mavrocordat</i>
Frunză	<i>I. Ghica Brigadir (?)</i>

Toți jucau bine. Millo era minunat. Ca copil făceam un haz grozav cînd, rădicat în serînciob

cu de-a sila de țărani, dascălul grec gemea amețit
și cînta cu glas jalnic :

Aman, aman che nu mai pot

Aman, aman, che mor de tot !

Foarte bun actor în piesele franceze era I. Ghica Brigadir (tatăl fraților Alexandru, Grigore și Emil, foști miniștri plenipotențieri ai țării).

Nu tot astfel un alt Ghica, poreclit *Chefal*, care avea ambiția să joace și el într-o piesă franceză, deși nu avea deloc talent.

El cerea cu stăruință un rol cît de mic, cît de neînsemnat, dar voia negreșit să se producă pe scenă — acesta era visul lui. După multă șovăire, comitetul organizator îi încredință în sfîrșit rolul de nimic al unui paj, care în actul din urmă apărea pe scenă și rostea unica frază :

C'en est fait, il est mort !¹

Încîntat, *Chefal* declama fraza aceasta toată ziua înaintea oglinzii și asista regulat la repetiții. În seara reprezentației însă el fu apucat de mari emoțiuni și cu cît înainta piesa, cu atît îi creștea neastîmpărul. Cînd, în actul din urmă, veni momentul să apară pe scenă, tot singele îi îngheță și nu putu face nici un pas. În sfîrșit, mai mult împins de regizorii și actorii din culise decît de bună-voie, el intră în scenă și, amețit precum era, strigă în gura mare :

C'en est mort, il est fait !

* S-a făcut, a murit (fr.). (n. ed.)

Un imens hohot de ris izbucni în sală. Actorii erau furioși că li se stricase piesa, dar publicul, răutăcios cum este, plecă vesel din teatru, căci pe o săptămână întregă avea un subiect picant de conversație.

În *Poetul romantic*, versurile poetului care atacau pe bătrâni și laudau generația tânără și entuziastă, erau foarte aplaudate — eram în anul 1848 ! Dar șaptesprezece ani mai târziu, în aceeași piesă, jucată tot pe scena Teatrului Național în scop de binefacere și de aceeași actori afară de Millo, pe care eu însumi îl înlocuiam, publicul manifestă sentimente cu totul opuse.

Cînd, adresîndu-mă boierului Stan, recitai versurile :

Cum, bătrînule sumețe, pe-un poet gonești, ameninți
În loc să-i ieși înainte cu făclii și cu cadelniți ?
Tu nu știi că tineretul care azi e domnitor
Pasul țării îndreptează cătr-un mare viitor !
Tu nu știi, nu știi, bătrîne...

se auziră din sală numai cîteva aplauze răzlețe.
Iar cînd tatăl meu răspunse :

Ba știu, ba știu din păcate
Că tot ce-au lăsat bătrînii, voi le-ați schimosit pe toate,
Ia de aceea merge lumea cu-naintea înapoi
Căci acum cu franțuzeasca v-ați șontit și mintea-n voi.

aplauze zgomotoase răsunară în tot cuprinsul teatrului. Trecuse acum timpul frazelor sforăitoare ; ele nu mai produceau entuziasm căci adusesese numai decepții. Clasa boierească printr-o prăbușire subită și nemaipomenită în istoria altor popoare dispăruse și publicul era încîntat să mai vadă, măcar pe scenă, un boier bătrîn care vorbește cu

autoritate și pune pe tinerii prea isteți la locul lor. Foarte zgomotos se rîse cînd boierul Stan, indignat de obrăznicia tînărului poet, zice în parte:

...ia acuși tai vorba lungă.

Imi vine să scot luleaua de la vînjosul ciubuc

Să-i aștern pe spate versuri, colea, de la meșteșug.

Dar aici intervenea și împrejurarea că scena se petrecea între tată și fiu.

Eu înlocuisem pe Millo, fiindcă acesta părăsise Iașul de mult. Spre marea indignare a boierimii, Matei Millo, deși membru al unei familii aristocratice însemnate, părăsise cam pe la anul 1850 situația sa înaltă și trecu de-a dreptul în tagma actorilor. Eu l-am mai văzut în Iași jucînd în pie-sele sale : *Baba Hîrca*, *Nicșorescu*, *Tuzu Calicu* și în cele mai însemnate piese ale lui Alecsandri precum : *Iașii în carnaval*, *Kir Zuliaridi*, *Doi morți vii*, *Cucoana Chirița*, *Lipitorile satelor...* și în mai toate cîntecelele comice — cum s-ar zice astăzi *monologuri* — pe care Alecsandri le compusese anume pentru dînsul : *Șoldan viteazul*, *Mama Anghelușa*, *Herșcu Boccegiul*, *Clevetici*, *Sandu Napoîlă*, *Paraponisitul*, *Gură-Cască*, *Barbu Lăutarul*... Extraordinarul talent al lui Millo făcea dintr-însul idolul publicului celui mare. Totuși situația sa în Iași era falsă. Rudele sale de aproape ocupau poziții înalte în stat și el se producea pe scena teatrului în compania comedianților cari în acele timpuri nu se bucurau deloc de o mare vază socială. Matei Millo părăsi capitala Moldovei și se așază definitiv în București.

Puțini din generația de astăzi își mai aduc aminte de acest mare artist, care ar fi făcut onoare chiar celor mai renumite teatre din țările civili-

zate. Diversitatea talentului său; chipul original cum infățișa caracterele cele mai deosebite și mai opuse, nuanțarea fină a frazelor sale, felul cum știa să se grimeze și să-și prefacă figura, mimica sa admirabilă, chiar costumele ce inventa adeseori — totul a făcut din Millo cel mai mare artist dramatic pe care românii l-au avut vreodată.

Ca și alți actori vestiți din alte țări, Millo a făcut greșala să nu se retragă la timp, așa că cei ce l-au văzut pe scenă la bătrînețe nu-și puteau face nici o idee de marele artist ce fusese odinioară. Apoi a mai păcătuit, tot ca alți actori însemnați, prin aceea că n-a știut sau n-a putut să facă școală.

După dînsul, Teatrul Național a rămas mult timp într-o stare destul de tristă, până cînd alte generații au venit să-l ridice iară. Negreșit, el nu mai are printre artiști un talent așa de extraordinar ca al lui Millo, dar s-a perfecționat prin lucrarea armonioasă a tuturor, prin aceea ce francezii numesc „*l'ensemble*” și care mai presus de toate, face adevărata valoare a unui teatru.

III

În afară de Millo mai erau în Iași pe la mijlocul veacului trecut și alți câțiva artiști dramatici de merit: *Teodorini*, care mai târziu a înființat teatrul din Craiova, *Merișasca*, *Poni*, *Sterianca*, *Luchian*... Acest din urmă juca rolurile care în teatrul francez se numesc *bas comique*. Ochiul său mari și vioi, zîmbetul său veșnic, expresiunea naivă a feței, mișcările sobre dar ciudate ale umerelor și brațelor, te făceau să rîzi de îndată ce apărea pe scenă.

De preferență el reprezenta oameni slabi, nehotărîți, sfioși, umili, prostuți. În cîteva comedii ale lui Alecsandri, de exemplu în rolul lui *Papă-Lapte* din *Kir Zuliaridi*, în *Guliță* din *Cucoana Chirița*, în *Comisul Nicu* din *Piatra din casă* era inimitabil. Se zicea de dinsul că trebuie să aibă mult spirit pentru a reprezenta așa de bine pe *prostul*. El se deosbea și în cîteva piese franceze traduse în românește precum: *Ulița lunei*, *Două dispărteții*, *Banii*, *gloria și femeile* și altele.

Cît sunt de uitate în zilele noastre aceste comedii; cum nu se mai aseamănă ele cu teatrul modern și totuși, cît sunt de minunate și superioare pieselor de astăzi!

Luchian era exclusiv *moldovan*. El nu părăsea Iașul decît rareori și chiar în aceste cazuri juca numai prin orașele de provincie ale Moldovei. Cel mult s-a întîmplat să dea cîteva reprezentații la Chișinău și la Cernăuți [...]. Milcovul n-a vrut să-l treacă niciodată deși îl încredințau că va avea mare succes în București. Pentru dînsul tot Iașul rămăsese capitala țării, iar bucureștenii îi erau nesuferiți din cauza felului lor de a fi; din cauză că îi considera ca pe niște uzurpatori și mai ales fiindcă îi era antipatic dialectul lor local.

Țin foarte bine minte că, fiind copil, am văzut pe Luchian jucînd în comedia *Creditorii* de Alecsandri, nu însă pe scena Teatrului Național din Iași, ci la moșia mea părintească Trifeștii-Vechi, numită astăzi Hermeziu. O reprezentație dramatică dată pe la mijlocul veacului trecut la o moșie era o întîmplare așa de extraordinară, încît, pentru a o explica, sunt silit să fac o digresiune.

Pînă la deschiderea navigației cu vapoare pe Dunărea de Jos, cam pe la anul 1830, românii nu prea aveau obiceiul să se ducă la băi în străinătate. Călătoria era prea grea, prea lungă, prea costisitoare. Numai cîțiva boieri și cîțiva negustori mai înstăriți treceau hotarul pentru a vizita orașele mari și locurile de băi din apusul Europei. Ceilalți își căutau de sănătate în țară cum puteau mai bine. Micii funcționari și negustorași din Moldova se duceau prin sate, luau cu chirie pe vară case țărănești, se scăldau în riurile Moldovei, în Bistrița, în Siret, în Prut și petreceau vacanțele

sau concediile din lunile de căldură în mod foarte primitiv, dar cu multă veselie. Satul Trifeștii-Vechi (acum Hermeziu) era de pe la sfîrșitul lunii iunie pînă la mijlocul lunii august adăpostul a foarte numeroase familii de orășeni care se așăzau acolo pentru a face băi de Prut. A-și unge trupul cu nămolul sau nisipul acestui rîu și a se scălda apoi în undele sale limpezi era nu numai foarte plăcut, dar se credea a fi și o cură eficăce contra sterilității femeilor, contra reumatismelor, anemiei și altor boale.

Pe la mijlocul domniei sale, Mihai-vodă Sturdza, neavînd copii din a doua căsătorie cu Smaranda-doamna, născută Vogoridi, ceru într-o vară de la tatăl meu să-i cedeze casele sale de la moșie ca doamna să facă acolo băi de Prut și într-adevăr se așază la noi la țară pe vreo șase săptămîni, iar părinții mei cu doi copii ce erau încă foarte mici, fratele meu Leon și cu mine, se mutară în timpul acesta în casa unui gospodar din sat. Despre petrecerea aceasta a lui vodă și a doamnei la moșia mea părintească se povesteau încă mulți ani mai tîrziu cîteva incidente ce-mi par caracteristice pentru domnitorul Moldovei. Voi vorbi despre ele mai jos într-un alt capitol.

Într-o vară satul nostru era plin de musafiri. În casele boierești se așăzase, afară de familia proprietarului, mai multe rude cîte putuse încă-pea, iar în sat îmi aduc aminte că, între alții, se găseau : un domn *Sterian* care cumula meseria de artist dramatic cu funcțiunea de director (azi s-ar zice grefier) la *Divanul de întărituri*, împreună cu soția sa *Marghiolița*, născută *Calcîntraur* și vă-

duvă *Massé*, actorul *Luchian* cu soția sa *Gabriela* (actriță și aceasta); un domn *Tanasache*, funcționar la Ministerul de finanțe, vestit vînător; un domn cam surd numit *Pantazi Curt*; unul *Negulici* care vorbea admirabil de bine jargonul evreiesc și alte familii din Iași. Toată lumea aceasta se scălda de două ori pe zi în Prut, femeile întrebuintînd baia plutitoare cu cabine, rămasă încă de la vodă Sturza; se plimba prin pădure și pe malul apei cîntînd și chiuind; cîțiva bărbați mergeau de cu ziuă la vînat, căci pe atunci se vîna în țara noastră cînd voiai, ce voiai și unde voiai; dormeau cîteva ceasuri peste zi; se vizitau unii pe alții și mai ales — după obiceiul românilor — se cîrîiau și își făceau farse cît puteau mai multe. Dar cît despre cetit cărți sau gazete, așa ceva nu se pomenea, căci cărți românești tipărite erau pe atunci foarte puține, iar jurnale, afară de unul mai mult oficial al lui Asache, nu existau și chiar de ar fi fost, nici un serviciu de poștă nu era organizat, care să ducă corespondența la sate. Negreșit în casa lui Constantin Negruzzi era o bibliotecă bogată, dar, afară de locuitorii acelei case, nimeni nu simțea cea mai mică trebuință să-și piardă vremea cu lectură.

Pentru ziua de 6 iulie, aniversarea cununiei părinților mei, Dumitrache Bibiri, o rudă a noastră, propuse cîtorva musafiri din sat să dea, o reprezentație teatrală la noi acasă alegînd comedia *Creditorii* de Vasile Alecsandri.

Rolurile se împărțiră în modul următor :

Alecu Verișanu, actor . . . *Luchian*
 Aglae, actriță *D-na Sterian*

(Acești doi își păstrase rolurile ce jucau pe scena Teatrului Național din Iași.)

Tache Zăvrescu . .	<i>Dumitrache Bibiri</i>
Un croitor francez .	<i>Alecu Hermeziu</i>
Un ciubotar neamț .	<i>Constantin Negruzzi</i>
Un tutungiu armean . . .	?
Un cofetar grec . .	<i>Pantazi Curt</i>
Un droșcar lipovan . .	<i>Leon Negruzzi</i>
Un zaraf jidov . .	<i>Iacob Negruzzi</i>

Că jucau și copiii se explică prin faptul că rolul cel dintîi, al birjarului, nu cuprindea decît vreo două fraze: O dată trebuia să zică: *Seceas!* și a doua oară: *No... mergem, coconaș?* Iar zaraful avea să intre în scenă, să se sperie de ceea ce văzuse, să strige: *Gewalt!* și să se răpeadă afară:

Foarte greu fusese hotărit Pantazi Curt să primească un rol în *Creditorii*. Mai întîi era cam surd, precum am spus, deci nu putea să audă bine replicile, apoi era susceptibil și se supăra foc de orice observație i se făcea; în sfîrșit era și foarte timid și se sfia să se prezinte înaintea unui public oricît de mic ar fi fost. După multe stăruințe el primi pînă la urmă să joace, dar numai cu condiția că nu vor fi invitate și persoane de la Iași sau de la moșii vecine.

Dar tocmai personalitatea lui Curt era principala cauză pentru care Bibiri se gîndise la acea reprezentație. Curt era obiectul tuturor glumelor, victima tuturor fărșelor. Astăzi cucoanele se prefăceau a fi înamorate de dînsul spre a-și bate joc în urmă; altă dată i se fura peruca în vremea somnului și îl lăseau o zi întreagă cu capul neted ca o minge, iarăși, în altă zi i se luau hainele din gresală în vreme ce se scălda și el rămînea gol și prăpădit pe mal strigînd cît îl ținea gura... Dar

Pantazi avea caracter bun: mînia sa, la început strașnică, nu ținea mult; el se potolea în curînd și reîncepea a fi ținta tuturor festelor.

În seara reprezentației curtea casei boierești era plină de trăsuri căci, în ciuda făgăduielilor solemne date lui Curt, fusese invitate o mulțime de persoane de la Iași și de la moșii vecine. Pantazi, văzînd atîta lume adunată, declară întîii că refuză să mai joace fiindcă fusese înșălat și numai cu multă greutate a putut fi hotărît să se execute. Orchestra ce despărțea publicul de scenă se compunea din trei persoane: *Sterian* cu violoncelul, *Negulici* cu violina și un al treilea cu flautul. *Sterian* era totodată capelmaestru și suflor.

La început totul merse bine. *Luchian* și *Sterianca*, deprinși cu rolurile lor pe care le jucase de atîtea ori pe scena Teatrului Național, erau minunați și publicul îi aplauda din răspuțeri. Eu care trebuia să apar în scena a doua, am fost împins din culise pe o ușă întredeschisă, m-am speriat văzîndu-mă înaintea unui public așa de numeros și luînd-o de fugă am strigat : *Gewalt !* așa de tare, încît spectatorii izbucniră în ris. Fratelui meu *Leon* i-a mers însă mai rău. Replica lui a fost sărită, așa că nici nu i-a venit rîndul să iasă pe scenă. Desperat s-a pus să plîngă așa de tare că nu știau în culise cum să-l mîngîie. Au trebuit să-l dezmiere și să-i dea bomboane pentru a-l hotări să se ducă la culcare. Croitorul, ciubotarul, tutungiul, *Tache Zavrescu* și-au jucat toți rolurile bineșor, cînd însă a fost să apară *Pantazi Curt*, ca cofetar, vederea publicului l-a amețit întru atîta încît și-a uitat deodată rolul cu desăvîrșire. Atunci, apropiindu-se de suflor, îi zise în auzul publicului: „Spune, c-am uitat“. *Sterian* îi șopti cîteva fraze încet. *Curt*, surd cum era, îi strigă: „mai

tare, frate, vorbește mai tare că n-aud!“ Iar Sterian îi vorbea dinadins tot mai încet așa că spectatorii începură să ridă. Văzînd așa, Pantazi se adresă supărat către public, zicînd: „Apoi dacă d-voastră rîdeți de mine, eu mă duc“ și se răpezi către ușă. Care nu fu însă spaima lui cînd găsi ușa încuiată! Dumitrache Bibiri, prevăzînd ce are să se întîmple, întorsese cheia pe din afară, așa încît bietul om rămăsese prăpădit și desperat în mijlocul scenei.

Spectatori, orchestră, actori, începură toți să ridă cu hohote nemaipomenite. O mătușă a mea, *cucoana Sofia Carp*, venită anume de la moșia sa, Țigănașii, avea darul de a rîde așa de tare, încît tremura casa, iar un alt spectator, *Iancu Cațichi*, venit din Iași, avea un rîs bolnăvicios: cînd îl apuca, nu se mai putea opri, el striga, țipa, se tăvălea pe jos ținîndu-se de pîntece și rîdea pînă aproape leșina.

Era o casă veselă acea din Trifeștii-Vechi, dar atîta rîs nu se mai auzise într-însa niciodată. Reprezentația fu întreruptă și abia după vreun sfert de ceas, sărîndu-se scena cu cofetarul, ea putu reîncepe și ajunge la bun sfîrșit.

Pentru cina ce urmă se întinsese o masă lungă în grădina luminată cu lanterne venețiane și veselie se prelungi pînă noaptea tîrziu.

A doua zi oaspeții satului cînd se deșteptară din somn văzură cu groază că sunt înconjurați de apă. Prutul se revărsase peste noapte, o parte a satului și aproape întreaga moșie erau inundate, toate comunicațiile erau întrerupte, oamenii nu aveau nici pîne, căci aceasta, ca și alte provizii, se cumărau dintr-un tîrgușor din apropiere numit Bivolari. Musafirii, șazînd îngrijați și posomorîți pe

prisma caselor lor țărănești, așteptau posibilitatea de a pleca, fiindcă de băi nu mai putea fi vorba.

După mai bine de o săptămână apele se retraseră în sfârșit și bieții orășeni fură în stare să se îndrepte spre casele lor.

Într-un lung șir căruțele țărănești ce transportau pe musafiri cu familiile și bagajele lor se mișcau cu greu și abia la pasul calului pe drumurile de țară mîlitate și defundate. Convoiul nu mai părea a fi compus din excursioniști ce venise voioși în vilegiatură, ci dintr-o ceată de bejănari desperați ce plecase în alte țări ca să caute o viață mai bună.

După petrecere, necazuri; după veselie, tristețe!

Cînd eram copii mici, frate-mio Leon și cu mine, mama ne trimetea adeseori să petrecem ziua la părinții ei. Se întîmpla să rămînem acolo și peste noapte sau chiar mai multe zile în șir, probabil cînd tatăl și maica mea erau absenți din Iași. Bunicii mei nu locuiau departe de noi. Casa lor, astăzi dărîmată, era în dosul *Bisericei Banului* și avea ieșire de o parte prin curtea bisericii la ulița mare (astăzi strada Lăpușneanu), de altă parte în ulița numită Strimbă (astăzi strada Banului).

Bunicul meu, aga Dumitrache Gane, era un bărbat slab la trup, serios la față, tăcut, sobru și de un temperament foarte iute; bunica mea era o femeie bună, jovială, grăsuță, lacomă la mîncare, vorbăreată, plăcîndu-i glumele și veselia. Masa ei era vestită, atît în ceea ce privește cantitatea mîncărilor, cît și felul cum erau gătite; ea singură priveghea bucătăria cu multă îngrijire.

Pe atunci, ca și astăzi, pătura superioară bea cafea cu lapte dimineata și dejuna la unul, mult două după-amiază. Prînzul acesta era foarte cîprios, fiind cel de căpetenie; seara se mîncea puțin. După o scurtă rugăciune, obișnuit „Tatăl nostru“,

recitată cu glas tare de bunicul meu și ascultată cu smerenie de meseni, toți se așăzau împrejurul mesei. Bucate peste bucate înotînd în unt și umplînd bliduri imense se așăzau în mijlocul mesei, de unde își lua fiecare după voie. Prînzul se sfîrșea totdeauna cu o prăjitură mai mult orientală ca baclavale, sarailie, degiței, muhalibiuri, cataifuri și altele. La urmă de tot veneau și atunci fructele. Numeroase sticle de vin, tras proaspăt din boloboacele ce umpleau pivnița erau înșirate pe masă. Vinul era produsul viilor proprii din podgoriile Socola și Copou. Musafiri, mai mult nepoftiți, se găseau totdeauna și erau primiți cu plăcere.

Dintre aceștia țin minte pe un domn subțire și slab, numit Scobihorn, care era vestit de mîncău. Era în adevăr de spaimă cît putea să înghită acel musafir. Trei-patru farfurii de pilaf pline cu vîrf, curechi cu slănină, carne cu prune sau gutui, sarmale și găluști de tot felul, plachie de gîscă cu pasat, curechi cu rață și mămăliguță sau alte bucate naționale, toate grase, lunecau răpede prin gîtlejul său totdeauna doritor de mai mult. Mesenii se uitau la Scobihorn cu admirație sperînd că apetitul său li se va comunica și lor, iar noi copiii îl priveam cu ochi mari ca pe un bărbat de un merit extraordinar.

După masă venea feciorul cu ligheanul, ibricul și prosopul ; mesenii se spălau de-a rîndul pe mîni, bunicul spunea altă scurtă rugăciune și se trecea la cafele și vutci fabricate în casă; bărbații fumau cîte un ciubuc.

După aceasta musafirii își luau ziua bună, gazdele se duceau să se culce, iar noi copiii ne dam jos în curte ca să alergăm și să ne jucăm sub pri-

vigherea *Mamei Maria*, bătrîna jupîneasă ce avea sarcina să se ocupe de noi.

Curtea era plină de țigani, parte familii (sălașe cum se zicea) rămase moștenire bunicului de la părinți, parte primite prin foaia de zestre la în-surătoare. Bucătari, vizitii, rîndași, sufragii, spălătorese, dădaci, femei în casă, toți (afară de Mama Maria) erau din țigani robi. O parte din copiii acestora se trimeteau să învețe deosebite meșteșuguri, precum pităria, mindirigia, lăcătușia, potcovăria, saidăcăria ș.a. spre a putea, ieșind meșteri, să fie folositori stăpînului. La zile mari, de exemplu, cu ocaziunea unei cununii, unui botez, a unei înaintări în slujbă, a zilei onomastice etc., se dezrobea și înzestra unul sau mai mulți țigani a căror purtare fusese bună. Mai mare peste curte era un vătăf, țigan și el, numit Vasile, care menținea ordinea și era însărcinat cu tirguiala din piață. Dar Vasile era totodată și lăutar. Cînd se punea să zică din scripcă toată curtea se aduna roată împrejurul său. Ariile sentimentale erau ascultate cu emoțiune, iar cînd executa un *allegro* sau un *presto* toată țigănimă se prindea de mină și începea să joace sau — dacă stăpînii erau acasă — își mișcau cel puțin picioarele pe loc după măsura muzicii.

Ceasurile libere, fiind mai ales acele cînd boierii se odihneau după-amiază, se întimpla ca muzica lui Vasile să împiedice pe bunicul meu de a dormi sau să-l deștepte din somn. Atunci acesta ieșea mînios în cerdac și ocăra strașnic pe muzicant. O dată îl amenință cu bătaia: „Să știi, măi țigane, că dacă mă mai trezești din somn am să pun să te bată la scară!“ Într-o zi pe cînd Vasile cînta iar, deși *pianissimo*, fiind sigur că nu se aude sus și noi copiii ascultam împreună cu toată

curtea, deodată bunicul iese afară în cerdac, se răpede pe scări în curte, smulge scripca din minele lui Vasile, o izbește de un stîlp al cerdacului făcînd-o țândări, apoi se urcă iute pe scări înapoi mormăind printre dinți: „Mi-i mai cînta tu de acum, cioară spurcată!“ Bunica ce venise în cerdac după dînsul pentru a-l potoli, îi zise atunci încet și cu ton de mustrare: „Dragă, de ce ai făcut asta?“

Cînd de la bunic, a cărui față încruntată ne speriasse, ne îndreptarăm privirile spre Vasile, văzurăm figura acestuia palidă și schimbată; două lacrimi curgeau încet pe obrajii săi. Deși copii, înțeleseserăm că durerea sa trebuia să fi fost nemărginită.

Scena aceea m-a impresionat mult și adescori m-am gîndit mai tirziu că bietul Vasile ar fi preferat să fie bătut la scară, după cum fusese amenințat, decît să fie lipsit de instrumentul ce făcea fericirea vieții sale.

Tot în casa bunicului am văzut odată pe *dracul* înaintea ochilor. L-am văzut așa de limpede, așa de plastic, încît îl țin minte și acum. Această vedenie am avut-o în împrejurările următoare: Frate-mio Leon și cu mine dormeam noaptea alături, pe un divan așăzat de-a lungul păretelui, iar la picioarele noastre era culcată Mama Maria. Într-o noapte mă deștept cu bătăi de inimă, cu năduf și cu baierele halatului dezlegate (căci peste cămășuță ne îmbrăca noaptea și cu un halat). Fără voie arunc ochii spre păretele din față și — care nu-mi fu spaima — cînd văzui înaintea mea pe dracul împielit. Ceva mai mare la trup decît un om, cu două coarne mici în frunte, negru ca tăciunele, el se uita cu ochi scînteietori țintă la mine. Vruî să strig pe Mama Maria dar glasul îmi înghe-

țase în gît, vrui să fac semnul crucii dar brațul îmi era paralizat. Or fi trecut cîteva secunde teribile până ce, printr-o extraordinară sfortare a voinței, putui în sfîrșit să-mi ridic brațul și să fac o cruce mare. În același moment diavolul dispăru ca prin minune; am răsuflet adînc și îmi putui lega halatul. Privind atunci mai limpede împrejur, văzui pe frate-mio dormind dus, auzii pe Mama Maria horcăind, iar pe perețele din partea unde să arătase vedenia, străbătea de sus până jos prin crăpătura perdelei unei ferești, o rază mare de lună. Începui să plîng cu suspine, ceea ce mă liniști îndată. Cit eram de mic, n-am deșteptat pe nimeni ci m-am culcat la locul meu, adormind răpede. A doua zi, numai Mamei Maria i-am destăinuit ceea ce văzusem în întunericul nopții și dădaca țin minte că mă liniști, zicîndu-mi: „Nu-ți fie frică, copiilor cuminte *Ducă-să pe pustii* nu le face nici un rău“.

Tot în casa bunicului am mai fost martor și la un alt spectacol foarte impresionant.

Într-o zi era mare agitație printre țiganii din curte. Auzeam cum schimbau fraze ca acestea: „*Acuși au să treacă pe aici; cică l-au dizboierit; îl duc la moarte, Gavrîl Buzatu e în fruntea alaiului*“... La un moment dat toți se răpeziră spre ulița mare și un țigan, tînăr și voinic, numit Ghiță, ucenic la mindirigie, mă ridică în brațe ca să pot vedea și eu. Era să fiu privitorul unui convoi care ducea la spînzurătoare pe un ucigaș. Și nu era un om de rînd cel condamnat la moarte ci fiul unui mic boier, numit *Cuciuc*. Tatăl său, deși în vîrstă mai înaintată, se însurase cu o femeie tînără și frumoasă. În curînd aceasta se dădu în dragoste cu fiul soțului ei din întîia căsătorie. Pasiunea lor deveni așa de violentă, încît

hotărîră să omoare pe omul ce le stătea în cale. Nu-mi mai aduc aminte în ce fel s-a înfăptuit omorul, totul este că ucigașii au fost descoperiți, judecați de Divan și condamnați, femeia la temniță pe viață, bărbatul la moarte. Fără zăbavă hotărîrea fusese întărită de domn.

Execuțiunea prezenta însă oarecare dificultate. După legile de atunci o sentință de moarte se aplica în mod deosebit la oameni din popor și la boieri. Cei dintii se spînzurau, iar boierilor li se tăia capul cu sabia. Executarea cu sabia fiind mult mai crudă, sau se pornea din principiul ca acei ce aveau datoria să dea pilde de purtări mai bune trebuiau să primească și o pedeapsă mai mare sau, mai probabil, fiindcă tăierea capului cu sabia se considera ca o execuție mai cavale-rească și se făcea deosebire între clasele sociale chiar pînă la această extremitate. Oricum fie, în timpul acela, neexistînd în Moldova nici un călău care să știe executa pe criminal cu ascuțișul săbiei, ci numai unul foarte expert la spînzurare, stăpînirea fu silită să se adreseze la acest din urmă și în cazul lui Cuciuc.

Pentru a putea face aceasta în marginile legalității, osînditului trebuia mai întîi să i se ridice boieria, ceea ce se făcea printr-o formalitate ce se asemena pînă la un punct cu degradarea unui ofițer în zilele noastre. I se puneă întîi pe umeri caftanul, care era un fel de haină de onoare și apoi i se smulgea cu violență, exclamîndu-se: „Nevrednic este!“ În loc de caftan osînditul era îmbrăcat cu un suman țărănesc și pe cap i se puneă o căciulă ordinară de blană de oaie. În starea aceasta era încredințat calăului.

Ca prin vis văd alaiul înaintînd pe dinaintea mea. După o mulțime de lume trecu aga în tră-

sură cu patru cai, precedată și urmată de slujitori călări. Apoi după prapuri și felinare veneau preoți în veșminte cu crucea în mână. După dînșii în trăsură un funcționar înalt în uniformă, presupun un judecător sau alt funcționar de vază al divanului, întovărășit de mai mulți cinovnici. Apoi numeroși jandarmi (pe atunci numiți *cazaci*) cu săbiile scoase. În mijlocul lor un bărbat trupeș și înalt cu fața cruntă și îmbrăcat cu o bluză roșie. Alături de acesta, condamnatul — o figură tinăre și blindă cu suman și căciula îndesată pe frunte până peste ochi. După aceștia, funcționari ai poliției în uniformă și apoi la urmă iarăși poporul.

Cînd trecu omul cu bluza roșie se făcu o mare mișcare în publicul ce ocupa marginile uliței. În toate părțile se șoptea cu groază: *Gavril Buzatu!*... Era vestitul Gavril care fusese iertat de o crimă ce comisese în schimbul funcției de calău. Multă lume la vederea lui își făcea cruce. Condamnatul era așa de tînăr încît inspira mai mult milă; mai ales din partea femeilor se auzeau exclamații compătimitoare: „Sărmanul!... Așa de tînăr!... Păcat de el! *Ea* l-a ademenit!...” Preoții cîntau cîntecele prohodului, clopotele tuturor bisericilor sunau... Așa înainta convoiul încet spre cîmpul mănăstirii Frumoasa unde se ridicase spînzurătoarea...

În primăvara anului 1848 holera se arată în Iași și pe la începutul verei bintuia cu furie. Tatăl meu, foarte îngrijat, hotărî să-și trimită familia în Basarabia pe la rudele sale unde trebuia să stea până la stingerea sau măcar scăderea considerabilă a epidemiei. El însuși era silit de funcțiunea ce ocupa — nu mai știu care — să rămîie pe loc.

Maică-mea plecă deci pe la sfîrșitul lunei iunie în Rusia cu cei trei fii ce avea atunci: Leon, Nicolae și cu mine, trecînd hotarul la Sculeni. În partea rusească a orășelului funcționarii muscali cercetară prin cofere dacă nu era ceva de vămuit și, cu tot bacșișul ce căpătase, găsiră obiecte, nu de supus vreunei taxe vamale, ci pur și simplu de confiscat. Frate-mio Leon, cu doi ani și jumătate mai mare decît mine, începuse să învețe carte în școala statului, poreclită *Academia Mihăileană* și condusă atunci de un profesor francez, numit *Malgouverné*. Se vede că frate-mio fusese harnic căci primise ca premiu cîteva cărți franceze ilustrate. Deși erau numai povești pentru copii, vameșul le declară sechestrare, făgăduind însă că le va restitui la întoarcerea noastră în țară. În pri-

vînta tuturor celorlalte obiecte, el era foarte transigent. Punîndu-i un sfînt în palmă, puteai trece orişice, dar, după ordine foarte aspre ce avea, el n-ar fi îngăduit cu nici un preţ, intrarea vreunei cărţi în Rusia : orice filă tipărită punea, după ideile sale, întreaga împărăţie în primejdie.

În Basarabia ne-am oprit mai mult în trei localităţi. Întîi la moşia unei rude depărtate, bătrîna văduvă Bibiri, în nişte case de ţară, frumos situate pe marginea unui mare iaz. După cîtva timp ne-am dus de acolo la Tîrnova, moşia dvoreninului Manolache Negruzzi, frate mai mic al bunicului meu Dinu, unde am stat mai multe săptămîni. Unchiul meu era un bărbat de talie sub mijlocie, smolît, cu capul rotund şi mustăcioară mică încărunţită. El nu avea o idee foarte favorabilă despre tatăl meu. Era supărat pe dînsul fiindcă vînduse frumoasa moşie părintească, Sărăuţii din judeţul Hotin. Manolache avea obiceiul să zică : „O fi bună literatura nepotului Costache, dar moşia părintească era mai bună“.

De mătuşa mea toată amintirea ce mi-a rămas este că îşi făcea fîntînele la un braţ cu un grăunte de păpuşoi. Deşi eram abia de cinci ani şi jumătate, îmi părea foarte ciudat şi dezgustător ca ei-neva să-şi întretie de bunăvoie răni deschise cînd putea uşor să le vindece. Copii nu aveau aceste rude ale mele. Ei trăiau izolaţi fără a vedea prieteni sau cunoscuţi şi fără măcar a căuta singuri de întînsa şi frumoasa lor proprietate pe care atîţia arendaşi se îmbogăţeau. Casele de la Tîrnova erau cu un rînd şi aveau forma multor locuinţe de ţară din Moldova: un şir lung de odăi care dădeau pe un cerdac de lemn. Din cerdac te coborai într-o curte mare, unde erau atenanţele, şurele, grajdurile, hambarele, poietele şi din curte dădeai

într-o grădină foarte întinsă dar puțin îngrijită, cu mulți pomi roditori. Din toată oprirea mea la Tirnova îmi amintesc numai că pe toți copiii ne ridicau vizitii pe cai și ne plimbau călări prin curte fiind cai de căpestre.

De la Tirnova, ne duserăm la o altă rudă a noastră mai depărtată, moșul Ioniță Străjescu, om foarte bogat care ședea la una din moșiile sale situată pe malul Nistrului.

Ioniță Străjescu, slăbuț, mic de stat și cu părul de tot alb era un bătrîn vesel și comunicativ. Rămăș văduv și fără copii, îi plăcea să aibă multă lume împrejurul său și invita la dînsul la țară pe toate rudele și cunoscuții săi. Oricine venea, chiar nepoftit, era binevenit. Familia noastră, primită cu plăcere, fu așezată în casele cele vechi, puse cu totul la dispoziția mamei, pe cînd moșul și musafirii săi locuiau în niște case mari și frumoase, din nou clădite și abia de curînd isprăvite. Odăile, pentru acele timpuri cu lux mobilat, aveau parchete, sobe de porțelan, ferestre largi și luminoase, tavanuri și pereții frumos zugrăviți. Salonul și sufrageria erau foarte încăpătoare; în această din urmă ședeau obișnuit cîte douăzeci de persoane la masă, cîteodată și mai multe. Pe cînd casa veche dădea pe curte, cea nouă era așezată între curte și grădină. Dacă mulți din musafirii moșului Ioniță n-ar fi fost muncitori de grija rudelor lor rămase în Moldova, viața acolo n-ar fi avut nici o umbră. Dar veștile din țară, cu lipsa desăvîrșită de organizare poștală în Basarabia ca și în Moldova, veneau foarte rar, numai întîmplător și mama era adesea cuprinsă de idei negre.

Și avea îndestule motive pentru aceasta, căci holera se întinsese grozav în Iași. Ca de obicei ea începuse a secera întii clasele sărace dar în cu-

rind lovi deopotrivă toate păturile sociale. Boierii ce locuiau în capitala Moldovei fugeau pe la moșiile lor când acestea erau neatinse de epidemie, iar în caz contrar, pe la moșiile rudelor și pricutenilor; negustorii și toți oamenii mai cu dare de mînă își părăseau casele și pribegeau în Transilvania și Bucovina sau umpleau mînaștirile. Morții erau așa de numeroși că nu se găseau îndestui ciocli ca să-i transporte la cimitirul ce se improvizase afară de oraș și cadavrele rămîneau cu zilele neîngropate. Guvernul era prăpădit, nu știa ce să facă și privea cu groază la pîrjolul dimprejur fără a găsi vreun mijloc cu care l-ar fi putut combate sau micșora. Particularii nu se apărau altfel decît lipind prin toate odăile deasupra ușilor fișii de hîrtie pe care erau scrise cuvintele: „*Dumnezeu să ne ferească! Dumnezeu să ne ajute! Doamne fie-ți milă de noi!*” sau altele asemănate. Cîțiva își ungeau ușile și ferestrele cu usturoi. Cînd, după multe alte persoane însemnate, muri de holeră și mitropolitul Moldovei, spaima ajunsese la culme.

O singură casă mai era în Iași unde se aduna seara puțină lume, ca să petreacă împreună, să facă o partidă de cărți și astfel să mai uite cîteva ceasuri calamitatea publică. Acea casă era a lui Grigore Drăghici, primarul orașului sau *prezidentul Eforiei*, cum se zicea atunci. Eforii, deși cu atribuții restrînse, trebuiau să se ocupe de interesele orașului și prin urmare și de combaterea epidemiilor, dar și aceștia ca și guvernul desperînd de a putca da vreun ajutor, se mărgineau la îngroparea morților și altfel se uitau și ei inactivi la pieirea populației făcînd numai rugăciuni prin biserică. În casa lui Grigore Drăghici nu se vedeau decît figuri posomorîte. Căci abia își începeau cîțiva

partida de *préférence* cînd, în fiecare seară, se răpezea în salon cucoana Catîncă, soția lui Drăghici, speriată și palidă și striga în gura mare : „Ați auzit? A murit și cuconul Vasilică sau cucoana Frăsinița Cutare... mi se spune că adinioarea s-a îmbolnăvit și biata preoteasa părintelui Dumitru de la Sf. Teodor de alături. Sărmana! Chiar astăzi am văzut-o sănătoasă la biserică...” Musafirii lăsau să cadă cărțile din mină și plecau la casele lor ca să nu mai audă vești de acestea.

Orașul întreg era ca mort : porțile boierești închise ca și dughenele; perdelele lăsate pe toate ferestrele, pe uliți nimeni decît care ori căruțe trase de cai sau de boi, și acoperite cu țoluri, îndreptîndu-se spre cimitir, numai prin biserici mai vedeai cîțiva credincioși care se închinau cu deznădejde.

Tatăl meu primise la dînsul în gazdă pe nepotul său mai depărtat Mihalache Cerkez ce era președintele tribunalului și pe atunci încă neînsurat. Cerkez nu mai putea sta singur în casa lui; îi era frică; holera îi dădea insomnii și vedenii și ceruse să șadă cu tatăl meu împreună. Ei dormeau în două odăi vecine, lăsînd deschisă ușa de comunicare pentru a-și putea da ajutor unul altuia la caz de trebuință. Într-o noapte tatăl meu dormea adînc, cînd Cerkez îl deșteptă scuturîndu-l :

— Bădiță Costache !

— Ce este ?

— M-a apucat holera !

Tatăl meu sare din pat și vede pe tovarășul său palid și tremurînd.

— Dar ce simțești, ai vărsături, ai dureri?

— Nu, vărsături n-am.

— Unde te doare ?

— Nu am chiar dureri, însă...

— Dar ce ai, de vorbești de holeră?

— M-a apucat ici și ici, răspunse el arătînd gîtul și pieptul.

Bietul Cerkez avusese un vis urît, îi apăruse Holera care îl strîngea de gît așa că sărise speriat din pat cu strașnice bătăi de inimă.

Cu încetul tatăl meu îl linișți, încît după vreo oră sau două Cerkez se culcă din nou și dormi dus pînă a doua zi tîrziu.

În vreme ce zilele curgeau încet și trist în capitala Moldovei, la moșia lui Ioniță Străjescu se petrecea bine. Bărbații mergeau ziua la vînat și se întorceau la cină cu torbele încărcate. Cucoanele se plimbau cu trăsura departe sau pe jos pe malul verde al Nistrului.

Noi copii alergam și ne jucam prin curte și prin imensa grădină care de la casă se urca lin în terase pe o colină, schimbîndu-se din grădină cu straturi de flori în parc englezesc, apoi în vie și livadă. Vreo opt grădinari sub ordinele unui șef întrețineau aceste deosebite specii de grădini, dîndu-ne și nouă voie să ne închipuim că îi ajutăm la treaba lor cu micile noastre instrumente copilărești. Ca să petreacă mai bine cu noi, ei ne încredințase că sunt dispărțiți în două tabere care-și declarase război; se făceau că se pîndesc, că-și dau bătălii, că se rănesc, că sunt victorioși cînd unii cînd alții, iar noi ne pasionam grozav pentru aceste lupte închipuite, încît nu mai gîndeam la altceva. Ștefan și Nichita, generalii de căpetenii ai celor două tabere, erau în ochii noștri niște eroi, niște feți frumoși din poveste; ne bătea inima cînd se prăgătea vreo luptă și eram încintați cînd ni se comunicau în secret planurile de campanie.

Ioniță Străjescu și musafirii lui făceau un haz nespus de pasionarea copiilor și într-o zi se ho-

tări să ne joace o festă. Pe cînd vreo douăzeci de persoane ședeau la masă, deodată unul din meseni, ruda noastră Neculai Bibiri, scoate un plic mare din buzunar pe care zicea că l-ar fi primit în momentul cînd suna clopotul de prînz; îl deschide, scoate o scrisoare, aruncă ochii pe dînsa, apoi speriat o pune răpede în buzunar înapoi. Toți îl întreabă ce este acea hîrtie ce avea forma unui act oficial; el refuză întii să-i comunice cuprinsul pînă cînd în sfîrșit, în urma multor insistențe, o citește întii rusește și apoi românește. Era o adresă a guvernatorului provinciei care înștiința pe proprietarul moșiei, dvoreninul Ivan Alexandrovici Străjescu, precum și pe musafirii săi, că ar fi aflat prin raporturile poliției secrete că locuitorii din comună, îndemnați de supuși străini veniți din Moldova, ar fi intrat în stare de război unii cu alții; că declarația de război, fiind un drept exclusiv al țarului, ceea ce fac acei străini ar fi un act de răzvrătire care ar fi turburat pacea imperiului și că s-ar fi luat măsuri ca călcătorii de lege să fie urmăriți, judecați și pedepsiți cel puțin cu exilarea în Siberia.

La auzul acestor cuvinte toți trei copiii începem să plîngem cu hohote. Văzîndu-ne în starea aceasta, o apucă plînsul și pe mama deși desigur înțelesese că toată istoria această nu putea fi serioasă. Dar ea devenise așa de impresionabilă din cauza lipsei de știri de la Iași, încît la cea mai mică contrarietate o năpădeau lacrimile. Masa fu întreruptă și toți se grămădiră împrejurul nostru ca să ne liniștească. Dar totul e bine cînd se sfîrșește cu bine. În chiar ziua aceea sosi printr-un înadins trimes din Chișinău o scrisoare din Iași în care tatăl meu zicea că e sănătos și că mama nu trebuie să aibă nici o grijă.

Totuși după câteva zile, ea hotărî să se întoarcă acasă. Îndelungata despărțire de soțul ei și grija în care trăia nu-i mai dădeau liniște.

Vara era pe sfîrșite cînd trecurăm înapoi granița la Sculeni, unde cerurăm de la funcționarul vamal rus să restituie fratelui meu Leon cărțile ilustrate ce sechestraseră. Dar vameșul nu-și aducea aminte de nimic... nu luase nimic... nu văzuse nimic... nu știa nimic...

De la Sculeni ne îndreptarăm spre moșia Trifeștii-Vechi, situată la vreo doisprezece kilometri mai spre nord. Acolo am trăit relativ liniștiți pînă ce se iviră și în satul nostru câteva cazuri de holeră. În toamnă ne întorserăm deci la Iași unde găseai cel puțin un doctor la nevoie. De altfel epidemia scăzuse. Dar familia mea avea încă să treacă prin grele încercări. Curînd după reinstalarea noastră la Iași se îmbolnăvi fratele meu Nicolae și după câteva zile muri. Mama a susținut totdeauna că moartea i-a provenit din cauza neglijenței dadacei care ar fi dat copilului să înghită medicina externă în locul celei interne și astfel l-ar fi otrăvit. Dar toți ceilalți nu aveau îndoială că a fost și la el un caz de holeră.

Puțin timp după Nicolae holera ridică și pe bunica mea din partea mamei, femeia cea bună, jovială și totdeauna bine dispusă, întoarsă și ea de curînd în oraș. Jalea devenea tot mai mare în incercata noastră familie.

O dată cu anul 1848 se stinse și epidemia în Iași. Timpul cu încetul vindecă rănile atîtor familii și urmă pentru capitala Moldovei ca și pentru întreaga țară o epocă în toate privințele mai fericită.

VI

Am început să învăț carte cu d. Gheorghiu, un tânăr modest și blînd pe care l-am găsit peste un lung șir de ani, la întoarcerea mea în țară, funcționînd ca profesor la școala normală de fete din Iași. Mai tirziu, cînd ieșise la pensie, el venea cîteodată invitat de mine, la întrunirile societății „Junimea“, avînd plăcere să asiste la lecturi și discuții literare. Alfabetul era în copilăria mea firește cel cirilic și, cu toate că literele nu mai aveau denumirea slavă: *az, buche, vede, glagore* etc., totuși se învățau în ordinea cea veche și erau mult mai numeroase decît ale alfabetului latin. Mi se pare că mai departe decît la învățarea literelor și silabelor n-a ajuns instrucția ce am primit de la d. Gheorghiu.

Al doilea dascăl al meu a fost un german din Bucovina, numit Schüller, un om mic de stat, ghebos, cu picioarele strimbe și așa de slabe că nu putea umbla decît prin odăi și chiar acolo sprijinindu-se pe un baston gros. În oraș el ieșea totdeauna într-o brișcută cu un cal, proprietatea lui. Schüller fu așăzat în două odăi din curtea noastră unde ne duceam la lecții. Cu acest dascăl am în-

ceput să învăț limbile germană și franceză precum și gramatica română. Limba română o cunoștea bine, de vreme ce, înainte de a se muta în Moldova, trăise mult timp printre conaționali noștri bucovineni.

Pe lângă frate-mio Leon și mine, părinții mei dăduse voie să vie la lecțiile lui Schüller și trei copii străini ceva mai în vîrstă decît noi: *Leopold Duhamel*, fiul unui francez și unei engleze, comercianți din Iași; *Franz Müller*, fiul unei văduve germane care urma negoțul de haine gata al răposatului ei soț și *Cristache Calcîntaur*, fratele actriței Marghiolița Sterian de care am vorbit într-un capitol anterior. Nu știu ce va fi devenit mai pe urmă Duhamel; dar pe ceilalți doi i-am regăsit mulți ani mai tîrziu ca funcționari ai poliției statului român: pe Cristache ca comisar la Dorohoi, iar pe Franz, frate-mio Leon, fiind prefect la Iași, îl înaintă din subcomisar, cum îl găsisse, în postul de comisar de poliție.

Acești trei conșcolari veneau nu numai la Iași să ia lecții împreună cu noi dar ne întovărășiră și la moșia noastră Trifeștii-Vechi unde am petrecut cu Schüller și cu dîșii un an întreg fără întrerupere. Într-o iarnă, fie că erau la Iași epidemii, sau că părinții mei au trebuit să se absenteze timp mai îndelungat, ne-am despărțit de dîșii așăzîndu-ne cu conșcolarii noștri la țară.

Am de această viață la moșie o aducere aminte foarte vie și plăcută. Țin minte ce efect mi-a făcut căderea treptată a frunzelor până la dizgolirea deplină a copacilor: întâia pătură subțire de zăpadă ce acoperi grădina și cîmpul; păsările din curte: giști, rațe, găini, curcani, porumbei care veneau cu grămada cotcodăind, hăcăind și gîgîind cu zgomot mare să ceară mîncare de la Mama Pa-

raschiva, vătăjița, cînd aceasta întîrzia să le arunce grăunțe; întîiul viscol, care, vîjiind cu furie, făcu să se cutremure casa noastră pînă în temelii; după vijelie zăpada cea mare se ridicase pînă la mijlocul ferestrelor, așa încît argații au trebuit să lucreze cîteva zile ca să ne croiască cărări de ieșire afară din casă; jocurile noastre cu omătul din care întrupam oameni uriași și clădeam case cu uși și ferestre; plimbările în sanie peste cîmpiile fără drumuri în goana cailor și sunetelor zurgălăilor; capcanele în care prindeam stigleți și botgroși și apoi le treceam în colivii mai mari pe care le aninam în odăi... Parcă văd puiul de lup prins de un pădurar și adus la curte ploccon de Crăciun. De îndată lupușorul deveni favoritul copiilor. Care de care îl hrănea, îl dezmierda, ba unii îl culcau chiar noaptea la picioarele lor în pat. Cîinii din curte erau foarte nemulțumiți de prezența lui *Lupilă*, cum îl botezasem; îl miroseau din toate părțile mîriind cu dușmănie și abia puteau fi opriți de-a se arunca asupra lui. Dar conviețuirea cu *Lupilă* nu ținu prea multă vreme. Peste o lună sau două, făcîndu-se mai mărișor, toate instinctele de rasă i se deșteptară. Păserile din curte începură una cîte una a deveni victimele sale, așa că într-o dimineată, auzind un foc de pușcă, am aflat că vătaful Dumitru, bărbatul Mamei Paraschiva, pusese sfîrșit scurtei vieți a acestui oaspe, ai cărui părinți și neamuri nu fusese obișnuiți să trăiască în societatea oamenilor.

Schüller, deși cam nervos cînd dormise rău noaptea, era altfel un om bun; el nu ne pedepsea cu prea mare asprime cînd nu ne învățasem lecția sau ne purtam rău. Dimineata, asista la toaleta noastră cînd feciorul venea să ne fricționeze trupul cu prostirea udă și făcea chiar serviciul

de doftor cînd vreunul din noi se îmbolnăvea. Pentru accese de friguri avea un leac minunat. În loc de dejun el ne punea să înghițim pe nemîncate o ceașcă mare de cafea neagră, tare, fără zahăr, în care storsese o lămîie întreagă, apoi douăzeci și patru de ore nu aveam voie să punem în gură nici măcar o fărîmătură de pine. Erau grozave și doctoria și tratamentul, dar aveau o eficacitate uimitoare : medicamentul lui Schüller tăia frigurile mai răpede decît cea mai puternică doză de chină. Îmi vine a crede că ne îndreptam și de frică să nu se repete cafeaua cea amară și postirea.

Lui Schüller îi trebuia seara apă caldă și de-a rîndul fiecare din noi avea sarcina să se coboare în curte unde, la capătul atenanțelor cam depărtate, se găsea bucătăria, și să-i aducă de-acolo un ibric cu apă clocotită. Deși cam cu frică, ne dam jos în întuneric și ne făceam treaba. Cînd se auzeau cini lătrînd eram mai mulțumiți decît cînd domnea liniște în întunericul nopții, căci lătratul era un fel că mai sunt ființe viețuitoare pe undeva, pe cînd tăcerea predispunea imaginația la tot felul de gînduri și închipuiri. Noi amîndoi frații umblam prin întuneric, nu e vorbă, cam cu grijă, dar altfel aproape normal ; Leopold își îndeplinea sarcina cu toată flegma, probabil moștenită de la mama lui engleză ; Christache Calcîntaur, cum ieșea pe ușă, începea să fluiera sau să cînte tare ca să-și dea o aparență de curaj și față de noi și față de el însuși, iar fricosul de Franz era foarte nenorocit cînd îi venea rîndul. El tremura din cap până în picioare și alerga în goană până la bucătărie și înapoi, tot pârîndu-i-se că îl înhață cineva pe la spate. Într-o seară ne-a dat o dovadă vie cit de mare este puterea imaginației. Ca întotdeauna el plecase cu ibricul gol în mînă, dar după cîteva minute reintră pe ușă

clăntănind din dinți și cu părul zburlit, strigînd : „Herr Lehrer (așa-i ziceam lui Schüller), o sută de cîni joacă lătrînd pe cuptor și vor să stingă focul.. n-am putut să mă apropiu...” Schüller ne zise liniștit : „Ia mergeți toți împreună și vedeți ce este ?” Am plecat cam cu teamă, ținîndu-ne tare de mină, cînd, ajunși la bucătărie, ce să vedem ? Focul pîlpii liniștit pe vatră, iar pe cuptor ciinele Grosu, principalul păzitor al curții, dormea încovoiat avînd din cînd în cînd convulsii nervoase, probabil fiindcă avea visuri emoționante ; ibricul era răsturnat lîngă ușă. Acest spectacol liniștit, imaginația escitată a lui Franț îi transformase în prăpădienia de care ne vorbise.

Pasiunea lui Schüller era focul de artificii. Cînd nu se ocupa de noi, toată vremea amesteca și pisa diverse ingrediente din care făcea rachete, tuburi și alte obiecte. De cu iarnă el începu să pregătească un mare foc de artificii, pentru Paști, cînd părinții mei anunțase că au să vie să ne vadă. Totodată el lucra după cărți nemțești la o broșură pe care o intitulase *Micul artificier*. Era foarte mîndru de această operă a sa cu care zicea că are să intre în rîndul autorilor cunoscuți. În general lui Schüller îi plăcea foarte mult să se laude pe sine, deși nouă ne recomanda cea mai mare modestie. „Vedeți brișca asta ? ne zicea el, vă pare cam vechi, dar nu este alta așa de ușoară și de solidă în tot Iașul.” „Vedeți calul ist alb ? E cam bătrîn, nu e vorbă, dar strașnic cal !” „V-am spus totdeauna că nu e frumos ca omul să vorbească de sine însuși și de ale sale. E chiar urît cînd cineva rostește într-una : *eu, eu, eu...* Acest pronume personal ar trebui să-l ștergeți din dicționarul vostru. Luați pildă de la mine : *Eu* nu vorbesc niciodată de mine însumi ; *eu* n-aș spune, ferească Dumnezeu, că pot face

ceva mai bine decît alții ; eu știu ce pot, dar nu mă laud. Iacă vedeți, obișnuit se zice că omul nu trebuie să facă mai multe trebi deodată. Ei bine, eu fac în același timp patru lucruri și toate bine : rătez un dop pentru tunul acesta de tuci, dictez unuia din voi opera mea *Micul artiștier*, fumez și mă spăl pe picioare.“ Într-adevăr, parcă vād pe bietul Schüller cu picioarele vîrîte într-o căldare de apă pînă la pulpe ; cu minecile cămășei suflecate ținînd în mină un cuțit mare și o bucătică de lemn pe care 0 cioplea ; în gură cu o trestie lungă în a cărei capăt opus virise o țigaretă și uitîndu-se din cînd în cînd pe masă la o carte din care dicta lui Leopold.

Iarna fusese aspră și lungă, ținînd pînă la sfîrșitul lui martie. În cele dintîi zile ale lunii april, după cîteva ploi, începură deodată căldurile. Primăvara veni mai devreme decît obișnuit. Rîndunelele, cocorile, cocostîrcii, se întorsese la locuința lor de vară, iarba, presărată cu toporași, se întindea vie în grădină și pe cîmpie, iar pădurea înverzea vîzînd cu ochii. În grădină, și mai mult încă în pădurea zisă Vladomira de pe malul Prutului, cîntau privighetorile de te asurzeau. Cucul, întîia oară cînd se auzi ne cîntase în față, semnul cel mai sigur de mulțumire și belșug. În fiecare zi ne duceam cu hîrlete, săpi, greble, lopeți și măture la pădure și lucram într-o poiană la ridicarea de bănci și mese pentru prînzul ce Schüller proiectase să se ție acolo de zi Întîii Mai ca o surprindere pentru părinții mei. Dar pînă atunci veneau mai întîii Paștele care cădea în acel an pe la mijlocul lui april. Părinții mei sosiră cîteva zile înainte de săptămîna patimilor întovărășiți de mai mulți musafiri : mătușa mea *Smărăndița Voinescu*, născută

Negruzzi, femeie foarte inteligentă și învățată, bătrînul postelnic *Asanache Dan*, o rudă depărtată a noastră din Focșani care se îmbrăca încă cu haine orientale și, după obiceiul timpului, purta o barbă mare albă pînă la mijlocul pieptului, apoi *Dumitrache Dăscălescu*, nepot al acestuia, tînăr intelectual de la care a rămas un volum de poezii de mult uitate și în sfîrșit *Dumitrache Bibiri*, frate cu Nicolae, de care am vorbit în alt capitol, rudă a noastră depărtată ce venea adeseori la Trifești și avea pasiunea pomilor și florilor. În adevăr sub instrucțiile și povețele sale grădina devenea totdeauna foarte frumoasă.

Pînă cînd să vie rîndul cozonacilor, paștelor și ouălor roșii, la care se lucra cu sîrguință, căci nu numai boierii, dar și amîndoi preoții și dascălii de la biserică precum și toți servitorii pînă la cel din urmă rob țigan avea să capete ouă și cozonac, toată lumea postea, chiar și Schüller deși era catolic.

Singur junele Dăscălescu își da aere de om sceptic și critica cu ironie acest obicei consacrat de secole. Asemenea nici un membru al familiei n-ar fi lipsit de la denii în săptămîna mare, sau ar fi refuzat să se spovedească ori să se împărtășească. În sîmbăta Paștelor spre seară se vedeau așezați pe poliță un șir lung de cozonaci calzi, proaspăt scoși de la cuptor, cari răsplineau un miros delicios și făceau admirația tuturor. Nouă, copiilor, ne venea apa la gură. Iar Dăscălescu, poetul, fără pic de sfială, rupse o bucată dintr-un cozonac și o înghiți în fața tuturor. Scandalul a fost mare și moșul Asanache Dan tot exclama indignat: „Auzi ! În sîmbăta Paștelor ! În sîmbăta Paștelor ! Unde mergem ? !“

La miezul nopții, cînd preotul strigă din pragul bisericii : „Hristos a înviat ! Schüller slobozi tunul său de tuci și ecoul dealurilor repetă bubuitul de zeci de ori, iar a doua zi, duminică, după ce se întunecase, veni rîndul și focului de artificii ce fu un mare succes al învățătorului nostru. La cele dintii rachete, țărani, mai ales copii din sat, fură cuprinși de mare uimire nedîndu-și seama ce sunt stelele ce cădeau de sus ca o ploaie ; poate că unii din ei își închipuiau că sunt fenomene supranaturale care se arată la Paști. Aflînd apoi că drăcia aceasta se petrece la curtea boierească, tot satul năvăli la noi spre a privi mai de-aproape. Dar cum e românul : după întîia surprindere la vederea rachetelor ce spintecau întunericul, a sorilor ce se învîrteau improșcînd scintei și a focurilor de Bengal, cari luminau curtea și casa cu roș și albastru, ei cerură să se aprindă și alte culori căci „ar avea mult haz“.

Vreo două săptămîni după această petrecere veni și zi Întîi Mai și toată societatea pleacă la pădure unde se pregătise prînzul. Pe masa și băncile căptușite de noi cu brazde se așternură lăicere și covoare ; ceva mai la o parte printre copaci se improviza o bucătărie unde coceau ouă în cenușă, se frigeau pui și se găteau plăcinte. În timpul mesei se destupau sticle de vin și de pelin de care, în mod excepțional, am avut voie să gustăm și noi copiii. Pot zice însă că, dînd pelinul pe gît, ne-am strîmbat cu toții, așa de rău ni s-a părut. Nu înțelegeam deloc cum o doctorie așa de amară poate să placă.

La poalele copacilor parcă ninsese așa era presurat pămîntul cu lăcrămioare frumos mirositoare, iar sus pe crengi cîntau jur împrejur privighetorile ca și cum ar fi fost anume comandate. După

masă am mai hoinărit cîntînd și alergînd prin pădure pînă cînd, mai sub seară, flăcăii din sat ne întîmpinară cu doi lăutari, scripcarul Stavarache și cobzarul Axinte ce se puseră în fruntea cortegiului la întoarcerea spre sat.

Ajunși acasă, petrecerea se sfîrși cu o horă mare ce se încinse în curte și la care nu știu dacă sătenii au petrecut mai vesel decît boierii.

Petrecheri și prînzuri în aer liber am avut, negreșit multe în viața mea, dar nici una nu mi-a lăsat o așa frumoasă aducere-aminte ca aceasta. În copilărie totul e nou, totul din lume pare creat pentru tine și nici o gîndire lăaturalnică nu-ți turbură plăcerea. Ce pline sunt zilele, ce adînci sunt impresiunile în primăvara vieții !

Tatăl meu avusese totdeauna intențiunea să ne trimeată, pe frate-mio Leon și pe mine, în străinătate pentru săvârșirea studiilor noastre. Deși gândea că nu e bine ca copii să părăsească casa părintească prea tineri, veni o ocaziune pe care n-o putu pierde și care grăbi înfăptuirea dorinței sale.

Consulul rusesc din Iași d. de Kotzebue avea nevoie de un pedagog pentru fiii săi și, fiind german de naționalitate, se adresă la un prieten al său, rectorul Universității din Greifswald, cu rugămintea de a căuta printre studenții săraci de acolo pe vreun tânăr care, în schimbul unui bun onorar, ar primi să-și întrerupă studiile pe câțiva ani și să vie tocmai la Iași spre a se însărcina cu creșterea și învățătura copiilor săi. Rectorul din Greifswald afișă propunerea lui Kotzebue la tabla neagră a Universității și unul singur dintre studenți se prezentă.

Acesta, Karl Fieweger, deși se găsea în ajunul examenului de doctorat în filosofie, declară că e gata să primească propunerea. Foarte sărac, fiul unui țăran din Silezia, de prin împrejurimile orașului Breslau, Fieweger se deosebise prin silințele

sale la liceu ; dobîndise o mică bursă și era bine văzut și de profesorii săi de la Universitate. De o natură aventuroasă, el părăsi patria, familia și un viitor aproape asigurat în cariera didactică pentru a se arunca în necunoscut. Venit la Iași, el cîștigă în curînd dragostea copiilor lui Kotzebue, precum și simpatia părinților. Cu cunoștințe multiple, activ, inteligent și posedînd o ușurință extraordinară întru învățarea limbilor, apoi amabil și foarte sociabil, el plăcu și tuturor persoanelor care frecventau casa consulului rusc.

Două pasiuni avea Fieweger, una jocul de biliard în care lupta adesea cu succes cu consulul rusc, bun jucător și el și a doua, studiul numismaticei, unit cu culegerea de monezi și medalii vechi din care încet-încet își făcuse o colecție interesantă. Cu timpul din colecționar el deveni negustor, cumpărînd și vînzînd medalii și monezi la amatori. Țin minte că mai mulți ani după ce ne instalasem cu dînsul la Berlin, Fieweger se întoarce o dată acasă cu un sac de gologani de aramă.

— Ce-i asta, domnule profesor ?

— Am cumpărat la o licitație săcușorul acesta de bani romani pe prețul de 39 taleri. Dacă printre monezi găsește un Pertinax, am un cîștig imens, dacă nu, n-am făcut nimic.

— Cum, un Pertinax ?

— Voi știți desigur din istoria romană că printre împărați a fost și unul Pertinax care a domnit numai cîteva luni. De la dînsul au rămas așa de puține monezi, încît amatorii le plătesc grozav de scump, cum se plătesc totdeauna obiectele rare.

Vreo săptămînă și mai bine Fieweger spală și frecă cu peria și săpun una cîte una monezile de aramă și le tot cerceta cu lupa. Într-o dimineată

vine cu fața strălucitoare la cafea și ne anunță că noaptea târziu a dat în sfârșit de un Pertinax care-i va aduce un foarte mare câștig și va fi începutul averii sale.

În adevăr, gologanul lui Pertinax a pus temelia oarecărei averi, dar mai târziu, peste alți douăzeci de ani, revăzînd la Berlin pe fostul meu profesor, am aflat cu părere de rău că tot ce strînsese s-a dus la bursă mult mai răpede decît cum venise și că Pertinax, cît fusese de împărat, nu l-a ajutat la nimic.

După mai mulți ani de activitate în Iași, Fieweger se înamoră de o tinăra franceză, guvernantă în casa logofătului Costin Catargiu, *Angélique Bertrand*, cu care se însură. Căsătoria lor coincide cu mutarea lui Kotzebue într-o altă țară, așa încît însoțirii se găsiră în fața întregii probleme a viitorului lor. După mai multe combinații Fieweger se opri la hotărîrea să înființeze provizoriu în Iași, un pensionat cu puțini școlari interni, cu care, mai pe urmă, după ce s-ar naște copilul ce aștepta, ar pleca la Berlin, unde elevii încredințați creșterii sale aveau, sub direcția și privigherea sa, să-și urmeze studiile în școalele statului.

În primăvara anului 1852 soții Fieweger deschiseră pensionatul lor în mahalaua Sărăria din Iași, cu șase școlari : afară de frate-mio Leon și de mine, mai erau doi Dăscălești, frați mai mici ai poetului de care am vorbit, Nicu Drăghici, fiul prezidentului Eforiei de care iarăși am vorbit și în sfârșit Emil Cantacuzin, fiul cneazului Leon și rudă cu Kotzebue.

Au trecut mulți ani de cînd din toți aceștia am rămas singur în viață. Patru au murit de diferite boale, iar cel din urmă, Emil Cantacuzin, s-a sinucis în Iași în ziua chiar a cununiei sale. Pe cînd

toți nuntașii, părinții, rude și prieteni, întorcându-se de la biserică, așteptau ca însurăței să deschidă balul, mirele se coborîse în pivniță și-și trăsesese un glonte în inimă, rămîind mort pe loc. Prin această faptă Emil voia să-și pedepsească părinții care pentru interese materiale, îl silise să încheie o cununie contrară sentimentelor sale.

În pensionatul lui Fieweger învățam nemțește și franțuzește și începurăm limba latină. Disciplina nu era tocmai aspră : jumătate din zi trebuia să studiem, cealaltă jumătate ne jucam. Chiar am fost îngăduiți să reprezentăm piese de teatru (d. ex., *Le mariage forcé* de Molière), lucrînd noi singuri școlarii decorurile și costumele. Cînd veni vara și ne dădură vacanțe de o lună, Fieweger se despărți pe acest timp de nevasta lui și de copilul de curînd născut și veni cu frate-meu și cu mine la moșia noastră. Acolo ne deprinse cu lungi primblări pe jos și, scăldîndu-ne după obicei în Prut, ne dădu cele dintii lecții de înotat. Odată luîndu-mă cu dînsul prea la adînc era să mă înec de-a binelea și abia am putut fi scos din apa care mă luase și mă ducea la vale.

Plecarea în străinătate se fixă de Sfînta Paraschiva, 14 octomvrie. În ajun mama ne puse să postim și să ne spovăduim, apoi ne luă cu dînsa la biserică Trei Ierarhi, unde se păstrează moaștele sfintei Paraschive. Acolo în mijlocul mulțimii de închinători ce încunjurau racla sfintei, un preot ne cîntă rugăciunile rînduite celor ce pornesc la drum și la urmă am fost împărțaiți.

Astfel pregătiți ne adunarăm a doua zi, toți, părinții și copiii la casa lui Fieweger. Acolo ne așteptau doi harabagii evrei, Itic și Herșcu, care aveau să ne transporte cu aceleași trăsuri și cu aceiași cai de la Iași până la Cracovia. În întîia

caretă închisă, acea a lui Ițic, se găseau Fieweger, soția lui, doica și copilul ce alăpta. În a doua, o brașoveancă lungăreață a lui Herșcu, ședeam cei șase școlari, trei mai mari, în fund, trei mai mici, în față. La spatele ambelor trăsuri erau zdravăn legate, unele peste altele, numeroase cufere și geamantane ale familiei Fieweger și ale noastre.

Mincarea călătorilor și pregătirile de drum se prelungiră, așa încît abia la două după-amiază am fost gata de plecare. În sfîrșit trăsurile amîndouă, urmate de acele ale părinților și altor rude care ne întovărășiră, se puseră în mișcare. Era o lungă caravană la care lumea de pe ulițe se uita cu mirare. La bariera Păcurari ne oprirăm; funcționarul ne trecu numele într-o condică, după regula acelor timpuri, luarăm concediu de la părinți și părăsirăm capitala Moldovei. Dar mult drum n-am făcut în ziua aceea. Soarele apunînd curînd, am fost siliți să ne oprim și să petrecem noaptea la un han evreiesc din Erbiceni, cam douăzeci de kilometri de la Iași. Fiind zi de sărbătoare, cîrciuma era plină de săteni care beau și făceau chef. Era o lună splendidă. Țin minte că flăcăii cîntau din răspuțeri :

Era noaptea-ntunecoasă

Alba lună lumina...

și, cu toate că la vîrsta de zece ani spiritul critic nu e tocmai dezvoltat, totuși nu înțelegeam cum noaptea poate fi totodată și întunecoasă și luminată de lună... Nu știu cum s-o fi odihnit familia Fieweger pe laițele unde s-au întins, știu însă că noi copiii am dorim duși pe sacțele așternute pe podele.

A doua zi, vremea era frumoasă la început, și noi
cîntam într-una cîntecul auzit în ajun :

Era noaptea-ntunecoasă

Alba lună lumina...

Dar o ploaie torențială pornită cătră seară ne
împiedică să mergem până la Botoșani, cum fusese
proiectat. Se făcuse întuneric beznă și harabagiii,
mai ales al nostru, Herșcu, un tînăr cu părul și
barba roșie, declară că e primejdie să continuăm
drumul. Ne oprirăm deci și astă dată la un fel de
han mai rău decît cel de la Erbiceni și ne grămă-
dirăm în singura odaie așa-zisă de mușafiri ce po-
seda cîrciuma, ba doi din băieți, frate-mio Leon
și Iorgu Dăscălescu, au petrecut noaptea în tră-
sură grămădiți și strîmbi.

A treia zi trecurăm prin Botoșani unde am stat
la masă și s-au odihnit caii, iar seara am ajuns la
Mihăileni. Acolo am avut în sfîrșit paturi cu toții
și ne-am putut întinde după voie.

În ziua următoare trecurăm hotarul țării și ne
oprirăm dincolo de bariera ce despărțea Moldova
de Austria la vama din Sinăuți, unde formalitățile
vizării pașapoartelor și altele ne-au ținut pe loc
cîteva ceasuri, spre marele necaz al vizitiului cu
barbă roșie și a tovarășului său, căci era o vineri
și trebuia negreșit să sosim la Cernăuți înainte de
apusul soarelui, cînd harabagiii intrau în sabăș.
Pentru nimic în lume n-ar fi continuat drumul în
ziua de sîmbătă.

Cercetarea pașapoartelor a mers cum a mers, dar
cînd Fieweger, întrebant de vameș dacă are ceva
de declarat, avu imprudența să răspundă că luase
cu dînsul o oca de tutun turcesc, lucrurile se în-
curcă de tot.

— Arată tutunul să-l cîntăresc, îi zise vameșul.

— Domnule vameș, răspunse Fieweger, nu știu în care cufăr l-am pus și dacă m-ați sili să-l scot, ar trebui să dizleg și să cobor toate lăzile și apoi să le așază la loc, ceea ce mi-ar lua mai bine de un ceas. Astfel aş risca să nu ajung la Cernăuți înainte de apusul soarelui și să rămân pe drum. Vă încredințez însă pe parola mea de onoare că n-am mai mult de o oca.

— Instrucțiunile mele sunt formale, trebuie să cîntăresc. Eu care asistam la această convorbire la oarecare distanță, cu curiozitatea proprie copiilor, alături de harabagiul cu barbă roșie, băgai de seamă că vameșul, rostind ultimele sale cuvinte, aduse brațul stîng la spate și tot deschidea și închidea mîna. Herșcu își astupase gura cu pumnul ca să nu bufnească de rîs. De la o vreme și Fieweger, văzînd gestul funcționarului, își scoase răpede punga din buzunar. Atunci vameșul vorbindu-i răstit :

— Ai sau n-ai tutun ? îi strigă el, răspunde categoric !

— N-am deloc, zise Fieweger, puindu-i un galben în mîna deschisă.

— Apoi dacă n-ai, de ce mă necăjești atîta vreme ? (Aici închise mîna peste galben.) Hai, plecați răpede ? *Vorwärts ! Vorwärts !*

Așa am trecut frontiera împărăției austriace.

Ajunserăm cu bine înainte de apusul soarelui la Cernăuți unde la „Hotel de Moldavie“ am petrecut seara de vîneri și am făcut și sabășul a doua zi. Mi-au impus în capitala Bucovinei mai multe edificii mari și frumoase precum și trotuarele cu care în Iași nu prea eram deprinși. Însă ceea ce m-a impresionat mai mult a fost sentinela care făcea strajă la palatul guvernatorului cu pantalonii săi strimți, chipiul înalt, ciubotele legate cu și-

returi și pușca ce nu se mișca de pe umăr. Îmi făcu efect și împrejurarea că soldatul umbla încoă și încolo de-a lungul unei scînduri, fixată în trotuar, fără a face un pas alături în dreapta sau în stînga. Noi băieții ne prindeam rămasăg : „Ba are să calce alături, ba n-are să calce, ba tot are să calce...!” Oricum, nu ne puteam dezlipi ochii de la acest personaj impozant.

Duminică am ajuns la Colomeea, luni la Stanislau și așa înainte în trăpejorul cailor până la Sambor, căci evitasem orașul Lemberg, capitala Galitiei. În drum spre Przemyśl — nume pe care noi băieții îl pronunțam cum era scris : „*Pirțămisl*” — ne pomeneam că de-a lungul șoselei erau înfipti pari înalți, legați cu sîrmă unii de alții. Foarte intrigati întrebaram pe profesorul nostru ce este asta ? Și după cîteva momente de reflecție el ne răspunse că trebuie să fie *telegraful*.

— Telegraful ?

— Da, telegraful prin care oamenii comunică unii cu alții la mari distanțe. Am să pun să vi se explice.

În adevăr, ne-am dus la oficiul telegrafic din Przemyśl unde, în schimbul unui bacșiș, funcționarul ne făcu un curs întreg de telegrafie pe care îl întovărăși cu exemple practice, vorbind lucruri banale cu colegul său din Lemberg. Banda subțire de hîrtie ce ieșea singură din aparat cu puncte și liniuțe mistice însemnate pe dînsa fu pentru noi mult mai explicită decît toată expunerea teoretică a telegrafistului.

De la Przemyśl am trecut prin Jaroslau, de unde mi-a rămas amintirea unor pîrjoale foarte mari și gustoase ce ni s-au dat să mîncăm, apoi înainte prin Przeworsk, Rzeszów, Tarnów, Bohnia, mai făcînd mi se pare un sabăș în nu mai știu care

din aceste orașe. La Tarnow era s-o pățim rău. Ca să fie mai cald în odaia unde ne culcasem toți băieții, hotelierul astupase soba, deși vatra era plină cu jăratec, așa că noaptea gazurile și năduful era să ne asfixieze. Noroc că unul din noi, începînd să geamă tare, fu auzit de Fieweger din odaia de alături. Intrînd la noi și văzînd ce se petrece, el se repezi la fereastră, o deschise mare și ne deșteptă pe toți. Aerul rece al nopții ne învioră în curînd și scăparăm numai cu dureri de cap.

La Bohnia am vizitat o fabrică de sticlărie de unde ne s-a cumpărat șase pahare colorate, fiecare cu inițialele unuia din noi. Ani de zile ne-am slujit cu acele pahare la masă. În sfîrșit sosirăm la Cracovia, trăgînd la un otel ce se chema pe atunci „Hotel de l'Europe“, unde ne despărțirăm de harabagiii cu care ne împrietenisem în lungul nostru drum. Impresia ce ne-a făcut Cracovia a fost mare, era întîiul oraș cu aparență occidentală ce vedeam. După obiceiul ce avea Fieweger, de a ne arăta tot ce era mai interesant în drumul nostru, el ne conduse a doua zi la marea catedrală a orașului unde, pe lingă arhitectura frumoasă și bogata decorație internă, admirarăm și mormintele multor regi și eroi poloni.

De la Cracovia aveam să ne urmăm călătoria cu calea ferată. Pe cît eram de curios să văd faimosul drum de fier de care auzisem așa de mult vorbindu-se și căruia în închipuirea mea îi dam tot felul de forme fantastice, pe atît de mare mi-a fost decepția, văzîndu-l. În curînd imi păru chiar rău după brașoveanca lui Herșcu, unde noi băieții eram de capul nostru, cîntam și făceam tot felul de nebunii și din care ne dam jos după plac la toate dealurile sau văile mai mari.

Trecînd frontiera Germaniei la Mislowitz, ajunserăm într-o seară la Breslau, unde găzduiți la otelul „Zur goldenen Gans“ (la „Gîsca de aur“), ne oprirăm cîteva zile ; căci Fieweger voia să-și vadă rudele ce-i mai rămăsese după moartea părinților săi și să le prezente soția și copilul.

La Breslau am fost duși la operă unde, de ziua reginei Elisabeta a Prusiei, se juca pentru întia oară *Tannhäuser*. „Să băgăm toți bine seama la muzică, ne zise Fieweger, căci compozitorul acum ieșit la iveală al acestei opere zice că scrie «Muzica viitorului».“ Am ascultat ades de atunci încoace „Muzica viitorului“ cu plăcere, dar în seara aceea, cînd la sfîrșitul reprezentației Fieweger din loja de alături voi să ne întreb de impresiile ce avusesem, toți șase dormeam așa de adînc pe scaunele noastre, încît a trebuit să ne scuture bine ca să ne deștepte. Ajunși acasă, Fieweger ne zise foarte impresionat : „Să țineți bine minte numele lui *Richard Wagner* care a compus opera *Tannhäuser*. Astăzi pe cît aud mulți îl iau în rîs dar are să vie o vreme cînd toată lumea are să i se închine și să-l declare un *mare om*.“

Adeseori mi-am adus de atunci aminte de prevederile profesorului nostru.

Plecînd din Breslau, ajunserăm într-o seară tîrziu la Berlin. Cîțiva din noi dormeau. Ceilalți îi deșteptară : „Hai sculați măi băieți, că suntem acum la Berlin !“ „Aș ! nu mai crede“, zise unul. „Prostii !“ exclamă altul. „Minciuni spui !“ strigă al treilea din cei somnoroși.

Așa ne dădusem la drum, încît cu greu ne venea să credem că suntem în sfîrșit la capătul lungii noastre călătorii.

Și totuși sosisem la Berlin așa de-al binelea că am petrecut acolo o bună parte a tinereții mele.

Abia după unsprezece ani și unsprezece zile, aducînd cu mine în geamantan un pergament pe care sta tipărit cu cuvinte latine că am dobîndit, ca foarte mulți alții, titlul de „utriusque juris doctor“ am pășit iarăși pe pragul casei părintești.

Mihai Sturza-vodă a fost de două ori însurat. În-
tîi cu Săftica, născută Rosetti, de care s-a despăr-
țit mulți ani înainte de a se face domn și a doua
oară cu Smaranda, născută Vogoride.

Din întâia căsătorie a avut doi fii, pe Dumitru și
pe Grigore pentru care — mai ales pentru cel din
urmă — n-a arătat niciodată vreo afecție. Cu
Smaranda n-a avut copii decît cătră sfîrșitul dom-
niei sale.

Cucoana Săftica, după despărțirea sa de Sturza
s-a remăritat cu hatmanul Constandinică Palladi,
iar prin anii 1864—1880, cînd am cunoscut-o, era
văduvă și foarte bătrînă. Totuși avea încă o talie
înalță și subțire ; fața ei păstrase multe urme de
frumusețe și părul de tot alb îl purta în bucle. Fe-
meia amabilă, distinsă, cu maniere alese, ea era
ceea ce se numește o cucoană mare, *une grande*
dame, cum se mai găseau cîteva în Moldova în tine-
rețele mele. Cîteodată mă duceam s-o văd la ea
acasă, dar cel mai des o întîlneam seara în saloa-
nele nepoatei sale, doamna Didița Mavrocordat,
unde se aduna tot tineretul din Iași. Săftica Palladi
și surorile ei Frosina Rosetti și Agripina Sturdza

se aşăzau toate trei deoparte pe o canapea şi priveau cu interes la petrecerile tinerilor.

Mie mi-a plăcut totdeauna să stau de vorbă cu bătrînii şi de aceea mă apropiam ades de canapeaua acelor doamne şi ascultam cu plăcere din gura lor povestiri din timpurile trecute.

Îmi aduc aminte cum cucoana Săftica ne descria cununia ei cu Mihalache Sturza : ea era încă tînără de tot cînd părinţii o înştiinţară că peste puţine zile are să se mărite. Deşi foarte spăriată de această veste neaşteptată, căci abia zărise de departe pe viitorul ei soţ, ea nu îndrăzni să se opoie — aşa ceva ar fi fost pe atunci un lucru neînchipuit — şi nici măcar nu avu curajul să ceară o amîinare pentru a-şi cunoaşte mai întîi mirele. Ca fiică ascultătoare, ea sărută mîna părinţilor şi le mulţumi. Cununia se făcu în paraclisul palatului domnesc, nuni mari fiind vodă Calimah cu doamna şi slujind mitropolitul Moldovei. După ceremonia religioasă mireasa se urcă într-o caretă mare, trasă de patru cai şi ocupă toată partea din fund a trăsurei iar pe scaunul din faţa ei se aşăzară două cucoane ce ţineau în mînă capetele betelei cu care îi impodobiseră părul. Pe capră, lingă vizitiu, şedea un arnăut, pe scaunul de la spatele trăsurei şedea altul, amîndoi îmbrăcaţi numai în fir şi ţîind în mînă cîte o lumînare aprinsă. Mirele, purtînd un antereu de mătăsă deschisă şi în cap cu un işlic mare se ţinea, călare pe un cal alb, la oblonul caretei. La apropierea alaiului care înainta în pasul cailor, clopotele bisericilor sunau, negustorii, ieşiţi în uşa dughenilor, precum şi poporul de pe uliţe salutau cu respect. Ajunşi la locuinţa mirelui, ei fură întîmpinaţi la poarta curţii de mai multe tarafe de lăutari cu cîntece de nuntă : *Lado, Lado ; taci mireasă...* şi altele, iar la scară le ieşiră înainte socrii mari cu pîne şi cu sare. Sus în

salon cei întâi negustori din Iași, în frunte cu starostele lor Radovici (bunicul generalului care în războiul Independenței a comandat divizia I a armatei), își întinsese cea mai frumoasă și bogată marfă ce avea : juvaeruri, argintării, șaluri turcești, horbote, catifele, mătăsuri, blănuri, covoare... și mireasa nu avea decît să arate cu degetul ce obiecte îi plăceau pentru ca acestea să fie cumpărate fără a se mai întreba de preț. După retragerea negustorilor, masa cea mare cu vin de Cotnari ; după masă, ba!, la care toată boierimea din Iași fusese invitată și unde se jucau numai danțuri naționale. Era ca din poveste.

Pe a doua sa soție, lumea zicea că Mihai Sturza ar fi luat-o cu scopul ca socrul său Vogoride să-l ajute la dobîndirea domniei. Poate că o fi fost și acesta unul din motive, căci Vogoride se bucura de mare trecere la Înalta Poartă, dar adevărul este că Mihai Sturza a avut pentru Smaranda o afecție statornică și adîncă în tot răstimpul lungii lor conviețuiri.

Pe Smaranda doamna nu-mi aduc aminte s-o fi văzut vreodată și nici pe Mihalache Sturza cît timp a domnit. Abia mai tîrziu în vara anului 1855 am întîlnit pe vodă la băile de la Ems în Germania.

Toți cei ce au cunoscut pe Sturza zic că era un om foarte inteligent, destul de învățat pentru acele vremi, fin în judecățile sale, bîn administrator și adînc cunoscător de oameni. Dar tot așa de unanimă este părerea contemporanilor săi, că pe lingă aceste calități, avea și covîrșitoare defecte. El era fățarnic, peste măsură de prepuielnic și mai presus de toate lacom de bani și foarte zgîrcit.

Precum am spus, Sturza nu iubea pe fiii săi din conviețuirea sa cu Săftica și dorea foarte mult să aibă alții din a doua sa căsătorie. Aceasta a fost

cauza pentru care se hotări să se aşaze într-o vară la o moşie de pe malul Prutului, cu soţia sa, pentru ca aceasta cu ajutorul băilor reputate foarte eficaci, să se vindece de sterilitate.

Am mai vorbit de această petrecere a lui vodă Sturza la moşia părintească Trifeştii-Vechi. În mijlocul grădinei era un plop bătrîn, aşa de gros încît trebuiau şapte oameni să întindă braţele împrejur pentru a-l cuprinde. În satul nostru i se zicea „Plopul cel mare“. Tatăl meu pusese să se ridice o scară în jurul trunchiului până aproape de vîrf, unde se aşăzase un mic cerdac. Vederca de sus peste valea Prutului era întinsă şi frumoasă. Plopul cel mare fiind însă putred în inima lui, tot tatăl meu, pentru a-l conserva cît mai mult, îl umpluse cu o zidărie de cărămidă care îl susţinea şi îl apăra de vînturi şi furtune. Această zidărie îi părea lui vodă foarte ciudată. Tatăl meu, fiind unul din puţinii deputaţi mai independenţi din Obşteasca Adunare, Sturdza inspecta totul şi întreba într-una cînd pe o slugă, cînd pe alta ce este ascuns în copac sub zidăria de cărămidă. Cu tot răspunsul unanim că lucrarea nu avea alt scop decît conservarea copacului, vodă, neliniştit cum era, porunci într-o zi să se scoată mai multe cărămizi pentru a vedea cu proprii săi ochi ce era ascuns îndărăt.

Aşa se şi făcu, dar de astă dată prepusul său nu-i fu a bine. În loc de comori sau acte revoluţionare se adăpostise înlăuntrul plopului un roi de albine care, furioase de a fi turburate în liniştea lor, se năpustiră asupra lui vodă şi îl înţepară în toate părţile.

Altă dată grădinarul, un ţigan numit *Leu*, pe care l-am apucat şi eu, ieşi lui vodă înainte pe cînd acesta se plimba cu tatăl meu prin grădină şi îi oferî un buchet de flori. Vodă luă buchetul şi zise

tatălui meu : „Dă-i un galben !“ Mulți ani mai târziu tatăl meu ridea încă din toată inima cînd își aducea aminte cum a fost silit să dea propriilor săi robi bacșișuri din punga sa pentru buchete oferite lui vodă.

Că Mihai Sturdza lua mită este un lucru știut. Negreșit că obiceiuri de aceste, care nouă ne se par imposibile, nu se judecau atunci cu aceeași asprime cu care s-ar judeca astăzi. Eram prea aproape de domniile fanariote, în care tuturor reprezentanților puterii publice de la cel mai de sus până la cel mai mic li se iertau până la un punct asemenea abuzuri. Totuși începuse să adie la noi un vînt occidental și Sturdza era aspru criticat în toate straturile sociale.

Consulul prusian Kluch descrie cu foarte interesante detalii chipul în care Mihai-vodă sili pe jidanii din Moldova să-i plătească datoriile ce făcuse pentru obținerea domniei. Am publicat în numărul din 1 mai 1891 al *Convorbirilor literare* acea minunată povestire în traducerea română a d-lui A.C. Cuza și nu voi reveni asupra ei. Nu mă pot însă opri de a nu istorisi și eu un exemplu foarte caracteristic de luare de mită a lui Sturdza de care mi s-a vorbit de mai multe ori.

Doi boieri, unul din cei mai mari, celălalt mai puțin influent, se judecau pentru hotarul moșiilor lor. Boierul mai mic zicea că a fost împresurat de vecinul său și revendică un număr însemnat de fâlcii. Foarte șiret, el se apără mai slab la judecătorie și la divanul de apel unde și pierdu procesul și își rezervă toate mijloacele iertate și neiertate pentru ultima instanță, Divanul domnesc. Aici făcînd o sfortare extraordinară, el scoase bani mulți cu care cumpără cîțiva judecători și prezentă tot-

odată Divanului întru apărarea sa puternice documente, necunoscute de adversarul său pe care le ținuse ascunse până atunci. Pîrîtul, cîştigător în două instanțe și rudă cu mai mulți membri ai Divanului domnesc se credea sigur de izbîndă și se apără cu neglijență. De aceea și, spre uimirea sa, hotărîrea Divanului fu favorabilă recurentului. Dar pentru ca această hotărîre să rămîie definitivă și să devie executorie, trebuia să se obție și întărirea domnească. Dacă vodă casa sentența Divanului, sau — cum se zicea atunci — dacă „o întorcea cu observație“, cauza în cele mai multe cazuri se putea considera ca pierdută. De aceea împricinatul cîştigător, prin mijlocirea lui Petrache Asache, secretar intim a lui vodă Sturdza se tocmi pentru suma de plătit, punîndu-se la cale, după cum era obiceiul, modalitățile plății în toate amănuntele: Împricinatul avea să fie primit în audiență într-un salon mare al palatului domnesc, înspre seară cînd era mai mult intuneric decît ziua. În mijlocul salo- nului aveau să fie așezate două măsute la o mică distanță una de alta. Pe una din mese va fi pusă anafora Divanului, cealaltă era să fie goală. La ora și minuta fixă avea să intre pe una din uși, din- spre apartamentele domnești vodă singur, iar pe ușa din partea opusă împricinatul. Acesta, după cî- teva cuvinte de rugămintă și mulțumire trebuia să puie o pungă cuprinzînd suma de galbeni fixată mai dinainte pe măsuta goală și atunci vodă tre- buia să iscălească întărirea pe masa cealaltă. Așa se și făcu. Împricinatul se închină adînc, expuse în două cuvinte procesul său și rugă pe vodă să se mi- lostivească și să-i facă dreptate. Totodată scoase punga cu bani din buzunarul dindărătul hainei și o

puse pe masă. Vodă, făcîndu-se că nu vede această mișcare, răspunse că a citit hotărîrea, că o găsește întemeiată, și că în timpul domniei sale dreptate se face totdeauna, fiind deopotrivă pentru toți. Apoi luă condeiul, puse iscălitura și întinse actul împricinatului. Acesta sărută mîna lui vodă, se mai închină încă o dată adînc, mulțumind și se îndreptă cu pași răpezi spre ușă. Însă tocmai în momentul cînd pusese mîna pe clanță auzi vuietul unei pungi trîntite cu violență lîngă dînsul pe podele și pe vodă strigîndu-i cu furie : „Tilharule, m-ai înșălat ! În vreme ce împricinatul se depărta, vodă luase răpede punga în mînă și obișnuit cu cîntăritul banilor, simțise imediat după greutate că punga nu cuprindea toată suma convenită. De aceea în primul moment de iuțală și de mînie voise să-i arunce punga în cap. Negreșit că boierul coborî în fugă pe scări, se urcă răpede în trăsură și dispăru din palat cu prețioasa anaforă în mînă.

Actele de această natură se petreceau pe cînd eram copil mic. Abia mai tîrziu, aproape șapte ani după mazilirea sa, am văzut pe Sturza la băile de la Ems unde venise să se caute de bronșită. Părinții mei care se găseau și ei acolo ne aduseseră, pe frate-mio Leon și pe mine, de la Berlin unde ne făceam studiile ca să petrecem cu ei împreună vacanțele de vară. Acolo vedeam pe Mihai Sturza în toate zilele mai ales dimineața cînd se plimba cu tatăl meu prin parc în vremea curei.

De talie mijlocie, cu părul și barba roșie, mestecate cu fire albe, cu figura totdeauna posomorită și haine rău croite, vodă Sturza nu făcea deloc un efect impunător. Mi-a rămas de atunci în memorie următoarea scenă caracteristică : În parc se jucau

vreco trei copilași foarte drăguți care plăceau mult lui Sturza. Tot acolo sub un copac se ținea și o fetiță ca de cincisprezece ani cu un paner de turtă dulce la care copiii se uitau cu multă poftă. Vodă, vrînd într-o zi să le facă plăcere, se apropie de mica negustoreasă și o întrebă de preț. Se vede că acesta îi păru prea urcat, căci după oarecare tîrguială se despărți fără să cumpere. A doua zi același lucru. Abia a treia zi, fie că tînără precupeață a lăsat marfa mai ieftin, fie că Sturza a făcut o sfortare morală extraordinară, l-am văzut luînd trei bucăți de turtă pe care le oferi copiilor ce săreau de bucurie.

Iată economiile unui om a cărui avere Petru Mavrogheni, fostul ministru de finanțe, nepot al lui Sturza și mulți ani administratorul moșiilor sale din Moldova, Basarabia și Bucovina îmi spuse în anul 1878 că o taxează la peste două sute de milioane !

În același timp se mai găsea la Ems și un alt compatriot al nostru în tovărășia unei femei tinere și foarte frumoase. Văzînd că acel domn se saluta cu tatăl meu, întrebai cine este.

— E un oarecare colonel Cuza.

— Ce frumoasă femeie are ! exclamai eu.

Tatăl meu încreți sprîncenile :

— E o situație neregulată. Măcar n-ar trebui să se arăte astfel în public.

După aceste cuvînte schimbă răpede vorba căci nu-i plăceau subiecte de conversație de această natură. Acea femeie trăiește și astăzi. Cine ar zice că octogenara zbircită ce am întîlnit încă de curînd este frumuseța ce-mi impusese așa de mult odinioară ! ¹

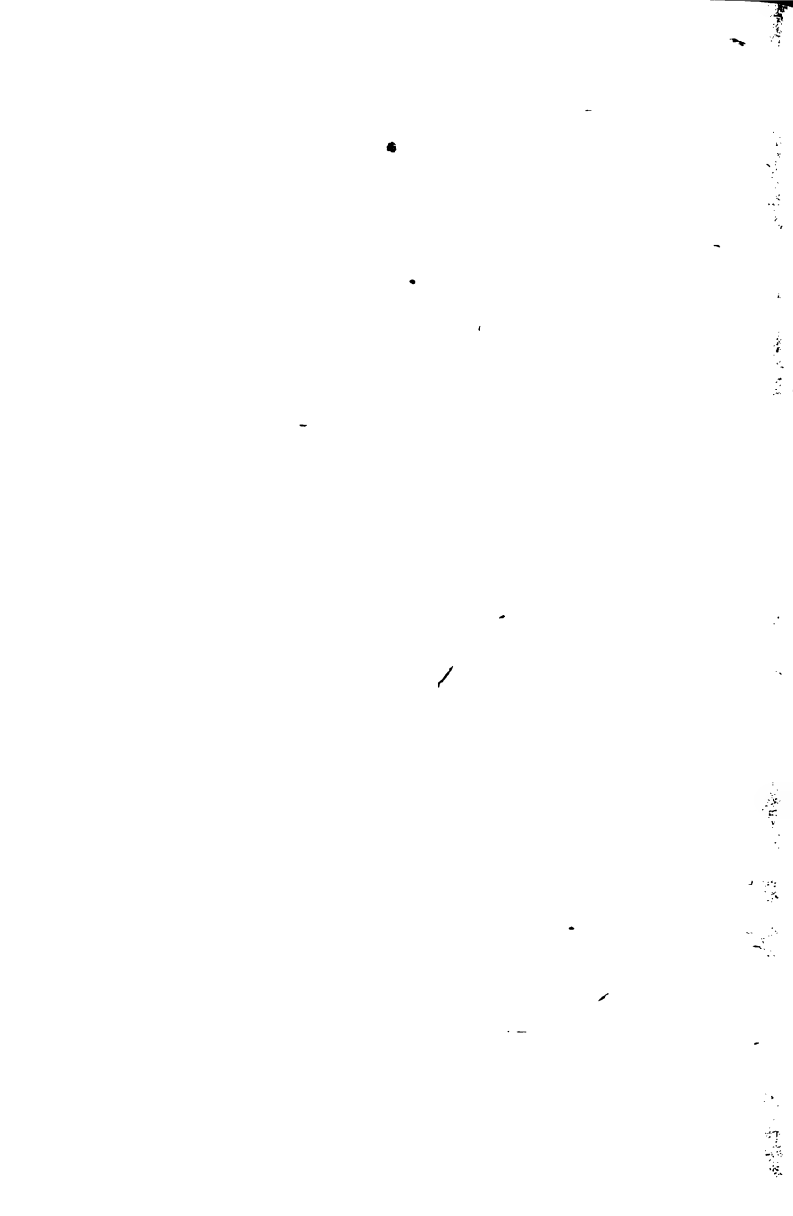
¹ Ea a încetat din viață la o vîrstă foarte înaintată.

Pe de altă parte cine iară s-ar fi gîndit că bărbatul ce-mi părea neînsemnat și cam șters pe lîngă frumoasa lui tovarășă, va deveni peste patru ani domnitorul Alexandru Ioan I a cărui figură o învecinicesc astăzi statui de bronz în orașele României.

Vodă Mihai Sturza și Cuza-vodă ! sfîrșitul unui trecut dureros și începutul unei ere de înflorire... astăzi de mărire !...

DIN CARPAȚI¹

¹ Fragmente din *O descriere de călătorie prin munții Moldovei și Bucovinei* care s-a pierdut (1865).

BAIA ȘI SLATINA

În depărtare de o oară de la Folticeni la poalele munților se află Baia, odinioară numele unei cetăți, astăzi o mare moșie, proprietatea unui spaniol care a dobândit-o prin căsătorie cu o româncă. Baia se deosebește prin pozițiunea sa pitorească, prin frumoasa așăzare a proprietarului și prin trei ruine rămase din timpurile marelui Ștefan. Casele proprietarului sunt în mijlocul unui parc englezesc destul de întins. Prin el curge o ramură a Moldovei care formează mai multe lacuri frumoșele. O parte a grădinii e mai sălbatică și primblătorul străbătând prin strâmte și întunecoase alei se află, fără de veste, în mijlocul unor ruine care fac cel mai frumos efect. Zidurile de piatră de o lărgime de vreo 15 picibare, înălțimea unor părți a zidurilor care se întrec falnic cu înălțimea dealurilor din apropiere, pietrele căzute cu inscripțiile lor, toate aceste însuflă mirare și respect. Pe cât se poate presupune după forma ruinelor, ele trebuie să fi fost din vechi o biserică; inscripțiile de pe pietre sunt în limba slavonă și un filolog ar descoperi desigur știri interesante asupra acestor locuri, mai cu seamă când ne aducem aminte de bătălia ce românii au

purtat acolo sub Ștefan cel Mare. În mijlocul ruinelor se află un mormînt în care, după cît se lămu-rește de pe inscripția grecească, se odihnește Cantacuzin, un vechi proprietar al moșiei Baia. Acest Cantacuzin, care trăia cu un secul în urmă, a fost, pe cît povestesc locuitorii din Baia, un bărbat de un caracter ciudat. El nu avea palaturi în capitală, nici era servitor al tronului ca cei mai mulți boieri; el afla plăcere în singurătate și în vînat. Pasiunea lui pentru vînat era atît de mare, încît se acu-funda cu sute de săteni în adîncul munților, unde petrecea vîînd timp de luni întregi. Cînd se cobora în vale după asemenea vînătoare, aducea cu el mulțime de urși și de cerbi uciși cu a căror piei și coarne își împodobe-a palatul. Cînd nu vîna, îi plăcea a rătăci singur prin păduri și se oprea cu deosebită mulțumire în ruinele din grădină care erau locul său favorit. Acest pasionat vîîtor a-tinse o vîrstă înaintată. La sfîrșitul vieții risipise o mare parte din avere; sătenii ce erau sub stă-pînirea sa, uitînd întrebuiîntarea plugului, erau prefăcuți în sumeți vîîtori, și moștenitorii lui Cantacuzin nu dobîîdiră prin testamentul său, de-cît un mare număr de piei de fiare sălbatice cu în-datorirea de a-l înmormînta în mijlocul ruinelor atît iubite de el.

Celelalte două ruine ce se află la Baia sunt mai bine conservate. Una din ele, o biserică părăsită, în care după superstiția sătenilor locuiesc duhuri rele, a rămas întreagă afară de clopotniță. A doua, iarăși o biserică, e conservată și mai bine și a fost prefăcută și înnoită, așa încît înfătoșază un aspect ridicul cu largele sale ziduri pe care se razemă o clopotniță de lemn. Deșanțat contrast între ener-gicul trecut și neputinciosul prezent !

După vizitarea acestor locuri ne întoarserăm în Folticeni, cu gândul de a pleca a doua zi la mănăstirea Slatina și în munții Bucovinei ; târgul atinsese toată floarea sa ; petrecerile deveneau din zi în zi mai numeroase și câțiva cetățeni din Folticeni, deveniți acum amicii noștri, voiau să ne oprească încă puțin timp pentru ca să luăm parte la baluri, adunări și preumblări ce erau să se facă în acele zile. Noi însă nu ne înduplecărăm a ne opri mai mult. Nu ceream plăceri și jocuri ; abia scăpați din înădușala orașelor, dorul nostru era să gustăm simplitatea și frumuseța naturei !

A doua zi când se revărsa de ziuă plecărăm la mănăstirea Slatina, ce se afla cale de trei oare de la Folticeni. Drumul e neumblat și sălbatic. Trăsura e silită să treacă de multe ori prin apa. Moldovei care curge limpede și curată. În acele momente îmi veni în minte o poezie adresată către riul Moldova de un amic al meu, poezie insuflată de o frumoasă simțire :

LA RIUL MOLDOVA ¹

Cine-ar zice, văzînd apa-ți limpede, curată, lină,
Mai albastră decît cerul, tresărînd pe bolovani,
Cine-ar zice că jălește, cine-ar zice că suspină
Ca o văduvă zdrobită de durere și de ani ?

Ah ! tu plîngi, tu plîngi, Moldova, timpul cel de bărbăție
Cînd românul plin de sînge și de lupte obosit
Arunca spada pe țărături dup-o zi de bătălie
Și spăla fața și părul în valul tău strălucit.

.

Pe la opt oare de dimineață ajunserăm la Slatina.
Această mănăstire este așezată la picioarele Carpa-

¹ Din poeziile d-lui N. Neculeanu. (n. a.).

ților într-o îngustă și adincă vălișoară, prin care curge un mic pîrâu numit tot Slatina. Treizeci de călugări locuiesc în ea ; cu toții sunt bătrîni și mulți din ei infirmi. Spiritul timpului și legile nu mai favoresc recrutarea de călugări ca odinioară. De aceea unul după altul din acești oameni se vor trece fără a găsi înlocuitori și peste cîtva timp acest cuvios locaș va rămînea pustiu. Ziduri înalte și munți mai înalți îngreuiază raportul între mănăstire și lume. Monahii ținuți între ei la reguli foarte aspre sunt supuși la neconținute închinări zi și noapte, la lipsele tuturor îndemănărilor și plăcerilor vieții și la un post necurmat. Viața lor e aceeași în toate zilele. Monahii nu așteaptă și nu doresc nici o schimbare în uniformitatea tristă a traiului lor. Aceea ce au făcut astăzi, au s-o face și mîne, și așa necurmat fără schimbare pînă la moarte. Din toate mănăstirile noastre, Slatina a păstrat mai mult acest regim de post și privațiune. Vizitatorul acestui locaș se simte cuprins de tristețea la asemenea aplecări ale minții omenesci, dar totodată nu se poate apăra de un profund simțămînt de respect față cu așa credință, cu așa umilință și cu atîta abnegare.

Mănăstirea Slatina a fost zidită în sec. XVI de domnul Alexandru Lăpușneanu în timpul domniei sale a doua. Legenda care s-a păstrat în gura poporului despre întemeierea mănăstirii este următoarea : Într-o noapte întunecoasă, toți acei ce locuiau în vecinătatea văiei unde astăzi se află mănăstirea fură deșteptați din somn printr-o melodioasă cîntare ce se auzea din pădure. Cîntarea era așa de dulce, încît, fără îndoială, nu era a unui glas omenesc. Unii din locuitori se luară după acel glas și cufundîndu-se în pădure, văzură deodată

înaintea ochilor o flamă ce răspîndea de pe un arbore o cerească lumină împrejurul ei.

Înțelegînd atunci că acea cîntare ce auzise era glasul unui înger și că flama era raza dimprejurul capului său, ei căzură în genunchi și mulțămîră lui Dumnezeu de această minune. A doua noapte glasul se auzi și flama luci din nou ; toți oamenii cuvioși se apropiară și se închinară. Aparițiile cerești prelungindu-se, se făcu mare zvon în țară despre această minune și zgomotul pătrunse până la urechile domnului. Alexandru se înduplecă să meargă în persoană pentru a se încredința de adevărul vestei ce aflase. Niciodată lumina nu fusese mai strălucitoare și cîntarea mai dulce decît în noaptea în care domnul se găsea față. Se spune că în momentele în care Lăpușneanu văzu cu ochii săi această minune, el ar fi căzut în genunchi cu fața la pămînt, muncit de cumplite muștrări de cuget și ar fi rugat pe D-zeu să-i ierte toate nelegiuirile și uciderile cu care nenorocise țara. Sculîndu-se, el jură în ființa tuturor celor adunați că va zidi o mănăstire pe locul unde se arătase cereasca vedenie. Abia pronunțase jurămîntul, lumina și cîntecul dispărură pentru a nu se mai arăta niciodată. Credincios jurămîntului său, Alexandru puse deîndată să se înceapă zidirea și în curînd se văzu înălțîndu-se în mijlocul codrului o frumoasă mănăstire care după pîriu primi numele Slatina.

Două tablouri reprezentînd pe Alexandru Lăpușneanu se găsesc în mănăstirea Slatina. Unul, care pare a fi posterior secolului XVI și se află în locuința starițului, înfățișază pe Lăpușneanu în tot ornatul domnesc, precum îl descrie autorul care a scris istoria sa, în momentul cînd veni la Mitropolie ca să se împace cu boierii. Fizionomia lui Lăpușneanu e regulată și împodobită cu plete negre

care se cobor pe umeri largi și bine făcuți. Privind frumoasa sa față, care pare a exprima atita blin-
detă, cine ar crede că Lăpușneanu a fost un tiran
atit de crud și de despotic a cărui domnie a lăsat „o
pată de sânge în istoria Moldaviei?” Al doilea por-
tret se află în însăși biserica, pe peretele deasupra
ușei intrării. Acolo Lăpușneanu stă în picioare
ținând cu mâna dreaptă pe doamna Rucsanda care
iarăși ține pe fiul lor Bogdan, de care se țin în
rînd mai multe rude ale domnului, iar în mîna
stîngă ține mănăstirea Slatina pe care o binecu-
vintează Isus Cristos șezînd pe globul pămîntului.
Toți păreții sunt împodobiți cu frescuri care re-
prezintă pe Cristos, pe sfinți, scene din istoria
sfîntă etc. Aceste icoane, împreună cu tabloul de
pe ușă, sunt toate din timpurile zidirii mănăstirii și
s-au conservat foarte bine. Monumentul cel mai
însemnat din biserică e însă mormîntul lui Lăpuș-
neanu care se află într-un unghi adîncit. Deasupra
mormîntului se găsesc încă icoanele Maicei Dom-
nului și a lui Cristos, amîndouă de lemn, așazate
acolo îndată după înmormîntarea lui Alexandru.
Trupul doamnei Rucsanda a fost împreunat cu
oasele soțului ei. Piatra de pe mormînt e acoperită
cu multe înscrisuri care însă sunt toate în limba
slavonă. Mitropolitul Moldaviei și Sucevei, Venia-
min, avea o mare preferență pentru mănăstirea
Slatina. Aceasta era locul său favorit și în el petre-
cea cu mulțămire zilele în care se afla departe de
Iași. Prin voința sa de pe urmă, poruncind a fi în-
mormîntat la mănăstirea Slatina, rămășițele sale
fură coborite în mormîntul lui Lăpușneanu și așa
se află mestecate în aceeași urnă, cenușa despotu-
lui celui mai crud, doamnei celei mai blinde și ar-
hiereului celui mai cuvios!

Arborele de pe care, după legendă, se auzise glasul cel ceresc, a fost cuprins în zidul mănăstirii și printr-o bortă lăsată sau făcută în urmă în zid, se putea rupe o bucată din acel arbore, devenit în curînd putregai. Credincioșii ce vizitau mănăstirea, nu lipseau niciodată a vîri mîna prin bortă și a rupe o bucățică de lemn sfînt, ca aceasta să le slujească de talisman mintuitor în nenorocirile și ispitele vieții.

Slatina a suferit ca multe alte mănăstiri, în timpul revoluției grecești. Toate casele de prim-prejurul bisericii fură arse de turci, biserica scăpă singură din mîna păgînilor care au respectat sfîntul locaș. Lupta de la Slatina la 1821 între turci și voluntari și arderea unei părți a mănăstirii, a fost descrise de Beldiman, în poemul său intitulat *Jalnica tragedie a Moldaviei*.

MUNȚII BUCOVINEI

Trecînd hotarul, am vizitat mai întîi Suceava, odinioară oraș însemnat și capitala Moldovei, astăzi în cea mai deplină decădere. Suceava se deosebește astăzi numai prin ruinele cetății din marginea orașului și prin biserica Sf. Ioan. În această biserică se află într-un sicriu bogat moaștele sîntului Ioan de la Suceava. Pe capul sfîntului este așezată o mitră episcopală, împodobită cu multe pietre prețioase. Această mitră precum și alte obiecte de preț sunt dăruite de către mitropolia Moldaviei și Sucevei. Ruinele cetății sunt în adevăr frumoase : un șanț mare ce se poate încă bine recunoaște le înconjură. Apoi se văd pe ici, pe cole rămășițele unor ziduri mărețe și pe urmă un alt șanț mai mic care înconjură imediat zidurile interioare ale cetății.

Mai multe oare am rătăcit prin aceste ruine, îndreptînd gîndurile noastre spre timpul trecut. De cîte ori oştiri străine se vor fi oprit înaintea acestor ziduri şi de cîte ori trupe române, ieşind din cetate sub comanda unui viteaz comandant, vor fi alungat din ţara lor pe străinii care cutezau a o călca ! Astăzi autoritatea municipală a Sucevei se zice că pune să care pietrele ruinelor ca să paveze cu ele stradele oraşului ! Românii din Bucovina, martori la acest sacrilegiu ce se comite asupra gloriosului lor trecut, sunt siliţi să tacă, căci suspecti în faţa guvernului ce-i apasă, ei trebuie să înăduşe pre-eum durerea lor, aşa şi aspiraţiile spre un viitor mai bun.

Nimica nu e mai frumos decît şoseaua, care pornind de la Cornul Luncei, merge pe malurile Moldovei, întâi pe la poalele munţilor până la oraşul Gura-Homorei, apoi prin mijlocul lor, până ce se pierde în Carpaţii Transilvaniei. Mergînd pe valea Moldovei care curge răpede şi sălbatic, drumul este silit să-şi facă loc prin munţii cei mai groşi şi să treacă până la Cîmpul-Lung de multe ori Moldova încoace şi încolo. Varietatea stîncelor ce schimbă de formă în fiecare minut, Moldova care se grăbeşte cu violenţă şi vuiet a intra în adevărata sa patrie, în România liberă, vălişoarele ce se ivesc şi redispar cu iuteală, orăşelele frumoase, toate aceste, împreună cu un aer subţire şi curat, încîntă simţurile şi înalţă cuge-tul. Oraşul Vama cu Stîlpul lui Vodă are una din poziţiile cele mai încîntătoare. Aşăzată într-o vale verde şi plăcută, Moldova şi multe alte izvoare ce se aruncă în ea, o răcoresc şi munţii o umbresc din toate părţile. Îndărătul acestor munţi, ce încunjură Vama, se ridică alţii de o coloare mai

deschisă și în dosul acestora iar alții, care se amestecă cu firmamentul.

Stilpul lui Vodă este o columnă patrată de piatră, cu vârful ascuțit, tăiată dintr-o singură bucată. De la vîrf până la temelie, columna e plină de inscripții, a căroră înțeles numai un expert l-ar putea pătrunde. După aparență, ea trebuie să fie o piatră comemorativă pentru vreo faptă de viteză. Fiind stilpul așezat în mijlocul unui cîmp liber, un român, Ioan Moldovanul, a înconjurat-o nu de mult cu un zid pentru ca să nu fie espusă la o prea grabnică stricăciune. Pe zidul de piatră se cetește inscripția : „Acest zid a fost făcut de Ioan Moldovanul în anul 1852“.

Un aspect nu mai puțin frumos decît al Vămei, înfătoșază și orășelele Cîrli-Baba, Pojorita și Prisaca. Oprindu-ne peste tot locul, am fost siliți să minem la orașul Cîmpu-Lung, unul din cele mai mari din acea parte a Bucovinei. A doua zi timpul deveni furtunos și munții luară un aspect de tot sălbatic. Tunetul bubuie asupra creștetului, norii se ridică de la poalele munților și zboară încet și măsurat spre ascuțitele culmi. Culmile se uită întăi cu dispreț, la aburii ce se înalță cu îndrăzneală spre ei, până ce dispar învăluți de nori. Iar norii ridicîndu-se și mai sus, părăsesc munții care păstrează o răcoroasă și veselitoare umezeală.

Munții Bucovinei sunt partea cea mai avută a Carpaților români. Ei cuprind în sinul lor toate metalele în mari cantități și acestea, căutate prin mine, aduc împărăției austriace un însemnat venit. La Cîrli-Baba se scoate aur și argint, la Pojorita aramă din simburele munților. Minele cele mai însemnate sunt însă cele de la Prisaca și de la Iacobenii unde se scot însemnate cantități de fier.

De cînd s-a așezat în Prisaca o colonie de nemți, numele acesta a fost schimbat în *Eisenau* și pare tot așa de curios de a găsi în mijlocul unei țări și a unui popor român o denumire de oraș nemțesc, precum ar păre deșantat de a afla în munții din Germania orașe ce s-ar numi Cîmpu-Lung sau Prisaca. Asemenea colonizări și prefaceri cerea însă sistemul de deznaționalizare, prin care își mîntinu guvernul austriac atîta timp, într-un mod artificial, prestigiul său politic.

La Iacobenii, călătorul părăsește valea Moldovei și, intrînd în valea Bistriței, aleargă împreună cu aceasta la Dorna-Vatra, orașel cunoscut prin apele sale minerale. Aceste băi sunt frecventate de locuitorii din Bucovina și din Moldova. Orașul e așezat pe malurile Dornei, rîu care la capătul tirgului se varsă în Bistrița. Dorna-Vatra are trei biserice : una mică catolică și două mai însemnate ortodoxe. Aceste din urmă sunt zidite și întreținute de românii dorneni, oameni cuvioși și activi. Poziția Dornei e mult inferioară în frumuseță celorlalte orașe din munții Bucovinei. Dealurile ce încunjură orașul sunt goale și triste, valea Dornei e largă și înfătoșază puțină variație, pe de altă parte băile sunt rău căutate și scăldătorul nu află îndemînărike trebuincioase. Societatea, în stagiunea băilor, se compune din poloni, germani și români, parte veniți din Moldova, parte din Bucovina. Esclusivitatea predominînd mai mult sau mai puțin între aceste naționalități, mișcare mai nu se vede. În Dorna nu se fac preumblări și petreceri comune, care dau altor băi atîta viață. În zadar se încearcă o mică trupă de lăutari țigano-ungureni să înveselească societatea Dornei, viața rămîne tristă și uniformă.

După o petrecere de cinci zile în Dorna, ne hotărîrăm a ne coborî pe Bistrița în munții Moldovei. Suindu-ne pe plute și depărtîndu-ne de Carpații Bucovinei, ne despărțirăm cu durere de aceste frumoase locuri. Orice bun român, călător în Bucovina trebuie să se simtă cuprins de aceleași simțiri. Preumblîndu-se în acei munți încîntători, în mijlocul acelor verzi români, călătorul ar uita că această parte e supusă unei dominații străine, dacă pajora nemțească înfiptă în toate părțile nu l-ar face să-și aducă aminte de nedreapta dezmembrare a Moldaviei.¹ El își oglindește atunci în gîndire modul viclean în care răpirea a fost săvîrșită fără a ține în seamă sfîntenia tractatelor și dreptul popoarelor. El se simte pătruns de speranță că mai curînd sau mai tîrziu, România va redobîndi locurile ce i-au fost răpite și îndreaptă ca mulțămire memoria sa spre Grigorie Ghica, domnul Moldaviei, care prin cutezătoarea sa împotrivire și patriotica sa moarte a înscris numele său cu litere mari în paginile istoriei.

.

Frați din mîndra Bucovină
Ce păcat, ce neagră vină
Astăzi răsplătiți.

Vedeți pajora nemțească
Cum vrea să vă nimicească
Vai! și voi dormiți!

¹ Autorul se referă la acțiunea Austriei care, în anul 1775 va smulge Moldovei partea ei nordică, Bucovina, cu vechea capitală Suceava și cu o masivă populație românească (v. *Istoria României-compendiu*, Editura didactică și pedagogică, București, 1969, p. 244) (n. red.).

Ați uitat c-odinioară
Într-a voastră mîndră țară
Ștefan strălucea.

Cel viteaz a cărui nume
L-a purtat pri-ntreaga lume
Mîndra spada sa ?

Din aramă faceți zale
Și din fier viteze pale
Gloanțe din argint.

Ș-aruncînd-vă la vale
Spulberați pe-a voastră cale
Dușmanii fugind.

Și cu glorioasă frunte
Vă urcați atunci pe munte,
Bravilor eroi

Și-nălțînd a voastră pală
Strigați lumii plini de fală,
„Liberi suntem noi !”

BISTRIȚA

Înaintam încet și lin cu pluta, până ce ajunserăm la locul unde Neagra se varsă cu impetuozitate în Bistrița. De acolo acest rîu devine mai răpede și duce pluta cu mare iuțeală. Plutașul nostru se numea George și era ajutat la cîrmă de trei feciori ai lui din care doi flăcăi, Arsenie și Mihail și un copil, numit Pamfil.

— Adevărat să fie, domnule, zise George adresîndu-se către unul din noi, că Bucovina o să facă iar parte din țara românească ?

— De unde ai auzit aceasta ?

— Adică așa s-a împrăștiat vorba între noi. Se spune că domnul românilor s-ar fi înțeles cu împăratul nostru și că împăratul s-ar fi îndatorit să-i întoarcă Bucovina după trei ani de zile, așa de bunăvoie fără bătaie și sînge.

— Nu mai crede, tătucă, zise Arsenie, cît e lumea nu mai dau nemții de bunăvoie înapoi o țară pe care au pus odată mîna.

— Și adică de ce n-ar da-o împăratul înapoi, n-are el destule țări mai mari, cică, și mai bogate decît a noastră ?

— Eu știu ce știu, răspunse Arsenie : șase ani de zile am fost catană și m-au trimes prin multe țări. Cînd eram în țara ungurească și acolo era vorba că împăratul le-a da cutare lucru sau cutare de bunăvoie și toate au rămas vorbe. Cînd ne-am dus dincolo la talieni cîte s-așteptau și acolo de la împărat, și împăratul se făcea că nu știe. La urmă s-au sculat toți talienii și au fost lupte și vărsări de sînge.

— Te-ai luptat și d-ta în Italia ? îl întrebă tovarășul meu.

— Cum nu ? răspunse Arsenie, am fost chiar rănit la piciorul drept, dar m-am îndreptat în cîteva săptămîni.

— Și unde ți-a plăcut mai bine, la italieni sau la unguri ?

— Apoi, cît nu era bătaie mi-a plăcut mai bine la talieni. Ei sunt oameni mai de omenie cu care te poți înțelege, dar ungurenii ceia sunt mîndri și îngîmfați de ferească Dumnezeu !

— Și cînd vorbeai italienilor românește, te înțelegeau pe acolo ?

— Cum să nu mă-nțeleagă, bată-i focul ! Dă-i încolo, domnule, știu românește ca d-ta și ca mine

numai se fac că nu pot bine vorbi ! Și după ce s-a început bătaia, răi mai erau și ei și franțujii. Dar din toți mai a dracului erau niște turci pe care tot la urmă îi trimeteau și cînd năvăleau ei, noi tot ne dam înapoi.

— Aceia nu erau turci, ci franțuji ca și ceilalți.

— Nu știu ce-o fi fost, dar erau îmbrăcați ca turcii și țipau și strigau de mama focului.

— Tătucă, zise deodată copilul Pamfil, mai deunăzi la cumătrie zicea uncheșul Vasile că n-a să mai ție trei ani până ce o să ne sloboadă de sub nemți.

— Nu te amesteca și tu în vorbă, măi băiete, răspunse tată-so și ia sama la cîrmă ! Doamne, bine ar fi, domnule, dacă ne-ar da împăratul înapoi. Da cine mai știe dacă aceste vorbe sunt adevărate ; mă tem c-oi muri sub nemți cum am îmbătrînit.

— Nu ne mai dau înapoi cîinii cei de nemți pînă ce n-om face și noi ca talienii, zise Mihail, care pînă acuma nu luase parte la vorbă.

— Taci, mă ! strigă tată-so, uitîndu-se cu îngrijire împrejurul său. Împrejur erau însă numai stînci și munți. În depărtare se zăreau șchelile unde se opreau plutele. Convorbirea se sfîrși și peste cîteva minute trăsesem la mal.

Dorna românească e o moșie răzășească de o mare întindere, în care locuiesc vro patru pînă la cinci sute de familii. Munții pe acolo sînt foarte sălbatici și dornenii nu au alt mijloc de hrană decît vînzarea lemnului și puține vite pe care le cresc cu multă greutate. Răzeșii dorneni nu pot comunica cu restul lumii : drumuri pentru trăsuri sau care nu există și ei sînt siliți să transporte pînea și toate celelalte trebuincioase vieții pe micii lor căișori care pășesc încet dar sigur pe înguste, ades

primejdioasele cărări ce se coboară în vale. Viața în aceste familii e încă de tot primitivă și patriarcală. Am cunoscut un bătrîn răzăș, care — după încredințarea lui — număra peste o sută de ani. El avea o moșie de trei sute de fâlci și trăia liniștit în mijlocul unei numeroase familii. Strănepoții lui, pe care îi trimetea cu plute la Piatra, sau călare la Neamțu și Folticeni, îi spuneau despre orașe în care locuiesc ceilalți oameni împreună, despre palaturi frumoase, despre vuietul lumii ; bătrînul îi asculta cu minunare, căci nu părăsise niciodată munții în care se născuse, în care trăise așa de mult-și în care voia să sfîrșească îndelungata lui viață.

Ar fi o eroare de ș-ar închipui cineva că răzășii nu se împărțesc și ei în diferite clase ; și între dinșii există aristocrație și plebe. Aristocrații răzăși, puțini la număr, însă avuți în comparație cu ceilalți, tiranizează și subjugă pe conrăzeșii lor și fac toate chipurile ca nici unul din plebe să nu se ridice și să se înavuțească. Aceste două clase nu se căsătoresc împreună și cînd amorul rupe barierele ce le desparte, o asemenea căsătorie se privește ca o neiertată *mésalliance*. Cînd erau înainte alegerile de vornici, precum sunt acum de primari și de ajutori, răzășii întrebuițau toate mijloacele ca nu cumva să ajungă unul din majoritatea locuitorilor la funcțiile satești. În chipul acesta ei își păstrează pururea egemonia moștenită. Cei săraci înțeleg prea bine nedreptatea ce li se face, însă nu au energia de a se opune și se mulțimesc cu plîngeri deșerte.

În Dorna românească, plutașul George și cu fiii săi ne părăsiră și se întoarseră în Bucovina. După ce petrecurăm cîtva timp în mijlocul răzășilor, urmărîm călătoria noastră pe altă plută în jos. De

pe acolo încep locurile cele mai sălbatice și mai frumoase. Bistrița își taie o strîmtă cărare prin stînci mărețe și adeseori cînd cîrmașul e nepriceput, se sfarmă pluta în mii de bucăți și se nenorocesc acei ce se află pe ea. Afară de plutași, nu călătorește pe acolo nime pe plută. Cu mulți ani înaintea noastră, se preumblase numai cîțiva ingleji cari au rămas încîntați de acele frumusețe ale naturii și așa au trebuit să afle românii de la străini cît de frumoasă este țara lor !

Nu este mod mai plăcut și mai îndemînat de a călători decît pe plută. Pe jos te obosești, călare te zdruncini, trăsura te hurducă, în drumul de fier șuierul îți irită nervele și ochiul n-are timp să privească, vuietul monoton al mașinii te satură în curînd de vapor și pe corabie boala mării te face să blăstemi oceanul cu toată măreția sa. Pluta singură nu înfătoșază nici o neplăcere. Pe o duzină de grinzi prinse una de alta, îți faci un pat îndemînat de scînduri pe care poți ședea în toate pozițiile. Cînd ești sătul de șezut, te primbli de la un capăt al plutei până la celalalt ; sau cîteva minute de cîrmă îți dau o nouă viață ; cînd trupul se simte obosit, o baie în Bistrița îl răcorește și reînsuflețește.

Puțin îngrijiți de necesitățile stomacului, nu luasem cu noi nici o provizie, ci umplusem o valiză cu toți poeții români cîți au tipărit inspirațiile lor și tocmisem un muntean, care cu buciumul său zicea cele mai duioase doine și cele mai energice cîntece voinicești. Auzisem vorbindu-se că unele locuri sunt periculoase, însă nu ne puteam închipui cît de frumoase sunt însuși pericolele. Plutele erau în depărtare ca de vro oră de schelele Dornei, cînd se văzură deodată în culmea

unui munte ascuțit niște ruine grandioase care păreau a fi un castel încântat.

— Ce palat se vede colo sus pe vârful muntelui, bade Simioane ? (Astfel se numea unul din plu-tași.)

— Acela nu-i palat, domnule, acele sunt *Pietrele doamnei*.

— Ce feli Pietrele doamnei ?

— Așa le zic. Îmi spunea bunica că în vremile cînd năvăleau tătarii în țară și prefăceau în pulbere și cenușă tîrguri și sate, ogoare și păduri și uci-deau fără milă pe creștini, o domniță s-ar fi suit în stîncile cele, ca să scape de dînșii și că ar fi trăit acolo pînă la moartea ei.

— Nu știi cum o cheama pe domnița aceea ?

— Nu știu cum o fi chemat-o. Atîta am auzit că tătarii ar fi urmărit-o pînă acolo și că domnița ar fi pus să arunce cu stînci pe capetele lor și că i-ar fi omorît pe toți ; de aceea se numește pădurca cea de colo, vezi tocmai colo... colo...

— Văd.

— Aceea se numește *Lunca tătarului*.

— Bade Simioane, eu văd că stîncile au cu to-tul forma unei cetățui, oare n-a fost prefăcute așa de mîna omului ?

— Doamne ferește ! Dacă te-ai sui sus și ai ve-dea stîncile mai de aproape, te-ai încredința că mîna omului nu e în stare să le mute din loc sau să le deie o altă față. O singură stîncă e cît un munte.

— Te-ai suit vrodată acolo sus ?

— Pînă la un loc m-am suit de multe ori, dar mai sus nu te poți sui, căci stîncele se fac drept ca niște ziduri.

— Bine, dacă e așa, cum s-a putut sui domnița de care-mi spuneai ?

— Apoi dă, știu eu, se vede că pe atunci or fi fost schipuri.

Deodată stîncele de sus dispărură și se auzi un vuiet de valuri ce se izbeau de maluri. Bistrița se făcu atît de îngustă, încît pluta abia avea loc printre stînci și apa-se arunca cu o impetuoșitate în jos, care făcea să zboare pluta mai iute decît orice mașină cu aburi. Plutașii lucrau la cîrme cu o putere nedescrisă. Văzîndu-ne pe neașteptate în această poziție, ne uitam cu mirare unul la altul fără a rosti vreun cuvînt. O privire aruncată împrejur ne arată pericolul în care ne aflam. O singură greșală de cîrmă și pluta putea să se sfarme iar noi să cădem în mijlocul șiroiului căruia nici putere omenească nu este în stare a se opune. Tovarășul meu pronunță cîteva vorbe, dar vuietul apei era atît de tare, încît nu auzii nimic. Tăcărăm deci amîndoi și privirăm bine locul : vîrfurile stîncoșilor munți se apropiase unele de altele ; pietre desprinse din munți căzuse în Bistrița și aceasta, făcîndu-și cale prin ele și pe deasupra lor, luase o culoare albă ca zăpada și se răpezea cu iuțala unei săgeți spre un loc mai larg și mai puțin stîncos. Pe cînd ne opream răsufarea, emoționați de astă năpraznică schimbare, pe cînd plutașii lucrau cu atîta muncă înotînd în sudoare, buciumașul se lungise pe o scîndură și se uita în sus la cer cu nepăsare. Cinci minute mai tîrziu valea se lărgise, valurile încetase și pluta se cobora lin între aceste ziduri naturale de munți.

— Mai sunt multe locuri ca acesta ? zisei cătră unul din plutași.

— Mai sunt ! Aice am trecut pe la *Colțul Acrei* și pe la *Chei*. Dar avem alte locuri mai grozave de trecut. V-a fost frică ?

— Ba tocmai frică nu, dar cînd te vezi deodată așa... pe neașteptate...

— Apoi lasă că-ți¹ vedea încă altele, cînd vom ajunge la *Căldare* și mai cu seamă la *Toance*. Ia, de Toance dacă a da Dumnezeu să scăpăm cu bine ! Mă căm tem să nu ne se întîmple vreo pozna, apa-i foarte mică, n-a plouat de mult...

— Pe acolo-i și mai rău ?

— Apoi acolo-i rău, rău, rău !

Ne acufundasem în gîndiri, făcînd tot felul de presupuneri, cînd buciumașul începu deodată a cînta un cîntec duios. Sute de ecouri răspundeau din mijlocul stîncilor la apelul său. Bistrița se întrecea în albăstrime cu firmamentul și munții luau forme din ce în ce mai mărețe. Asemenea frumusețe gonesc ideile cele mai negre ; omul înălțat prin aspectul unei naturi așa de încîntătoare se uită pe sine și în curînd pericolul însuși prin care trecusem, și primejdiile ce erau să vie, își pierdură caracterul spaimei și luară aspectul frumosului în închipuirea noastră. Pluta se afla acuma pe o baltă — așa se numesc locurile lipsite de stînci pe unde Bistrița e adîncă și curge atît de lin — încît pare abia a se mișca din loc. Cu toate că adîncimea era de mai mulți stînceni, fundul se putea foarte bine vedea : atît de limpede era apa. Buciumașul propuse o baie, și noi adoptarăm cu entuziasm propunerea lui. Iată-ne toți trei înotînd pe lîngă plută într-un bazin de cristal.

— Pe plute, pe plute ! strigă Simion, iată-ne la *Căldare*.

Abia avurăm timp să ne aruncăm pe plute și să ne îmbrăcăm și iată-ne într-un loc mai sălbatic decît cel prin care trecusem cu două ore mai înainte. În asemenea șipote pluta face în cîteva minute calea ce face în altele în mai multe oare :

ea alcargă ca gîndul și munți și stînci zboară, se arată și dispar în dreapta și în stînga ca niște fantasme. Spectaculul deși măreț nu mai era nou și neașteptat pentru noi, și grabnica deprindere ne goni orice emoție.

— Vedeți stîncă asta ce iese ascuțită din mijlocul apei ?

— Vedem.

— Se cheamă *Piatra lui Vlad* fiindcă aici s-a nenorocit unul numit Vlad cu toate rudele lui, voind să părăsească munții și să se așaze în vale.

— N-a scăpat nici unul dintr-ai lui ?

— Nici unul ! Șiroiul e prea mare ca să se poată împotrivi cineva. În vale, unde Bistrița se face liniștită, poate că creștinii care șed pe acolo vor fi cules și îngropat oasele lor. Sunt mai multe stînci care se numesc după românii care au pierit. Mai încolo veți vedea *Piatra lui Stan* și la Toance *Piatra lui Toader*.

— Cine a fost acest Stan ?

— Stan a fost unul din plutașii cei mai inimoși. Primăvara, cînd nime nu îndrăznea să se coboare pe plută nici măcar cale de o sută de stînjeni, el se cobora pe catarguri în jos până la Piatra.

— Ce fel, pe catarguri ?

— Vedeți că primăvara cînd zăpezile se dizgheață și șiroaiele sunt mari, apa e așa de răpede, încît te duce de la Dorna până la Piatra într-o jumătate de zi, unde vara trebuie să mergi două-trei, chiar și patru zile. Pe atunci plutele nu se pot cobori fiindcă nici o sută de oameni nu pot dovedi cîrma. Dornenii leagă atunci patru brazi lungi și mari unul de altul și se coboară cu dinșii la Galați. Acolo corăbierii le cumpără și le fac catarguri. Sunt însă timpuri, în care apa e așa de răpede, încît nu te poți cobori nici pe catarguri

fără a fi sigur că vei pieri. Miile aceste de stînci care ies din apă sînt atunci acoperite și nici nu prinzi de veste cînd te lovești de o piatră și te faci bucăți. Intr-o asemenea vreme Stan s-a coborît cu catarguri la Galați. Cît i-au spus bunica și alții să nu se ducă că are să piară, dar el n-a vrut să-i asculte și a pierit, sărmanul !

Nu mîntuise încă bine și ne simțirăm deodată aruncați de o palmă în sus și văzurăm pluta înfiptă în mijlocul apei. Plutașul vorbind, nu luase sama la un vîrf de stîncă ce ieșea din apă și pluta se oprise. Fără a mai sta pe gînduri, plutașii se dezbrăcară iute amîndoi de ițari și cămașă și se aruncară în apă cu cîte un drug în mînă. Puind un cap de drug sub plută și altul pe umăr, ei căutau să cîrmească pluta din loc fără a se îngriji de valurile ce se izbeau cătră umerele lor. După o muncă de o jumătate de oară, pluta se desprinsese de stîncă ce o oprise și urmă a zbura la vale. Plutașii se răpeziră grabnic pe plute, se îmbrăcară iute și luară din nou locurile lor la cîrme, ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat.

— Nu sunteți obosiți ? ii întrebai.

— Nu ! Asta se întîmplă de multe ori ! Noroc încă că ne-am oprit într-un loc ca acesta, decît dacă ne-am fi înfipt, Doamne ferește, la *Caldare* !

Pluta se tot cobora cînd încet și lin prin bălți, cînd sălbatic și impetuos prin șipote. În unele locuri ca la Aramă ori la Lițiu locurile sunt periculoase, dar cîrmașii precepeau treaba lor de minune și pluta trecea fără împiedicare. Noi admiram astă frumoasă apă și munții care-i sunt maluri. Aceștia se ridică drept în sus și se pierd în albastrul cerului. Din cînd în cînd puneam pe buciumaș să ne cînte din răsunătorul său instrument sau pe vreunul din plutași să ne spuie vreo po-

veste, sau declamam în gura mare vreo poezie română. Astfel treceau oarele în necurmată plăcere. Lipsele fizice alungă însă adeseori din om cugetările cele mai poetice. Așa se întâmplă și cu noi care de la plecarea noastră din Dorna, adică de la patru oare dimineața și până ce începuse soarele a se coborî nu mai mâncasem nimic. Foamea ne munci până pe la patru după-amiază când ajunserăm la locul numit Crucea, unde se aflau vreo două locuințe țărănești. Acolo speram că vom potoli cu lapte și ouă cererile stomacului, dar era o zi de post și ne văzurăm siliți a ne mulțami cu mămăligă. Ce era de făcut ? Ne mîngîiarăm cu ideea că mămăliga este mîncarea cea mai națională. Amicul meu, scoțînd iataganul său turcesc, făcu parte dreaptă pentru toți și plutașii, buciumașul și noi prinzirăm veseli împrejurul unei mămăligi urieșe. După prinz toată trupa, afară de buciumaș care rămase la Crucea, se sui din nou pe plute și urmă frumoasa cale a Bistriței.

— Bade Simioane, întrebai pe unul din plutași, oare de la stîncele cele în formă de cruce care se văd colo în culmea muntelui să vie numele Crucea pentru locul unde ne-am oprit ?

— De acolo, domnule. Acele cruci sunt aşăzate, după cum zic bătrînii, pe niște morminte de urieși. Dar acu-i acu, peste puțin avem să dăm în Toance.

— Locul cel rău de care spuseseseși ?

— Da, acolo-i tare rău ; mă tem să nu se întîmple vreun păcat !

Peste puțin, munții începură a se apropia, pluta a se izbi cînd cătră un mal, cînd cătră altul, valurile o acopereau și o aruncau în jos de la o înălțime însemnată. Apa bubuia pe deasupra stîncă-

lor și printre dinsele, toate împreună înfătoșau un aspect atît de fioros încît curajul celui mai voinic se găsea în ispită.

— Stîncă asta se numește *Piatra lui Toader*, strigă Simion plutașul către noi, arătînd cu degetul o, stîncă neagră ce se afla în mijlocul Bistriței.

— Cine a fost acel Toader ? îl întrebai. Dar cuvintele mele nu mai fură auzite, vuietul se făcuse prè mare.

Pluta se ridica și cobora, se izbea în dreapta și în stînga, cînd acoperită de valuri, cînd zburînd pe deasupra stîncelor. Deodată se auzi un vuiet ca cum pluta ar fi fost spintecată în două și ne văzurăm spînzurînd cu tot vasul nostru în vîrfurile unei stînci care ieșea amenințătoare din apă. Un moment rămăserăm cu toții în nemișcare, uitîndu-ne unii la alții ; apoi ambii plutași se dizbrăcară, își făcură cruce, luară drugii și se acătară pe stînci ; amicul meu și eu puserăm mîna pe cîrme și toată lumea lucra la postul său, pricepînd că aici nu mai era vorba de petrecere. Într-adevăr puterea valurilor începea a despărți și a desprinde grinzile plutei și nu lipsea mult ca toată pluta să se facă bucăți. Fără plută este însă cu neputință de a scăpa ; furia apei covîrșește puterile omului celui mai tare și miile de stînci peste care se aruncă valurile nu ar lăsa în cîteva secunde nici o urmă din omul pe care nenorocirea l-ar fi făcut să cadă în apă.

Plutașii se încercau să miște pluta cu drugii lor din loc, însă aflîndu-se însuși pe stînci lunecoase puteau să cadă în fiecare minută în mijlocul apei ; deși din moment în moment acoperiți de valuri, ei nu pierdeau capul, ci munceau cu cumplită osteneală. Noi pe de altă parte lucram voinic la cîrme și instinctul ne spunea cum trebuia să manoperăm.

A descrie acel sfert de ceas de cumpănă este prea greu, destul că deodată ne văzurăm iar înaintînd, locurile deviind mai puțin periculoase și peste zece minute Bistrița era iar lină și liniștită.

— Am scăpat, zise tovarășul meu răsufliîndu-se adînc.

— Scăpat, slavă Domnului ! răspunse un plutaș. Dar cine m-a pus pe mine să vin cu pluta cînd e apa atît de mică ! Știi, domnule, că puteam să ne îngropăm acolo ?

— Am simțit-o ! Cînd e apa mai mare locul e mai puțin primejdios ?

— Mai puțin. Atunci treci lesne pe deasupra stîncelor, dar așa te oprești și poți prea bine să dai pielea popei.

— Ce spuneai de Piatra lui Toader ? Se vede că s-a nenorocit unul Toader acolo ?

— Așa. E o povestire jalnică. Dragostea a fost de vină.

— Mări, ce spui ? Ia istorisește-ne povestea lui Toader.

— Acuși, domnule, numai să mă mai răsufliu.

După cîteva minute, plutașul Simion își aprinse luleaua și începu în modul următor :

ISTORIA LUI TOADER ȘI A MĂRIUCĂI

Era odată — dar de-atunci trebuie să fie mult, căci eu știu povestea asta de la bunica care iarăși a auzit-o de la bunica ei —, era odată un om numit Toma care trăia în locul cel mai sălbatic al munților din partea dreaptă a Bistriței. Acest Toma fugea de alți oameni și trăia pururea în singurătate. Cum se ascund urșii prin vizuinile lor și ies numai cînd îi silește foamea, așa ședea și el ascuns

în peștera lui și ieșea numai din cînd în cînd; atunci umbla rătăcind prin codri și se întorcea cu tot soiul de vînat acasă. La un an o dată cobora o plută și o ducea la tîrg s-o vîndă. La paști sau la alte sărbători mari se arăta și el la adunările românilor dar nu se amesteca în petrecerile și jocurile flăcăilor. Toată lumea îl poreclise „sălbaticul” și fetele fugeau de dînsul cu groază. Unii își făceau cruce cînd îl vedeau și șopteau în sine : nu e lucru curat, alții îl luau în rîs și-i ziceau : ce cauți printre oameni, du-te de petrece cu tovarășii tăi, cu urșii și cu mistreții. Aceste vorbe îi inveninau sufletul și mai tare, și-l făceau tot mai sălbatic și adeseori se uita posomorît la cei ce-l luau în rîs și-i amenința cu moartea.

Într-un sat din ceea parte a Bistriței era o văduvă tînără și bogată numită Catrina. Toma o văzuse de mai multe ori și într-o zi îl apucă o dragoste nebună după dînsa. De unde fugea înainte de oameni, acum căuta să se apropie și să se amestece cu dînșii numai pentru ca să placă Catrinei, dar cîm se întîmplă ades în lumea asta ca din doi numai unul să fie amoretat iar celalt nu, Catrina nu-l putea suferi și cînd Toma voia să se apropie de dînsa ea se tot depărta. Într-o zi Toma își luă o inimă, se duse la Catrina acasă și o întrebă dacă nu voiește să meargă după dînsul. Catrina îi răspunse că nu are de gînd să trăiască cu urșii și cu lupii și că voiește să trăiască cu oamenii ; că ar fi făgăduit lui Trohin a Mărgărintei că se va mărita cu dînsul și că Toma să-și aleagă una de seama lui. Toma s-a supărat tare de acest răspuns, a lăsat pe Catrina și s-a făcut nevăzut cine știe cîți ani de zile, iar Catrina s-a măritat cu Trohin cu care a și trăit mulți ani. De la o vreme îi făcu un băiat pe care-l botezară Toader și Toader

era toată bucuria lor, căci de mic încă se arăta mai deștept și mai cu inimă decît alți copii. Îi întrecea pe toți în putere și dibăcie și-i păcălea pe toți în vorbă. Într-o zi muri Trohin și Catrina rămase iar văduvă. Acuma era prea bătrînă ca să mai gîndească la căsătorie și singura sa mulțumire era Toader. Cum sînt la munte unii din brazi mai nalți și mai frumoși decît ceilalți, așa era Toader mai voinic și mai mîndru decît toți ceilalți flăcăi. La vinătoare nime nu era mai îndrăzneț decît el, nime nu se acăța așa de bine pe vîrfurile stîncelor celor mai răpezi, nici se măsura cu dînsul la joc și la trîntă, nici se întrecea la fugă sau la înotat. Toate fetele îi duceau dorul și toți părinții ar fi dorit să-l aibă ginere, dar Toader nici voia să ieie pe fete în samă și trăia numai pentru fericirea mamei sale.

În vremile acele Toma se arăta iar prin locurile din care se făcuse nevăzut atît amar de ani. Bătrînii care-l mai cunoșteau îl întrebă ce se făcuse atîta vreme, dar el se tot apăra de răspuns și nu voia să le spuie nimic. Cu dînsul adusesese și o fetică, Măriuca, frumușică și blîndă ca razele lunii. Unii ziceau că Toma fusese însurat în vale și că, murindu-i nevasta, s-a întors să-și sfîrșească zilele cu fata lui Măriuca în munții părintești ; alții, mai răi la limbă, spuneau că fusese hoț prin codri și că fata era de furat, alții propuneau că Toma trebuie să fi fost ostaș. Așa potrivea fiecare după gîndul și închipuirea sa. Cît de necredincios și sălbatic fusese Toma în tinereță, pe fata lui o creștea bine și cu frica lui Dumnezeu, și nu trecea o duminică sau o zi de sărbătoare, în care să nu trimită pe Măriuca la biserică. Toma se schimbase mult. El nu mai fugea, nici se ascundea de oameni ca mai înainte, ci umbla și sta la sfat cu dînșii. Cînd venea vorba despre Catrina sau despre Toader sau cînd

întilnea pe acesta, fața lui se făcea posomorită și amenințătoare. Toader însă se făcuse mare și voinic ca un zmeu. Catrina îl tot îndemna să se însoare și-i zicea : „La ce nu gîndești la căsătorie, Todirică ? Eu acuma sunt bătrînă și ca mîni, poimîni am să mor. Nu vrei să am mulțămirea să te văd gospodărit pînă a nu mă duce ? Dumnezeu știe cît patimesc, văzîndu-te burlac și singur unde ar trebui să ai nevastă și copii și să te bucuri de dînșii cum m-am bucurat eu de tine.“

Iar Toader se tot apăra, zicînd că mai are vreme, că de s-ar însura ar trebui să se caute de femeie și de copii și că n-ar putea să mai poarte de grijă mamei lui. Aceste toate erau numai vorbe. Pricina adevărată pentru care nu voia să se însoare era că se dăduse în dragoste cu Măriuca fata lui Toma. Întîlnindu-se adeseori la biserică, ei avuse prilej să se vadă și să-și vorbească, și ce trebuie mai mult decît o vedere și o vorbire pentru ca doi tineri să se înțeleagă cînd sufletele lor sunt deopotrivă ? Toader și Măriuca se întilneau adeseori și petreceau împreună oare fericite, cînd Toader era dus de acasă la vînat sau la treabă. Amîndoi se fereau în toate chipurile ca nu cumva să se afle ceva despre dragostea lor fiindcă știau prea bine cît de mare era ura lui Toma asupra lui Toader și că Toma ar fi în stare să-și răzbune grozav. Dar cît de bine să se păzească doi amorezați, lumea tot află despre dragostea lor. Fie că li se cetește în ochi, fie că se amestecă dracul ca să le facă rău, oamenii află tot. Întăi lumea se face că nu știe, ba încă le dă prilej ca să se-ntilnească și să se prindă bine în dragoste pînă ce nu mai pot trăi unul fără altul, ș-apoi încep babele a încreți fruntea, a scorni vorbe rele, a le pune piedici, a vorbi rău de unul în casa altuia pînă ce în sfîrșit se nenorocesc amîndoi. Așa se

întîmplă și de data asta, vorba se lăți că Toader a să ieie pe Măriuca ; unul se duse și o spuse Catrinei, altul o spuse lui Toma și amîndoi părinții erau foarte îngrijiți. Catrina chemă pe Toader și-i spuse ce vorbe se vorbesc în sat, dar Toader se rușina și tăgăduia și spunea că nu-i adevărat pînă ce mama lui îl crezu. Toma însă nu spuse nimic cătră fata lui, numai o păzea mai bine și era foarte supărat. De multe ori se ducea de-acasă zicînd că are treabă și s-ascundea ca să vadă ce o să facă Măriuca. Într-o sară o văzu cum se ducea de-acasă și o urmări pe departe. Pe malul Bistriței auzi o șuierătură, apoi șuieră și Măriuca îndreptîndu-se spre acel loc. Acolo văzu și pe Toader care o aștepta. Toma se ascunse și ascultă tot ce vorbeau împreună. Măriuca-i spunea plîngînd cum tată-său de o bucată de vreme e foarte posomorît și nu mai este cu dînsa ca mai înainte. Toader îi povesti că mama lui aflate despre dragostea lor. Apoi se sărutau și Toader începu a o mîngîie zicîndu-i că trebuie să fugă amîndoi ; că el nu mai poate trăi fără dînsa și că Toma e un om rău și uricios care n-are s-o deie după dînsul. Măriuca se împotrivi întăi dar apoi văzînd că a trăi fără Toader e numai chin și durere, se hotărî să urmeze pe iubitul ei. După ce puseră la cale să fugă a doua zi, ei se sărutară de multe ori și se despărțiră plîngînd. Viînd acasă, Măriuca își făcu o bucceluță din toate lucrșoarele ei și așteptă să vie ceasul hotărît ca să se ducă, dar Toma se primblase toată noaptea fără ca să doarmă ș-a doua zi era galben și arăta sălbatic la față. Despre sară luă ziua bună de la fata lui, zicîndu-i că se duce să taie lemne în pădure și că are să se întoarcă tîrziu. Atunci se despărțise și Toader de la mama lui și se duse la locul hotărît pe malul Bistriței și scoborî o luntre ca

să ieie într-însa pe Măriuca și să fugă. Măriuca sosi și amîndoi se strînseseră în brațe și se coborau pe mal în jos. Toader era în luntre și voia să tragă după dînsul și pe Măriuca cînd se ivi și Toma pe vîrfîl unei stînci și-i strigă turbat de mînie : „Hoț fără de lege, vrei să-mi furi fata !“ Zicînd așa aruncă cu toporul după dînsul și-l lovi drept în frunte. Toader căzu de-a lungul în luntre, iar Măriuca țîpînd grozav se aruncă după dînsul. Toemai atunci se risipi și stîncă cea neagră din vîrfîl muntelui și căzînd peste dînșii i-a îngropat în fundul apei. Toma însă se făcu nevăzut și de atunci nime nu l-a mai zărit nici n-a mai auzit despre el.

În adîncul nopților trecătorul aude adeseori glasuri jălnice care ies din sîmburile stîncii și plîng cu amar !

Cînd sfîrși Simion istoria lui Toader și a Măriucai, sara începuse a lăți umbrele sale împrejurul nostru. Tovarășul meu și eu eram cufundați în gînduri. Povestea lui Simion cuprinse cu tristețe pe amicul meu și în mine deșteptase amintiri pe care timpul de mult le ștersese, iar al doilea plutaș de la capătul celălalt al plutei, începu deodată a cînta cu glas duios un cîntec de jale, pe care de atunci nu l-am mai putut uita :

Tună Doamne și trăsnește
Pe acel ce despărțește
Dragostea cea înfocată
De-un fecior și de o fată !

ADDENDA

DICȚIONARUL JUNIMEI

Acrostih. Într-o zi a sosit la redacțiunea *Convorbirilor literare* o poezie anonimă intitulată *La noi e putred mărul* cu o scrisoare foarte măgulitoare pentru societatea „Junimea”. Poezia a dispăcut celor mai mulți membri, dar Pogor s-a entuziasmat așa, încît, amețind de cap pe directorul *Convorbirilor*, acesta a avut slăbiciunea să nu se împotrivească la publicarea ei. Abia se tipărise versurile primite și iată se lățește vestea că toată poezia este o tragere pe sfoară a lui Hasdeu : era un acrostih care închipuia cuvintele : *Convorbiri literare*. Din nenorocire versul care începea cu litera V fiind modificat în „Junimea”, așa că la publicare începea cu litera F, acrostihul publicat se citea : *Conforbiri literare*. „Junimea” făcîndu-se cam de rîs cu treaba aceasta, o frică grozavă de acrostihuri a cuprins pe toți membrii ei. De atunci orice poezie vine prin poștă, se examinează mai întîi dacă nu este un acrostih. Ba unii membri foarte inteligenți, mai ales din Caracudă (v.a.)¹ au propus să se examineze de aproape și scrierile de

¹ (v. a.), (v. c.) = vezi aceștia, vezi acesta, vezi cuvîntul (n. ed.).

proză ce se trimit redacțiunei, căci — ferească dumnezeu ! — și aceste ar putea cuprinde acrostihuri perfide și primejdioase !

Agamemnon. Cavalerul Agamemnon : poreclă dată de Pogor lui Caragiani în urma unei prelegeri populare ținute de acesta asupra *Iliadei* lui Homer. În narațiunea războiului troian, Caragiani dăduse titlul de cavaleri tuturor eroilor greci și troiani : cavalerul Agamemnon, cavalerul Hector, cavalerul Menelas etc. Astăzi porecla este învechită.

Agură Gheorghe. Născut la Bolgrad, 1850, membru în „Junimea“ pe la 1874, când Maiorescu era ministru de instrucție publică. El făcea parte din Caracudă și tăcea prin colțuri la adunările Societății. Agură șoptea în dreapta și stînga că în Basarabia [...], unde era profesor sau revizor școlar, școlile române se bulgarizează, părăind foarte supărat de această împrejurare. Dar cînd s-a înființat Principatul bulgar, el și-a adus deodată aminte că naționalitatea sa nu este română, ci bulgară și a trecut Dunărea spre a-și căuta norocul în mijlocul compatrioților săi. Unii zic că el ar fi ajuns ministru, sau cel puțin că ar fi aspirînd la ministerie ; alții că din profesor s-ar fi făcut ofițer și aghiotant domnesc. Însă aceasta e tot atît de puțin sigur ca și naționalitatea sa adevărată : ori cum ar fi, în „Junimea“ i s-a pierdut urmele, căci de la căderea ministeriului lui Maiorescu nu s-a mai arătat nici a mai dat semne de viață. † la Iași în 28 sep. 1911, a doua zi după ce a vorbit.

Alecsandri Vasile. Născut la Bacău în 12 iulie 1821, intră în „Junimea“ în 1865 — poet. † 22 august 1890 la Mircești.

Anaforale. Aforismele lui Maiorescu au fost numite anaforale, după invenția lui Iacob Negruzzi. Încercarea de a le porecli *afurisite* nu a prins în „Junimea”. Este de observat că onoarea de a fi numite anaforale o au în special numai aforismele lui Maiorescu; oricari alte aforisme citite în „Junimea”, d.e., ale lui Schopenhauer își păstrează numele de aforisme.

Anecdota. Acest cuvânt păstrează în „Junimea” înțelesul său obișnuit, însă accentul îl are pe silaba antepenultimă. Obiceiul consacrat la adunările Societății este că o anecdotă are totdeauna precădere. Un membru ce anunță o anecdotă are dreptul prin aceasta să întrerupă orice discuție, chiar și cea mai serioasă. În povestiri de anecdote se deosebesc: I. Creangă, I. Caragiani, N. Gane și Iacob Negruzzi. Acesta din urmă este pe nedrept acuzat că repetează prea des aceleași anecdote de 17 ani încoace.

Aniversare. De la începutul „Junimei”, ba chiar din timpul cînd Societatea nu exista încă în forma actuală și cu numele de azi, Maiorescu a introdus obiceiul banchetelor. Astfel, în 1864, cînd Maiorescu ședea la Trei Ierarhi, el a dat o masă — dragă doamne, în onoarea noilor profesori de universitate Culișanu și Negruzzi — la care au luat parte afară de fondatorii „Junimii”, chiar Constantin Negruzzi, pe lîngă alți profesori ai Universității de la Iași care apoi nu s-au arătat tocmai prietenii cei mai înfocați ai Societății și anume: Mărzescu, V. A. Urechia, Miclea etc. Nicolae Ionescu și Petre Suci, precum și ceilalți transilvăneni: Bărnuf, Popp; Emilian de pe atunci s-au arătat adversari ai Societății ce era în formațiune.

La 1865, banchetul s-a ținut tot la Maiorescu, asemenea și la 1866 cînd s-a introdus obiceiul scrierilor satirice. La 1867, iarăși Maiorescu a găzduit „Junimea”, în

noua sa locuință din fața primăriei (casele Catargiu, apoi Mandl, astăzi Weisengrün). La acest banchet, luînd parte și Alecsandri s-a întîmplat ca el să fie unul dintre puținii rămași cu totul trezi pînă la sfîrșit. La 1868, aniversarea a cărei dată nu se știe exact, dar care se presupune a fi între 15 octombrie și 15 noiembrie, s-a serbat la Café de Paris, ținut de răposatul Ernest Girardin. La 1869, aniversarea Societății nu s-a serbat deloc, nu știm din care împrejurări. Se crede că mai mulți fondatori erau absenți din Iași. La 1870, banchetul a avut loc la răposatul Hillaire — Hôtel Europa — unde s-a întîmplat incidentul cu popa Climenti (cel care a făcut o tentativă de omor asupra mitropolitului Calinic Miculescu și puțin timp mai tîrziu a murit la Atena). Climenti fiind beat și văzînd din uliță o masă întinsă într-un hotel se invită singur la dînsa. Abia a putut fi depărtat prin ghibăcia lui Caraiani.

În 1871—1872, „Junimea” a benchetuit la Café de Paris și la răposatul Hôtel d'Angleterre, astăzi Jockey-Club. La 1873, masa a fost întinsă la răposatul Hôtel du Nord. De la această aniversare se trage pierderea *Dosarului* (v.a.). Care din junimiștii ce pe o lună plină splendidă făcură o lungă plimbare pe jos pînă la Copou, ieșind de la banchet, presupunea că se întîmplase o astfel de nenorocire! La 1874 și 1875, banchetul s-a ținut la Pastia — Hôtel Romania, unde Maiorescu era în gazdă, ca ministru venind din București — politeță făcută adversarilor politici. La 1876, serbarea a fost la Launay sub Jockey-Club, una din aniversările cele mai vesele, poate tocmai din cauză că „Junimea” căzută de la putere, huiduită, dată judecății etc., vrea să se mîngie de nenorocirile sale. La 1877, „Junimea” s-a adunat iarăși la Ernest; la 1878, la Binder, unde deodată au făcut intrare 6 amici din București, iar la 1879, la Grand Hôtel d'Europe (Glanz), unde o teorie nouă s-a dezvoltat de Maiorescu și s-a botezat de Pogor.

Tradiția cerea ca cu serbarea aniversării, membrii Societății să aducă o lucrare ad-hoc, în general satirică sau cel puțin comică. Ședința începea cu o „Junime” ordinară ; după care se trecea la citirea scrierilor *ad-hoc* ; câteodată se mai citea și din scrierile anilor trecuți. Iar între 11 și 12 noaptea, „Junimea” trecea în sala banchetului. Aici Pogor începea șirul corosivităților (v.a.) întâi puțin gustate, apoi tot mai mult, cu cât se deșertau paharele. Când vine șampania, secretarul „Junimei” (v.a.) trebuie într-un discurs elocvent să povestească istoria „Junimei” de la înființarea ei pînă în ora prezentă, să-i laude meritele și să glorifice pe membrii ei. Îndată însă ce secretarul sfîrșește, cu toții beau în sănătatea „Junimii”, Pogor trebuie să ia cuvîntul după obicei, ca să combată istoricul făcut, arătînd că „Junimea” exista chiar înaintea înființării sale — controversă care rămîne nelămurită și încurcată. Toastele în onoarea *Convorbirilor*, a deosebitelor categorii de membri, precum militari, jurisconsulți, profesori, artiști, eclesiastici etc., urmează pînă să pierd în anecdote.

Oara despărțirii „Junimii” nu este fixată. Ea variază între 2 1/2 și 5 dimineața. Atunci, membrii se întorc în genere pe la casele lor, parte cu pas sigur, parte cu pas șovăitor.

Antologie. Înființîndu-și Tipografia, „Junimea”, pentru a avea ce tipări cu ea, plănui să scoată o antologie care ar cuprinde cele mai bune poezii române vechi și nouă. Fiecare membru studia pe cîte un poet, alegea cele mai bune poezii din el și venea să le propuie pentru antologie. Apoi începea citirea și critica. Așa de puține poezii se strecurară prin critica „Junimii”, mai cu seamă după stăruința lui Pogor, și spre marea indignare a lui N. Scheletti, încît abia rămăsese materie destulă pentru o broșurică foarte subțire — dar despre o

antologie nici nu mai putea fi vorba. În loc de această carte ieși însă din dezbaterile Societății *Critica* lui Maiorescu *Despre poezia română* care *Critică* făcu o întreagă revoluție în literatura noastră. Această *Critică* atrase „Junimii“ câțiva prieteni entuziaști ascunși și răzleți în deosebite provincii române, dar tot ea a fost întiiul motiv al dușmăniei înverșunate ce mai toți scriitorii moderni simțiră contra Societății. Acești scriitori jurară pieire „Junimii“ și în special lui Maiorescu, însă în zadar.

Apel la posteritate. Când P. P. Carp nu este înțeles, sau — ceea ce se întâmpla mai des — nu este aprobat de „Junimea“, el obișnuit face apel la posteritate, unde e sigur că i se va da dreptate. Acest apel, avînd a se judeca cam tîrziu, mai mulți junimiști nemulțumiți cu părerile Societății în privirea scrierilor lor, au găsit îndemînă să-l adopteze spre mîngîierea lor. O mulțime de apeluri de soiul acesta sunt astăzi pendiate.

Așa-i, Așa-i! Pogor are obiceiul, cînd susține vreo teorie, de a ocări și înjura, ba cîteodată chiar de a bate pe toți cei care au o părere contrară. Chiar cînd toți se unesc cu dînsul, totuși Pogor de dragostea ocărilor presupune gratuit existența unor păreri contrare, și apoi începe a înjura pe acești presupuși adversari. În contra acestei procedări perfide, multă vreme nu se descoperise nici un leac, pînă ce Iacob Negruzzi a găsit chipul să-l înfunde. Cum vine Pogor cu o părere pe care toți o împărtășesc, sau care e așa de absurdă, încît nici nu merită discuție, „Junimea“ întreagă începe a striga în cor: „Așa-i! Așa-i! Așa-i!“ pînă ce Pogor, lipsit de contradictori, stă resemnat și este silit să tacă spre marea sa părere de rău.

Asachi Dimitrie (vezi *Burlăcărit, firește*).

Bădescu I. Scipione. Născut la Restolți (Transilvania) în 15 mai 1847, frecventa „Junimea” între anii 1867—1874. În urma unei neplăcute întâmplări ce avu cu politica lui Gh. Lătescu, părăsi orașul Iași. Până la 1880 a fost colaborator la jurnalul *Presa* din București. În urmă la *Timpul*. Îi plăcea mult vinul. Nu se temea de proverbul: „*in vino veritas*”. Om ciudat în felul lui. A murit la Botoșani.

Balassan Teodor (vezi *Farra Alexandru*).

Banca modernă, nume dat de Bodnărescu unui scaun în vestitul său roman *Suferințele unui june*. Deși pe această bancă petreceau Junel și Luinela, cauza pentru care autorul a numit-o „*bancă modernă*” a rămas tot atât de obscură cât și întregul său roman.

Banca Moldovei. În casele acestei bănci se găseau în anii cei buni ai „Junimei” și Tipografia și Librăria „Junimei”. Asemenea în salonul cel mare al băncii s-au ținut întâiele prelecțiuni populare inaugurate de Maiorescu în anul 1862. Acum casele sunt ale unui evreu neîmpămintenit încă până acum. [...]

Bejan Gheorghe. Născut la Țolești (județul Suceava) în 2 iulie 1847, în „Junimea” de la 1875; avocat și moderat, are mustețele răsucite și văcsuite. Este căpitan în garda națională și în această calitate reprezintă în „Junimea” baioneta inteligentă. N-a scris niciodată nimic. † august 1895, București.

Beldiceanu Nicolae. Născut la Preuțești (județul Suceava) în 26 oct. 1844, poet liric sentimental și descriptiv. Publică de mulți ani poeziile sale în *Convorbiri*,

dar frecventează „Junimea“ abia din 1879, când s-a stabilit ca profesor în Iași. † 2 februarie 1896.

Beldiman A. Alexandru. Născut în Iași în 16/28 mai 1855. În „Junimea“ din 1877. June blond și tăcut. A scris numai pentru *Dosarul aniversărei*. După ce a fost secretar la agenția din Berlin, a trecut secretar la agenția noastră din Sofia. În urmă, ministru plenipotențiar și reprezentant al României la Berlin.

Benchet: în loc de banchet (v. *Aniversare*).

Bengescu Gheorghe. Născut în 23 iulie 1844: în „Junimea“ din 1868; maior în armată, reprezentând baioneta neinteligentă, autor de comedii, operete și chiar de poezii lirice. Casierul „Junimei“ la Aniversare. Poeziile sale le publică sub pseudonimul G. Bradu. Mort, 13 ianuarie 1916.

Bernhard B. Fost administrator și apoi locatar al Tipografiei „Junimei“. A fost la două Aniversări. El bea seara tot ce intra peste zi în casa tipografiei. În chipul acesta negustoria nu putu ține multă vreme, spre pășerea de rău a creditorilor săi. Acum la o tipografie oarecare din București (+).

B..... porcului. Numele unei foi umoristice a cărei înființare se proiectase odată în „Junimea“, după propunerea lui Pogor. Cu redacția jurnalului era însărcinat M. Cornea. Spre paguba contemporanilor și chiar a posterității această foaie n-a văzut niciodată lumina zilei.

Beția de cuvinte. Titlul vestitei *Critice* a lui Măiorescu contra *Revistei contemporane* din București. *Critică* ce a dat loc la o lungă și faimoasă ceartă literară

De atunci beția de cuvinte a rămas proverbială pentru scrieri fără inspirație, fără idei și fără stil.

Bine nutrit sau bine hrănit. Epitet ce se dă lui Caragiani, după invenția lui Pogor, de când Caragiani s-a făcut corpulent și porecla Agamemnon s-a învechit (v.a.). Este de observat că atunci când se dă acest epitet numele se pronunță Caraiani, niciodată Caragiani: „Iată și binenutritul Caraiani“. Cu aceste vorbe intra-rea lui C. în „Junimea“ este adesea anunțată.

Bodnărescu Samson. Numit și Samsune: născut la Golănești (Bucovina) în 27 ianuarie 1841; în „Junimea“ de la 1866; autor liric și dramatic (v. *Epigrame*). Acum director la școala Bașotă de la Pomirla (v. și *Panteism*). Mort, 18 februarie 1902.

Boileau. Poet satiric francez care a avut soarta tristă de a fi în parte tradus de Naum. Pogor obișnuie să numește: p.... de Boileau spre indignarea tuturor amatorilor de clasicism în poezie, și în special a lui Naum.

„*Borta-rece*“. Vestită crîsmă din Iași. În timpul disputei *Convorbirilor* cu *Revista contemporană*, un colaborator al aceștia, răposatul M. Zamfirescu, compune o scriere satirică în versuri în care arăta pe junimiști ca oaspeți obișnuiți ai acelei crîșme, unde și-ar fi ținînd și întrunirile. Această insinuație nu pare a fi mincinoasă în total; cel puțin un junimist, Șt. Nei, se zice că ar fi proprietarul acelei crîșme, iar doi alții, I. Creangă și M. Eminescu, după cît zice Fama, ar fi petrecînd adeseori amîndoi pe băncile aceluia răcoros locaș.

Bosie Vasile. Născut la Iași în 22 octombrie 1855; în „Junimea“ de la 1878; poartă *pince-nez* și este jude-

cător la trib. de Ilfov. Se zice că ar fi comis aforisme sub voalul anonimului. La Aniversarea din 1880, când a fost casier, a fost botezat de Pogor *Babiți*; în urmă membru la casație.

Buddha. Înțelept al Indiei și totodată divinitate indiană; obiect de predilecție a lui Pogor pentru prelegeri populare, mai cu samă în epoca când cetise o nouă carte despre Indii (v. *India în prelegeri și Manu*).

Buckle, Henry Thomas. Istoric englez a cărui scriere, *Istoria civilizației în Anglita*, a făcut o mare revoluție în mințile junimiștilor, mai cu samă în a lui Pogor, însă numai vremelnică, pînă ce cetise o nouă carte.

Buiuciu Grigore. Născut în Iași, în 15 dech. 1840; în „Junimea“ de la 1866. Unul din stîlpii Societății, deși a scris un singur articol în *Convorbiri* contra lui G. Schina din București și chiar acest articol fără a-l subscrie. El nu se poate ține drept pe scaun, ci are vecinic o poziție piezișă. El citește mult: e foarte răutacios și are specialitatea cetirii extractelor ce se aduc pentru dosarul curiozităților (v.a.). I se zice și *Buiuc* pe scurt. † 13 dechembrie 1912.

Buicliu Christe. Născut în Roman, 14 noiemb. 1840. În „Junimea“ de la 1874. El tace.

Buicliu Theodor. Născut în Iași, 9 mai 1839, directorul Tipografiei Naționale și pictor. Vine ca amator din vreme în vreme în „Junimea“ din anul 1876. El tace. † sept. 1897, Iași.

Buicliu Ioan. Născut în Iași, în 16 iulie 1838 (v. *Buiuciu Christe*).

Buicliu Abgar. Născut în Iași, în 1848; în „Junimea“ de la 1877. I se zice *Murzuc*. Pentru altele, vezi *Buicliu Chr.* și *Buicliu Ioan*.

Burada Theodor. Născut în Iași, în 3 oct. 1839. În „Junimea“ de la 1878. Judecător, scripcar și autor ciudat și original. Aleargă din sat în sat în toate provinciile române și strânge tot ce găsește, „apoi scrie. În Bucovina a fost arestat cu un sac de fluiere și alte instrumente muzicale ca suspect. Îi plac ca și lui Luther femeile, cîntul, dar mai ales vinul. În „Junimea“ vine numai cînd are vreo scriere a sa de cetit. Pentru altele nu se interesează. Porecla sa este *Ghelburda*. † 4/17 febr. 1923.

Burghele Nicu. Născut în Iași, 8 octombrie 1831. În „Junimea“ de la 1864. Trăiește acum (1880) ca inspector al Regiei tutunurilor, în Craiova. N-a scris nimic. Îl cîrliau mult odinioară pentru tăcerea sa. † 20 martie 1908, București.

Burghez se numește în „Junimea“ orice individ fără aspirații și cugetări mai înalte. Poesii burgheze sunt acele versuri de rînd care nu se ridică peste nivelul simțirilor prozaice și comune. V. Pogor, care țipă mai tare și acuză mai mult pe alții de burghezie, este considerat ca cel mai mare burghez în viața practică.

Burla Vasile. Născut în 9 februarie 1840, în Opaițeni (Bucovina). În „Junimea“ de la 1870. Profesor de limba greacă. Nu mai vine în „Junimea“ de la căderea guvernului conservator. El e filolog și, în această calitate, s-a certat mult cu Hasdeu. Deși cerea regulat de la directorul *Convorbirilor* să i se rezerveze pentru scrierile ce proiecta cîteva coli în fiecare număr, colile rămîneau vecinic nescrise de Burla, așa încît bietul director tre-

buia să le umple la sfârșitul lunei. În toată graba, cu ce putea. Nu se știe dacă nescrierea lui Burlă era spre paguba sau spre profitul cetitorilor. În tot cazul se pretinde că Duduia de la Vaslui (v.a.) nu era mulțumită de articulele lui Burla. † 9 ianuarie 1904.

Burlăcăritul. În anul 1866, când domnea o mișcare politică foarte vie în Iași, răposatul Dim. Asachi, fiul lui Gheorghe Asachi, propunea în întrunirile electorale să se facă o lege care să impuie o dare pe burlaci — burlăcărit. Această propunere a provocat furia lui Petru Suciu, pe atunci burlac, care într-un elocvent discurs a combătut cu succes propunerea lui Asachi. Discursul acesta a lui Suciu, povestit de Creangă, este una din anecdotele cele mai gustate în „Junimea” și chiar e de rigoare la Aniversări. Cuvântul *burlăcărit* nu se pronunță niciodată singur, ci totdeauna urmat de cuvintele: firește, în cazul acesta, mai la vale, mai încolo, după aceea, bunăoară, de pildă, sau de exemplu, firește etc. după modul de a vorbi a lui Suciu.

Brahma. Zeu indian, spre sînul căruia aspiră Pogor (v. *Budha, Manu, India în 7 prelegeri*).

V. Calimah-Catargiu. Născut în Iași. În 24 fevr. 1830, venea în „Junimea” pe la 1871, când locuia în Iași. Membru simpatic, deși pasiv. N-a scris nici un rînd și este ministru plenipotențiar al României la Paris. † la Paris 9/21 nov. 1882.

Cantabile. Poesii cantabile s-au numit oarecare poesii lirice ale lui Eminescu. Cînd poesii ale acestui autor se declarau a fi cantabile, ele se puneau imediat în muzică de „Junimea”. Cîțiva membri compuneau orchestra, alții formau corul și cîntarea generală urma cu vuiet,

adesea spre necazul lui Eminescu, dar totdeauna spre marea veselie a „Junimii“.

Căpitan. În „Junimea“ se cunosc numai două grade de militari: căpitani și generali. Când un junimist este militar el e îndată proclamat căpitan. De la căpitan înaintează fără multă zăbavă la general. De aceea maiorul G. Bengescu a rămas tot căpitan până astăzi. Dacă însă va mai compune câteva librete de opere naționale se aude că membrii Caracudei vor să propuie înaintarea sa.

Capșa Scarlat. În „Junimea“, în anii 1865, 66, 67 și 68. Mort în 1869 la Pisa. Poet liric și foarte simpatice.

Caracuda. Poreclă dată de A. Naum, cu ocaziunea unei Aniversări, unui număr destul de însemnat de membrii ai „Junimii“, care, mai tineri și mai modești, sed obicinuît prin colțuri, vorbesc foarte puțin, cîrtesc pe la ureche foarte mult și așteaptă cu nerăbdare cînd se aduc ceaiul, cafeaua și cozonacul.

Caragiale Luca Ioan. Născ. la 29 ianuarie 1853, în Mărgineni¹ (jud. Prahova). a făcut intrarea sa în „Junimea“ cu ocaziunea Aniversării din 1878, cînd a și citit *O noapte furtunoasă* în mijlocul risurilor generale ale Societății. Autor și de aforisme. June pesimist, sceptic și cinic. † la Berlin. 9 iunie 1912.

Carp P. Petre. Născ. la 29 iunie 1839, în Iași. Unul din cei 5 fondatori. Traducător al lui Shakespeare (v. *Macbeth*). Cînd discută are totdeauna dreptate, fiindcă toți ceilalți cînd sunt de altă părere spun numai prostii.

¹ Mai exact, în Haimanale, la 30 ianuarie 1852.

Are darul prorociei, numai că pînă acum nici una din prevederile sale nu s-au împlinit. Mare om politic ! (v. *Ministru*). El nu poate sta drept pe scaun, ci stă totdeauna culcat, obicinuit cu picioarele în sus. Starea capului său e așa, că necazurile nu-i vor albi părul niciodată. Glasul său e ascuțit și supără mult nervele lui Pogor (v. *Fereșeu*). † 22 iunie 1919, la Țibănești.

Carte de lectură După îndemnul lui Maiorescu, cînd era ministru de instrucție publică „Junimea” hotărîse de a lucra în comun o carte de lectură pentru școlile secundare. Mai întîi ea fu botezată *carte de leptură*, apoi se începu lucrul, care merse cum merse cîtăva vreme, mulțumită mai ales activității lui Miron Pompeiliu (v.a.). După căderea lui Maiorescu, treaba rămase baltă. Lucrul e foarte ciudat, știut fiind că altfel toate lucrările comune ale „Junimei” au ieșit la bun sfîrșit.

Carul cu minciunile. Poreclă nemotivată și neîntemeiată dată de Pogor lui I. Negruzzi, care are principiul de a nu se depărta la nici o anecdotă de cel mai strict adevăr. Cu toate acestea, cînd redactorul *Convorbirilor* face intrarea sa în „Junimea”, Pogor exclamă obicinuit cu glas puternic : „Iată și Carul cu minciunile ! !”

Casierul „Junimii”. La Aniversări a fost întîi și întîi I. Negruzzi. Apoi, acesta avînd alte trebi în serile acele, el a fost înlocuit vreo opt ani în șir de L. M. Melic ; în urmă, însă, Melic dîndu-și demisiunea, de doi ani încoace căpitanul Bengescu ocupă acest post însemnat. În urma acestuia a fost V. Bossy.

Casimir Nicu. Născ. la Iași, 1 april 1843, frecventa „Junimea” în anii 1867 și 1868, pînă la moartea sa, urmată în 24 oct. 1868. Membru simpatie, deși nu apucase încă a realiza planurile sale literare.

Castano Victor. Născ. în Strassburg, în 22 oct. 1842, profesor, nou cetățean român. A scris un singur articol despre *Cîntecul Gînteii Latine*. Cunoscut mai ales fiindcă să cîrîie mult cu alți membri ai Caracudei. † 21 decembrie 1916.

Cassu Nicu. Născ. în satul Cituleștii, în Basarabia, jud. Soroca, în 1839. A fost o singură dată la întrunirile Societății. Dar a fost totdeauna considerat ca membru, fiindcă el a fost donatorul Tipografiei „Junimii”. † 1904.

Cei nouă. Președintele celor nouă. Într-o seară Maiorescu citea anaforale de ale sale, care dădeau loc la discuții nesfîrșite și la critice foarte aspre. Deodată, Maiorescu pînzînd răbdarea — poate singura dată din viața lui junimistă — exclamă : „Ce vă ascult eu ! Doi-trei din voi înțeleg, iar alții nouă...” Această exclamație provocă o grozăvie ilaritate și de-atunci s-a proclamat că sunt în „Junimea” nouă gogomani, care nu înțeleg. Astfel : *Cei 9* însemnează totdeauna acei care nu înțeleg, fie ei mai puțini de nouă, nu, după cît se presupune, mai mulți. Prin aclamație N. Gane a fost proclamat pentru vecinicie președintele celor nouă !

Cerchez Christodulo Mihail. Născ. în Bîrlad, în 8 iulie 1839 ; în „Junimea” de la 1865, general și în „Junimea” și în afară de „Junimea”. A scris un articol despre Movila Răbiiiei fără însă a-l subsemna și a luat Plevna.

Cerchez Theodor. Născ. în Iași, 8 februarie 1841. În „Junimea” din 1866. N-a scris nimic, dar a fost într-o vreme administratorul Tipografiei „Junimei”, dînd chiar lui Bernhard ideea înființării *Curierului de Iași*, care a trecut apoi prin multe peripeții. Părăsind Iașul de mulți

ani, trăiește la țară și nu se mai arată în Societate. Are obiceiul, când se supără, să blesteme pe împăratul Traian ce ne-a adus în părțile acestea. † 22 august 1911.

Cernătescu. O anecdotă c-un duel ce profesorul Petre Cernătescu din București trebuia să aibă cu [un] oarecare ofițer, care, șezînd în parter la teatru îndărătul profesorului, puneă vîrfu piciorului său mai jos de spatele lui Cernătescu. Această anecdotă, povestită în vreo zece întruniri de-a rîndul de I. Caragiani, a făcut mult să rîdă Societatea și a rămas între anecdotele speciale ale „Junimei”.

Ceai, Cafea, Ciocolată. Între 10 și 11 oare noaptea, trebuia să se servească ceaiul și cafeaua în „Junimea”. Odinioară la Maiorescu se da din vreme în vreme ciocolată în loc de cafea. Fiind însă că această băutură da tot felul de gînduri junimiștilor după sfîrșitul întrunirii, ciocolata a fost cu totul suprimată. Se zice că A. Naum simte multă părere de rău din cauza lipsei ciocolatei și de necaz nu mai ia nimic, ăl mult vin. Ceaiul și cafeaua sunt absolut de rigoare, căci altminteri, pe cît se zice, mai mulți membri, mai ales din Caracudă, ar părăsi „Junimea” cu totul.

Ciclu. Bodnărescu, fiind odată pe malul mării, compuse un șir de poesioare, care reflectau impresiunile ce-i produsese marea. Aceste poesii, după zisa lui Bodnărescu, formau un ciclu. De-atunci numirea *ciclu* a fost păstrată pentru orice serie de poesii ce aduce ceva. Cînd vreuna din poesioarele lui Bodnărescu părea mai slăbuță și risca să fie respinsă, autorul și cîțiva amici ai lui protestau strigînd că aceasta nu se poate, căci s-ar strica ciclul. Astfel cu mijlocul ciclului trece mai ușor ceea ce n-ar scăpa fără aceasta.

Ciupercescu Telemac. Zice că-i născut la Piatra în 28 sept. 1839. În „Junimea“, de la 1868. Vine rar la întruniri în anii din urmă. N-a scris niciodată nimic. Dar se susține că cetește din vreme în vreme. Avea această particularitate că nu întrecea niciodată 39 ani, peste care își pusese în gând să nu treacă fără voia lui Brahma ! Mort în 1888.

Ciurea Lascar. Născ. în 1 mai 1843. În „Junimea“, de la 1865. Nu scrie. Cunoscut sub porecla dată de N. Gane : Ciurilă. Burilă. Fraza lui e Ciurilă, Burilă, cel mai mic coddilă, Stan Beldiman, aldeviță pulpă, Constantin verier, Vlad muștar. Dar bătrînii ce mai fac ? Mort, 11 aprilie 1881.

Clefăituri. Sub clefăituri se înțelege unirea surdă, dar repetată și continuă ce fac măselele Caracudei în vremea mîncării cozonacului care se dă cu ceaiul. Numele acesta a fost inventat de Naum cu ocaziunea unei scrieri dramatice compusă pentru o Aniversară. Acolo se zice că într-un moment de tăcere generală se aud clefăiturile Caracudei.

Concurs pentru Leptura. După plecarea lui Maiorescu, lectorul „Junimii“ era Eminescu. După ce însă acesta părăsi a doua capitală a României, încurcătura fu mare, căci nici un lector nu avea destule calități ca să se impuie. Aspiranții fiind numeroși s-au făcut dese concursuri pentru postul de lector. Dar toate au rămas fără rezultat, deși căpitanul Bengescu, Gh. Negruzzi și V. Bossi susțin că fiecare din ei a ieșit învingător. Cele mai proaste specimene de lectură le-au dat Carp și Pogor. Asupra acestui punct întreaga „Junime“ este unanimă, afară de cei doi candidați.

Conta Vasile. Născut în Ghindăoani (jud. Neamț) în 15 noiembrie 1845. În „Junimea”, de la 1873, filosof pozitivist. A scris numai filosofie și scrierile sale au dat loc la multe discuții în „Junimea”. E foarte stimat de redacțiune, fiindcă scrierile sale ocupă mult spațiu în *Convorbiri*. Nu se știe însă dacă și abonații, în special Duduca de la Vaslui (v.a.) sunt tot așa de mulțumiți. Acum mănincă jidani ca deputat și se arată rar prin Iași. Mort, 21 aprilie 1882, în București.

Constantiniu P. Constantin. Născ. în 20 dec. 1834 în Sulița (jud. Botoșani). În „Junimea”, de la 1878. Venea mai regulat când era director de teatru și se interesa pentru literatura dramatică. Acum rar. N-a scris niciodată, dar e și mic de stat. Mort la 24 februarie 1914.

Correspondența redacțiunii. Sub acest nume se înțeleg toate scrierile ce se trimit la *Convorbiri* spre publicare, împreună cu scrisorile către redacțiune cu care sunt însoțite. Cetirea *Correspondenței* în „Junimea” se face îndată după „Dosar” (v.a.). Cîți junimiști sfioși cari au trimis scrieri de ale lor sub mantaua anonimității ședeau ascunși prin colțuri și ștergeau sudorile de pe frunte cu desperare în suflet, în vreme ce scrierile lor erau sfîșiate și luate în rîs de cîinii din „Junimea”. Dar afară de acestea, cîte poesii, cîtă proză interesantă venită din toate provinciile române. Cît s-a rîs de novelele lui Morțun și de poeziile sale; d. e., aceea cu refrenul: „*Miezul nopții! ș-al nostr-amor!*” și novele care începeau așa: „*Mai mulți juni ne-am decis a face o preumblare pedestră prin munți. Consecvenți deciziunii noastre, tocmi-răm o trăsură etc.*” Cît s-a rîs de versurile lui P. în *București* și de multe altele de acestea; ar trebui să înșir volumași. Noroc că redacțiunea păstrează, în volumași legate, toată corespondența cea interesantă prin fenomenalitatea sa, pentru ilaritatea posterității.

Convorbiri literare. Foaia și organul „Junimii“, lauda și fala Societății. După înființarea Tipografiei „Junimii“, se simți necesitatea de a comunica publicului câte ceva din cele ce se petreceau în Societate și care putea avea un interes general. Astfel, într-o seară, când adunarea era la Pogor, se luă hotărîrea de a se înființa o foaie modestă, foarte modestă. Mult se discută asupra numelui acelei foi, pînă ce *Convorbiri literare* numire propusă de I. Negruzzi dobîndi majoritatea sufragelor, ca una ce păru mai nepretențioasă din toate. Malorescu propuse ca I. Negruzzi să ieie redacțiunea noului organ, dar acesta refuză multă vreme, presimțind în mod vag ceea ce-l aștepta. În sfîrșit, stăruințele junimiștilor îl înduplecară. O dată ce primi, noul redactor se puse pe treabă cu zelul și răbdarea ce-l caracterizează și foaia apărut în 1 mart. 1867. Momente critice în viața *Convorbirilor* au fost multe. Cîțiva ani după înființarea jurnalului se propuse combinarea acestei foi cu o gazetă politică. I. Negruzzi combătu această idee din toate puterile sale și, după două seri de discuție, propunerea căzu cu un singur vot și I. Negruzzi răsufală din greu. La desfacerea Tipografiei „Junimii“, alt moment critic se înfățișa și, după cîteva peripeții, I. Negruzzi se întovărăși la înființarea unei noi tipografii, care la început nici măcar nu avea mașină, numai pentru a putea scoate *Convorbirile literare* mai departe. De unde la început abonamentele și partea administrației erau în sarcina Tipografiei „Junimii“, acum redactorul luă totul asupra sa și de vro nouă ani o duce cum poate tot acoperind dificultele din pungă fără ca să aibă speranță de îndreptare. *Convorbirile* sunt oglinda credincioasă a „Junimii“. Luptele ce au susținut pînă au învins pe dușmanii săi ca ortografie, ca limbă, ca direcțiune, ca gust estetic sunt memorabile. Dar tot binele ce au făcut românilor din toate părțile Europei civilizate, ba putem chiar zice lumii întregi, va fi apreyuit numai de posteritatea nepărtinitoare !!

Cornea Mihail. Născut în Iași, în 13 oct. 1814. În „Jun[imea]“, de la 1865—69. Odinioară poet foarte sentimental, acum avocat foarte puțin sentimental. Era o vreme cînd își făcea intrarea în „Junimea“ cu un aer maiestuos și triumfător, care însă nu impunea deloc. A scris multe poezii à la Heine. A scris și poezii franceze. Lacrimi duioase curgeau pe obrajii săi cînd le cetea prin saloanele din Iași. Cetirile lui Cornea deveniseră chiar modă într-o iarnă. D. N. Drosso care tocmai deschisese saloanele sale, nevoind a sta mai pe jos de d-na Didița Mavrocordat, care admira poeziile lui Cornea, veni într-o zi la Cornea să-l invite la o serată și ieșind îi zice cu un aer de protecție: „*Vous savez, apportez vos papiers avec vous !*“. Mort. 26 iulie 1901, la București.

Corosiv-corosivitate însemnează în „Junimea“ obscur, porcos, porcărie. Aceste cuvinte s-au luat din nămolul de adiective abstracte ce întrebuița Eminescu în discuțiile din „Junimea“.

Creangă Ion. Născut în Humulești (jud. Neamț) la 2 mart. 1837. În „Jun[imea]“, de la 1875 unde și-a făcut intrarea foarte tămăiet împreună cu Eminescu; răspopă, dar în suflet ținînd tot la diaconie. Autor de multe povești și anecdote populare și pure și corosive. Oaspe credincios al Borții-reci. Orator popular și elocvent în întruniri publice. Om primitiv și prea mult iubit în „Junimea“. Institutur primar și autor de multe cărți bune pentru școalele primare. † 31 decembrie 1889, în Iași.

Creștinismul. Religione adoptată de multe milioane de oameni, dar foarte rău văzută de Pogor. Într-o vreme voia chiar să o desființeze. La fiecare întrunire propunea constituirea unei societăți care să lucreze contra porcilor de creștini ce ar fi adus multe rele pe lume.

În fiecare moment zicea : „Nu v-am spus ? Hai, să înființăm o societate pentru stîrpirea creștinismului !” Cu toate stăruințele sale o asemenea societate, ce ar fi adus desigur cea mai mare fericire omenirii, nu s-a putut înjgheba.

Crețu Grigore. Născut la Tîrgul Neamțului, 25 ian. 1848. În „Junimea”, de la 1875. Profesor la seminarul din Huși, personalitate originală. El judecă meritele oricărei scrieri din punctul de vedere gramatical și ortografic. Într-o sară indignat de tonul glumeț al „Junimei”, exclamă : „Apoi eu văd că d-voastră nu sunteți oameni serioși !” Altă dată el pune „Junimii” întrebarea în care parte a trupului se găsește simțirea. „Junimea” ceru timp de reflecțiune și, fiindcă în întrunirea următoare Crețu tot nu dobîndi un răspuns categoric, el plecă la Huși foarte întristat de a nu putea duce un rezultat pozitiv amicilor săi din Seminar. La 1882, prof. de limba rom. la liceul „Matei Basarab”, București.

Cristodulo Theodor. Născut în Focșani, în 11 iulie 1845. În „Junimea”, de la 1871. N-a scris și nu scrie. Mare admirator al lui Schopenhauer.

Cristodulo Emanoil. Născut în Focșani, în 18 iulie 1828. În „Junimea”, de la 1877. Vezi Cristod. Theod. cu deosebire că Emanoil nu e admirator al lui Schopenhauer. † 2 dech. 1889, Iași.

Cruce. Cînd se cetește ceva în „Junimea”, tradiția cere ca leptorul să aibă un plumb în mîna pentru a însemna cu o cruce locurile care trebuiesc șterse sau modificate. Atunci toți strigă : „Cruce ! Cruce !” sau și „Crucea ta, Crucea ta !” Ba Pogor are chiar obiceiul să zică : „Crucea ta, porcule !”

Cuciureanu Victor. Născut în Iași, în 1 oct. 1850. În „Junimea“, de la 1877. Vine din vreme în vreme, zîmbește cu dulce, vorbește puțin, nu scrie nimic.

Culian Nicolae. Născ. la 28 august 1832. În „Junimea“, de la 1864. Tace mult, nu scrie nimic. E totdeauna vesel și e în genere foarte tolerant. Cuvintele cele mai aspre ce le-a pronunțat vreodată și cu care își exprimă indignarea sunt : „acestea-s prostii“, încet și cu blîndețe rostite. Chiar cînd e vorba de a califica un omor, o tîlhărie etc. Culian zice încet : „A fost o prostie“. Pe de o parte din această cauză, pe de alta din cauza aerului său venerabil, el a fost poreclit : *papa*, după unii încă din vremea cînd era student, după alții după invenția lui Virgolici. Unii susțin că vorbele de indignare : „acestea-s prostii“, au fost pronunțate de Culian numai de două ori, 1. cînd a fost arestat de Grigoriță Sturza sub cuvînt că complotează ca să ucidă jidani, 2. cînd guvernul roș dădu în judecată criminală pe Eminescu, Bodnărescu și alți amici, sub acuzarea născocită de răpos[atul] Petrino că au furat cărți și manuscrite din Biblioteca universității. † 28 noiembrie 1915.

Caragiani Ioan. Născ. în Avella (Macedonia), în 11 febr. 1841. † în Iași, în 13 ian. 1921. E extraordinar că pînă astăzi 13. I. 1921 el nu figurează în dosar, cu toate anecdotele lui și alte particularități. (Notița făcută în 13. I. 1921.) Cum s-a întîmplat această scăpare din vedere ?

Decebal. Este numele întăiei nuvele a lui I. Pop Florentin (v. a.), cetită în „Junimea“ înaintea venirii autorului în Iași. *Decebal* nu e mai de soi decît celelalte novele ale lui Florentin. O floare albă, o casă neagră etc., dar bine cetită de Maiorescu și în ciudată dispoziție în care se găsea „Junimea“ în sara aceea,

majoritatea, cu toate obiecțiunile redactorului, a găsit-o minunată. Ba Pogor era chiar așa de entuziasmat — ceea ce i se întâmplă din vreme în vreme — încît vrea numaidecît să traducă pe *Decebal* franțuzește și pe socoteala lui să o trimită lui Gustave Doré la Paris, ca să o illustreze. Mai tîrziu s-a rîs mult de acest entuziasm intempestiv a lui Pogor, dar e drept că și Pogor a luat parte cu dragă inimă la veselie „Junimii“.

Deviza „Junimii“, inventată de Pogor și adoptată de Societate, este următoarea : *Entre qui veut, reste qui peut !*

Dicționar. După propunerea lui Maiorescu, „Junimea“ hotărîse odată ca cei mai mulți din membri să lucreze împreună un dicționar al limbei române, luînd fiecare membru cîte o literă. Nu se știe din ce cauză acest proiect nu s-a realizat, fiind cunoscută răbdarea și iubirea de muncă a junimiștilor. În timpul cînd „Junimea“ era încă în luptă cu filologia puristă, dicționarul proiectat se numea : *Zipcionar !*

Dumitrescu Constantin (Dimitrescu Iași). Născ. în Iași, 25 febr. 1849. În „Jun[imea]“, de la 1878. A făcut prelegeri populare lăudate, dar n-a scris nimic pînă acum cu toate îndemnările redactorului. † april 1923, la Severin.

Direcția nouă. Titlul unui studiu critic a lui Maiorescu în care autorul a adus laude cîtorva scriitori din „Junimea“. Între alții au fost citați printre prozatorii români V. Tasu care publicase o mică critică juridică și Theodor Rosetti care scrisese, dar nu publicase încă unul din cele două articole ale sale *Despre direcțiunea progresului nostru*. „Direcția nouă“ a fost un nume mult huiduit de *Revista contemporană* și de toți adversarii

„Junimii“ în ceea ce privește literatura și mult mai hui-
duit apoi, în aceea ce privește politica, pe cînd Maio-
rescu era ministru. Se zice că oarecare membri, mai
slabi de înger, s-ar fi lepădat pe atunci de direcția nouă
pînă la 3 ori, dar lucrul nu este deplin constatat.

Dosarul „Junimii“. „Junimea“ are două dosare:
unul al *Curiozităților contemporane* și altul al *Aniver-
sării*. În cel dintîi, înființat la 1867, se lipesc pasajuri din
scrieri tipărite contemporane. Pentru a dobîndi onoarea
dosarului o prostie de rînd nu ajunge, ci trebuie una ex-
traordinară. Mai mulți membri din „Junimea“ figurează
cu onoare la dosar, între care, pe nedreptul și directorul
Convorbirilor. Din publicul profan mii de autori au de-
venit nemuritori prin alipirea lor la dosar. Sunt însă
persoane despre care s-a votat că nu mai pot fi puși la
Dosarul curiozităților, căci altminteri acesta ar lua pro-
porții prea colosale. În fruntea acestor sunt d-nii Dim.
Gusti și Cuparencu din Iași. *Dosarul Aniversării* cuprin-
dea scrierile în proză și versuri făcute anume pentru
banchet. Însă după o asemenea serbare, ținută odată la
Hôtel du Nord, dosarul a dispărut. Se presupune că este
furat. *Dosarul curiozităților* se păstrează de Pogor, rui-
nele *Dosarului Aniversărilor* de I. Negruzzi.

Dospinescu Ioan. Născ. la Poiana Cîrnului (jud.
Vaslui), în 4 martie 1849. În „Jun[imea]“, de la 1875. N-a
scris nimic. De cînd roșii (guvernul liberal) sunt la pu-
tere, apare foarte rar în „Junimea“, dar la Aniversări nu
lipsește. Mort în 1892.

Drăgan Drăgănescu, numele unui bacal. acum
chiar a doi bacali din Iași. Pogor o dat porecla Drăgă-
nescu sau pe scurt Drăgan lui N. Gane și-l întrebun-
țează totdeauna cînd era să dovedească că acest vestit
novelist are o natură prozaică.

Duduca de la Vaslui. Aceasta este o ființă închipuită care reprezintă pe cetitorii burghezi ai *Convorbirilor* mai ales din sexul frumos și în special din provincie. La citirea unei scrieri prea științifice, prea corosive sau prea înalte pentru publicul profan, când este vorba de a se ști dacă e bună de publicat sau nu, mulți întreabă: „Ce va zice Duduca de la Vaslui?” De când s-a publicat Dicționarul istrian, îndeosebi litera p, se spune că Duduca de la Vaslui nu mai este o piedică pentru scrierile cele mai corosive — căci, după ceea ce a înghițit, orice ar veni în urmă ar fi puțin lucru. De a gândit Pogor la o persoană anume, când a iscodit pe Duduca de la Vaslui, sau nu, este un mister nepătruns încă pînă acum.

Excelența sa. Împrejurarea că P. P. Carp a fost pînă la 1880 de două ori ministru că va fi poate ș-a treia oară și că merită a fi totdeauna, a făcut pe Grig. Buiuciu să-i hărăzească predicații Excelență care a și fost apoi adoptat de „Junimea”. Excelența sa pe scurt însemnează totdeauna Carp. Altă Excelență nu cunoaște, nici admite „Junimea”.

Eminescu Mihail. Născ. în Botoșani, în 20 dec. 1849¹. În „Junimea”, din 1871, poet liric, fantastic și pesimist, descoperit în Viena de I. Negruzzi. După plecarea lui Maiorescu la București, Eminescu era lectorul autorizat al „Junimii”. În vremea ce citea versuri, mai ales pe ale sale, el ridica totdeauna ochii cu duioșie spre poze. Acum e redactor al jurnalului *Timpul* din București. Lipsa lui e foarte simțită în „Junimea”, unde nu se mai găsește lector și la „Borta-rece”, unde Creangă, lipsit de tovarăș, petrece acum singur și cufundat în melancolie. Mort, 15 iunie 1889, București, casa de nebuni.

¹ Astăzi se acceptă 15 ianuarie 1850 (n. ed.).

Epigrame în formă antică, compuse de Bodnărescu, au dat loc la multe discuții în „Junimea” din cauza obscurității lor și la multă bătaie de joc din partea *Revistei contemporane*, dar fără cuvînt, căci Maiorescu le-a declarat clasice. Pînă astăzi ele nu au pătruns încă în masa poporului.

Eraclide, fost prim-președinte la Curtea de apel din Iași și apoi membru la Curtea de casație. A scris un șir de articole filosofice în *Convorbiri*, despre prelegerile populare ale lui Maiorescu, în care articole autorul singur poate va fi știind ce voia să zică. Mai tîrziu scrise niște comentare asupra codicelui penal, care au fost foarte criticate de V. Tasu. Murind Eraclide nu mult după aceasta, „Junimea” a acuzat pe Tasu că el l-a ucis!

Evanghelia. Cînd este a se începe o lectură mai de soi în „Junimea”, adeseori Pogor, parte pentru a impune tăcere, parte spre a atrage băgare de seamă că vine ceva serios, cînta bisericește: „Acum să ascultăm Sfînta Evanghelie d.e. de la Conta cetire!” La care obicinuit Creangă răspunde cu glas puternic: „Să luăm aminte!” Cîteodată Pogor replică: „Pace ție, Cetitorule!” Dar replica aceasta nu e de rigoare.

Farra Alexandru. Născ. în Iași, la 1 noiemb. 1844. În „Junimea”, de la 1865. N-a scris niciodată nimic, dar a fost administratorul tipografiei „Junimii”. Cu acea ocaziune a introdus în tipografie pe Th. Balassan, care de-atunci a început cariera sa de tipograf. Supărîndu-se odată pe „Junimea”, el a trimis dimisiunea sa din societate în scris, dar și-a retras-o pe tăcute. Acum consul general al României la Stambul. † în 5 septembrie 1921.

Faul. Exclamație prin care se arată că o scriere ce se cetește în societate nu este bună, d.e. : „poesia asta-i faul ! Novela-i faul !“ etc. Acum acest cuvânt e cam învechit și se întrebuințează mai rar.

Faust a fost întâi tradus în proză de Pogor și N. Schilletti. Din exemplarele tipărite neputându-se vinde nici unul timp de 16 ani, proprietarul lor, Pogor, le vîndu cu oca la un jidan cu ocazia reparației casei sale.

Feresău, numire născocită de Pogor pentru glasul scîrțlior a lui Carp. Mai cu seamă cînd Excelența sa este cam animată, tonul se suie și feresăul scîrțlie grozav.

Filipescu-Dubau, Eugeniu. Născ. în Iași, în 19 febr. 1840. În „Junimea“, din 1872. A scris, se zice, o gramatică italiană în colaborare cu un domn Ademollo. A mai scris o explicație a *Codicelui civil* din care au apărut cîteva broșuri. Pe celelalte, abonații le așteaptă de mulți ani în zadar. A mai scris și alte broșuri ; a mai scris și alte cărți — se zice. Mort.

Florentin I. P. Născ. în 8 aug. 1843, în Poptelec (Transilv.). În „Junimea“ din 1868, viind din Botoșani. Autor de romane : *Decebal* (v.a.), *Casa neagră*, *Floarea albă*, *Tuhutum* etc. sunt toate ieșite din pana lui. De mult timp el neglije marea sa talent și nu mai scrie romane. De vro opt ani s-a supărat pe „Junimea“ și nu se mai arată în întrunirile ei.

Foti Ioan. Născ. în 14 martie 1843, în Galați. În „Junimea“, din 1875. Vine rar la întruniri. N-a scris nimic. Unii zic că ar fi vorbit o dată. Mort.

Filipide A. I. Născ. în 1 mai 1859. la Birlad. (vezi *Huru*).

Gane Nicu. Născ. în Folticeni, în 1 februarie 1838. Stîlp al „Junimii” de la 1865. Numit și Drăgan și Drăgănescu (v.a.), primarul „Junimii” (v. *primar*), președintele celor nouă (v. *Cei 9*). A făcut poezii lirice, multe romane și mulți copii. Nu se știe dacă romanele sau copiii sunt mai numeroși. Întîia sa roman, *Fluierul lui Ștefan*, precum și asfaltarea orașului Iași au fost obiecte de predilecție pentru versuri de Aniversări. El e adeseori în ceartă cu Pogor, nu numai din cauză că e cam susceptibil, ci și din cauza corosivităților lui Pogor — ceea ce nu-l oprește a fi unul din fruntașii anecdotelor corosive. Întrebarea cu icrile (v. *Icri*) se face cel mai des lui N. Gane. „Sufere de 94 boli, exclusiv aceea a literaturii. Mort, 16 aprilie 1916.

Gablitz. La 15 iulie 1871, în lipsa lui I. Negruzzi ș-a lui Maiorescu din Iași, s-a publicat în *Convorbiri* o poezie intitulată *Eu și Ea* (din Gablitz). Mirarea lui I. Negruzzi cînd, la Gleichenberg unde se găsea, citea aceste versuri caraghioase fu mare. Era o farsă a lui Hasdeu, neexistînd nici un Gablitz printre poeții germani. Cine a vîrît în *Convorbiri* acele versuri proaste, care aveau scopul de a-și bate joc de redacțiune, a rămas de-a pururea un mister, cu toate cercetările scrupuloase ce s-au făcut. Burla, care înlocuia pe redactor, o aruncă în spațiile lui Luchi, casier al tipografiei; acesta asupra lui Burla, cîțiva asupra lui I. Scipione Bădescu, toți asupra zefarului, iar acesta nu știe decît că i s-a dat s-o zefuiască! Face-se-va vreodată lumină?

General, (vezi *Căpitan*).

Gheorghiu Xenofon. Născ. în Iași, în 14 oct. 1855. Junimist încă din 1880. Are mare admirație pentru Corneille, însă, precum a zis în unica sa scriere, o admirație cugetată.

Gramaticul „Junimii“, (vezi *Secretarul „Junimii“*).

Greceanu Gheorghe. Născ. în Iași, 1836, april. 18. Venea în „Junimea“, când trecea prin Iași din anul 1875 încoace. A scris ca toți folticenarii o novelă sau istorioară îndreptată de gialăul, nu a lui Io Spaku, ci a lui Drăgănescu. A murit tânăr, în 21 noiembrie 1884, la țară.

Grigoriu Petru. Născ. în Iași, în 1 mai 1855. În „Junimea“, din 1877. Traduce poezii franceze pe care le trimetea într-o vreme sub tot felul de pseudonime. Acum vine mai rar în „Junimea“. † decemb. 1903.

Halup! Halup! Stup! Strigăt întrebuintat deseori pentru a impune tăcere, mai ales Caracudei, când de vutietul ce se face nu este chip a se începe ori a se urma o lectură. Se crede că această interjecție ar fi fost introdusă în „Junimea“ de Creangă.

Hanima. Controversa dintre Hasdeu și Buda, dacă romanii ar fi zis vreodată *hanima* (cum susține Maiorescu) sau numai *anima* (cum susținea Hașdeu) a dat loc la multă scriere de o parte și de alta. Lucrul a rămas încurcat, cu toate coloanele din *Convorbiri*, de astă dată umplute de Burla. Rezultatul concret al controversii a fost poreclirea scrierilor lui Burla cu numele „scrieri hanimale“, precum și pierderea a vro 50 de abonați.

Herodot. Poreclă dată de Pogor lui Alexandru Șutu, care a tradus și publicat cartea IV din istoria lui Herodot.

Huru. Poreclă dată lui Filipide de cînd a scris un articol asupra cronicei lui Huru. El intră totdeauna eu pași răpezi ca o furtună în „Junimea” și obicinuit, cînd se aude vuietul pașilor săi, „Junimea” strigă în cor : „Huru ! Huru ! Huru !”

I (litera). Caragiani căutase să dovedească că, la popoarele ce sunt în decadență toate vocalele tind a se schimba în *i*, precum, d.e. : la jidani modernii : Isac-Itic ; drag-drig ? kuh-ki ; etc. asemenea la grecii moderni *r*, *oi* : *ri-i* etc. Această teorie, aplicîndu-se și la indivizi, numele a trei junimiști cari sunt socotiți a fi mai decăzuți s-a prefăcut, așa că nu au alte vocale decît *i*. În loc de Pogor, Carp și Xenopol se zice : Pighir, Chirp și Xinipili.

Ianov Ivan. Născ. în Iași, în 24 iunie 1836. Vecinie vesel. În „Junimea”, de la 1865. Autor de cîntece comice. Odinioară scrisese și alte poezii, chiar religioase, din care una vestită începea așa : „Cîntă Vifleeme și tu Ierusalime...”. Pe atunci Ianov ducea regulat o luminare la Sf. Paraschiva. Dar de-atunci lucrurile s-au schimbat. Fiind foarte susceptibil, nu-i place critica deloc. Într-o sară mai ales se supăraseră mai-mai de-al binelea, cînd unei poezii a sale i se contestase caracterul de „odă”. Altfel Ianov — numit și Ianovițchi, iubește grozav de mult anecdotele corosive. Mort în Iași, la 8 fevr. 1903.

Icre. Icre moi. Cînd în mijlocul unei discuții literare sau științifice un membru oarecare face vreo observație prozaică și burgheză, Pogor strigă obicinuit : „Icre moi sunt ?” La care toți răspund în cor : „Este !” Această întrebare se face cel mai des bacalului Drăgănescu (v.a.).

IO Spako, Firma unui stoler din Iași, strada Primăriei. Poreclă dată de Pogor lui Virgolici, fiindcă avea într-o vreme specialitatea de a corecta acele scrieri trimise „Junimii”, care, îndreptate și modificate, s-ar fi putut publica. Când o voce sau multe din „Junimea” striga: Să deie la gîlăul lui IO Spako! aceasta însemnează: Să deie lui Virgolici spre îndreptare!

IO Spako † 9 febr. 1884. Înмormîntat în 11 febr., zi a „Junimii”.

Istrati Titus. Născ. în Iași, în 15 iulie 1851. Viena în „Junimea” în 1878. N-a scris nimic. Dispărînd deodată, se zice că Titus ar fi făcînd acum agricultură în județul Vaslui. † april 1916.

Ionescu Vasile. Născ. în Folticeni, în 25 septembrie 1858. În „Junimea” de la 1876. Intră în „Junimea” pe virful degetelor și se așează într-un colț depărtat. Nu vorbește nici un cuvînt, dar meditează. A scris o gramatică după metoda intuitivă — cuvintele intuițiune, intuitiv fiind foarte la ordinea zilei printre profesorii junimiști din Iași.

S-a supărat pe „Junimea” și nu mai vine din 1881, fiindcă junimiștii nu i-au cumpărat scrierile sale intuitive.

„*Junimea*”. Numele vestitei Societăți literare. Acest nume a fost propus de Theodor Rosetti în iatacul din Pogor, într-o duminică din primăvara anului 1864, după o prelegere populară a lui Maiorescu. După oarecare discuție acest nume a fost admis și de ceilalți patru fondatori: T. Maiorescu, V. Pogor, P. P. Carp, Iacob Negruzzi. „Junimea” se numesc și întrunirile Societății, ce se țin o dată pe săptămînă, odinioară vinerea (în ziua Venerii, după zisa lui Pogor), dar de vro zece ani încoace sîmbăta. Pînă la 1873, „Junimea” se aduna o dată la Maiorescu și

o dată la Pogor. Dar de cînd Maiorescu s-a mutat la București alternează între casa lui Pogor și a lui I. Negruzzi. În anul 1883/4 s-au ținut întruniri și la Volenti.

Kézckemet. Localitate din Austro-Ungaria. În „Junimea” numele Kézckemet se întrebuițează pentru toată România transcarpatică. Cuvinte, ziceri, construcții de fraze româno-ardelene, amestecate cu nemțească, ungurească și latinească, precum și scrieri de felul acesta. Junimea le declară pe toate venite din Kézckemet.

Lambrior Alexandru. Născ. la Soci (jud. Neamț) în sept. 1845. În „Jun[imea]” de la 1872, profesor și filolog, vesel și pururea bine dispus. Scrie puțin. Prin urmare e considerat ca om cu minte, mai ales că cunoaște multe anecdote corosive. Mort la 20 septembrie 1883, în Iași.

Lătrătură, în loc de literatură; pronunțarea inventată de Caracuda. Cînd în „Junimea” se vorbesc cîteodată lucruri străine „Junimii” (v.a.) d. ex. : cînd rareori discuția se întinde asupra politicei, Caracuda, care e prudentă, nu vrea să se strice cu nimeni, nici să-și dea pe față părerile, strigă în cor : „Lătrătură ! Lătrătură !”

Lazu Nicu. Născ. în Bacău sau Piatra la 1845. Trimițea în anii 1871 și 1872 poezii la adresa redacțiunii. Dorind „Junimea” a face cunoștința sa mai de aproape și făcîndu-i-se aceasta cunoscut, el trimise întîi o biografie lungă pe multe coli de hîrtie, care a făcut destulă impresiune. După ce se prezentă în Iași efectul se micșoră, ba dispăru chiar cu totul. Refuzîndu-i-se odată cîteva poezii el trimise o scrisoare plină de injurii nevinovatului director, unde numai de cruce nu-l înjura. A dispărut din Iași. În vara anului 1878, redactorul, cu ocaziunea unei călătorii prin munți îl regăsi la Bicaz, unde era subprefect. Cunoștința nu fu reînnoită. Ce a devenit

Lazu nu se știe. Mai târziu și-a zis Gr. N. Lazu. † 19 april 1898.

Leonardescu Constantin. Născ. în Craiova, în 3 decembrie 1846. În „Junimea“, de la 1879. Filosof eclectic! În această calitate el a fost poreclit! Învățat om. † 20 aug. 1907.

Lepadatu Constantin. Născ. în Tecuci, în 12 octombrie 1836. În „Junimea“, de la 1867. N-a scris nimic. În genere se ține în mare rezervă.

Leptura. Când într-o sară vorba vine despre profesorul Suciu, se zice obișnuit leptură în loc de lectură și astfel „Junimea“ revine la adevăratele principii ale limbei române.

Lewandowski, fost telegrafist și mai târziu librar. Cum i-a mers bietului om, de altminteri puțin inteligent, cît a dirigit Librăria „Junimii“, numai el știe. Odinioară în vremile cele bune ale librăriei a fost chiar la o aniversare. Acum se vede cu părul alb și hainele rupte pe ulițele Iașului.

Librăria „Junimii“. Cîțiva membrii din Junimea, cu Pogor în frunte, înființară odinioară o librărie, numită Librăria „Junimii“, în tovărășie cu Lewandowski (v.a.), Pogor, după obicei, era foarte entuziast la început și avea o nespusă plăcere de a lipi etichete pe cărțile din cabinetul de lectură. Deși spiritul comercial e foarte lătit în „Junimea“, nu se știe pentru ce acest negoț nu a prosperat.

Lipoveni. Epitet dat membrilor societății „Junimea“ de D. Misail din București. Într-un articol de jurnal Misail compara Societatea literară cu acea sectă li-

povenească care renunță cu desăvîrșire la plăcerile lumesti. În „Junimea“ acest nume a fost primit cu o binevoitoare ilaritate și s-a păstrat cîtva timp. Este de notat că în timpul acela Naum nu făcea încă parte din „Junimea“.

Liteanu Vârnav Gheorghe. Născ. în Liteni, în 30 august 1840. În „Junimea“, de la 1870. Venea rar la întruniri, nelocuind în Iași. A scris un șir de articole, dar toate numai despre Alecsandri, oricare era titlul lor. Acum agent diplomatic, apoi ministru plenipotențiar la Berlin. † 24 martie 1905.

Laudă mutuală. Adversarii literari din București, în special autorii de la *Revista contemporană*, acuzau prin gazete pe membrii „Junimii“ că ar forma o societate de laudă mutuală. Vai de cei cari veneau în „Junimea“ cu scop de a dobîndi laude. Spre marea lor decepție ei au văzut că nu mai este societate în lume unde membrii se cîrîie și se huiduiesc unii pe alții, ca „Junimea“!

Macbeth. Traducere română de P. P. Carp. Întîia scriere ce s-a cetit în societatea literară, anonimă încă, în prezența celor 5 fondatori (v.a.). Toleranța pe atunci era încă mare și spiritul critic încă așa de puțin întemeiat, încît traducerea a plăcut. Chiar s-a hotărît ca P. P. Carp să citească lucrarea lui în public, drept prelegere populară. Această prelegere a rămas memorabilă. Figurile publicului, în deosebi a d-nei Sofia Carp și a lui Dumitrache Melegghi, se lungise grozav, chiar de la început cînd apar vrăjitoarele. De pe la actul [al] 2-lea cîteva persoane din public au început a se depărta pe furiș. La actul al 3-lea era o mișcare nemaipomenită. Dar Carp a ținut-o bună pînă la sfîrșit cînd era înconjurat numai de ceilalți patru fondatori, amici solidari la bine, ca la

rău. S-a contestat că *Macbeth* ar fi fost tradus de-a dreptul din englezește. Însă, deși Carp, pe cât se zice, nu e tocmai cunoscător al acestei limbi, aceasta este o pură calomnie a invidioșilor și voitorilor de rău.

Mahabarată. Poem indian despre care Pogor stăruia să vorbească în prelegerile despre India. Pogor lăuda mult versurile din *Mahabarată*. Se zice că în anii din urmă el ar fi citit ceva despre această poemă într-o carte nouă.

Maiorescu Titu. Născut în Craiova în 13 februarie, 1840, fondator, stilp și gazdă a „Junimii”. Odinioară Titu Liviu, astăzi numai Titul. Intemeietorul prelecțiilor populare; autorul aforismelor, al ortografiei „Junimii” și a mai multor cărți și critice; iscoditorul *Direcției noi* (v.a.) care, împreună cu criticele sale au atras atita ură și vrăjmășie asupra lui și asupra „Junimii”, lucru pentru care Caracuda, simțindu-se nevinovată, cam zbircea fruntea. Se zice că multora le plăcea să fie lăudați în *Direcția nouă* și sprijiniți în vremea ministeriului lui Maiorescu, dar că le displăcea să fie pe urmă dați afară și puși sub judecată. Maiorescu a fost statornicul lector al „Junimii” pînă la plecarea sa din Iași. El a introdus pe Schopenhauer, pe Buckle și mulți alți autori în „Junimea”, pînă și pe Jäger în 1879. A dat multe emoții „Junimii” cu prelegerile și mai ales cu procesele sale. Întîiul proces criminal ce i s-a intentat din cauza unei oarecare împrejurări ce s-ar fi petrecut la Școala Centrală de fete, a pus în pîicioare nu numai Iașii, dar o bună parte din Moldova. Apărătorii lui Maiorescu erau Pogor, Mirzescu, Carp, I. Negruzzi, N. Mandrea și Gh. Cimara. Iar acuzatorul, reprezentant al jurnalisticei și al publicului, era N. Ionescu. Judecători la tribunal erau Gh. Racoviță, care prezida în locul lui Sandu Dudescu căzut bolnav pentru această ocaziune. Răducanu Botez

și Alex. Julian, ca membri. Achitarea s-a pronunțat cu majoritate, fiind de părerea osebită Răd[ucanu] Botez. La Curte, scandalul a fost mai mic, căci publicului nu i se iertase să intre, dar fetele din Școala Centrală, de-a rîndul cu răposata d-na Cobălcescu în frunte. Al 2-lea proces al lui Maiorescu a fost disciplinar; Mirzescu ca ministru l-a trimis în judecata facultății din București, prezidată de răpos. Costa Foru, pentru absențe prea multe. Al 3-lea proces era cel politic unde au avut de tovarăși alți zece miniștri, între care și Costa Foru. Astăzi Maiorescu trăiește în București, făcînd prelecțiuni populare ca și în trecut și adunînd iarăși un fel de „Junime“ la dînsul, însă mixtă de astă dată. Dar acum scrie puțin, spre mare supărare a direcțiunii *Convorbirilor*. † 18 iunie/1 iulie 1917.

Mandrea Nicolae. Născ. în Focșani, în 22 mai 1842. În „Junimea“ din 1864, puțin timp după întemeierea definitivă a „Junimii“. A scris o singură dată o critică în *Convorbiri*. A ținut prelegeri populare. Obicinuît făcea înainte de prelegere o baie de aburi și venea roș ca para la prelegerea sa. După ce își isprăvea cursul, el singur lăuda mult conferința ce ținuse. Avea tot feliul de gesturi și apucături ciudate de ex.: strîngea mîna în aer înainte de-a o întinde cuiva; saluta înainte de a deschide ușa odăiei unde era să intre și altele. Începea convorbirile sale cu cuvintele: „pst, domnule...“ și sfîrșea fiecare frază cu unul sau mai multe „etc., etc.“ Acum în București, judecător la Curtea de căsație. Odinioară i se zicea și Mandrissimus, dar nu se știe pentru ce acest superlativ. † septembrie 1910.

Manu. Legislator indian, propus de Pogor cu ocazia nea programei sale pentru prelegeri despre India (v.a.). Caracuda susținea că dacă în programa prelegerilor publicul va ceti numele Manu, el și mai ales Duduca de la

Vaslui va crede că se va vorbi despre Janea Manu, decanul advocaților din Iași.

Membrii „Junimii“. Cine sunt membrii societății „Junimea“, în lipsă de orice formă la intrare și la ieșire, în lipsă de prezident, de birou etc., etc.? Membri sunt toți acei care frecventează întrunirile și Aniversările și chiar când nu vin, în inima lor sunt totdeauna cu „Junimea“ și cu mișcarea ei. De aceea se consideră ca membri toți acei ce nu au declarat prin o formă, oricare ar fi, că se consideră ca ne mai făcând parte din Societate. De un an încoace, secretarul „Junimei“ ține un registru despre membrii vechi și noi. Registrul a dispărut cu ocaziunea ocupării casei I. Negruzzi de nemți, în 1916—18. El cuprindea tocmai 100 rînduri. S-a regăsit.

Melchisedec. Episcop undeva în România. Pe vremea aparițiunii *Convorbirilor*, el ceruse o dată prin scrisoare să fie considerat ca membru al Societății, ceea ce se primi din politeță. De-atunci s-a rîs mult despre junimistul Melchisedec, care nu s-a arătat niciodată, dar care trebuia invitat la banchet.

Mănescu Apostol. Membru la Curtea de apel din București, a cerut cu multă politeță prin depeșă adresată Redacțiunii să fie considerat ca membru al „Junimii“. I s-a răspuns asemenea cu multă politeță că bucuros. El este vechi și regulat abonat al *Convorbirilor*.

Melik Ioan Mir. Născ. la București, în 15 aug. 1840. În „Junimea“, de la 1865. Odinioară junimist înfocat, dar totdeauna tăcut. A scris multe cărți, dar nimic în *Convorbiri*. La început foarte întreprinzător în idei, căci propunea serios ca „Junimea“ să ia în întreprindere exploatarea unei mine de sare; însă propunerea s-a respins. A fost întîiul administrator al Tipografiei „Junimii“,

dar pe scurtă vreme. Apoi mulți ani a fost casierul „Junimii” la Aniversări. În vremea faimosului proces al lui Maiorescu se pasionase atîta, încît a provocat în duel pe răposatul Cocriță Casimir, președintele Curții, fiindcă nu vrea să-l lase să intre în Curte, procesul fiind declarat secret. Se zice că ar fi vorbit 23 cuvinte de la începutul „Junimii” pînă la 1880, dar mulți contestă această cifră găsind-o exagerată. Mort în 29 ianuarie 1889.

Ministru. Ministrul „Junimii” este P. P. Carp. „Junimea” nu vrea să ție samă de schimbările politice pe care vremea le aduce cu sine prea des și alungă pe amicii săi de la putere. Prin o ficțiune a Societății, lucrurile rămîn pentru dînsa așa precum au fost cînd i-a mers mai bine. Una din acele epoce fiind ministeriul lui Carp, el e considerat totdeauna ca Ministru, deși, pentru scurt timp, funcțiunea sa este provizor ocupată de altul. De aceea Carp are pentru vecie predicatul „Ecselență” (v.a.)

Moise, nume biblic (vezi *Pompiliu*).

Monastireanu Daniel Ilariu. Născ. la Sîn Margita, în 24 dech. 1845. În „Junimea” de la 1875. A venit însă numai cît timp ținu ministerul lui Maiorescu și apoi al lui Carp.

Motto. Cînd vreo scrisoare ce se cetește în „Junimea” are un motto, se discută întîi și-ntîi acesta. Apoi se admite ori se respinge motto, cîntîndu-se în cor după aerul *les champions*: „Motto-i bun, motto-i bun! Motto-i rău, motto-i rău!”

Muza de la „Borta-rece”. Versurile satirice scrise de răposatul M. Zamfirescu din București contra „Junimii” în vremea polemicei *Convorbirilor* cu *Revista*

contemporand erau intitulat *Muza de la „Borta-rece”*. Era o scriere dramatică în care figura și o fată, căreia autorul îi dăduse acest nume. De a gândit Zamfirescu la vreuna din colaboratoarele *Convorbirilor*, în special la cea mai fecundă în versuri pe vremea aceea, sau de nu, este un mister pe care autorul pînă la moarte nu l-a descoperit nimănui.

Mutism. În primăvara anului 1864 Theodor Rosetti trebuia să ție și el o prelegere publică despre *Societatea modernă*. Deși era stăpîn pe materia sa, în momentul cînd voi să înceapă și se închină înaintea numerosului public ce se adunase, o amețelă îl apucă și nu putu zice altă decît: „Onorat auditoriu! Societatea modernă, societatea modernă!...” După care părăsi catedra și se retrase spre marea uimire a publicului. „Junimea”, intrată la Pogor după acest fiasco, era disperată. Pogor era furios și vrea să bată cu pumnii pe Rosetti, care era foarte liniștit. De-atunci s-au schimbat mult lucrurile, căci Th. Rosetti vorbește atît de mult în public, și mai ales în particular, încît o dată pornit nu știi cum să-l mai oprești!

Missir Petru. Născ. în Roman, în 5 oct. 1856, în „Junimea” din 1880. Autor de aforisme, apărute cu mult foc de el însuși în „Junimea”. În urmă, autor de scrieri științifico-literare. Pînă acum (1884) junimist înfocat. Rîsul lui e așa de grozav, încît Lambrior zicea că seamănă cu un clocot: „Clocotește Missir!” însemnează că rîde.

Naum Anton. Născ. în Iași, în 17 ianuarie 1829. Intrat în „Junimea” în 1872, după multă stînjenire, cuge-tare și codire, dar devenit apoi unul din cei mai aprigi junimiști, chiar unul din stîlpii Societății. Poet liric și sprijinitor al clasicismului pur. Adversar al corosivităților. În special al lui Pogor, cu care din această cauză se ceartă necontenit. Numit Juridic și pe nedrept acu-

zat de lipovinism. Adversar al Caracudei care, după timpuri și împrejurări, se clatină mult în credințele sale. Obiectul multor ghimpi la Aniversări, dar răspunzînd și el cu mare răutate. Numit și Naumescu, cîteodată și : Regele Licofron, de Pogor, din cauza unei poezii a sale unde figura un personaj cu acest nume. Vecinic tînăr, dar de o vreme încoace melancolic. † 28 august 1917.

Negruzzi Leon. Născ. în Iași, în 5 iunie 1840. În „Junimea” din 1865. Odinioară numit Tony (v.a.), Prefectul „Junimii” (v. *prefect*). Autor a mai multe romane și chiar a două poezii. Odinioară foarte vesel, mai ales pe cînd exista Clubul amiciei, unde stînd pînă în ziua cerea socoteala finală și-un cognac. Chiar și astăzi nu-i lipsește cheful la Aniversări, unde stă tîrziu. Dar nu mai este ce era din vechi cînd împreună cu Burghela și Bernhard forma cercul restrîns al celor trei, ce rămîneau pînă la urma urmelor. † 16 iulie 1890, la Trifești.

Negruzzi Iacob. Născ. în Iași, în 31 dechembrie 1842, fondator, stîlp și gazdă al „Junimii”. Directorul *Convorbirilor literare* și secretarul perpetuu al „Junimii”. Numit odinioară Ramir, astăzi mai mult : Carul cu minciunile (v.a.). A făcut de toate și în versuri și în proză și oral (prelecțiuni populare). El îndeamnă pe toți membrii la scriere și ocupație intelectuală ; îmbrățișează pe toți cei nou intrați sau care vor să intre, ba chiar pe cei ce arată interese pentru literatură, încît cu mulți și-a găsit beleaua mai tîrziu din cauza acestui prea mare zel, dar tot nu prinde minte. Ține cîteodată pe Pogor în friu. Într-un cuvînt are grozăv de multe merite, dar puține i se recunosc. De aceea s-a hotărît să facă apel la posteritate (v.a.) și să se mîngîie astfel de nedreptățile contemporanilor.

Negruzzi Gheorghe. Născ. în 29 decembrie 1849, în Iași. În „Junimea”, de la 1868. N-a scris nimic, afară de câteva îndreptări a unor povești ale lui Morțun. Unli zio că aceste povești ar fi ieșit și mai proaste după corectură. El pretinde a fi ieșit victorios la concursul pentru lectură, ținut în urma plecării lui Maiorescu și a lui Eminescu. Bengescu însă și Carp, ba în timpul din urmă Dimitrescu și Bossy, contestă aceasta. † 22 august 1890, la Trifești.

Nei Ștefan. Născ. în Iași, în 16 septembrie 1830. În „Junimea” de la 1865. Membru tăcut. N-a scris nimic. Dar în una din întruniri — care an nu se știe bine — se zice, că ar fi luat parte la o discuție. † octombrie 1916.

Nenițescu S. I. Născ. în Galați, în 11 april 1854. În „Junimea” din 1877. A scris poezii lirice. A intrat ca voluntar în războiul din 1877 dar n-a putut lua Grivița cu propria sa mână, fiind rănit tocmai când era să facă această faptă. Acum studiază filosofia în Berlin. În urmă (1884) gazetar literar-politic la București, apoi profesor și dușman aprig al junimiștilor. † 1901, la Tulcea, 23 februarie.

Nica Theodor. Născ. în Brașov, în 10 febr. 1846. Intrat în „Junimea” în mijlocul unei Aniversări în anul 1875. Nu scrie nimic, face acum pe avocatul în București și se arată prin Iași mai mult la Aniversări. Fost director la Ministerul de instrucție publică în vremea lui Maiorescu și, din această cauză, mult prețuit de Caracudă.

Nicoleanu Nicolae. Născ. în 9 mart. 1833, în Cernatul Săcelelor. Venea în „Junimea” în 1864, când ședințele Societății începuse a fi regulate. Însă puțin timp după aceea pleacă la București. Poet liric. Poeziile sale

au fost publicate într-o cărticică fără arătarea numelui autorului, ci numai inițiala N.N. Oțiva a i mai tirziu o boală mintală îl făcu să intre în spital unde și muri.

Nirvana. Starea de superioară fericire spre care aspiră toți panteiștii din „Junimea” și în special Pogor.

Noaptea timpurilor. Epoca în care s-a înființat „Junimea”. Aceasta se proclamă la fiecare an la Aniversare, în discursul solemn ce trebuie să ție secretarul (v. *Aniversare*).

Obiectiv. Obiectivitate. Cuvinte aruncate adesea în discuțiile „Junimii”, împreună cu multe alte termene filosofice, de M. Eminescu. „Junimea” făcea mult haz de dîsele.

Ollănescu Dimitrie. Născ. în Focșani, în 21 mart. 1849. În „Junimea”, de la 1878, făcînd intrarea sa la o Aniversare. Traduce în versuri pe Horaț și scrie comedii originale — bez versuri. Acum e secretar la legațiunea română din Stambul. Mai tirziu secretar general la Ministerul de externe și în urmă la Atena. † 20 ianuarie 1908.

Om și om. Titlul unei poezii mult criticate de Vărgolici. Fost-a cuprinsul poeziei, nu titlul ei cauza că „om și om” deveni obiectul de predilecție de cîrîială pentru Vărgolici, mai cu seamă la Aniversări, nu se știe.

Onorat auditoriu! După obiceiul introdus chiar de la început de Maiorescu, la prelegeri populare conferențiarul se adresează către public prin cuvintele: „Onorat auditoriu!” Aceasta a devenit o tradiție așa de sacră, încît a zice altfeli se considera ca o crimă de „Junimea”. De aceea nimeni nu a îndrăznit să nesocotească această regulă. Singur Roiu — vrînd să fie original în toate — a

Început o dată una din prelegerile sale prin cuvintele : „Doamnele mele și domnii mei !” Infrângerea regulei tradiționale s-a și considerat de „Junimea” ca principala cauză de fiasco ce a făcut acea prelegere a lui Roiu.

Opul acesta. (vezi *Chipul acesta*)¹.

Ortografia „Junimii”. La înființarea Societății se simți trebuința unei ortografii comune, căci și în România și în Austria domnea cea mai mare confuziune. De aceea „Junimea” însărcină pe I. Negruzzi ca peste vară să prelucreze un proiect de ortografie și să-l prezenteze după vacanță. I. Negruzzi își îndeplini însărcinarea, dar amețit, precum era mai toată lumea pe atunci, de vuietul cel mare al etimologiștilor, el compuse un *mixtum compositum*, fără nici o sistemă. Acest proiect luîndu-se de bază la deliberări, de la început se simți că nu e așezat pe un fundament solid. Discuțiunea în „Junimea” ținu mai multe luni, la care actorii principali erau Maiorescu și Paicu, pe atunci singurii filologi din Societate. Din toate aceste lungi deliberări o lumină se făcu pentru Maiorescu, care, în cîteva săptămîni, prelucrase faimosul său tratat despre scrierea limbei române. Acest tratat, discutat din nou de „Junimea”, se adoptă cu neînsemnate modificări. Cu încetul și prin puterea lucrurilor, această ortografie se lăți în Iași, apoi în jurnalele din țară ; apoi I. A. Cantacuzino directorul *Monitorului* o introduce în foaia oficială. De acolo se împrășteie prin cancelarii și prin școli. Mai tîrziu începu a se lăți în Bucovina (la Suceava) și chiar în Transilvania (la Brașov și Sibiu) și astăzi tinde a intra chiar în Academia Română, care un timp așa de lung a fost adversarul nostru de moarte. Mai mulți ani după apariția teoriei lui Maiorescu, simțîndu-se nevoia unor noi modificări și ortografia fiind declarată de Pogor străină „Junimii” (v.a.), întrunirile se făcură în alte seri

¹ Fișă lipsă în *Convorbiri* (n. ed.).

regulat o dată pe săptămână la I. Negruzzi, acum fiind Burlă principalul filolog, împreună cu Pompiliu. Nu se dobîndi însă alt rezultat decît lepădarea lui *ŭ* scurt, lui *sc* drept *st* și lui *d*. Litera *i* nu fu regulată, ci lăsată pentru alte vremi. Astăzi toată suflarea română cunoaște de rău, de bine această ortografie, afară de Pogor care nu cunoaște nici una.

Paicu Pavel. Născ. în 27 iunie 1831. În „Junimea“, de la 1865. Odinioară vestit din cauza vițurilor sale corosive, precum și din cauza prospectului său gramatical în care excepțiile erau mai numeroase decît regulele, mai ales acele în *tie* și *riie* precum hiriie, dirliie, sfirliie, mirliie, lîrliie, scîrliie, firliie, pîrliie etc. Acum s-a burghezit și n-a mai venit în „Junimea“ un șir de ani, pînă cînd în 1880 „Junimea“ s-a trezit din nou cu Paicu întinerit. † 22 april 1898.

Pandeppte, sau Pîndeppte. Pronunțare juristă a profesorului Petru Suciu, de care „Junimea“ făcînd mult haz, o adoptase într-o vreme. Și la pandeppte se adaugă ca la burlăcărit (v.a.): bunăoară, firește, în cazul acesta, după aceea, mai la vale, de pildă sau de exemplu firește etc.

Panteismul. Religiunea „Junimii“, după cum afirmă Pogor, în tot cazul teoria filosofică cea mai răs-pîdită în „Junimea“. Despre panteism au vorbit Pogor și Xenopol, a scris și vorbit Conta în prelegeri publice. Panteismul a dat loc la cele mai multe discuțiuni filosofice în Societate. Mult haz a făcut „Junimea“ cînd într-o sară Bodnărescu a declarat foarte serios și cu o naivă franchețe că și el începe a se converti la teoriile panteiste. Toți junimiștii l-au felicitat de-a rîndul și cu multă veselie s-a cîntat în cor „*Dignus est intrare in nostro docto corpore*“. Vreun îndîșcret din Caracudă a povestit în

afară de „Junimea“ despre acea discuție, ceea ce a dat loc la un articol din *Ștafeta* scris de Dimitrie Gusti, în care se acuza „Junimea“ că a pus la vot existența lui Dumnezeu, care ar fi căzut în unanimitate fără un vot.

Panbeșinismul. La Aniversarea din 1879, Maiorescu veni din București cu expunerea unei noi teorii filosofice a profesorului Jäger „descoperirea sufletului“, după care totul se reduce la miros. Pogor de îndată a și botezat această filosofie „Panbeșinismul“ nume potrivit pentru atmosfera Aniversărilor.

Panu Gheorghe. Născut în Iași, în 9 martie 1848. În „Junimea“ de la 1872. Odinioară făcînd parte din cei trei români (v.a.) Istoric, critic și mare adversar al lui Hasdeu și al lui Urechia. După plecarea sa la Paris dispunelui studiul istoriei și deveni filosof pozitivist. Din cauza caracterului său, numit, „răutăciosul Panu“. Acum profesor, judecător și jurnalist roșu înfocat. În urmă (1884) dușmanul cel mai înverșunat al „Junimii“. † 6 noiembrie 1910.

Pergamentul, sau „Das Pergament!“ — nume cu care, după scornirea lui Pogor, se înseamnă originalul după care s-a făcut o traducere, sau cartea ce este de consultat în „Junimea“ cînd se vorbește despre dînsa în lipsă. În caz de controversă, se strigă obișnuit: „Unde-i pergamentul? Das Pergament!“ Și un membru a unui trib (v.a.) oarecare din Caracudă este însărcinat să scormolească biblioteca spre a scoate pergamentul la lumină.

Perina. Aceasta este o uncaltă întrebuințată la intruniri spre a pedepsi pe burghezii (v.a.) și gogomanii din „Junimea“, adică pe acei care nu sunt de părerea lui Pogor. În momente de indignare contra părerii cuiva,

strigă, adresându-se la cei care-l înconjoară: „Dați-mi o perimă!!” Și de pune mîna pe vreuna o și aruncă în capul adversarului. În asemenea momente este bine a se depărta orice obiecte mici din jurul lui Pogor, precum năsiperniță, cărți sfefnice, cenușerniță etc.

Picus, Picus de la Mirandola. Poreclă dată de Maiorescu lui Pavel Paicu. Acum ieșită din obicei.

Poesii private. O specie de poesii ale lui Bodnărescu pe care nu prea voia să le cetească în „Junimea”, sub cuvînt că ar fi private. „Junimea” a isbutit a le declara publice și a le ceta în adunările sale. Autori noi de poesii private sunt: Miron Pompiliu și Volenti.

Pogor Vasile. Născ. în Iași, în 20 august 1833. Unul din cei cinci fondatori stilpi și gazdă a „Junimii”. Capul cel mai fantastic în teorie, burghezul cel mai prozaic în practică. Autor de poesii originale și traduse. Iubind femeile, dar urînd vinul. Autorul tuturor propunerilor nerealizabile și a trei părți din porecle și ziceri din care se compune acest dicționar. Omul cel mai corosiv din lume, schimbîndu-și ideile după fiecare carte nouă ce citește și entuziasmat de fiecare de-a rîndul. Propunînd nesfîrșit lucrări comune, dar uitînd propunerile sale a doua zi după ce le făcuse. Ținînd la tradiția „Junimii”, dar uitîndu-o vecinic. Acum, ca poet în decadentă, ca autor de corosivități în floare. † 20 mart. 1906.

Pompiliu Miron. Născ. în Ștei (Crișana), în 20 iunie 1848. În „Junimea” de la 1869. Odinioară Pompiliu Moise, acum Miron. Profesor de fete, culegător de poesii populare, autor de povești și de critice. Vestit din cauza insomniilor sale (v. *insomnie*)¹ și a metodei intuitive,

¹ Fișa *Insomniae* nu a apărut în *Convorbiri* (n. ed.).

pentru care este în vecinică luptă cu Lambrior. La aniversări trimite scrieri și poezii anonime, grozav de corosive. Altfel bun băiat. Sinucis † 19 noiembrie 1897, la Iași.

Porco. Maiorescu avea obiceiul de a cere urmarea unei cetiri, exclamând cuvântul latin *porro!* Pe acesta, I. Negruzzi într-o sară l-a schimbat în *porco!* Această schimbare convenind foarte mult spiritului „Junimii”, el a fost adoptat și păstrat. Un neofit, când va auzi strigându-se din toate părțile : „porco ! porco !” să nu creadă că i se face lui vreo înjurie, ci să știe că atunci este vorba de a se urma cetirea !

Prelați. „Junimea” are doi prelați 1) pe episcopul Melchisedec (v.a.) și 2) pe Ioan Creangă, care a dobândit acest predicat la o Aniversare, când, în discursul său obișnuit, secretarul „Junimii” i l-a conferit într-un moment de fericită inspirație. De atunci regula este să i se dea acest titlu la toate Aniversările.

Prefect. Domnul prefect al „Junimei” este Leon Negruzzi, din aceeași cauză din care și Carp este ministrul ei (v. *Ministru*).

Primar. Primarul „Junimii” este N. Gane din aceleași motive (v. *Prefect și Ministru*).

Proști dar mulți. Cuvânt al lui Alexandru Lăpușneanu, reintrodus în „Junimea” de Lambrior, mai cu seamă, când fiind vorba de vot, Caracuda joacă un rol însemnat. În cazurile când Naum vorbește, după obiceiul său, cu indiferență de această însemnată parte a „Junimii”, Lambrior răspunde totdeauna : „Proști, dar mulți !”

Pudic. Epitet inventat de Pogor pentru Naum. Pudicul Naum !

Putina lui Dik. „Dă-o în putina lui Dik“, zicere introdusă de Maiorescu care înseamnă „dă-o încolo, dă-o dracului“ d.e. o scriere sau o persoană. Nu se cunoaște originea acestei locuțiuni, odinioară foarte uzitată în „Junimea“, dar astăzi învechită.

Quintescu Nicolae. Născ. în Craiova, în 21 februarie 1841. În „Junimea“, din 1865, profesor. A scris puțin și acum nu mai scrie de loc. E membru în Academie și nu mai vine pe la „Junimea“ de vreo opt ani. Cîntecul lui era :

Frunză verde de mălai,
Sînt Quintescu Niculai !
Sînt Quintescu Niculai !
Frunză verde de mălai !

† 1913, București.

Radu Gheorghe. Născ. la Folticeni, în 2 iunie 1852. Venea în „Junimea“ pe la anul 1873. N-a scris, nici n-a vorbit. Nu mai e în Iași și „Junimea“ l-a pierdut din vedere. † 1 martie 1905 ; la Iași.

Racovița Gheorghe. Născ. în Iași, în 10 aprilie 1839. În „Junimea“ din 1865. N-a scris, dar e stîlp al anecdotelor, mai ales țigănești și corosive, prin urmare indispensabil la Aniversări. Mort la Nizza, 9/22 ian 1913.

Rămășag. În anul 1876, înaintea începerii războiului ruso-turc, membrii „Junimii“ discutînd într-o sără șansele biruinței, s-au împărțit în două tabere : unii susținînd sigura învingere a rușilor, ceilalți a turcilor. Atunci

puindu-se un rămășag general, s-a încheiat un proces verbal în regulă, s-a scris și pecetluit cu șapte peceti. Cei ce ar fi pierdut trebuiau să plătească câte 20 fr. în folosul unui chef comun. După încheierea păcii de la St. Stefano, cei ce subscriseseră pentru turci, contes-tară că ar fi pierdut și urmă o ședință ținută la I. Negruzzi, o mare judecată. Judecători erau Tasu și Bejan, iar președinte N. Gane. Advocați de o parte Carp și Pogor, de alta I. Negruzzi și Conta. Toți erau îmbrăcați în haine de hirtie potrivit solemnității momentului. După încheierea dezbaterilor, tribunalul avînd în vedere că înții turcii au fost învingători și că la urmă biruința rușilor se datora în mare parte oștirii române, a hotărît în unanimitate că nimeni nu a cîștigat. Cu toată indignarea ce a provocat o așa nedreaptă hotărîre, luni întregi nu s-a ris atît de mult ca în sara aceea.

Ramayana. Epopee indiană de Valmiki, cunoscută în „Junimea” mai ales prin Pogor, care lua pe Ramayana drept nume de poet. În exclusivismul său, Pogor nu cunoaște (cînd e în „Junimea”) decît patru poeți pe lume și anume pe Ramayana, pe Homer, pe Dante și pe Shakespeare. Aflînd pe urmă că Ramayana nu este o persoană, ci numele poemei care descrie cucerirea Indiilor prin Rama, Pogor nu mai cunoaște astăzi decît trei poeți. Cu vremea poate nu va mai rămîne nici unul.

Ramir. Poreclă dată de Pogor lui I. Negruzzi pe la anii 1866 și 1867, după traducerea poesiei de Heine, *Don Ramiro* făcută de Negruzzi. Astăzi poreclă învechită și neîntrebuințată.

Relegatur ori *Să se releagă!* Această exclamație însemnează în „Junimea” că se cere a 2-a sau a 3-a cetire a scrierii, în special a poeziei cetite o singură

dată dar rămasă neînțeleasă de un număr de membri, mai ales de cei noi, cu prezidentul în frunte.

Revista contemporană. Foaie literară ce apărea în București, în anii 1873 și 1874, sub direcția d-lui P. Grădișteanu. Dușmană de moarte a *Convorbirilor*, în care fusese întâi atacată prin *Beția de cuvinte* (v.a.) a lui Maiorescu. În *rev. contimp.* s-a publicat *Vistierul Cîndescu*, comentarele lui Urechia asupra cronicarilor, studiul asupra lui Conachi de Sion etc. Pe lângă revistă, se trimitea de la o vreme și *Muza de la „Borta-rece“* (v.a.). Vestita ceartă literară la care, pentru întâia oară, lua parte mai tot publicul inteligent din țară, dintre *Convorbiri* și *Revistă* a ținut aproape un an. Apoi *Revista*, după prevederea redacțiunei *Convorbirilor*, a început a da înapoi, pînă ce, pe la 1875, s-a stins de tot.

Rienzi. Titlul întîiei tragedii a lui Bodnărescu, din care Maiorescu a citat pasajuri în articolul: *Direcția nouă*, ca modeluri de versuri bune. Nu știm pentru ce publicul nu s-a grăbit să cumpere broșurile lui *Rienzi*, care umpleau dulapurile lui Levandovski la Librăria „Junimii“. Se zice că băcanii se tînguiau mai tirziu de această tragedie, din cauză că, formatul fiind prea mic, cartea nu era așa de potrivită pentru trebuințele lor ca traducerea lui *Faust* de Schilet și Pogor (v.a.). Unde s-o fi găsim acum exemplarele nevîndute și necumpărate de nimeni, este un mister.

Roiu Gheorghe. Născ. în Iași, în 10 april 1843. Intrat în „Junimea“ în 1865. A publicat în *Convorbiri* o singură poezioară *Enigma*, care enigmă însemna musca. Cu această muscă pe căciulă Roiu plecă la Paris, învăță dreptul și nu mai scrisese nimic. Vine rar la „Junimea“. Cu cîțiva ani în urmă mai apărea cînd era vorba de pre-

lecțiuni populare. Acum, lepădându-se și de aceste, vine numai la Aniversări ca să întrerupă prescripția, cum zice el. În 1880, nici la Aniversară n-a venit.

Români — Cei Trei români. Așa se numeau, după scornirea lui Carp: Lambrior, Tasu și Panu, care obișnuit veneau împreună în „Junimea“, erau îmbrăcați cu haine de șaiac de aceeași culoare, făcută de același croitor jidan și prin urmare treceau drept naționaliști infocați.

Rosetti Theodor. Născ. în Iași, în 4 mai 1837, unul din cei cinci fondatori, și anume cel căruia se datorește numele „Junimea“. Ca scriitor a dat la lumină un singur articol: *Despre direcțiunea progresului nostru*. Ca orator vezi *Mutism*. Acum în București, regulind procesele drumului de fer. Apoi (1884) prezident la Casație. La 1888, mart, prezident al Consiliului de miniștri. † 16 iulie 1923.

Rosetti Dimitrie. Născ. în Iași, în 6 octombrie 1830. În „Junimea“ de la 1865. Rîde mult de prostiile altora, dar singur nu se expune niciodată nici prin scris, nici prin grai. Foarte vesel la Aniversări cînd are butelia dinaintea sa. Mort, 20 septembrie 1903, la Iași.

Schilet Nicu¹. Născ. în Iași, la 15 august 1837. La „Junimea“ de la 1864, curînd după înființarea ei, pînă la moartea sa, care urmă la Viena, în 1872, iunie 21. Colonel în armată și poet liric foarte simpatic, în special traducător de poezii lirice germane și franceze. † la Viena, 21 iunie 1872.

¹ Din familia care-și zice astăzi *Skeletti* (nota redacției *Conv. lit.*).

Schilet George. Născ. în Iași, în 5 mai 1836. În „Junimea” a început a veni abia în 1878, fost maior și acum compozitor și profesor de muzică. Ii plac mult anecdotele corosive. † la Iași.

Schopenhauer. Filosof german, odinioară foarte gustat de „Junimea”. Această Societate a fost acuzată în Adunarea deputaților de Grig. Ventura că urmează principiile funeste ale acestui filosof. Sub regimul liberal, Al. Holban a cerut invalidarea lui Maiorescu, sub învinuirea că e schopenhauerian. Carp, într-un elocvent discurs, a apărut pe Schopenhauer cu atîta succes, încît, cu toată dispoziția Adunării, filosoful a scăpat fără vot de blam. De curînd d. Bariț a atacat din nou pe Schopenhauer prin un memoriu citit în Academie.

Scoate-o! Cînd cineva are vreo scriere în buzunar, dar nu prea are curaj s-o cetească în „Junimea”, îndemnarea să scoată scrierea sa la ivală se face obișnuit prin cuvintele : „Scoate-o !” Lui Naum, nu se știe pentru ce, i se striga mai ales din toate părțile cu energie : „Scoate-o, Naume ! — Naum s-o scoată !”

Scroggs. Numele unui uriaș de la un circ ce era în Iași pe la 1866—67. Acesta publică o dată că se va lupta cu orișicine și în două secunde va trînti pe adversarul său. Într-o zi se tipăriră la Tipografia „Junimii” două afișe mari, în care se anunță că Scroggs se va trînti cu Scarlat Capșa, care era slab și puțințel. Aceste afișe se împărțiră la prefectură, unde Capșa era șef de secție, și la Curtea de apel, unde judecătorii erau toți junimiști și amici ai lui Capșa. Spaima lui Capșa nu fu mică, cînd se văzu tipărit cu litere mari pe afiș. Farsa se descoperi și dădu loc la mare ilaritate.

Secretar. Întreg comitetul sau biuroul „Junimii” se compune dintr-un secretar, numit și gramatic. Acesta a fost de la început J. Negruzzi. După întoarcerea lui Xenopol din Berlin, Negruzzi demisionă și Xenopol fu însărcinat cu secretariatul. Dar aceasta, neîndeplinindu-și îndatoririle, Negruzzi relua vechea sa funcțiune. De altminteri, astăzi cînd nu mai este tipografie, ocupațiile secretarului consistă întru a face invitațiile pentru banchet și pentru prelecțiuni populare.

Șerbănescu Theodor. Născ. în Tecuci, în 29 dech. 1839. În „Junimea” din 1868, poet liric și colonel în armată. Poeziile sale, pe cînd Șerbănescu era în Iași, dădeau loc la multe discuții în „Junimea” care adeseori făceau pe autor să asude din greu. Cîteva din poeziile lui Șerbănescu au fost puse în muzică de G. Schilet; despre altele s-au primit parodii anonime la redacțiune; iar altele au fost ilustrate și dedicate „Junimii”, în special una unde Șerbănescu aruncă pămîntul în Dumnezeu. † la Brăila, în 2 iulie 1901.

Silence. „Il se fit tout le plus profond silence”... vers din Alfred de Musset, citat totdeauna de Pogor cînd este să se înceapă o lectură și nu s-a făcut încă tăcere. Face parte din tradiții.

Slavici Ioan. Născ. în Șiria (Ungaria)¹, în 1 ianuarie 1848. În „Junimea” din 1874. Autor de romane, povești, critice și deosebite studii, descoperit de I. Negruzzi în fundul Ungariei. Acum în București. † 1925.

Societatea „Junimea”, (vezi *Junimea*).

Societatea literară din Iași, anterioară „Junimii”. Pogor susține la fiecare Aniversare combătînd is-

¹ De fapt Austro-Ungaria, pînă în 1918 (n. ed.).

toricul „Junimii“ făcut de secretar, că înaintea „Junimii“ ar fi existat o altă societate compusă din el, N. Negri, I. Ianov, Th. și Gh. Aslan, răpos. Iorgu Gane, Al. Papadopol Calimah, dr. Max și răpos. N. Schilet. Nici unul din aceștia n-a confirmat vreodată zisele lui Pogor

Societatea celor treisprezece. Pogor avea odinioară obiceiul de a propune „Junimii“, mai la orice întrunire, ca membrii ei să compună „societatea celor treisprezece“, o societate de sprijin mutual pentru satisfacerea tuturor pasiunilor celor mari ale membrilor ei, după un roman al lui Balzac. Cu toate că pe atunci erau numai doi sau trei cari voiau să constituie acea societate, pe acești 2, 3 Pogor îi numea cei 13. Nu se știe din ce cauză această societate nu s-a putut înjgheba: din lipsa numărului 13, sau din lipsa de pasiuni mari.

Ștefaniu T. V. și S. V., doi frați din Bucovina care trimiteau poesii redacției *Conv. liter.* spre publicare. Acești doi frați au dat loc la o mare confuziune de nume din partea redacțiunii, încât o scrisoare a lui T. V. Ștefăniu a venit să explice că el nu e I. V. Ștefăniu, nici S. V. Ștefăniu, dar că S. V. Ștefăniu este fratele lui T. V. Ștefăniu iar nu al lui I. V. Ștefăniu, căci frații se numesc T. V. Ștefăniu și S. V. Ștefăniu, iar nici unul I. V. Ștefăniu sau F. V. Ștefăniu. Această scrisoare făcând deplină lumină în capul redacțiunii și a „Junimii“, a împiedicat pentru viitor confuziunea regretabilă ce se făcuse.

Străin „Junimii“. În „Junimea“ este oprit de a se vorbi despre sau a se gândi la: politică militantă, jurisprudență, sau la orice alte chestiuni practice. „Străin „Junimii“ este prin urmare tot ce intră în domeniul practic. De altminteri fiindcă Pogor și-a arogat dreptul

de a hotări singur ce e străin „Junimii” și ce nu, obișnuit străin „Junimii” este tot ce nu place lui Pogor.

Strajan Mihail. Născ. în Tiir, lângă Blaj, la 2 oct. 1841. Venea în „Junimea” pe la 1875. A tradus versuri latine pe care le-a publicat în *Convorbiri*. Autor de cărți școlare. Acum profesor în București. Apoi în Cracova (1884). + 1917.

Subiectiv, Subiectivitate (vezi *Obiectiv, Obiectivitate*).

Subțire. „Vorbește mai subțire!” Cu această frază se interpelează obicinuit junimistul care vorbește din cale afară corosiv. Cel mai des N. Gane ține cu această apostrofă în loc pe Pogor, când a luat din cale afară vînt.

Susceptibilitate, defect pe care oricine intră în „Junimea” trebuie să-l lase la prag. Vai de acel ce nu se leapădă de el. Neofiții ar trebui să consulte în privința aceasta pe N. Gane și M. Eminescu.

Șuțu Alexandru. Născ. în Iași, în 30 mart. 1837. În „Junimea” de la 1879. Autor a unei narațiuni și traducător a lui Herodot. † sept. 1895, la Iași.

Scuipat. Într-o sară așa a necăjit Pogor pe Gane, încît acesta, exasperat, s-a făcut că scuipă pe Pogor. Toată „Junimea”, Pogor cel dintîi, a zburat atunci într-un hohot de ris și îndată s-a introdus obiceiul, cînd un junimist supără pe altul, a se striga acestui din urmă! „Scuipă-l! Scuipă-l!”

Talent. „*Il a du talent*”, exclamație obișnuită în „Junimea” cînd se cetește ceva a unui junimist prezent, mai cu samă cînd scrierea ce se cetește dă loc la multă luare în ris.

Tata nebunilor, poreclă dată de Pogor lui Maiorescu. Nebunii par a fi membrii „Junimii“.

Tasu Vasile. Născ. la Iași (Suceava), în februarie 1845. În „Junimea“ din 1872, celebru prozator; așa cel puțin pare a rezulta din articolul lui Maiorescu: *Direcția nouă*. A scris câteva critice juridice despre o carte a d-lui A. Bonachi, și alta a lui *Eraclide* (v.a.). E unul din cei 3 români. Nu mai scrie, spre marea pagubă a literaturii moderne. † 12 ian. 1894, la București.

Tipografia „Junimii“. În anul 1866 se înființă în Iași o tipografie cu principalul capital al lui N. Cassu și cu mici contribuții a altor membri din „Junimea“; ea fu numită „Tipografia societății «Junimea»“. Tipografia se cumpărase întâi de răpos. Dim. Cozadini din București, unde tocmai se desființa una. Întii „Junimea“ intrase în tovărășie cu Cozadini, apoi cumpără partea acestuia de tot. În Tipografie se tipăreau întâi gratis cărți didactice de autori contemporani, mai apoi *Convorbirile literare* și *Curierul de Iași*. Alt control nu era la tipografie decât acel al unui membru administrator. 1. I. Mir. Melic; 2. Th. Cerkez și în sfârșit 3. A. Farra, care introduse pe Balassan. Ne mai mergînd tipografia, de la o vreme, „Junimea“ o închirie unuia Bernhard care după cîțiva ani făcu faliment. Urmă administrația lui Balassan, dar fu așa de bună, încît în curînd treaba nu mai merse de loc și tipografia fu vîndută lui Herșcu Goldner. Este de mirat cum nu a prosperat acest negoț, fiind cunoscut spiritul comercial al „Junimii“. Tipografia și Librăria „Junimii“ s-au dus și numai „Junimea“ a rămas. O dată cu stabilimentele aceste s-au cufundat și administratorii lor Lewandowski și Bernhard cu toate socotelile și acțiunile junimiștilor.

Talanga. La una din Aniversări Maiorescu a adus o talangă ce s-a aninat la gîtul lui Leon Negruzzi. De atunci

obiceiul de a se pune acea talangă la gîtul unui junimist ce sta în capul mesei s-a păstrat pînă cînd Maiorescu, plecînd la București, a depus talanga, împreună cu alte obiecte ale „Junimii“, la Pogor. În casa acestuia s-a rătăcit talanga, așa încît de cîțiva ani încoace n-a mai jucat rolul său însemnat la Aniversări.

Tony. Numele unui elefant ce se găsea într-un circ din Iași în anul 1869. El a fost hărăzit ca poreclă lui Leon Negruzzi — nu se știe dacă din cauza staturii sale maieștoase, sau a glasului său sonor. Pe cînd Pogor prezida o dată Curtea de apel și L. Negruzzi făcea pe procuror, întîmplîndu-se ca la sfîrșitul dezbaterilor procesului corecțional ce se cerceta să nu fie nimeni în public, președintele în loc de a zice : „D. procuror are cuvîntul“, trase clopoșelul strigînd : „Tony!“ Iar procurorul în loc de concluzii, scoase un zbieret elefantice : „Buué“. Atunci Pogor, fără a pierde vreme, rosti : „Curtea, în unire cu concluziunile d-lui procuror, respinge“ etc. Astăzi porecla e învechită.

Tot una-i! Exclamație de indiferență pentru lucrurile lumești, introdusă în „Junimea“ în anul 1880, în urma unui incident electoral. D. Toma Antoniadi, alegător în colegiul I, odinioară conservator, trebuia să voteze trei membri la consiliul județan. D. I. Negruzzi, după stăruințele căruia venise la alegere, îl îndemna să voteze lista conservatorilor. D. Th. Balaes, din contra, îi indesa în mină lista moderaților. Văzînd Negruzzi că Antoniadi are să depună în urmă lista dată lui de Balaes, îi aduse aminte făgăduința dată, vechile sale legături etc. : „Tot una-i!“ strigă Antoniadi și puse celălalt bilet în urnă.

Tradiția. Aceasta este lucrul de căpetenie în „Junimea“ și fiecare neofit (Caracuda) este întii și-ntii dator să o învețe. În ședințele „Junimii“, tradiția cere ca întii Societatea să se ocupe de dosar (v.a.), apoi se trece la

corespondența redacțiunii și abia după aceasta la alte cetiri. Nu este iertat a se ceti, vorbi sau chiar gândi ceva indeosebi, ci numai la comun. După unii, cînd sună miezul nopții se pune obicinuît pe tapet programa viitoarelor prelecțiuni populare (v.a.), care rămîne apoi pentru simbăta viitoare, cînd iar se pune pe tapet la 12 oare și așa pînă aproape de ajunul prelecțiunilor. Nimeni nu are dreptul să se supere, dacă este înjuriat, sau dacă i se aruncă o perină în cap — cel mult poate să ascundă perina așezîndu-se pe dînsa. Poesiile ori se resping îndată, ori se cetesc de două ori (se releg). La a doua cetire se critică strofă cu strofă. Autorul nu are cuvîntul în timpul discuției; el a vorbit! Cînd nu este nimic de cetit, se pune o teză și se face asupra ei discuție generală. Cîteodată se pune la vot, dar aceasta nu este obligator, mai ales pentru redacțiunea *Convorbirilor*. Cîteodată se pune pe tapet anecdote. Despre tradiția prelecțiunilor populare și a Aniversării (v.a.) La ieșirea din „Junimea“, ce se ținea la Maiorescu la Trei Ierarhi, tradiția cerea să se joace *Hora Unirii* în colț la Petrea Bacalul. Acum nu se mai ține. A rămas însă pentru ieșirea din „Junimea“ obiceiul ca junimiștii să se așeze în linie pentru necesități neapărate.

Triburi. De la un studiu a lui Burada, unde se vorbea de triburi la sălbatici s-a introdus aceasta și la Caracuda, care se împarte după triburi.

Uhland al României. Porecla dată de Pogor răposatului N. Schileț, care tradusese *Blăstemul cîntărețului* de Uhland.

Ulpia Traiana. Acesta era numele ce se propusese întîi pentru societatea literară ce era înființată, dar nu se hotărîse încă. Numele acesta chiar se primise provizor, căci pe atunci nici fondatorii nu era încă de tot,

de tot scuturați de mofturile contemporane. După mai matură chibzuire însă, chiar în întrunirea a doua numele Ulpia Traiană a fost respins în unanimitate și s-a admis, după propunerea lui Th. Rosetti, numele „Junimea“.

Ușele! Momentul când se deschid ușele și vin tablele cu ceai și cafea fiind foarte solemn, mai ales pentru Caracudă. Pogor, altădată întovărășit de Creangă sau și de câțiva alți cînta bisericește ca la liturghie: „Ușele! Ușele!“

Utilizare. „Se poate utiliza aiurea“ este o frază introdusă de Maiorescu. Ea se întrebuințează atunci când Junimea găsește că la o scriere, în special la o poezie ce se cetește, trebuie să se facă o supresiune oarecare. Autorului care oftează după partea ce trebuie scoasă i se zice atunci drept mîngiere, că partea suprimată „se poate utiliza aiurea“. Pînă acum însă nu s-a găsit nici un caz de utilizare.

Vacanțe. Vacanțele „Junimii“ încep, după tradiții, în cea întâi sîmbătă, luna iunie, și se sfîrșesc în cea întâi sîmbătă din luna septembrie.

Vărgolici Ștefan. Născut în Borlești (jud. Neamț), în 13 oct. 1843. În „Junimea“ din 1871. Profesor și autor de numeroase scrieri în versuri și proză, chiar și de studii asupra literaturii spaniole, punct ce are comun cu V. Alexandrescu Urechia. Dar, pe cît se sperează, singurul punct comun. Traducător de poezii franceze, engleze, spaniole și germane. Autorul vestitei poeme *Om și Om* (v.a.). Numit și Io Spako (v.a.). Buhuș zice că Vărgolici îngroșîndu-se, se burghezește din ce în ce mai mult. Rîsul său homeric deșteaptă multă critică și furie în „Junimea“. † iulie 1897. la Iași.

Vedele. Poeme religioase și morale ale indienilor. Obiect de predilecție al lui Pogor pentru prelegeri populare. După ce a vorbit o dată despre ele, Pogor propune să mai vorbească încă mai în fiecare an. Această sistemă are avantajul că Pogor nu mai e silit să se pregătească și în alți ani, ci o dată pentru totdeauna.

Verussi Petru. Născut în comuna Mărunțiș (jud. Dimbovița), în 17 iunie 1847. Intrat în „Junimea” în 1870, pictor, tinichigiu și moderat. Cu toate aceste stă bine cu toate partidele politice. El are specialitatea prelecțiilor relative la armată. A întreprins în timpul din urmă o crâncenă luptă contra statuarului francez E. Frémiet din cauza modelului statuiei lui Ștefan cel Mare făcut de acesta [...]. Mort la București, în 29 ian. 1886, ca deputat, în urma unei interpelări înverșunate adresate d-lui Dim. Sturdza, ministru de culte.

Vițuri latinești. Maiorescu avea odinioară obiceiul de a întrebuința maxime, ziceri și cuvinte latinești în discuțiile din „Junimea”. De unde L. Negruzzi a scornit că el face vițuri (adică cuvinte de spirit) latinești.

Volenti Nicolae. Născut în Galați, în 17 iunie 1847. În „Junimea” din 1877. Autor a mai multor poezioare lirice. Acum judecător în Iași. † 22 sept. 1910.

Xenopol Alexandru. Născut în Iași, în 23 mart. 1847. Intrat în „Junimea” în 1871, promitea mult la început, fiind foarte studios și inteligent. De la o vreme zea Venerea dându-i în cap, Xenopol s-a ținut numai în parte de cuvânt. A scris grozav de mult despre toate cele și scrie încă. Mort, februarie 1920, în București.

Xenopol Nicu. Născut în Iași, în 11 septemb. 1858. În „Junimea” din 1877, scrie poezii și romanuri, studiind negoțul ! Decadența lui Xenopol senior, presupuind de „Junimea” că se întinde și asupra fratelui mai mic, „Junimea” pronunța numele acestuia : Xinipili tiniri. El cetește foarte bine, așa de bine, încît se aud două glasuri deodată. Revenind în țară, a intrat redactor la *Românul* și a scris contra cîtorva membri ai soc. „Junimea”, de care s-a despărțat. † la Tokio, în 1917.

Zaharia Gheorghe. Născut în Iași, în 19 sept. 1875. Nu scrie, dar tace. Porecla sa este *Turca*, nu se știe dacă din cauza originii sale otomane, sau din cauza oarecăror obiceiuri orientale. Cunoscut pentru anecdotele sale și impresiuni de călătorie, de care ride mult, dar singur.

Zenzibilizare, pronunțarea nemțească a lui Eminescu, imitată de mulți junimiști ; zenzibilizare, conservativ, conziderațiune, zeztematizare etc., etc.

„CORESPONDENȚA“ REDACȚIEI

(Spicuiiri)

Conv. lit., an. II, nr. 14 — *D-lui Ștef.* Poesii cu tendințe politice actuale nu se publică în *Convorbiri*.

II, 23 — *D-lui M. I. în Galați.* Durere, fără ritm, rimă și mai ales fără simțire — cam greu.

III, 3 — *D-lui E. B.* Oprîți-vă la actul întii.

III, 3 — *D-lui P. V. G.* Pămînt, mormînt; mormînt, pămînt; pămînt, mormînt... O !

III, 5 — *D-șoarei M. B., Roman.* Deși am fi dorit, totuși ne pare rău...

III, 7 — *D-lui G.* Oftări ? — Am oftat după ce am citit.

III, 8 — *D-lui G. H.* Ne invitați a tăce numele, dați-ne voie a tăce și poesia.

III, 9 — *D-lui R., Iassi.* Romanul d-voastră nu poate fi publicat în *Convorbiri*. El e scris tocmai în spiritul pe care foaia noastră îl combate mai mult în literatură. Dacă în loc de a-l ști prada flamelor, precum cereți în caz de neprimire, preferiți a-l vedea publicat l-aș da, cu autorizațiunea d-voastră prealabilă, unui editor de calendar ce mi l-a cerut.

- III, 9 — *D-lui M. în F.* După matură cugetare, declarațiunea juraților în conștiință și în unanimitatea voturilor este: *NU*, *novela* despre care nu dădusem încă un răspuns definitiv nu poate fi publicată.
- III, 13 — *D-lui P. u.* Ați dori a nu fi descuragiat? Pentru Dumnezeu!
- III, 14 — *D-lui C. R., Iassi.* Am cetit și recetit tot manuscriptul: nu am găsit nici o idee, nici o imagine originală. Esecuțiunea — iertați-ne a o spune — ne-a părut fără culoare. Hotărîtor, tot românul nu e născut poet.
- III, 16 — *D-lui P. G.* Astă dată și mai rău decît rău de tot. Cu cea mai deplină sinceritate.
- III, 16 — *D-rei A. V.* Suntem prea nefericiți de a nu vă pute publica...
- III, 17 — *D-lui H. Ig. în Viena.* „După Büchner“? Tradus sau extras? În tot cazul lucrarea nu e bună și nu se poate publica. Pentru aceasta nu vă descuragiați. Au mai pățit-o și alții.
- III, 17 — *D-lui V. B. în Fălticeni.* Ne amenințați că n-om scăpa numai cu cele trimese? O! fiți îndurător!
- III, 19 — *O cetitoare a „Convorbirilor“.* După cum singură așteptați: Pedepsa arderii în foc a fost pronunțată și executată. Sărmana Vierță!
- III, 19 — *D-lui M. et. E.* În interesul d-voastre, apărătorul ce v-ați ales vă îndeamnă să părăsiți aspirațiunile spre Parnas.
- III, 19 — *D-lui Vas. C.* Nu îndrăznim a admite genul nou ce spuneți a fi descoperit în poezie. Noi nu admitem „poesii cosmografice“; poate viitorul va fi al d-voastră.

- III, 21 — *D-lui N. P. C., București.* Ce v-a greșit bietul Musset?
- III, 22 — *D-lui G. B.* ...Toată direcțiunea e greșită. Cîtă vreme nu veți schimba-o, nu sperați.
- III, 23 — *D-lui V. Dem., București.* Propunerea foaiei respinsă. Poeziile respinse. Pentru ce nu urmați cu publicarea în foile unde ați început? Dacă ați urma însă consiliul nostru nu le publicați nicidecum, ci folosindu-vă de etatea dv., puneți-vă serios pe studiu, pentru a dezvoltai talentul ce natura pare a vă fi dat.
- III, 23 — *D-lui P. V. G., Iași.* Dacă n-om face altă decît a repeta idcile zise tot de noi, în aceeași formă și cu aceleași imagini, ce avantagiu dobîndește poezia română?
- IV 3 — Y. Z. Prè bine. Se va publica cît mai curînd.
- IV, 3 — *D-lui George I. V. de O. stud. fil. în X.*

EUTERPA GIOCÎNDU-SE

*Mă duceam odinioară
La a mea dulce pipină
Și voiam să-i oferesc
O frumoasă Amorină... etc.*

- Fliica lui Zeus și a Mnemosynei, chiar *ju-
cîndu-se* nu poate face asemenea versuri.
- IV, 8 — Y. Z. Meritul poetico e incontestabil, chiar cînd nu ne-am uni cu totul în idei. Mulțumiri sincere.
- IV, 8 — *D-lui G. B.* Adio !
- IV, 13 — *D-lui P.* Frumos ca formă, dar prea neînsemnat ca idee.
- IV, 15 — *D-lui C. I., Iassi.* Nu e serios, nu e umoristic; e nesărat.

- IV, 15 — *D-lui P.* Nici cu un iota superioară celor anterioare.
- IV, 16 — *D-lui B. M., Cernăuți.* Foarte rău.
- IV, 23 — *D-lui I. B.* Atîta.
- V, 3 — *D-lui C. B., București.* Poesiile toate respinse; cea politică din principiu.
- V, 7 — *D-lui A. I., Iasi.* De la nr. 23 anul trecut pînă acum nici nu progres.
- V, 7 — *Z. Ateh., București.* Binișor.
- V, 7 — *V. E.* Rău.
- V, 9 — *D-lui X. Z.* Moftologie !
- V, 23 — *A. M. I., Iași.* Puteți face încercări, dar sunteți încă prea tînăr pentru a aspira la publicitate.
- V, 24 — *D-lui A. St. G.* Se respinge: o nenorocire privată, oricît de mare, nu este încă poezie. Ea trebuie unită cu o idee poetică și îmbrăcată în forma frumoasă corespunzătoare.
- VI, 2 — *D-lui T. N., Iași.* După cum cereți, uitarea eternă o va ține la sînul său fidel.
- VI, 8 — *D-lui A. Ir.* Mizeria? — Mizerie !
- VII, 4 — *D-lui V. P., Iași.*
Teodor Nălucă,
D-lui Z. Y. X.
D-lui N. G. V. } Ce v-am greșit ?
- VII, 7 — *M. M.*
B. S.
A. S. } O ! Fiți mai generos !
- VII, 8 — *D-lui G. S., Huși.* Articolul d-voastre intră în politica militantă a zilei, prin urmare trece dincolo de cadrul jurnalului nostru.
- VII, 8 — *D-lui P. P., Galați.* „Totuși ca român îmi ieu libertatea și curajul să plec pe calea

literaturei..." — Drum bun! Numai până acum nu ați nimerit calea, deși sunteți român.

VII, 12 — *D-lui C. Crz.* Dacă stînd la gura sobei ați fi aruncat și poeziile în foc, în ce s-ar fi prefăcut, *chemicamente vorbind?*

VIII, 2 — *D-lui C. Ig.* Ne pare rău că trebuie să vă respingem *primele încercări*, ca unele ce sunt slabe cu desăvîrșire. *Primele încercări* se țin ascunse de lumină; așa cere o modestie firească.

VIII, 9 — *D-lui G. B.* Îmi pare foarte rău. Sunt încredințat că inima d-voastre e simțitoare precum ziceți, dar ce să fac? Nu merge.

VIII, 12 — *D-lui On., Buc.* Ce fel de limbă românească este aceasta, pentru Dumnezeu!

VIII, 12 — *D-lui G. A., doritor de progres în literatura română.* Dacă toată colecțiunea de poezii de care îmi vorbiți samănă cu această primă încercare, apoi...

IX, 2 — *D-lui Șmiz.* Novela respinsă. Studiați mai mult limba părintească!

IX, 3 — *D-lui R. u. f.* Uf!

IX, 7 — *D-lui L. A.* Păcatul mărturisit e pe jumătate iertat, însă numai atunci cînd păcătuirea nu mai urmează.

IX, 7 — *D-lui D. L. Z., București.* La o primă încercare așa de încurcată, *răspundem cu o primă respingere foarte netedă.*

D-lui I. P., elev, Tecuci. Dacă mai urmați cu asemenea poezii, vă denunțăm la profesor.

IX, 8 — *D-lui D. S. A.* Văzut-ați până acum vreun acrostih publicat de noi? Faceți alte încercări.

- XI, 11 — *D-lui P. A. C.* Mulțumiri și noroc bun.
- IX, 12 — *D. D. B-scu.* Eternității, nu publicității !
- X, 1 — *D-lui I. G. C.* Binevoiți a crede că nu inserăm poezii cu plată.
D-lui Al. J. S. Sinceritatea ce ne cereți ne silește a vă spune că versurile sunt cu desăvîrșire slabe.
 „Aimez qu'on vous conseille et non pas qu'on vous loue!“.
- X, 2 — *F. N. M.* Păsăruie, păsăruică, păsărică... total nimică.
I. G. C. Preferez a renunța la legenda populară din luna viitoare.
- X, 4 — *D-lui B*...* Bucuroși de oaspeți, dar cu măsură !
- X, 8 — *D-lui S. I. P.* Să nu caut a vă încuraja ? — O, nu !
- X, 9 — *D-lui C. M. în C.* Dacă pe lingă puritatea limbei și versificare corectă, ar fi și idei, măcar ceva, ceva mai originale, am fi primit bucuroși.
D-lui V. I. G. Cereți încurajări, încurajări pentru asemenea..., drept cine ne luați ! ?
D-lui Em. de Benedicta. De astă dată limba strică totul. Trebuie învățată de la popor.
- X, 11 — *D-lui N. C., Buc.* Deși sunteți abonat și riscăm a pierde abon. d-voastre, cu părere de rău nu putem publica.
D-lui G. A. Gînd ați ști ce reflecțiuni ne-au inspirat „reflecțiunea“ d-voastre..
- XI, 3 — *D-lui S. I. P.* „G-așa mi-a fost soarta ca febla-mi ființă“... Feblă filnță, feblisimă încercare !

- XI, 4 — *D-nei Smaranda, Iași.* „Colinele stau dese
ca capete de vidre...”
Ei, Smărăndițo !
- XI, 7 — *D-lui N. U., Iași.* Neestetic.
D-lui L. Ian., București. Pentru asemenea
mici traduceri de proză credeți că s-au în-
temeiat *Convorbirile literare*? Sunt alte foi
care primesc lucrări de aceste bucurii.
- XI, 11 — *D-lui J. J. R.* Versificarea frumoasă și
ușoară, dar inspirația greșită. Primește în-
curajările noastre pentru viitor.
D-lui I. R. F. De astă dată mai tot e imita-
ție și nimic original.
- XI, 12 — *D-lui S. I.* După cele cetite speriez, ba
chiar sunt încredințat că „în Reduta Gri-
vița” ați minuit mai bine sabia decât pana.
- XII, 1 — *D-lui G. G. B.* Abonamentul s-a primit,
poesiile s-au resprins. Prea multe cuvinte,
prea puține idei.
D-lui A.V. în B. Multă ușurință de versifi-
care, limbă frumoasă, dar... altă nimic. Nu
vă descurajați însă.
D-lui P. E. în B. Nu e bun. Îndeobște imi-
tația formei populare e din cele mai grele.
Lipsește naivitatea.
- XII, 2 — *D-lui G. G. B.* „Pietrele-s cu ris pe față”?!
Ce vă pot face?
D-lui C. C. Nu primim poezii politice.
- XII, 8 — *D-lui Al. Th. în N.* Prea multe amintiri
din poezii făcute de alții !
D-lui S. Th. De-aș primi „vai ! aș fi un om
distrus”.
- XII, 9 — *D-lui I. P. C.* Vă mulțumim foarte mult și
vă rugăm să urmați, vom publica numai
când ne veți trimite totul.

Redacția își rezervă dreptul de a face pe
 ici, pe colo câte o mică modificare.
D-lui D.I.D. O lacrimă... foarte uscată.
D-lui N. G. ...Mă vedeam foarte-ncurcat

Nu știam... să învăț carte
Sau să fiu un brav soldat

Deci iubita mea scia
Militar voi ca să fiu !

Păcat. Mai bine alegeați a învăța carte !

XIII, 10 — *D-lui P. în Buc. Fericit cine pricepe !*

XIV, 1 — *D-lui A. în Iași. De atunci trăiesc în lume*

Fără minte, fără duh,
Desperarea mă răpune
Și nu știu unde s-apuc.

Ce vă putem face ?

XIV, 3 — *D-lui D. B. Cărări din cale afară bătute !*

XIV, 4 — *D-lui O. Dl. Lucrarea dv. nu merge deloc,*
nici gradațiune, nici imaginație, nici in-
teres ; ar mai putea ține așa încă zece
coli. Cît despre dramă, fie cît de revo-
luționară, numai bună să fie.

XIV, 6 — *D-lui C. M. în Iași. Chestiuni sociale în*
versuri ? Ați ales un povârniș prea alu-
necos !

„Ou chantez vos plaisirs, ou quittez nos
chansons“

(Voltaire)

XIV, 8 — *D-lui I. S. Tr. în B. Flindcă ați avut no-*
rocul de a găsi un editor „dincolo de Mil-
cov“, țineți-l bine să nu-l seăpați, căci un
al doilea cu greu se va mai afla.

XIV, 9 — *Silvie P. Subiectul lipsit de interes. Exa-*
gerări de sentimente patriotice care do-

vedesc că ați studiat puțin natura ome-
nească.

D-lui C.C.P. Fără modificare nu se admite
nimic.

- XIV, 10 — D-lui I. Al. în I. În urma răspunsului
nefavorabil la traducerea dvs. ați crezut
în sfârșit că nu-i bună. Cu părere de rău
trebuie să vă recomandăm și în privința
poeziilor originale tot o asemenea credință.
D-lui Gh. Ar. în H. Subiectul încă ne-
isprăvit, nu se poate publica, deci puteți
să ne mulțumiți că v-am scutit de oste-
neala de-a-l continua.

D-lui E. N.U. Cu tot spiritul inteligent, s-a
respins.

- XIV, 12 — D-lui A. V. în T. Cea dintâi admisă cu
oarecare schimbări, a doua nu prezintă
vrun interes deosebit, deci chiar pentru
dv. mai bine a nu se publica.

D-lui M. în P. În caz de refuz să vă tri-
mitem înapoi *nuveleta*? Prea mare im-
portanță-i dați!

- XV, 4 — D-lui C. R. De-a ei frumuseță fiind făr-
mecat

li depun pe buze un cald sărutat

Și iute sub tufă mă ascund ușor

Privind cu plăcere l-al ei sînișor

Anemică inspirație!

- XV, 8 — D-lui I. I. Tr. în Cr. Nu ura persoanei
d-voastre, pe care nu avem onoare a o
cunoaște, deși scrieți a fi pentru noi ca
un frate, ne-a oprit de a vă publica poe-
ziile. Avem părerea de rău a vă spune că
cu asemenea pietre „nu se ridică edifi-
ciul viitorului pe ruinele trecutului!”.

D-lui Al. Ș. Prea tinăr! Răbdare!

*D-lui N. St. Asemenea lucrări nu trebuie să
în... ci dis-curajate.*

D-lui Aen. Sil. în B. Secături !

XV, 9 — *D-lui I. N. Mac. Năs. Vă scuzăm pentru
neunitatea ortografică de care v-ați usuat,
dar dintre feții fantasiei dv., nici unul n-a
fost găsit demn de-a ilustra prețuitele co-
loane ale foaiei noastre.*

*D-lui Sla...n. Promiteți a face și alte tradu-
ceri și originalități. Succes bun, dar pe
noi ne scutiți... !*

XVI, 4 — *D-lui Mic. în B. Scrieți binișor românește.
Dați-vă osteneală să faceți ceva mai de
samă. Noi nu publicăm tot ce se scutură
din mîneacă.*

XVI, 11 — *D-lui S. R. în P. Realist... bine. — Dar tri-
vial ?...*

*D-lui Com. R. în B. Le-a înghițit „pînte-
cosul coș“ al redacțiunii.*

XVI, 12 — *D-lui Gr. B. în I. Nu vă pasă dacă nu se
publică ? Apoi nouă și mai puțin și pu-
blicului deloc.*

XVII, 2 — *D-lui I. G. I. în T. O. Ne-ați mai trimis
aceasta încă o dată și v-am respins-o. Cre-
deți că poeziile se fac mai bine cînd se în-
vechesc ? Numai vinul și vioarele au
această însușire.*

XVII, 10 — *D-lui N. M. în Buc. Muzica și demonstra-
țiile dv. cu anacrusa, finala acatelectică și
abnormitate regulată pot să fie bune, dar
traducerile sunt slabe.*

*D-lui O.D. în I. Bineînțeles a nu vă da
osteneala de-a ne mai trimite.*

XVIII, 8 — *D-lui N. B. în S. Iarăși și iarăși: soare,
rîndunică, nor, pîriu, zefir, zefiraș, pe
capul mîndrei, ba chiar mîndruțe !...*

- XVIII, 9 — *D-lui C. D.* Poate, da., poate nu !...
Agric. Desigur, nu !
- XVIII, 10 — *D-lui C.* Lucru ușurel.
Quidam. Nu ne veniți cu asemenea elucubrații.
D-lui D.I.G. Mai multă muncă, mai multă cugetare.
E.L.D. Apucați-vă de altă treabă.
- XVIII, 11 — *D-lui Dr. L. M.* Cu neputință să publicăm articole speciale de medicină.
D-lui J. Nedel. Când copiați pe un autor de talent, încalcați copiați întocmai, dar nu stricați ce-a fost bun.
D-lui N.I.T. Înțeleg să vă supărați pe morală, care vă pare incomodă, dar ce v-au supărat regulile prozodiei ?
D-lui D. G.
Vivat ! Ura ! Țara să-mi trăiască
Vecinic românul s-o moștenească
Numai el e demn de ea
Foaie verde și-o lălea !
Patriotică și înaltă inspirație !

- XIX, 2 — *Migeoc.* Icrele birtașului sunt prea *nesărate*.
- XIX, 3 — *D-lui Sper. în B.* „O ! Ce bine ar fi să taci !”
- XIX, 8 — *N. A. B.* A se traduce în proză poezii lirice din limbi străine merge la absolută nevoie, dar a face *versuri lirice originale* în proză nu s-a mai pomenit
Medea. „Duhul Casei Albe” ne-a dat flori negri.

- XIX, 9 — *Minimus*. Să suprimiți pe „DACA”? E
nimerit să suprimiți totul.
Sapho. Ța faut pas...
- XIX, 11 — *Liv*. Marfă ieftină.
- XX, 3 — *D-lui T. D.* Mamă, tată, frate, soră... până
la al cîtelea grad credeți că vă puteți
cînta neamurile?
D-lui I.G.I. în *S*. Prea fără perdea... pen-
tru timpurile noastre.
- XX, 8 — *Fl. B.* în *C*. „Să nu căutăm într-o poezie,
formă, regulă și ritm, ci numai sentiment”?
Noi însă credem că sentimentul singur nu
ajunge, altfel cei mai mulți oameni ar fi
poeti.
G. Id. Sfatul meu este să treceți la alte
ocupații.
- XX, 9 — *I. C. V.* Spiritul nu poate înlocui inspirația.
C. Nimic. Banalități.
- XX, 10 — *V. B.* în *B*. Versificare foarte corectă, ades
prea meșteșugită, dar nici o singură ade-
vărată simțire.
- XXI, 1 — *D-lui G. C. R.* în *B*. Cuprinsul articolului
nu e potrivit pentru publicare în revista
noastră.
D-lui C.H. în *B*. Forma corectă, cuprin-
sul banal.
- XXI, 9 — *Stan-Bran*. Cînd însuși autorul zice că ideea
e *stranie*, măsura îndoiioasă, rimele *trase*
de pîr, ce ar zice cetitorii?
- XXII, 1 — *I. P.* Ca formă ea merge, dar inspirația !...
- XXIII, 12 — *N. G. D.* Ar fi trebuit ceva sare.
Lara. Nu merită.
O.C. „Am să te am” (!??) — Eu de-clar
că „n-am să te am !”

XXIV, 9 — *G. M. M. în P. Ca fond* — neînțeles; ca formă — imitație servilă.

Nicolae. Fără interes.

XXIV, 11 — *C. G. B.* Pentru asemenea scurte epigrame, trebuie mult mai multă sare.

O.A.B. Ar fi bine să lăsați să mai treacă vreme și-apoi să începeți din nou încercările.

XXV, 1 — *Z. M.* Meșesugire rafinată, nu inspirație.
Leon. Imposibil.

XXV, 2 — *Martavio.* Nimic.

XXV, 3 — *Z. M.* Am să public totul... deși am serioase rezerve.

XXV, 9 — *D-lui I. Ig.* Ar trebui mai scurt și mai cuprinzător „bătîndu-mi de iluzii încă piepții...” Nu se poate avea decît un singur piept.

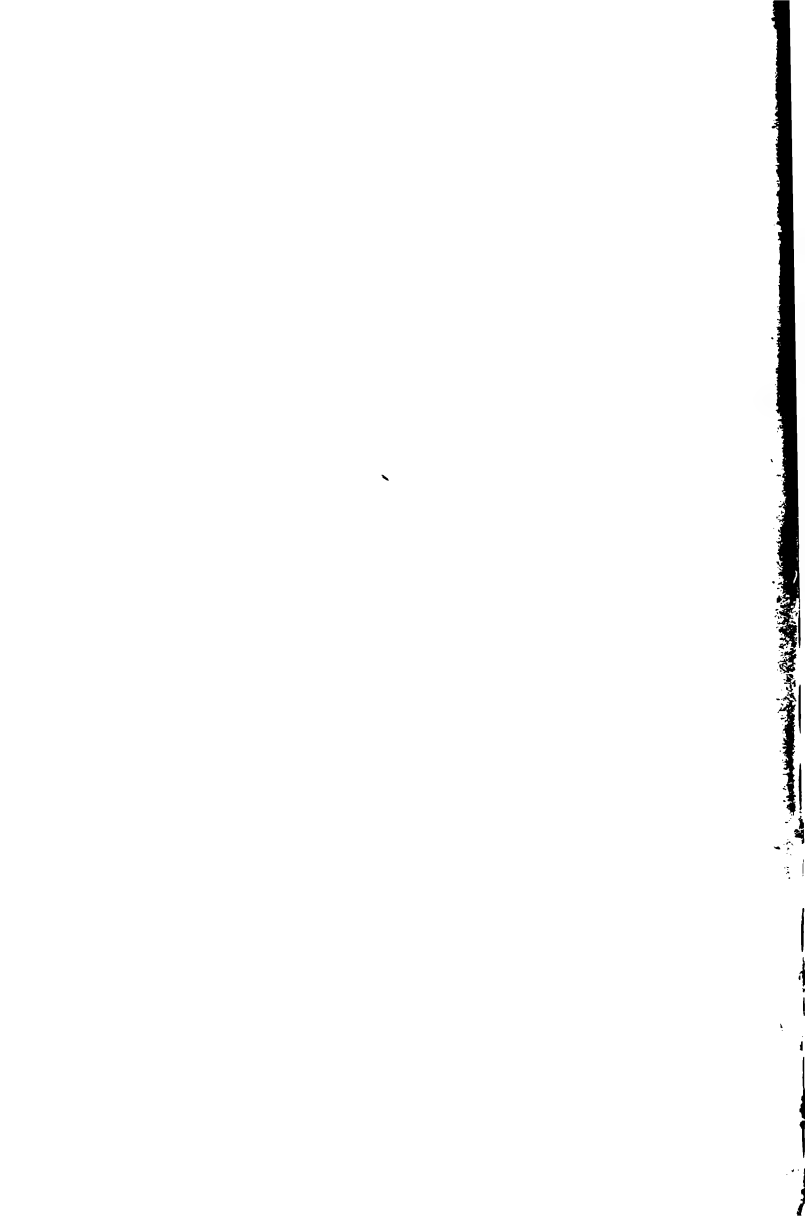
XXVI, 7 — *St. O. I.* În parte.

XXVII, 8 — *Verdi.* Încurajarea ce v-am făcut n-a avut rezultate bune pîn-acuma. Regrete.

Cic. I.M. în T. Vedeți-vă întăi de școală și-apoi de versuri... niciodată.

T.B. Voiți să nimiciți pe celelalte... adăogați și pe aceste.

GLOSAR

A

Aceră, s. f. — numele popular al vulturului, în Oltenia.

Apostazie, s. f. — renegare a unei doctrine sau a unei concepții.

Atirdisi, vb. — (înv.) a da peste prețul oferit de altul pentru un lucru ce se vinde la licitație.

B

Băcălie, s. f. — băcănie.

Brula, vb. — a arde (fr. *brûler*).

Butcă, s. f. — (înv. și arh.) caleașcă.

C

Caște, s. f. — (tipogr.) casă, casetă, cutie cu despărțituri unde sînt clasate literele de tipar.

Cațaveică, s. f. — haină țărănească (îmblănită) cu mâneci largi și lungă pînă sub talie, purtată de femei; scurteică.

Cec, adj. — orb (lat. *caecus*).

Cenușer, s. m. — copist (prost).

Cheraplez, s. m. — om prostănac.

Chiup, s. n. — vas mare de lut, de forma unei amfore, folosit pentru păstrarea unturii, a murăturilor.

Cinovnic, s. m. — (înv.) funcționar de stat, subaltern.

Confină, s. f. — concină, joc de cărți.

Cridă, s. f. — (regional) cretă.

Crușit, adj. — crușit, înroșit; (p. ext.) pătat cu sînge, însîngerat.

Cusur, s. n. — defect, lipsă; rest de bani.

D

Dadă, *dadaie*, s. f. — nume cu care copiii se adresează femeilor bătrîne.

Dădana, s. f. — alarmă, tărăboi, belea; *clopot de dan dana* — clopot de alarmă.

Deorenin, s. m. — curtean.

Duplică, s. f. — răspuns la replică (lat. *duplico*).

E

Emolument, s. n. — câștig, folos (lat. *emolumentum*).

G

Galimatias, s. n. — vorbire sau scriere confuză.

Ghiurdum, s. n. — joc de noroc, odinioară, la modă în Moldova.

H

Havarică, s. f. — (mai ales la plural), delicatese constind din animale mici de mare (în afară de pești).

I

Irmilic, s. m. — veche monedă turcească care a circulat în trecut în Țările Românești.

Încujba, vb. — a încovoia, a îndoi.

Inscris, s. n. — act scris, declarație.

J

Jac, s. n. — jaf.

L

Legat, s. n. — dar făcut prin dispoziție testamentară.

M

Medelnicer, s. m. — în trecut, boier de rangul al doilea, fără funcție.

Mereu, adj. — întins, vast.

N

Năsiperniță, s. f. — (inv.) vas mic pentru păstrat nisipul care se turna peste scrisul proaspăt, pentru a usca cerneala.

O

Oghial, s. n. — plapumă.

Ornat, s. n. — podoabe, odăjdii.

P

Palmac, s. n. — (mold.) veche măsură echivalând cu $\frac{1}{8}$ dintr-o palmă.

Paragrafie, s. f. — prescripțiune.

Parapanghelos !, int. — veșnică pomenire (gr. mod).

- Plată*, s. f. — (în expr.) A pune (pe cineva) *plată* : a face pe cineva să piardă la jocul de cărți.
- Pogan*, adj. — (despre oameni), urit, slut.
- Postilion*, s. m. — (înv.) surugiu care conducea un poștalion (fr. *postillon*).
- Prepus*, s. n. — (pop.), bănuială, neîncredere.
- Prevenție*, s. f. — opinie formată fără o cercetare serioasă.
- Prostire*, s. f. — (reg.) cearșaf.
- Prezent*, s. n. — (înv.) dar, cadou.

R

- Rămas*, adj. — învins (în expr. : a da rămas).
- Răzor*, s. m. — arc mare de trăsură.
- Restaurație*, s. f. — (înv.) restaurant.

S

- Salce*, s. f. — plantă erbacee ale cărei rădăcini se utilizează în medicina populară.
- Salup*, s. n. — haină femeiască fără mîne, de obicei îmblănită.
- Scamă*, s. f. — fire destrămate dintr-o pînză uzată, scămășate, pentru a fi întrebuințate în loc de vată.
- Scrisoare*, s. f. — scriere.
- Sinet*, s. n. — act, chitanță, poliță.
- Slen*, s. m. — membru (rus. *čilen*).
- Sorocovăț*, s. m. — (înv.) veche monedă de argint.

T

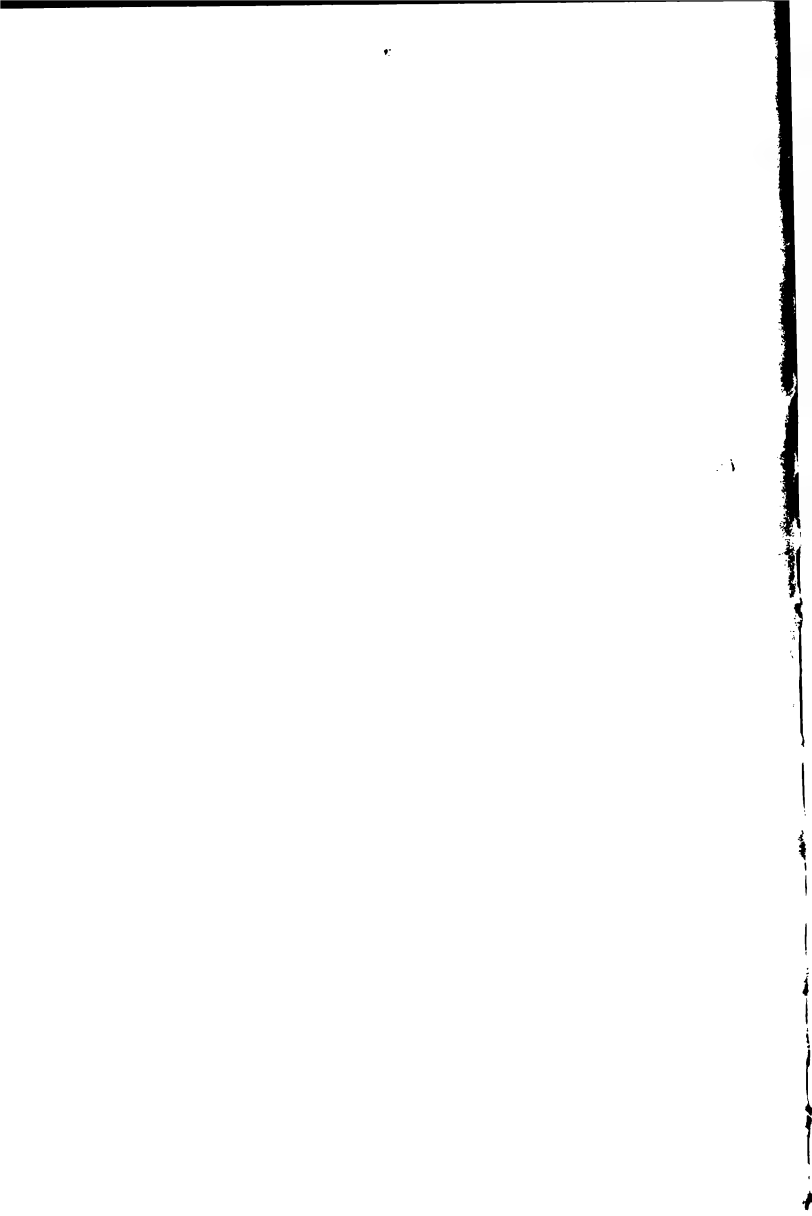
- Testemel*, s. n. — basma, tulpan.
- Tocsin*, s. n. — clopot de alarmă.
- Transport*, s. n. — delir cauzat de o boală.

V

- Vilan*, adj. — urit ; rău ; necinstit (fr. *vilain*)

TABEL BIBLIOGRAFIC

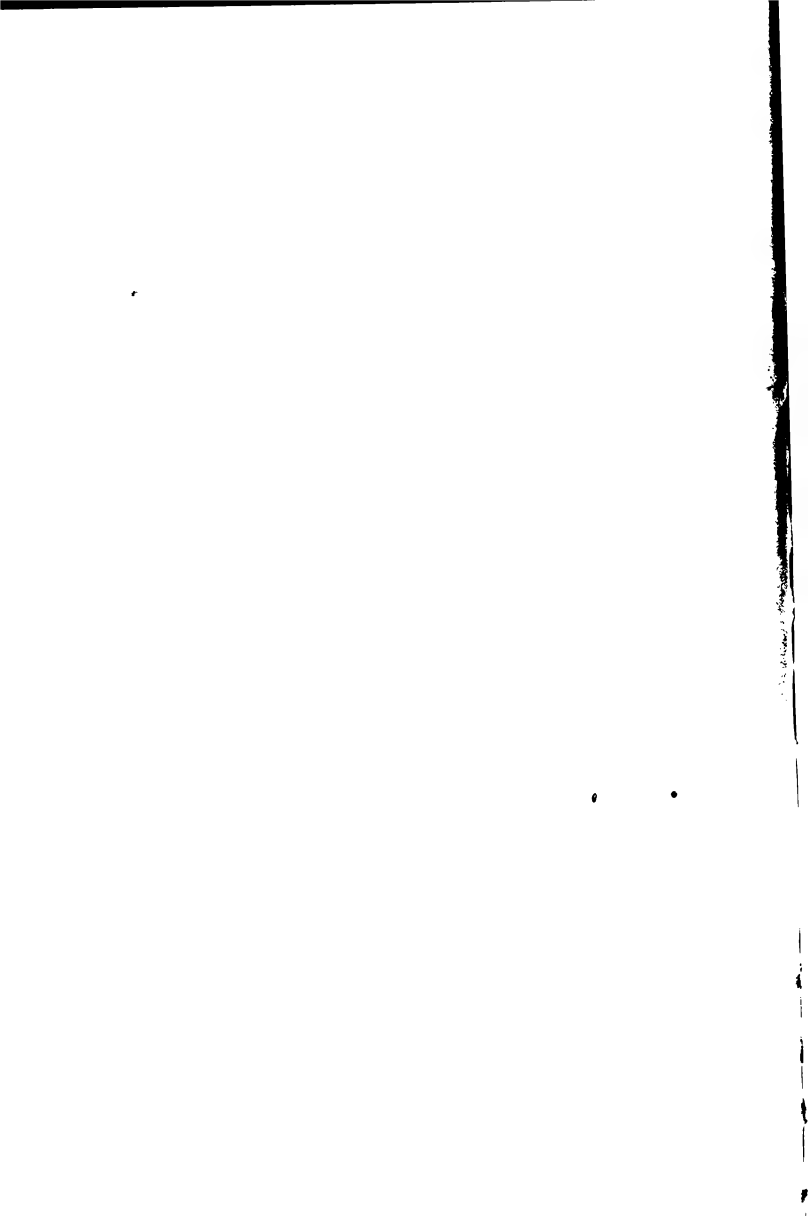
al scrierilor cuprinse în ediție (în ordine cronologică)

- Din Carpați (fragmente)*, *Conv. lit.*, I, nr. 22, 15 ian. 1868, pp. 308—314, nr. 23, pp. 324—327; nr. 24, pp. 343—348.
- Idei și maxime*, I—XVI, *Conv. lit.*, II, nr. 19, 1 dec. 1868, pp. 313—315.
- Idei și maxime*, XVII—XXX, *Conv. lit.*, II, nr. 23, 1 febr. 1869, pp. 378—379.
- Poeticele*, *Conv. lit.*, III, nr. 1, 1 martie 1869, pp. 13—18.
- Stărostii*, *Conv. lit.*, III, nr. 2, 15 martie 1869, pp. 32—37.
- Părintele Gavriil*, *Conv. lit.*, III, nr. 3, 1 apr. 1869, pp. 41—45.
- Eroul fără voie*, *Conv. lit.*, III, nr. 5, 1 mai 1869, pp. 76—83.
- Ștefan și Mihai*, *Conv. lit.*, III, nr. 7, 1 iun. 1869, pp. 110—112.
- Tribulațiunile unui redactor*, *Conv. lit.*, III, nr. 8, din 15 iun. 1869, pp. 138—140.
- Lei paralei*, *Conv. lit.*, III, nr. 14, 15 sept. 1869, pp. 229—234.
- Vespasian și Papinian*, *Conv. lit.*, III, nr. 17, 1 nov. 1869, pp. 289—292.
- Ioniță Cocovei*, *Conv. lit.*, III, nr. 20, 15 dec. 1869, pp. 341—347.

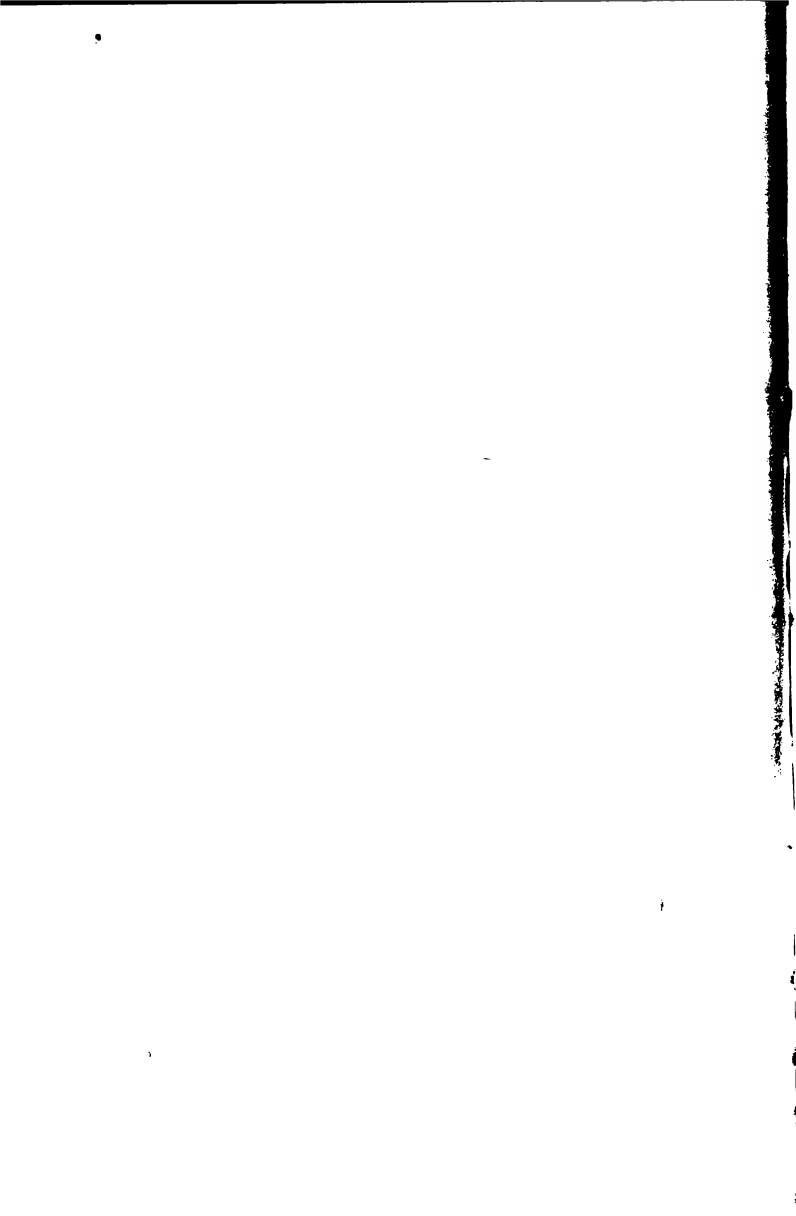
- Gramaticale*, *Conv. lit.*, III, nr. 24, 15 febr. 1870, pp. 420—427.
- Cristachi Văicărescu*, *Conv. lit.*, IV, nr. 9, 1 iul. 1870, pp. 137—143.
- Don Juan de la arhivă*, *Conv. lit.*, IV, nr. 21, 1 ian. 1871, pp. 341—349.
- Electorale*, *Conv. lit.*, IV, nr. 24, 15 febr. 1871, pp. 389—392.
- Cucoana Nastasiica*, *Conv. lit.*, V, nr. 7, 1 ian. 1871, pp. 101—109.
- Tachi Zîmbilă om politic*, *Conv. lit.*, V, nr. 16, 15 oct. 1871, pp. 249—259.
- Artistul dramatic*, *Conv. lit.*, V, nr. 21, 1 ian. 1872, pp. 334—339.
- Prolog la Copii de pe natură*, *Conv. lit.*, VI, nr. 3, 1 iun. 1872, p. 116.
- La cițiva autori contimporani*, *Conv. lit.*, VII, nr. 7, 1 oct. 1873, pp. 280—281 (În volum apare ca *Satira II*).
- Satira II*, *Conv. lit.*, VIII, nr. 1, 1 apr. 1874, pp. 14—16. (În volum apare ca *Satira I, Luxița*).
- Chilipir*, *Conv. lit.*, VIII, nr. 4, 1 iul. 1874, pp. 163—170.
- Satira IV*, *Conv. lit.*, VIII, nr. 9, 1 dec. 1874, pp. 337—340.
- Satira V*, *Conv. lit.*, IX, nr. 2, 1 mai 1875, pp. 61—64.
- Satira VI*, *Conv. lit.*, IX, nr. 11, 1 febr. 1875, pp. 409—412.
- Foi căzute*, *Conv. lit.*, X, nr. 9, 1 dec. 1875, pp. 353—358.
- Satira VII*, *Conv. lit.*, X, nr. 10, 1 ian. 1877, pp. 363—365.
- Serisoarea I*, *Conv. lit.*, XI, nr. 12, 1 mart. 1877, pp. 454—458.
- Serisoarea II*, *Conv. lit.*, XI, nr. 1, 1 apr. 1877, pp. 17—21.
- Serisoarea III*, *Conv. lit.*, XI, nr. 3, 1 ian. 1877, pp. 77—83.
- Serisoarea IV*, *Conv. lit.*, XI, nr. 7, 1 oct. 1877, pp. 241—247.
- Epistola II Cătră Alecsandri*, *Conv. lit.*, XI, nr. 8, 1 nov. 1877, pp. 277—278.
- Serisoarea V*, *Conv. lit.*, XI, nr. 9, 1 dec. 1877, pp. 313—318 și nr. 11, 1 febr. 1878, pp. 405—413.

- Epistola IV. Cătră Maiorescu, Conv. lit., XIII, nr. 7, 1 oct. 1879, pp. 245—246.*
- Cuconul Pantazachi, Conv. lit., XIV, nr. 7, 1 oct. 1880, pp. 245—251.*
- Vorbe parlamentare, Conv. lit., XIX, nr. 2, 1 mai 1885, pp. 132—145.*
- Curiozități contemporane, fără titlu, în Epoca, număr literar ilustrat, din 1 ian. 1886.*
- Satira VIII, Conv. lit., XX, nr. 1, 1 apr. 1886, pp. 50—56.*
- Satira IX, Conv. lit., XXI, nr. 1, 1 apr. 1887, pp. 18—23.*
- Scaieși, Conv. lit., XXI, nr. 1, 1 apr. 1887, pp. 84—89.*
- Iniințarea societății „Junimea” (Cap. I din volumul inédit „Amintiri din „Junimea”), Conv. lit., XXV, nr. 11—12, 1 mart. 1892, număr jubiliar, pp. 1—10.*
- Amintiri din Junimea. Ortografia, Conv. lit., XXXI, nr. 1, ian. 1897, pp. 34—42.*
- Amintiri din Junimea. Cap... Simbătă seara, în Titu Maiorescu, Omagiu, Buc., Socec, 1900, pp. 1—19.*
- Aniversarea [extras din Dicționarul Junimii], Conv. lit., XLII, nr. 1, ian. 1908, pp. 6—8.*
- Din copilărie. Aduceri aminte și impresiuni, Conv. lit., XLVIII, nr. 1, ian. 1914, pp. 1—17 ; nr. 2, pp. 113—124, nr. 3, pp. 233—248 și nr. 4, pp. 345—352.*
- Amintiri din „Junimea”, Conv. lit., LI, nr. 1, ian. 1919, pp. 10—29 și în continuare în numerele 2, 3, 4, 5, 12, din 1919 și 1, 2, 3, 4 și 5, din 1920.*
- Dicționarul „Junimii”, Conv. lit., an. 56, ian.-dec. 1924 și an. 57, ian.-dec. 1925.*

INDICE DE NUME

¹ Indicele se referă numai la lucrarea *Amintiri din Junimea*. În paranteze sînt date variante ale numelor, așa cum pot fi întîlnite în text. Numele precedate de asterisc figurează și în *Dicționarul Junimei* publicat în ediția de față la paginile 349—409.

A

★Agamemnon : 203.

★Alecsandri, Vasile : 63, 69 71, 79, 87, 88, 89, 90, 91, 92,
93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 150, 161, 175, 176, 178, 182, 189,
210, 237, 244.

Alexandrescu, Grigore : 69.

Alexandrescu-Ureche, Gh. : 199.

Alexandrescu, Vasile : v. *Urechia*, V. A.

Alimănescu, eleva : 30.

Andriescu, C. : 123.

Aricescu, C. D. : 209.

★Asachi, Dimitrie : 190.

Aslan, Constantin : 56.

Aslan, Eugenia : 56.

Aslan, Nieu : 54, 58, 62.

B

Babesiu, Vincențiu : 121.

Balzac, Honoré de : 153.

★Bădescu, I. Scipione : 111, 112.

★Balassan, Theodor : 65, 82, 83.

Balș, Muți : 19.
 Balș, Panait : 11, 54.
 Baragini, Scarlat : 54.
 Bariț, George (Gheorghe) : 152, 207.
 Bărnuțiu, Simion (Simeon Bărnuț) : 20, 22, 146, 198, 204.
 Bașotă, A. : 166.
 *Beldiman, Alexandru, *tatăl* : 95, 96.
 Beldiman, Profira : 15.
 *Bengescu-Dabija, Gheorghe : 149, 189.
 *Bernhard, B. : 63, 64, 65, 81, 175, 176.
 Bibiri, Neculai : 8.
 Bismarck : 12.
 *Bodnărescu, Samson : 73, 145, 164, 165, 166, 192, 222, 244.
 Boerescu, V. : 209, 236.
 *Boileau, N. : 169.
 Bolliac, Cezar : 68, 79, 214, 215.
 Bolintineanu, D. : 67, 71, 79.
 Botez, Alecu : 60.
 Botez, Anastasie : 137.
 Botez, Răducanu : 29, 31.
 Brătianu, D. : 132.
 Brătianu, Ion : 97, 112, 124, 177, 185, 187, 235, 237.
 Brinză, Al. : 29.
 *Buckle, H. Th. : 151.
 *Buicliu, Abgar : 234.
 *Buicliu, Grigore : 73, 103, 142, 168, 189, 233.
 *Buicliu, Theodor : 65.
 Bumbac, V. : 121.
 *Burada, Theodor : 142.
 *Burghele, N. : 13, 24, 66, 175, 176, 241.
 *Burlă, Vasile : 46, 150, 194, 199, 200, 208, 209.

C

Calescu, P. A. : 113, 114, 115.
 Calinic : v. *Miclescu, Calinic*.

Cantacuzino, I. A. : 45.
 *Capșa, Scarlat : 36, 40, 167.
 Caragea, G. : 124.
 *Caragiale, I. L. : 191, 210, 240, 241.
 *Caragiani, Ioan (Caraiani) : 36, 73, 104, 142, 143, 189,
 191, 195, 202, 203.
 Carey, H. : 151.
 Carol XII : 222.
 Carol cel Mare : 14.
 Carol de Hohenzollern : 53, 60, 82, 95, 96, 97, 132.
 *Carp, Petre P. : 10, 11, 12, 13, 14, 16, 19, 27, 28, 31, 37,
 41, 53, 57, 58, 142, 143, 146, 149, 151, 175, 176, 177, 180,
 188, 189, 201, 233, 234, 235, 240.
 Casimir, Cocriță : 32, 33.
 *Casimir, Nicu : 73, 74.
 *Casu, Nicu : 64.
 Catargi, Callimah : 114.
 Catargi, Lascăr (Lascar Catargiu) : 53, 59, 60, 95, 180,
 209, 227.
 Catargiu, Nicu : 62.
 Cazdacu, Maria : 126.
 *Cercez, M. Cristodulo (Cerkez) : 8, 9, 36, 38, 39, 40, 103,
 175, 189.
 *Cercez, Theodor (Cerkez) : 64, 65, 73, 177.
 *Cernătescu, P. : 189.
 Cezar : 14.
 Chénier, André : 169.
 Chibici-Rivneanu, Alexandru : 230.
 Chițu, Gh. : 195, 208, 209.
 Cichindeal, D. : 214.
 Cihac, Iacob : 208.
 Cimara : 27, 33.
 Cipariu, Timotei : 19, 207.
 Ciure, Ema C. : 134.
 *Ciurea, Lascăr : 73, 142.
 Gimpeanu, Veronica : 29, 33 (vezi *Micle, Veronica*).

Cîrcumărescu : 47.
 Clătinos, Neculai : 94.
 Cobălcescu, Gr. : 22, 25, 34.
 Cobălcescu, *d-na* : 26, 30.
 Comte, Auguste : 151.
 *Conta, Vasile : 108, 146, 148, 153, 187, 201, 233, 235.
 *Cornea, Mihail (Corné, Korné) : 36, 73, 102, 103.
 Cornescu, *colonel* : 57.
 Costinescu, Emil : 161.
 Cousin, Victor : 119.
 Cozadini, Dimitrie : 62, 63, 64.
 Crătunescu : 196.
 *Creangă, Ion : 101, 130, 148, 150, 153, 167, 169, 170, 171,
 172, 189, 190, 191, 207, 222, 229, 233.
 Crețeanu, George : 69, 71.
 Crețulescu, N. : 26.
 Cristea, Panait : 54.
 Cristy, Ion : 137.
 Cromwell, O. : 51.
 Cugler-Poni, Matildă (Mathilda) : 206, 216.
 *Culian, N. (Culianu) : 21, 24, 142, 156, 233.
 Cuparencu, I. (Cuparencu) : 105, 136.
 Cuza, A. C. : 234, 238.
 Cuza, Al. I. : 23, 36, 38, 39, 48, 49, 61, 63, 89, 90, 91.

D

Davila, Carol : 57.
 Dedip, C. : 126.
 Degrea, Al. (Degre) : 27, 30.
 Densușianu, Aron : 207.
 *Dimitrescu-Iași, C. (Dumitrescu) : 201, 234, 235.
 Dimitrescu, Vasile : 215.
 Dimitriu, *d-șoara* : 29.
 Docan, Nicolae : 26.

Doda, Traian : 243.
Donici, Alexandru : 69.
Doré, Gustave : 110.
Dospinescu, Ioan : 194.
Dudescu, Sandu : 28, 29.
Dumbravă, Ion : 138.
Dunca Nicolae : 55.

E

Elena Doamna : 243.
Eliad (Circumărescu) : 47.
Eliade (Ion Eliade Rădulescu) : 69, 71, 215, 216.
Elias, I. M. : 111.
Elisabeta, *regina* : 93, 96, 97.
Emin : 222.
Emin-efendi : 222.
*Eminescu, Mihai : 40, 112, 113, 146, 150, 171, 172, 182,
184, 186, 193, 201, 207, 208, 213, 214, 215, 216, 217, 218,
219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230,
231, 232, 233, 241, 242.
Eminovici : 222, 223.
Eminovici, Henrieta : 231.
Enăchescu, *preot* : 58.
Enacovici, Alecu : 137.

F

*Farra, Alexandru : 65, 73.
Filipescu, Emanoil : 135.
*Filipescu, Eugeniu : 65.
*Florentin : v. *Pop-Florentin*, I.
Florescu, *general* : 95.

Florescu, Ion Em. : 118.
Florescu, V. : 107.
Fontanin, G. : 207.
Frémiet, Emmanuel : 161.

G

*Gablitz : 111.
Ganea Iorgu : 33.
*Gane Nicolae (Nicu Ganea) : 15, 35, 36, 65, 67, 80, 83,
103, 106, 107, 142, 146, 148, 153, 160, 161, 163, 183, 187,
189, 193, 233, 235, 236, 237, 244.
Gavrilescu-Iconomu, A. : 130.
Geanoglu : 47.
*Gheorghiu, Xenofon : 234.
Gherea, Constantin Dobrogeanu : 231.
Gheuca, Neculai : 93.
Ghica Ion (Ioan Ghika) : 19.
Ghica-Brigadir, Alexandru : 175.
Ghica-Pantazi : 47, 205, 206.
Ghiculescu : 126.
Giani, Tache : 11.
Goethe, J. W. : 70, 132, 133.
Goldenthal, Samoil : 123.
Goldner, Herșeu : 65, 82, 83.
Golescu, N. : 53.
Golescu, Ștefan : 51, 63.
Grădișteanu, Petre : 205, 207.
Grandeș, Gr. H. : 119.
Greceanu, Iorgu : 106.
Gros, d-na : 24, 29, 30, 31.
Grozescu, Iulian : 122.
Gusti, Dimitrie : 105, 106, 135, 182.

H

Haret, Spiru : 101.

Hasdeu, Bogdan Petriceicu (Hajdeu, Haşdău) : 71, 111,
112, 113, 114, 115, 161, 184, 194, 207, 208, 209, 210, 232.

Hector : 203.

Heine, H. : 38, 141.

Holban, Alecu : 152.

Homer : 203.

Horăţiu : 101, 169.

Hume, David : 119.

Hurmuzachi, Eudoxiu : 242, 243.

I

*Ianov, Ioan (Ianoş) : 36, 142, 144, 145, 153.

Ihalsky, Al. : 119.

Ionescu, Nicolae : 22, 23, 24, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 34, 65,
199.

Jordan, *director* : 40.

Iovitia, Ionu : 121.

Iuliano, Al. : 29.

J

Jacques : v. *Negruzzi, Iacob*.

Jäger, Gustav : 191.

K

Kant, Immanuel : 119.

Kiriak, Costachi : 125.

Kogălniceanu, Mihail : 23, 38, 90, 196, 210,

Kremnitz, Mite : 227.

Kremnitz, W. : 227.

L

Lahovari, George I. : 10, 11, 108.

*Lambrior, Al. : 46, 142, 149, 150, 153, 172, 183, 184, 185,
187, 199, 201, 208.

Lătescu, Teodor Boldur : 49, 51, 55, 56, 57, 58.

Laurian, August Treboniu : 207.

*Lazu, Nicu : 163.

Lecca, C. : 227.

Leidesdorf : 230.

*Leonardescu, C. : 189, 234.

*Lewandowski : 66, 175.

List, F. : 151.

Luchian, Nicolae : 91.

Luisa : 241.

M

Maiorescu, Ana : 229.

*Maiorescu, Titu : 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19,
20, 21, 23, 24, 25, 27, 28, 30, 31, 33, 34, 35, 41, 42, 44,
45, 46, 49, 50, 51, 52, 58, 59, 61, 67, 68, 71, 74, 75, 77,
78, 79, 81, 82, 91, 93, 97, 110, 111, 112, 141, 143, 144,
145, 146, 147, 148, 149, 150, 152, 153, 155, 156, 159, 170,
171, 173, 175, 180, 183, 185, 186, 187, 188, 189, 191, 192,
194, 195, 196, 198, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207,
208, 209, 210, 213, 224, 226, 230, 231, 233, 236, 240, 241,
242, 245.

Mandrea, Mihail : 35.

*Mandrea, Nicolae : 24, 27, 35, 50, 199.

Manu, Savel : 48.
 Maria, *principesa* : 96.
 Marian, George : 203.
 Marienescu, At. M. : 121.
 Mărzescu, G. : 22, 27, 30, 116, 117.
 Mavrocordat, Al. : 48.
 Mavrocordat, Didița : 11.
 Mavrocordat, Nicu : 49.
 Maxim, I. : 207.
 Meil, C. : 134.
 Meissner, C. : 234.
 *Melchisedek : 157, 161.
 *Melik, I. M. (Melic) : 32, 36, 64, 156, 233.
 Menclau : 203.
 Meșotă : 101.
 Micle, Ștefan : 29.
 Micle, Veronica : 30, 224, 225, 227, 228, 229, 230 (vezi *Cimpeanu, Veronica*).
 Miclescu, Calinic : 54, 56, 58, 59, 171.
 Mihailescu, Simeon : 47.
 Millo, Matei : 88, 91.
 *Missir, Petre : 149, 187, 201, 234.
 Morțun, Dimitrie : 107.
 Moruzi, Costache : 24, 53, 58.
 Movilă, Grigorie : 130.
 Mumuleanu, Barbu Paris (Momuleanu) : 68, 214.
 Munteanu : 101.
 Mureșanu, Andrei : 68, 115, 215.
 Musset, Alfred de : 205.

N

Napoleon I : 14.
 Napoleon III : 10, 89, 90, 95.
 Napoleon, Jérôme : 10, 11.

- *Naum, Anton : 65, 83, 142, 148, 156, 164, 167, 168, 169, 172, 184, 194, 195, 233, 236.
- *Negruzzi, Gheorghe : 99, 107.
- *Negruzzi, I. : 51, 162, 170, 182, 188, 199, 218, 219, 238.
- *Negruzzi, Leon : 36, 48, 50, 51, 59, 60, 99, 142, 160, 175, 176.
- *Nei, Ștefan : 36.
- *Nica, Theodor : 196.
- *Nicoleanu, N. (Niculeanu) : 36, 37, 38, 39, 40, 216.

O

- Odobescu, A. I. : 71.
- Osman-pașa : 39.

P

- *Paicu, Pavel : 36, 42, 43, 44, 104, 142.
- Pandraf : 58.
- Pandurescu, Tache G. : 137.
- Panu, *maior* : 58.
- *Panu, George (Gheorghe) : 58, 142, 149, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 199, 201, 208.
- Pastia, Scarlat : 161, 193.
- Petrino, Dimitrie : 116, 182, 193.
- *Philippide, Al. I. (Philippidi) : 142, 149, 150, 208, 234.
- Poenaru, Cleopatra : 227.
- *Pogor, Vasile : 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 27, 30, 38, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 50, 51, 52, 61, 63, 64, 66, 67, 69, 73, 74, 75, 76, 82, 83, 84, 105, 106, 110, 112, 113, 114, 140, 141, 142, 143, 145, 146, 148, 149, 150, 153, 154, 155, 166, 169, 172, 174, 175, 177, 188, 189, 191, 199, 200, 201, 210, 213, 233.

*Pompiliu, Miron : 46, 148, 222, 229, 234.
 *Poni, Matilda : v. *Cugler-Poni, Matilda*.
 Popfiu, Iustin : 207.
 *Pop-Florentin, I. (Popp-Florantin) : 109, 110, 111, 199.
 Popp : 22.
 Prale, I. 214.
 Puică, Em. : 117.
 Pumnul, Aron : 19, 223.
 Pütz : 101.

Q

Quinet, Edgar : 157.
 *Quintescu, Neculai : 36, 178.

R

*Racoviță, Gheorghe : 24, 29, 31, 49, 153.
 Racovița, Nicolaus : 11.
 Rafael : 213.
 Rickert, *d-șoarele* : 25, 29, 30, 33.
 Rober, Inge : 56.
 *Roiu, Gheorghe : 36, 200.
 Rosetti, C. A. : 47, 48, 95, 152, 185, 226, 238.
 *Rosetti, Dimitrie : 73.
 Rosetti-Solescu, Coștache : 65, 83.
 *Rosetti, Theodor : 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 23, 73, 146, 180,
 188, 225, 233, 240, 241.
 Rosetti, Zoe : 96.
 Roznovanu, N. : 50, 51, 53, 54, 56, 57, 58.
 Rudnitzky, Carolina : 119.
 Rudnitzky, I. : 119.

S

Saltir, Martin : 123.

*Schelitti, N. (Skelitti, Schiletti, Skeletti) : 36, 38, 39, 40,
55, 57, 67, 69, 169, 216.

Schiletti, P. : 54.

Schiller, F. : 164, 214.

*Schopenhaur, A. : 152, 153.

Shakespeare, W. : 13, 15, 216.

Sihleanu, Ștefan : 203.

Sion, George : 69, 205.

*Slavici, Ioan : 148, 218, 219, 220, 222, 233, 241, 242, 243,
244, 245.

Socrate : 118.

Sofian : 137.

Solemon : 39.

Stamati, Costache : 68, 121.

Stamatopol, Alexandru : 161.

Stătescu, E. : 138.

Stihi, Balomir : 136.

Stihi, Costake : 63.

Stoianovici, Alexandru : 65.

Strat, I. : 10, 11, 157.

Sturdza, Dimitrie (Sturza) : 50, 51, 57, 95, 153, 243.

Sturdza, Mihail (Sturza) : 88.

Sturza, *contesa* : 87.

Suciu Petru : 22, 189, 190, 191, 199.

Sutzu, Al. : v. *Șuțu, Al.*

Ș

Șendrea, Alecu M. : 52, 195.

*Șerbănescu, Theodor : 144, 189.

Șmilovici, Altăr Avram : 138.
Ștefan cel Mare : 161, 162, 210, 219, 221, 229.
*Șuțu, Al. : 231.

T

Tardini, Fanny : 223.
*Tasu, V. (Tassu) : 142, 183, 184, 188.
Tell, Cristian : 171.
Teodorescu, G. Dem. : 185.
Theodorescu, Gr. : 130.
Theodorow, Gavril : 135.
Toilescu, Gr. : 185, 208.
Tomen, Vasile : 135.
Traian : 17.

U

Urechia, V. A. (Vasile Alexandrescu) : 22, 23, 133, 164,
195, 199, 205, 206, 207, 208.
Urziceanu : 170.

V

Văcărescu, Iancu : 70, 132, 133.
Văleanu, G. : 135.
Vărlănescu, D. : 26.
Vasiliu, Maria : 137.
Ventura, Grigore : 152.
*Verussi, P. : 184, 189, 195, 200, 235.
Vespianschi : 116.
Virgiliu : 169.

*Virgolici, Ștefan : 46, 144, 149, 156, 164, 165, 199, 233, 244.
Vizanti, Andrei : 196.
Vîrnav, C. U. : 123.
*Volenti, N. : 234.
Vrânceanu, Săftica : 139.
Vrânceanu, Vasile : 139.
Vulcan, Iosif : 207.

X

*Xenopol, Al. : 46, 143, 149, 151, 156, 157, 158, 159, 160, 166, 172, 199, 201, 208, 221, 233, 235, 244.
*Xenopol, Nicu : 156, 160, 161, 162.

Z

Zamfirescu, M. : 206, 207.

CUPRINS

211

•

AMINTIRI DIN „JUNIMEA“

Iniințarea Societății literare	7
Procesul lui Maiorescu	19
Ortografia	35
Puțină politică	47
Tipografia societății „Junimea“	62
<i>Convorbiri literare</i>	73
Vasile Alecsandri	87
Dosarul „Junimii“ — Poșta redacțiunii	100
Din dosar... Excerpta	116
Simbăta seara	140
Cîteva portrete	155
Eanchetul	173
Prieteni și dușmani	198
Eminescu	212
Incheiere	233

DIN COPILĂRIE. Aduceri aminte și impresiuni	248
---	-----

DIN CARPAȚI

Baia și Slatina	317
Munții Bucovinei	323

Bicrița	328
Istoria lui Toader și a Măriucăi	340
ADDENDA	
Dicționarul „Junimei“	349
„Correspondența“ redacției	410
GLOSAR	
	423
TABEL BIBLIOGRAFIC	
	429
INDICE DE NUME	
	435

Redactor : TIBERIU AVRAMESCU
Tehnoredactor : ELENA CALUGARU

Apărut 1970. Format 700x820/32. Coli ed. 18,27.
Coli tipar 14,25. A. nr. 12 270/1970. C.Z. pentru
bibliotecile mari și mici 859—0.

Tiparul executat sub comanda nr. 649
la Combinatul Poligrafic „Casa Știin-
ței” Piața Științei nr. 1, București,
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

